PETRE DULFU

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ

Petre Dulfu

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ

Editura Litera

Editura Litera © 2011

ISBN: 978-606-600-316-2

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

TABEL CRONOLOGIC

1856 10 martie *În comuna Tohat, judeţul Sălaj, într-o familie de intelectuali, se naşte Petre Dulfu. Mama, Gafia Bran, fiică şi soră de preot, îi cultivă inspirat din primii ani ai vieţii dragostea fierbinte pentru poveşti şi basme. Tatăl său, Chifor Dulf, era un militant activ pentru drepturile românilor aflaţi sub chinuitorul jug al stăpânirii austro-ungare.*

1864–1871 Urmează clasele primare şi cele 6 clase ale învăţământului secundar, la Baia Mare, în limba maghiară, obligatorie pe atunci în toate instituţiile de învăţământ din Transilvania şi, cu tot handicapul reprezentat de studiul într-o limbă complet străină, se dovedeşte un elev excepţional, la finele fiecărui an de studii obţinând premiul I. În clasa a IV-a de liceu a reuşit apropierea pentru prima oară de literatura română. Devenit membru al societăţii de lectură, înfiinţată de elevii români ai liceului, citeşte, între altele, remarcabilele Doine *şi* Lăcrimioare *de „acel rege-al poeziei” (M. Eminescu) Vasile Alecsandri; sub impulsul acestor lecturi scrie primele versuri.*

1872–1875 Urmează cursurile liceale la Baia Mare, în foaia matricolă fiind consemnată în dreptul numelui său caracterizarea „excepţional cu laude şi sârguincios”. Tot în 1872 începe să colaboreze la revista şapirografiată a liceului, pe care, în cele din urmă, aproape că o redactează singur. Adevăratul debut are loc în paginile revistei „Familia”, condusă de Iosif Vulcan, la opt ani după ce tot în această publicaţie debutase Mihai Eminescu. În această perioadă publică versuri patriotice ocazionale şi o serie de poezii romanţioase, erotice într-o serie de reviste româneşti („Şezătoarea”, „Amicul familiei”, „Cărţile săteanului român”) şi continuă totodată colaborarea la cunoscuta revistă din Oradea

„Familia”.

1876 4 iunie *Absolveşte cursurile liceale la Cluj, unde a urmat, tot în limba maghiară, ultimele două clase. „Testimoniul de maturitate” cu numărul 65, aflat în păstrarea familiei, atestă, nici vorbă, mai mult decât o pregătire excelentă, pilduitoare în adevăr, dacă nu una de excepţie absolut la toate materiile de studiu.*

1876 Îşi începe studiile la Universitatea din Cluj. Preocupat de starea de atunci şi de oricând a literaturii române, dar având temeinice cunoştinţe în domeniul respectiv al literaturii universale, cunoscător sigur al câtorva limbi străine, devine studentul preferat al profesorului Grigore Silaşi, care-l recomandă călduros, într-o scrisoare, lui Vasile Alecsandri.

1878–1880 Student fiind, Petre Dulfu realizează traducerea, pentru prima oară în limba română, a capodoperelor dramaturgiei greceşti antice, Ifigenia în Aulida şi Ifigenia în Taurida, de Euripide. Spirit critic şi autocritic, poetul se declară nemulţumit de valoarea traducerilor — deşi acestea fuseseră publicate în revista „Amicul familiei” şi editate în broşuri în 1880 la Gherla, care s-au epuizat: „... În această primă încercare de traducere am găsit pe urmă multe scăderi atât din punctul de vedere al interpretării textului original, cât şi în ce priveşte limba şi versificaţia românească...”. Aceste traduceri evident au fost ulterior perfecţionate, cunoscând mai multe ediţii şi o largă circulaţie în epocă, dată fiind şi condiţia lor cultural-artistică.

1881 Nereuşind să obţină o bursă de studii în străinătate, la 10 iunie îşi susţine doctoratul la Cluj, cu lucrarea Alecsandri Vazul müködese a román terén (Activitatea lui Vasile Alecsandri în literatura română). Dincolo de curajul de a realiza o teză despre un autor român în acei ani de înăsprire a absolutismului austro-ungar, lucrarea a avut darul de a face cunoscută în rândurile cititorilor de limba maghiară nu doar personalitatea şi opera lui Alecsandri, ci

şi a contextului literar românesc. Cu o intuiţie extraordinară, dar şi în baza studiului aprofundat al literaturii române, Petre Dulfu notează în teza sa: „Naţiunea română în momentul de faţă trăieşte perioada de înflorire a creaţiei poetice... Creaţia poetică română de până acum atinge punctul culminant cu opera lui V. Alecsandri. Cu aceasta nu vreau să spun că prin Alecsandri creaţia poetică a naţiunii române şi-a atins apogeul. Ea se află departe de punctul culminant al înfloririi sale, dar Alecsandri a trasat deja şi a pregătit bine drumul spre culmi şi, tocmai pentru aceasta, opera lui care oglindeşte înaintarea spirituală şi starea de dezvoltare culturală a naţiunii române merită atenţia nu numai a naţiunii române, ci a oricărei naţiuni". La sfârşitul tezei sunt cuprinse şi traducerile efectuate în limba maghiară a douăsprezece poeme de bardul de la Mirceşti Vasile Alecsandri.

1881 Octombrie *Este numit profesor de pedagogie la Şcoala Normală „Carol I" din Bucureşti, unde funcţionează doar pentru o foarte scurtă perioadă de timp, deoarece este stăruitor rugat să preia conducerea Şcolii Normale din Turnu-Severin.*

1881–1882 Noiembrie *Este profesor şi director la Şcoala Normală din Turnu-Severin, instituţie ce urma să se desfiinţeze la finele anului şcolar.*

1882–1887 Revenit la Bucureşti, la solicitarea profesorului şi pedagogului Barbu Constantinescu, îşi desfăşoară activitatea de profesor de filosofie la Azilul „Elena Doamna" şi la „Şcoala Normală a Societăţii pentru învăţătura poporului român. În această perioadă îi cunoaşte pe Ioan Slavici, şi el profesor la Şcoala Normală, pe Eminescu, Vlahuţă, Hasdeu şi alte mari personalităţi ale culturii româneşti.

1884 La 5 mai, *prin plecarea la Sibiu a lui Slavici, la conducerea revistei „Tribuna", a primit şi postul de profesor suplinitor la catedra de limba română a aceleiaşi Şcoli Normale. În toată această perioadă*

publică în revistele de pedagogie ale vremii — „Educatorul”, „Lumina pentru toţi”, „Revista pedagogică” — o serie de articole necesare pentru evoluţia spiritului, articole în care îşi expune opiniile privitoare la rolul învăţătorilor, considerându-i adevăraţi apărători ai ordinii şi păcii sociale, mesageri ai civilizaţiei şi culturii în satele şi oraşele româneşti.

Editează ca autor sau în colaborare cu alţii diverse manuale şcolare.

1886 Se căsătoreşte cu Elena Mateescu, cu care a avut patru copii, unul botezat în tradiţia ardelenească tot cu numele tatălui, Petre. Viaţa alături de soţia sa s-a dovedit benefică pentru scriitor, aceasta încurajându-l cu căldură să-şi dedice viaţa scrisului, după cum mărturisea însuşi Petre Dulfu într-o autobiografie manuscrisă aflată în arhiva familiei.

1897 Publică povestea în versuri Prinţesa fermecată.

1889 Atras de genul dramatic, publică, la îndemnul lui Slavici, în revista „Tribuna”, piesa într-un act intitulată Ceartă pentru nimica. *Asemeni altor încercări dramatice, şi aceasta are indubitabil mai mult poate o valoare eminamente moralizatoare decât una propriu-zis literară, dacă e să spunem lucrurilor pe nume.*

1890 Publică cursul Etica.

1891 Publică cursul Estetica, *destinat elevilor şcolilor normale, în care expune o seamă de idei interesante şi originale cu privire la rolul primordial al educaţiei estetice, al artelor frumoase şi scrisului în viaţa de zi cu zi.*

1891 20 februarie, obţine certificatul de cetăţenie română.

1893 La 4 iunie, prin Ordinul nr. 4739 al Ministrului Instrucţiunii Publice obţine numirea definitivă la Azilul „Elena Doamna” şi „Şcoala Superioară Normală”.

1894 Apare cartea care l-a consacrat în literatura română, Isprăvile lui Păcală, *transpunere în versuri a povestirilor şi snoavelor din*

literatura populară. Cartea a fost reeditată de nenumărate ori de-a lungul timpului.

1896 Publică Legenda Ţiganilor, cu subtitlul Din popor pentru popor.

1902 Apare studiul Foloasele învăţăturii *care însumează opiniile şi cercetările sale în legătură cu procesul de instrucţie, menirea dascălilor etc.*

Apare în această perioadă, nespecificându-se anul publicării, Din lumea satelor. Alegere de strigături, de cântece glumeţe şi de snoave. *Cuprinde:* Drăcuşorii, Coţofana, Năravrău.

1903 Traducerile sale din Euripide au fost distinse cu premiul „Adamachi" al Academiei, recunoscându-i-se de către N. Quintescu, un mare specialist în literatură antică, în Raportul de premiere, erudiţia şi realul talent literar.

1909 Sub titlul Snoave, apare o culegere de snoave versificate care cuprinde: Norocul, Privighetoarea, Negrilă, Coţofana, Drăcuşorii.

1910 Sub titlul Cântece şi poveşti, *publică un volum selectiv cu creaţii apărute anterior*

1913 Ca orice ardelean, visa să înfăptuiască neîndoielnic epopeea poporului român, astfel că, în urma unei munci inspirate şi susţinute, publică Gruia lui Novac, *o epopee alcătuită din cântecele de vitejie ale românilor.*

1917 În timpul războiului a lucrat la Iaşi la Cenzura Poştei. În acest oraş Dulfu pierde, în urma îmbolnăvirii, pe una dintre fetiţele sale.

1918 Unirea Transilvaniei cu patria mamă marchează prima abatere de la disciplina de fier pe care o propovăduia şi demonstra la catedră. Vădit emoţionat, cu lacrimi în ochi, dascălul i-a anunţat pe elevi că nu mai poate continua lecţia şi, abătându-se de la program, le-a vorbit despre însemnătatea momentului istoric de neuitat cu o căldură extraordinară. Printre elevii aflaţi atunci în clasă în acea zi de 1 Decembrie se număra fireşte şi fiul său, Petre.

1919 Publică Povestea lui Făt-Frumos, *dar, continuându-şi preocupările*

legate de destinul învăţătorilor, editează în acest an şi Visuri împlinite*, volum de versuri care le este dedicat.*

1920 În spiritul preocupărilor sale de pedagog, alcătuieşte şi publică Faptă şi răsplată*, o culegere de „povestiri pentru copii şi pentru popor”, cu caracter moralizator.*

1921 Se retrage din rândul corpului profesoral al Şcolii Normale de pe lângă Azilul „Elena Doamna”, întrucât, nerefăcut deplin de pe urma morţii fiicei sale, nu mai putea să aibă zi de zi în faţă pe copilele care-i aminteau vrând-nevrând de pierderea dureroasă suferită.

1923 Publică povestirea Ion Săracul *şi un volum de poveşti, unele apărute anterior, sub titlul* Odinioară.

1924 Revine la pasiunea sa pentru creaţia dramatică, publicând o „comedie poporană, cu cântece, în patru acte”, intitulată Păcală argat*, în fapt o transpunere pentru scenă a câtorva isprăvi ale personajului său favorit.*

1925 Publică noi povestiri cu caracter etico-civic şi educativ, moralizator în definitiv, reunite sub titlul comun Răzbunarea Lenuţei.

1926 Scoate de sub lumina tiparului o fermecătoare poveste în versuri, intitulată Zâna Florilor.

1931 Apar două poveşti, Povestea unui orfan *şi* Povestea României Mari.

1939 În pofida vârstei înaintate — avea 83 de ani! — se dovedeşte acelaşi suflet sensibil, apropiat de copii, cărora le oferă o ultimă şi foarte frumoasă poveste în versuri, Cei doi Feţi-Logofeţi cu părul de aur.

1953 În ultima zi a lunii octombrie părăseşte această lume, intrând în nemurire cu aceeaşi discreţie şi decenţă cu care a trăit vreme de aproape un secol. Uitat practic de critica şi istoria literară, în care găsim arar scurte referiri la creaţia şi personalitatea sa, Petre Dulfu va rămâne pururi iubit de cititorii pe care i-a încântat cu poveştile sale.

Cristiana CRĂCIUN

ISPRĂVILE LUI PĂCALĂ
(1894)

CUVÂNT ÎNAINTE

Printre-atâtea griji, necazuri, dacă n-ar mai fi şi glume
Şi poveşti pe lumea asta: ce s-ar face biata lume?
L-al poveştii farmec dulce, droaia grijilor se-alină;
Vieţuim o clipă, două într-o lume mai senină.

Şi poveşti sub soare-atâtea-s, câte flori când mai soseşte!
Dar poveşti aşa frumoase, graiul unde mai rosteşte,
Ca prin albele căsuţe ce-mpăneaz-a ta câmpie,
Ale tale văi şi dealuri, mult frumoasă Românie?

O, depănători maeştri ai poveştilor străbune,
Cu Ilene Cosânzene şi cu feţi viteji minune,
Câte ori copilăria-mi, lângă vatra încălzită,
Nu stătea să vă asculte seri întregi neadormită!

Şi spre-a nu se pierde-n valma anilor ce vin şi zboară,
Pentru cei din urma noastră, scumpa de poveşti comoară,
Din acele ce-auzit-am pe bătrâni demult spunându-mi,

Prins-am cu urechea una, ca s-o spun şi eu la rându-mi.

E povestea lui Păcală, năzdrăvanul din născare,
Cela ce-n isprăvi isteţe pe pământ pereche n-are;
Cel ce-n cale-i nici de oameni, nici de draci nu se-nspăimântă,
Ci-a juca pe toţi mi-i face cum din fluier el le cântă.

Vreţi s-o auziţi întreagă? Adunaţi-vă deci roată,
Câţi grăiţi aceeaşi limbă, dragi români din lumea toată!
Ce ne-am face tot cu-amaruri, dacă n-ar mai fi pe lume
Şi câte-o poveste plină de-nveselitoare glume?

I. MOŞTENIREA

Nu azi, nici ieri, hei! de-atuncea, ap-a curs pe Olt cam multă!
(Sănătate, de la Domnul, celor care mă ascultă!)
Undeva, p-aici, sub cerul scumpei noastre Românii,
Într-un sat, trăia – se zice – un moşneag, ce-avea trei fii.
Cei mai vârstnici, de! ca lumea! când mai buni şi când mai răi,
Când mai dezgheţaţi la minte, când mai proşti, sărmani de ei.
Cel mic însă... altă fire! Suflet bun, dar mult poznaş.
Ca să facă el vreun lucru, cum se făptuieşte, aş!
Toate le făcea sucite şi pe dos, de te-ncruceai.
Un nătâng, un gură-cască îţi părea – când îl vedeai.
Îi ieşeau la capăt însă toate-aşa de minunat,
Că, de fapta-i săvârşită, locului stăteai mirat.
O plăcere-avea: de lacomi, de neghiobi, să-şi râză-n lege!
Şi, ca el, la gard prostia cine mai ştia s-o lege?
. . . . . .
„Năzdrăvan!” ziceau o seamă. Alţii: „Ba e un ţicnit!”
Iar la urmă, toţi: „Păcală” oamenii l-au poreclit.

***

Într-o zi, bătrânu-şi cheamă fiii lângă pat: – Mi-e rău!
Mi-a venit pesemne ceasul... Rămâneţi cu Dumnezeu!
Aş fi vrut, la despărţire, să vă las ceva strânsură,
Că eu ştiu ce greu o duce un sărac... şi câte-ndură!
Dar în lume nu-i pe vrute, faci atât cât ţi-e puterea.
După ani de străduinţe, doar o vacă mi-e averea.
Stăpâniţi-o pe Joiana, voi, băieţi, când n-oi mai fi;
Între voi, ca fraţi d-un tată, împărţiţi-o cum veţi şti!

Zise, şi vroia-nainte să-şi urmeze cuvântarea.
Nemiloasa moarte însă i-a curmat pe veci suflarea.
. . . . . .
După ce l-au dus la groapă, băietanii... ce să facă?
Între dânşii cum să-mpartă, trei feciori, o biată vacă?
Cel mai mare, una, două, stăruia că numai lui,
Lui i se cuvine vaca şi că n-o dă nimănui;
Fiindcă el doar-a-ngrijit-o, de pe când era viţea!
— Ba să fie cu iertare! mijlociu-i răspundea.
Drept la vacă, eu am singur, scumpe frate! mă-nţelegi?
Că de treburile casei eu văzut-am, ani întregi.
Şi pe bietul tata, cine? cât a stat bolnav în pat,
Până când închise ochii, – nu tot eu l-am căutat?

D-alde-acestea multe încă cei doi fraţi îşi tot spuneau,
Iar Păcală?... sta deoparte, i-asculta cum se sfădeau.
— Ho! grăi-n sfârşit ăl mare, că s-adună lumea-n drum!
Ia să ne-mpăcăm mai bine.
— De! să ne-mpăcăm! dar cum?
— Lesne!... Pân’ să vie vaca de pe câmp, de la mâncare,
Hai câte-un ocol în curte să ne facem fiecare.
Şi-ntr-al cui ocol va pune dânsa mai întâi piciorul,
Din noi trei, acela singur îi va fi stăpânitorul.
— Haidem, zise mijlociul. Zău, cuminte socoteală!
Unde i-o plăcea Joianei!...
— Dar tu, ce zici, măi Păcală?
— Ce să zic? răspunse-acesta. Fie cum aţi chibzuit!
„Bun detot! cel mare-n sine se gândeşte mulţumit.
Eu, o să-mi aşez ocolul lângă poartă chiar, colea.
Las’ că ştiu eu pe Joiana cum s-o trag în partea mea!”

Mijlociul, tot cam astfel se gândea şi el să facă.
Şi-amândoi, c-un „Doamne-ajută”, grabnic în pădure pleacă.
Taie, cară la spinare: fagi mai tineri şi stejari;
Din stejari, din fagi, cu barda, laţi îşi făuresc şi pari.
Şi-nspre sear-aveau în curte amândoi câte-un ocol,
Chiar cum intri, lângă poartă. He, dar cum? Ocolul gol?
Ce să cate-n el Joiana?... Fuga!... în ocoluri pun
Şi nutreţ: otavă unul, altul: fân de cel mai bun.
„Iac-aşa!... să-i placă vacii!...”
Iar Păcală, al lor frate?
Sub un plop în vremea asta s-odihnea trântit pe spate.
Numai când văzu că dânşii isprăvit-au munca grea,
Merse şi el de-şi aduse, din huceag, ce-i trebuia:
Ramuri tinere-nfrunzite, de răchită, de stejar;
Şi-njghebă din ele-acolo pe-apucatele-un frunzar.
Doar atâta... alt-nimica înăuntru n-a mai pus.
. . . . . .
Soarele-asfinţea departe, dup-o culme din apus.
Şi Joiana, iat-o, vine de la câmp spre cas-alene.
A intrat pe poartă-n curte. Ei, acu-i acu, măi nene!
Peste cine-o da norocul? Fraţii, muţi privesc la ea.
„În ocolul meu intra-va...” cel mai mare se gândea.
Tot aşa şi mijlociul... Aş! spre-ocoalele cu fân
Ea se uită-abia în treacăt, mirosindu-le puţin.
Apoi, haide, la frunzarul lui Păcală drept se duce,
Intră veselă şi-ncepe frunze tinere să-mbuce.
— Ha-ha-ha!... vedeţi? Păcală începu râzând să zică,
După prea mult cine-aleargă, se alege cu nimică.
Fraţii-i tremurau de ciudă; însă... ce puteau să facă?

Şi-a rămas din ziua ceea singur el stăpân pe vacă.

II. VÂNZAREA

Scoală-te din somn, băiete, când de ziuă s-a crăpat,
Du la iarbă pe Joiana, să ţi-o duci la adăpat!...
Uite-o! vrea să intre-n holdă... n-o lăsa la grâu... aleargă!
Noaptea: vezi, din bătătură, vrun om rău să nu ţi-o şteargă?
Trebuia, şi zi şi noapte, slugă, păzitor să-i fie.
Nu era făcut el însă după d-astea să se ţie!
„Să mă zbucium eu atâta, pentr-o vacă?... Până când?...
Şi de ce, la urma urmei?... Ia mai bine hai s-o vând!
Să mă scap!...”

Aşa Păcală, hotărându-se-ntr-o zi,
Îşi luă de funie vaca, şi-nspre târg cu ea porni.

***

De acasă,-n zori de ziuă, el plecă pe vreme bună,
Dar l-amiazi, printr-o pădure, îl ajunse o furtună;
Nori de plumb într-o clipită au cuprins tăria toată,
Vântul clătina copacii, mai din rădăcini să-i scoată.
„Unde să mai merg acuma pe o vreme-atât de grea?
Pân’ la târg, e cale încă!” băietanul se gândea.
Vede un stejar alături... nalt! cu trunchiul scorburos.
„Ia să mă opresc oleacă sub acest copac stufos...”
Şi, legând-o pe Joiana de-a stejarului tulpină,
El îşi lasă jos, pe iarbă, trupul dornic de hodină.

Stă ce stă culcat, cu mâna căpătâi, şi-adoarme dus...
Fulgere brăzdau tăria. Vântul vâjâia pe sus.
Clătinat de vânt stejarul, îndelung a scârţâit.
Lui Păcală-n somn, copacul, îi părea c-ar fi vorbit.
Şi: – Aud?... ce-ai spus? îi zice, iute capul ridicând,
Este de vânzare vaca – tu mă-ntrebi – şi cum o vând?
Ai ghicit!... E de vânzare!... Să o cumperi, dacă vrei,
Nu-ţi cer mult pe ea, stejare... numai: *şaptezeci de lei*.
Vântul, care-şi domolise puţintel a sa mânie,
Prinde-a bate iar prin ramuri, parcă şi mai cu tărie.
Scââârţi! făcu din nou stejarul. Iar Păcală: – Nu vrei, hai?
Şaptezeci de lei e prea mult? Numai *patruzeci* îmi dai?
Dă-mi-i!... na-ţi-o şi cu-atâta!
Dar copacul, iarăşi: *Scaaarţi!*
— Ce? Parale n-ai acuma? Să te-aştept, zici, până marţi?
Bine, nu e lucru mare... Până marţi... te-ngăduiesc!
Numai, vezi, la ziua asta, banii gata să-i găsesc.
Mă-nţelegi? Să n-avem vorbe! Şi-acolo-n pădurea deasă
Sub stejar lăsându-şi vaca: „Bun rămas!” porni spre casă.

Fraţii-i, cum îl văd că vine: – Unde-i vaca?
— Iac-am dat-o.
— Cui? Cu ce preţ?
— În pădure, un stejar mi-a cumpărat-o.
Patruzeci de lei pe dânsa o să-mi deie, marţi, mi-a zis...
— Cum? Ce spui? Eşti beat, măi frate? Sau ne iei pesemne-n râs!
— Dacă nu vreţi, nu mă credeţi! le-a răspuns el liniştit.
— Tii!... cei doi se minunează. E nebun... s-a mântuit!
Om cu mintea-ntreagă poate astfel de prostii să facă?
P-aşteptare – auzi! – să vândă, cui? unui stejar, o vacă!

Trasu-ne-ai pe sfoară zdravăn, mai deunăzi, la-mpărţeală,
Dar acuma cu vânzarea... o păţişi şi tu, Păcală!
Şi pe când vorbeau cam astfel cei mari, în a lor privire
Se zărea lucind o rază de nespusă mulţumire.
Dânsul... ce să zică? Tace. Apoi marţi, în zori de zi,
C-un topor în mână, haide! spre pădure-ntins porni.
Când ajunse la stejarul unde vaca şi-o lăsase:
Funia doar acolo, ruptă... Vaca?... nicăieri. Plecase!
— Ei, stejare, banii, iute!
Ci stejarul, iarăşi: *Scaaarţi!*
— Vasăzică, nici acuma n-ai parale? Marţi? Tot marţi?!
Ira!... ştii ce? Hai, mai treacă, până marţea care vine.
Dar de nu te ţii de vorbă nici atunci, o paţi cu mine!
Marţea următoare însă, când s-a dus din nou să-i ceară,
Scaaarţi! făcu din nou stejarul.
— Cum?... nici astăzi?... marţi vrei, iară?
A, copacule nemernic!... ia stăi, că te-nvăţ eu minte!
Ştiu că nu mai porţi cu vorba, tu, pe nimeni d-azi nainte.
Şi zicând acestea, trage-i!... cu toporul ascuţit,
Arde-l!... până când stejarul... la pământ s-a prăbuşit.
Iar atunci, la rădăcină, ochii când şi-i aţinteşte,
Colo-n scorbura-nnegrită, jos, Păcală... ce zăreşte?
O căldare... Şi-n căldare? Ha-ha!... ce de bogăţie!
Sfinte Doamne! Numai galbeni! Preţuiau... o-mpărăţie.
— O-lio-lio! a zis flăcăul. Vezi, bătrâne putregai,
Ce de bani aveai? şi totuşi îmi spuneai mereu că n-ai!
Mă făcuşi s-alerg p-aicea de atâtea ori degeaba!
Îţi plăcea să strângi avere înşelând, se vede treaba.
Prinse-apoi, cu mâna plină galbenii a-i vântura:
— Uite-acuma... preţul vacii, am de unde mi-l lua!
Ş-a luat... comoara toată? Aş! luă doar banii săi,

Cât avea să ia pe vacă: tocmai patruzeci de lei.
Îi vârî-n chimir pe urmă... – Bun rămas! grăi voios
Şi plecă, lăsând acolo ceilalţi bani grămadă jos.

III. ÎMPĂRŢIREA COMORII

Seara, cum ajunge-acasă, banii-n palmă-i zăngăneşte:
— Iată preţul văcuşoarei, o leţcaie nu-mi lipseşte!
Fraţii-i, când văzură-n mână-i aurul, se minunară,
Dar de unde, cum şi ce fel, deocamdată nu-ntrebară.
Ziua următoare însă, când se lumina de zori,
Nici nu s-a sculat Păcală, hai la el nerăbdători:
— Ian ascultă, frăţioare! cum se poate-aşa minune?
Un stejar să-ţi dea pe vacă bani de aur? Fii bun, spune!
Că de-aseară pân-acuma n-a fost chip să aţipim,
Nici cât ai clipi din gene!... tot la asta ne gândim.
— Să vă spun! le zise dânsul, tolănit pe-o rână stând.
Mi-am ascuns de voi pân-astăzi, eu, vro faptă, sau vrun gând?
Nu voia-ntâi să-mi plătească... dar i-am arătat pe dracul!
Şi le povesti, din capăt, întâmplarea cu copacul.
Când aflară ei la urmă ce de bani frumoşi mai are,
Strânşi în scorbură, stejarul... se cruciră şi mai tare.
— Vai!... să dai de-aşa comoară, şi-n pădure să o laşi...
Este cu putinţă, frate? Cum pustia te-nduraşi?
Vino, iute, c-o ridică alţii, de mai zăbovim,
Să luăm cu noi comoara şi frăţeşte s-o-mpărţim!
— Vreţi? grăi Păcală. Haidem! Cei doi, auzind aşa,
Tremurau de neastâmpăr; casa nu-i mai încăpea.
Aripi ar fi vrut să aibă! Şi, luându-şi fiecare
Câte-un sac la subţioară, au plecat îndata mare.
Pe la prânzul cel de-amiază, iată-i în pădurea deasă!
Şi-au venit cam pe la cină, încărcaţi de bani, acasă.
Dar bănetul scump acuma numărat mai trebuia,

Din comoară partea dreaptă, fiecare să şi-o ia.
— Cum să facem, împărţeala mai curând s-o isprăvim?
Numărând aşa cu banul, nici la ziuă nu sfârşim!
Ştii ce, frăţioare?... fuga, peste drum la popa du-te,
Cere-i baniţa. – Prea bine!... Şi porni Păcală, iute....
Popa – om cu suflet negru şi de-o lăcomie rară –
Chiar cinase, când aude: cioc, cioc, cioc! în uşă-afară.
— Cine e?
— Sunt eu, Păcală!... Am venit c-o rugăminte!
— Ce vrei?
— Să ne dai oleacă baniţa, cinstit părinte!
Numai până dimineaţă!
— Baniţa?... acum?... Ei drace!
Nu pot să ţi-o cat. E noapte. Pleacă şi mă lasă-n pace!
— Dar... ne trebuie, tăicuţă. Fă-ţi cu noi pomană, zău,
Cat-o... şi ne-o dă... Pe urmă, las', că n-o să-ţi pară rău!
Auzind acestea, popa baniţa din tind-o ia:
— Haide, na-ţi-o deci, băiete! Ce-o să măsuraţi cu ea?
— Bani! grăi Păcală, sprinten către casă alergând.
— Bani? Am auzit eu bine? Măi! se miră popa-n gând,
Cum atâţia bani? De unde? Asta-i nemaipomenit!
Vro hoţie săvârşit-au? Vro comoar-or fi găsit?
Ia să merg să văd cu ochii!... Dac-a spus adevărat,
Drumul nu mi-o fi degeaba!... Şi zicând, a şi plecat.

***

Fraţii măsurau în casă galbenii din saci, turnaţi
Lângă vatră jos... când unul:
— Tii! şopteşte. Staţi, mă, staţi!
Cine-i la fereastră oare? Ochii dacă nu mă-nşală,

E chiar popa! Du-te, fuga, scapă-ne de el, Păcală.
Să te faci că nu ştii cine-i, şi, c-un băţ, cu ce-i găsi,
Trage-i una, ca să-i piară pofta de-a ne mai pândi!
— Iaca plec, grăi Păcală. Şi-apucând o scurtătură
Din ungher de după uşă, iese iute-n bătătură
. . . . . .
Intră iară, dup-aceea, în căsuţa bătrânească:
— Măsuraţi nainte!... popa n-are să ne mai pândească!

Măsurând ei tot bănetul şi pe-afar-apoi ieşind,
Cel mai mare vede-n curte, într-un lac, ceva mijind.
Şi pe mijlociu l-întreabă: – Frate! Ce-i aicea jos?
— Unde?
— Ici în lac, priveşte! Parc-ar fi... un cap bărbos!
Nu vezi?
— A, ba văd! Ii, Doamne! Om o fi? sau ce drăcie?
Uite şi tu, măi Păcală! Iar Păcală: – Ce să fie?
E un ţap! se scaldă-n apă! Dânşii tot nu-s dumeriţi.
Dar când cată mai de-aproape! – Vai! rămân încremeniţi.
Nu eşti zdravăn? Cum îţi vine să glumeşti că este-un ţap?
Este popa, mort săracul! L-ai lovit cu bâta-n cap?
— Eu? Ba-i arătai doar bâta! Iară el, pierzându-şi firea
Şi fugind... căzu, pesemne, îşi găsi aci pieirea.
Fraţii cei mari înlemniră: – Am păţit-o, frăţioare!
Mâini, la ziuă... lume!... zarvă... Unde să-l ascundem oare?
Toată lumea o să creadă cum că noi l-am omorât.
Vezi ce făptuişi, băiete? Vai, în ce foc ne-ai vârât!
— Ho! Destul! grăi Păcală. Ce atâta gălăgie?
Orişicâtă văicăreală, geaba! popa... tot nu-nvie!
Să-l ascundem? Geaba iarăşi! Tot se află! De scăpare

Nu-i decât un chip

— Anume?

— S-o tulim, îndata mare!

— Să fugim, zici? Când în aur ne puteam de-acum scălda?

— De, păcate! Ce să facem, dacă s-a brodit aşa!

IV. FUGA

Noaptea coperea-ntreg satul cu mantaua-i înstelată
Şi se odihnea, prin case, lumea-n visuri cufundată.
Numai fraţii n-aveau tihnă... se găteau de lungă cale.
— Sec noroc avurăm, Doamne! Sec! ziceau cei doi, cu jale.
Cum să părăsim, măi frate, cum? atâta bogăţie.
În bănet ei îşi vârâră mâinile cu lăcomie,
Îndesară prin şerpare cât putut-au îndesa.
Iar Păcală? El plecat-a făr' să ia... nici o para!
— Trage uşa după tine! strigă fraţii-i, când să iasă.
Şi s-au dus... p-aici încolo... „Bun rămas, ogradă, casă!"

Dar pe drum când se uitară la Păcală... ce să vadă!
Steteră şi se-ncruciră. Nici nu le venea să creadă.
El scosese uşa casei, din ţâţâni, cât e de mare
Şi venea cu ea târând-o după sine pe cărare.
— Ce-ai făcut? De glume-ţi arde? Nu eşti zdravăn, măi creştine?
— Păi... v-ascult! Nu voi mi-aţi zis-o: trage uşa după tine?
— Noi? S-o-nchizi ţi-am zis, la naiba! N-am zis s-o târăşti pe drum!...
Las-o focului şi vino! Că se face ziuă-acum!
— Ce?... se oţărî Păcală. Vreţi s-o lepăd? Iacă ba!
Las', că-n cale... cine ştie ce-ajutor ne poate da?
Şi s-au dus, s-au dus întruna, pe cărări nemaiumblate,
Dânşii cu mâhnirea-n suflet, iară el... cu uşa-n spate.
Tot au mers... întreagă noaptea; ziua toată, până-n seară,
Până când, într-o pădure, mi-i ajunse noaptea iară.

Unde să mai mearg-acuma? Înaintea lor mijea
Un stejar al cărui creştet sus cu norii se-nfrăţea.
— Ne ajunge, mi se pare, câtă fuguliţ-am tras.
— Să rămânem, zise unul, până mâine-aci de mas.
— Jos, aci? grăi Păcală. Sub stejar? Aş! Cum îţi vine?
S-ar putea să dea, la noapte, peste noi... te-nchină cine!
Eu mai bine sus aş crede, în stejar, să ne suim,
Acolo, pe câte-o cracă, mai tihniţi o să dormim.
— Bine zici. Şi se urcară, cât ai bate din amnar.
Iar Păcală?... nu se urcă numai dânsul în stejar,
Ia cu el şi-a casei uşă, ce-n spinare-o adusese.
Luna mi-i privea c-un zâmbet, printre ramurile dese.
Dar abia ajung flăcăii sus, abia se cuibăresc,
Numai ce aud un foşnet... şi... deodată... ce zăresc?
Oameni mulţi... vro doisprezece! Toţi cu saci rotunzi pe spate,
Şi la brâu cu lungi cuţite, cu pistoale-ncovoiate.
Din desiş, pe-o cărăruie naintau cu paşii grei,
Tocmai spre stejarul falnic, ce-i adăpostea pe ei.
Sub stejar se adunară: – Iat-aici-i loc bun de stat,
Să şedem! grăit-a unul. Să-mpărţim ce-am câştigat!
Dând din spate-apoi de-a rândul sacii cu scumpeturi jos,
Aşezatu-s-au pe iarbă sub stejarul cel stufos.
Ce erau ei, pasămite, haidamacii ăia, toţi?
D-ăi ce se aţin la drumuri: nişte ucigaşi şi hoţi.
Vor fi strâns de gât, pesemne, vrun bogat, îl jefuiră
Şi cu-averea-i, ca s-o-mpartă, sub acel stejar veniră.
Fraţii din copac, văzându-i: – Am păţit-o! se gândeau.
Cei mari – mai ales – de frică, nici să sufle nu-ndrăzneau.
Dar pe când ei stau, ca lemnul, fără grai şi nemişcaţi,
Numai ce-l aud de-alături pe Păcală: – Valeu!... fraţi!...
Uşa naibii!... vrea să-mi scape!

— Taci, mă! îi şoptesc cei doi.
Ţine-o!... nu cumva să cadă! că s-a mântuit cu noi.
Aş! pân’ să-i şoptească „ţine-o!” dura! uşa i-a scăpat.
Şi de sus, din cracă-n cracă, până jos a lunecat....
Auzind ciudatul vuiet: „Doamne!” hoţii-ncremenesc.
„Ce-o fi asta?”... Şi deodată, ţâşt!... la fugă mi-o tulesc.
Lasă jos acolo toată bogăţia ce-au adus.
Când văzur-aşa flăcăii, îşi făcură cruce sus:
— Ei! acum s-o ştergem, iute, până nu vin hoţii iar!
Apoi într-o clipă – iată-i jos, pe toţi trei, din stejar.
Dar zărind prin iarb-atâtea lucruri scumpe risipite,
Colo, saci cu bani, alături, scule d-aur strălucite:
Se putea cu mâna goală s-o zbughească? Cei mai mari,
Iau şi bani, aleg şi scule de prin saci de la tâlhari.
Iar Păcală? sta deoparte... la-nceput, doar îi privea,
Ca să ia ceva şi dânsul, nici prin minte nu-i trecea.
Când deodat-un sac zăreşte, plin tot... numai cu tămâie.
— Lucru sfânt! păcat, pe mână tâlhărească să rămâie!
Vino, sacule, tu-ncoace! Şi pe-un umăr l-a săltat.
Din grămada de scumpeturi doar atât el a luat!

***

Haraminii[1] arşi de spaimă, în acest timp, ce făcură?
Tupilaţi pe ici, pe colo, steteră ei cât stătură,
Pân-odată, cel mai mare: – Ei, drăcie!... cum adică?
Mult o să mai stăm prin tufe? Ne-nfricarăm, de nimică!
— Zău aşa! vro doi răspuns-au. Şi-adunându-se grămadă,
Spre stejar din nou se-ndreaptă. Când acolo... ce să vadă?
— Ian uitaţi-vă! Trei oameni! (îndârjit vătaful zice)
Scotocesc prin sacii noştri, parcă nici n-am fi p-aice!

Ăştia vor fi fost pesemne adineaori în copac,

De ne puseră pe goană! Ce?... credeaţi că e vrun drac?

Repede! Pe ei, tovarăşi! Hai, să le-arătăm noi lor!

. . . . . .

Cei trei fraţi, văzându-i însă, ia-o, nene, la picior!

O tuliră prin pădure, cât mai repede putură.

Iar tâlharii? după dânşii! fluierând, strigând din gură.

1 *Haramin* – hoţ de codru.

V. FLUIERUL

Zorile-nroşit-au bolta, şi Păcală tot mai suie,
Prin desimea de mesteceni şi de brazi, pe-o cărăruie.
Suie gâfâind, cu sacul de tămâie la spinare.
Hoţii au rămas departe, contenind a lor strigare.
Dară fraţii cei doi, unde-s?... Când la fugă mi-o tuliră,
Încărcaţi de bani şi scule, ei pe alt drum nimeriră.
Vor fi izbutit să scape teferi şi ei, bieţii fraţi?
Sau vor fi căzut pe mâna hoţilor întărâtaţi?
Cine mai putea să ştie? Să-i lăsăm şi noi acum,
Să-nsoţim de-aici încolo pe Păcală doar la drum.

El tot suie! pân-odată, când de după stânci cărunte
Răsărea făclia zilei, iată-mi-l p-un vârf de munte.
Şi de-acolo aruncându-şi ochii peste codri-n jos,
Peste văile-nflorite: – Tii!... îngână. Ce frumos!
Tu, care-ai urzit tăria cerului şi-acest pământ,
Mare eşti!... şi-a Tale lucruri, Doamne, minunate sînt!
Apoi ce-i trăsni prin minte? Sacu’ jos pe iarbă-l pune,
Ramuri de copaci, uscate, strânge, două braţe bune:
Şi din cremene, cu-oţelul, scăpărând scântei pe iască,
Dă foc vreascurilor. Para începu să pâlpâiască.
Străluceau, creşteau întruna limbile de foc roşatic,
Pân-au prefăcut movila cea de vreascuri în jăratec.
Sacu’ plin atunci, Păcală, de pe pajişte-l luă,
Şi din el tămâia toată pe jăratec o turnă.
Sfârăia pe foc tămâia, şi un sul albiu de fum

Prinse-a se-nălţa-n văzduhuri, pân-la cer făcându-şi drum.
Iac-aşa! gândea Păcală, mulţumit de-a sa ispravă,
Jertfa mea primeşte-o, Doamne, cu plăcere-acolo-n slavă!
Iar pe când gândea el astfel, deodată ce să vază?
Cerul porţile-şi deschide, plaiu-ntreg se luminează...
Şi din slăvi cereşti un înger se coboară jos pe plai:
— Bine te-am găsit, Păcală! Sunt trimis aci din rai.
Ziditorul lumii, Tatăl, să vorbească vrea cu tine.
Spre locaşu-I de lumină, sus la rai deci, hai cu mine!

Nemişcat în loc Păcală stă o clipă, ca visând,
Apoi... numai ce se simte, de pe plai, spre cer urcând.
Aripi parc-avea la spate! Îndărăt când se uita,
Tot mai mic, mai şters, pământul rămânea napoia sa.
Casele-i păreau mici cuiburi, munţii, nişte moşoroaie;
Râurile, şerpi molatici ce prin iarbă se-ncovoaie.
Iar de la un timp, nici urmă de pământ! pierise-n hău!
Numai stele şi luceferi întâlneşte-n drumul său.
Ajunsese-aşa de-aproape de tăria cea cu stele,
Că putea culege-n zboru-i câte-ar fi voit, din ele.
Apoi şi mai sus, deodată o lumină orbitoare
Îi răsare-n ochi μ mai albă ca lumina cea de soare.
Pasămite-acolo-n raze, de lumină-nvăluit,
Se afla locaşul Celui care toate le-a zidit.

Cum, pe unde mai trecut-a, n-a văzut... fu peste fire!
Îi luase parcă ochii negrăita strălucire.
Îi părea doar că zăreşte mândre pajişti, pomi în floare,
Mese-ntinse... pe la mese, lume-n strai de sărbătoare.

Numai straie luminoase, numai feţe mulţumite.
Auzea şi-un zvon în treacăt, zvon de glasuri fericite...
Şi deodată, numai iată-l... locului oprit din zbor,
Se trezeşte faţă-n faţă cu al lumii Ziditor....
Dumnezeu, cu barbă albă, ca omătul cel curat,
Odihnea-ntr-un jilţ, de cete îngereşti înconjurat.
Când în faţa Celui veşnic se văzu ajuns Păcală,
I-a-ngheţat în piept suflarea... mut rămase de sfială.
Domnu-i înţelese frica. – Vino, bun sosit la rai!
Mai aproape!... n-avea teamă!... Ştii de ce mi te chemai?
Jertfa care mi-ai adus-o mi-a făcut nespus de bine.
Pentru fapta-ţi bună, spune-mi, ce dar vrei azi de la mine?
Fă-ţi p-aicea ochii roată, cere-mi – făr-a te sfii –
Orice-ţi place... şi-ntr-o clipă ruga ta se va-mplini.
De-ale Tatălui cuvinte părinteşti îmbărbătat,
Îşi roti Păcală ochii prin lăcaşul minunat.
Ce era pe-acolo... Doamne! Ce de lucruri de minune:
Nu-i condei ca să le scrie, nici grai să le poată spune!
Când deodată, printre-atâtea frumuseţi dumnezeieşti,
Într-un unghi zăreşte-un fluier, mic! un fleac! nici să-l priveşti!
Şi grăieşte: µ O, Stăpâne! Pentru jertfa-mi ne’nsemnată,
De la Tine... sănătate!... n-aşteptam vro altă plată.
Dacă totuşi vrerea Ta e să-mi aleg un lucru... hai!
Vezi în colţ colea un fluier? Doar pe-acela să mi-l dai!

Din mulţimea de scumpeturi, auzind c-atât el cere,
Doar un fluier, ş-alt-nimica, Domnul râse cu plăcere.
— Cum se poate? Tatăl lumii în locaşu-i când te cheamă,
Nu găseşti să-i ceri, băiete, nici un lucru mai de seamă?
Ia mai stăi şi te gândeşte! Trai îndelungat... voieşti?

Vrei soţie... credincioasă? Vrei... averi împărăteşti?
— Urzitorule al lumii! încă de copil doream,
Când flăcău voi fi, un fluier ca acesta eu să am.
Dacă ţii să-mi faci plăcere, dă-mi-l, Te milostiveşte!
Robul Tău smerit nimica alte-celea nu doreşte.
Ce putea să mai răspunză la aceste vorbe Tatăl?
Semn făcu să i se-aducă fluierul cerut: – Ei, iată-l,
Dacă nu vrei alte bunuri... fericit să-l stăpâneşti!
— Mulţumesc! Ferice, Doamne, şi Tu-n veci să-mpărăţeşti!
. . . . . .
Cuvântând aşa, Păcală din nălţimi strălucitoare
Spre pământ simţi că-ncepe iar domol să se coboare.

VI. TOCMEALA

Când pe munte-a pus piciorul, cruce şi-a făcut voios,
Apoi s-adânci-n desimea codrului întunecos.
Şi sub câte-un brad la umbră, fără grijă de nimica,
Sta, cânta cu drag din fluier, cât de mare-i ziulica.
Brazii, auzindu-i cântul, ramurile-şi clătinau;
Păsările, fermecate, pâlcuri prin văzduh săltau.

Dar s-a săturat la urmă prin păduri de hoinărit,
Şi-ntr-o zi, din munţi porneşte către şesul înflorit.
Tot coboară, pe-o potecă, merge... până dă de-un sat.
Iar acolo, ce-ntâlneşte? Oameni mulţi în drum, la sfat.
Amărâţi grozav în suflet după faţă se vedeau
Şi-ntre ei, sărmanii, tocmai despre popa lor vorbeau:
— Îi muncii! (striga din gură un român cu negre plete)
Luni de zile!... şi drept plată: bice peste spate-mi dete!
— Nu-i plătii (zicea un altul) nişte bani la timp, şi-acum
Ştiţi că vrea să-mi vândă casa? Voi fi scos cu-ai mei în drum!
D-alde-acestea multe încă oamenii spuneau de-a rândul,
Văicărindu-se de popa şi cu toţii blestemându-l...

Auzind aşa Păcală, se apropie şi el:
— Bună vremea! Cum se poate? Popă?... şi aşa mişel?
— Hei! (un moş oftă cu jale). Popă ca al nostru nu-i,
Nu-i în toată ţara altul! bată-l Maica Domnului!
Câţi moşneni, avuţi pe vremuri, azi cerşesc din sat în sat!

Căci prin uneltiri, hainul, de avere i-a secat.
Doar să ia!... De dat, la nimeni nu dă, nici un colţ de pâine.
N-are-n inimă durere, de creştin, nici ca d-un câine!
Sufletul din trup ţi-l scoate, când la muncă te tocmeşte,
Şi să nu crâcneşti o vorbă, că şi trupul ţi-l ciunteşte.
Uite, de la el din slujbă, chiar aseară, au ieşit
Doi flăcăi... ciuntiţi, săracii, nu se poate mai cumplit.
Pentru-un lucru de nimica, într-atât s-a-nverşunat:
Că la amândoi, cu briciul... popa... nasul le-a tăiat.
Fraţi erau! veniţi acuma, de curând, în sat aci!

Lui Păcal-o bănuială inima i-o zgudui:
— Fraţi?... Şi unde-s?
— În căsuţa babei Floarea, ici devale!
Să le oblojească rana, i-a chemat chiar ea din cale,
Că e mare doftoriţă!... pentru orice fel de rană,
Are-n cap câte-un descântec, şi prin lăzi vro buruiană.
„Vai, sărmanii, n-or fi doară fraţii mei!” gândea Păcală,
Şi-nspre casa arătată el porneşte cu iuţeală.

***

Când intră-n căsuţa joasă, tresări!... Acei flăcăi,
Ciumpăviţi de briciul popii, erau tocmai fraţii săi.
— Doamne! Voi? În starea asta? Cum ajunseră̆ţi aci?
— Vai de noi! oftară fraţii, şi-ncepur-a-i povesti:
De tâlhari, ştii tu atuncea? noaptea-n codru, urmăriţi,
Furăm prinşi, bătuţi amarnic, pân’ la piele jefuiţi.
Am scăpat abia cu zile! Şi venirăm, pe un drum,
Pân-ajunserăm în satul unde ne aflăm acum.

Ce să facem? ne-ntrebarăm osteniţi şi nemâncaţi,
Milă pe la uşi să cerem? Haide să intrăm argaţi.
Când vorbeam aşa... în cale, iat-un popă ne-a ieşit:
Popa, chiar din satu-acesta. El în slujbă ne-a primit.
Însă... ştii cu ce tocmeală? Bată-l Precista să-l bată!
De ne-om supăra pe dânsul, să ne taie nasu-ndată.
Ai mai auzit ca asta? Iară dacă s-o-ntâmpla
El pe noi să se mânie, noi să-i facem tot aşa!
Şi la câmp ne-am dus, cu plugul... – Iacă, popa ne grăi,
Să-mi brăzdaţi azi locu-acesta. Plec. L-amiazi voi fi aci.
De mâncare v-oi aduce.
— Bine! Pleacă sănătos!
Zicem noi. Apoi – ne-aşternem pe arat – muncim vârtos.
Îns-amiaza vine, trece... Iar cu prânzu', el, să vie
De amiazi, nici pomeneală! A sosit... pe la chindie!
— Cum? Aşa târziu, stăpâne?
— Cam târziu!... V-aţi supărat?
— Nu! dar tremurăm de foame!
— De, vă cred! Dar... s-a-ntâmplat!
Iacă... n-a fost gata prânzul! Iar a doua zi, măi frate,
Ce să vezi? Cu prânzul, popa, vine... tocmai pe-nserate!
— Vai! Da' ce-ai de gând, părinte? Să ne ţii tot nemâncaţi?
N-a fost gata nici azi prânzul mai la vreme?
— Nu, argaţi.
Sunteţi supăraţi pe mine?
— Ei! Ba bine că n-om fi!
— Da?
Şi pe-amândoi... cu briciul... uite cum ne schilodi!
— Hai! plecaţi unde stăpânul mai la timp cu prânzul vine.
Nu fac eu de voi! ne zise – nici voi, dragii mei, de mine!
Iată-ne povestea, frate... iacătă nenorocirea

Ce-am păţit-o!

Lui Păcală, flacără-i era privirea:
— Vasăzic-aşa cu popa? A! Să ne vedem cu bine!
Îi plătesc eu pentru asta, frăţiori! Lăsaţi pe mine!
Şi zicând, porni spre uşă.
— Ce? abia doar ai venit,
Pleci din nou? l-întreabă fraţii.
— Plec, răspunse el grăbit,
Să mă bag şi eu la popa!
Ei stătură-n loc miraţi:
— Cum, măi frate! Nu eşti zdravăn? Vrei şi tu ca noi să paţi?
Dar el nici că-i mai ascultă. Iese-n drum şi, hai, nainte!
. . . . . .
Iată-mi-l la popa-n curte: – Bine te găsii, părinte!
Popa – barbă roşcovană, chip ursuz, întunecat –
De pe scaun din cerdacu-i, în picioare s-a sculat:
— Bun sosit, măi băietane! Ce vânt te-a adus la noi?
— Păi... argat aş vrea să intru, taică! sau... cioban la oi.
Ce zici? N-ai cumva nevoie?
— He! ba cum nu? Şi cioban,
Şi argat îmi trebuieşte. Spune, cât îmi ceri pe an?
— O! cât pentru asta... lesne vom ajunge la-mpăcare!
Ţiu mai mult la casă bună, decât la simbrie mare.
Nu-ţi cer plată eu, nimica. Las la buna-ţi chibzuială,
Cât îi vrea să-mi dai.
— Prea bine. Te primesc! Dar... c-o-nvoială:
Tu pe mine vreodată dacă te vei mânia,
Să-ţi jupoi, cu cosorelul, de pe spate o curea.
Dimpotrivă, eu pe tine de m-oi supăra, să ai

Drept şi tu de pe spinare o curea atunci să-mi tai.

— Aş! te văd om bun, părinte; nu-s nici eu cum ţi se pare.

S-ar putea s-ajungă treaba între noi la supărare?

— Nu! dar asta mi-e-nvoiala cu argaţii. Vrei? te-opresc.

Nu voieşti?... e largă lumea!

— Vreau! De ce să nu voiesc?

— Iară anul, măi băiete, ţi se va-mplini, ştii când?

Prin frunzişul verde, cucul, când s-o auzi cântând.

— Bun!... S-a isprăvit tocmeala?

— Încă nu!... mai stăi, române,

S-o şi scriem... Vorba zboară... Numai ce e scris rămâne.

Şi luând condei, cerneală, se aşează popa, scrie...

— Iac-aşa! s-avem la mână amândoi câte-o hârtie.

„A! gândea. Prinsei norocul! Un voinic aşa-nchegat,

Să-mi slujească pe degeaba: nu-i câştig de lepădat!

Şi-l legai cu-nscrisul, zdravăn, sărăcuţul! Ce-mi mai pasă?”

— Hai, băiete, na!

Păcală în şerpar hârtia-ndească.

Iar în gându-i, vesel şi el: „Stăi, părinte preacinstit,

Nu-ţi găsiseşi pân-azi omul, dar acum... ţi l-ai găsit!”

VII. CAPRELE POPII

Dimineaţ-abia-ncepură zorile să se arate,
Popa iese-n pragul tinzii: – Ei! acum... ştii ce, argate?
Mergi de-mi ad-un car de lemne! Din pădure vii doar mâine.
Pân-atunci, merinde, iacă! eu îţi dau: un caş şi-o pâine.
Dar când vii, întreagă pâinea s-o aduci, – şi caşu-ntreg;
Ne'ncepute, pe-amândouă! Înţelegi tu?
— Înţeleg.
Şi punând în car merindea, mai punând şi o secure,
A-njugat Păcală boii şi-a pornit-o-nspre pădure.
. . . . . .
Când veni cu lemne-acasă, merse drept la popa sus:
— Na, stăpâne, caşul, pâinea... Iacă-ntregi ţi le-am adus.
Popa le ridică-n mână: – Hm!... de-ntregi, întregi sunt ele,
Dar de ce-s aşa uşoare?
— Fiindcă... n-au miez, părinţele.
— Cum n-au miez?
— În coajă, icea, nu vezi câte-un dop tăiat?
Pe aci... scosei tot miezul!
— Vai! Aşa m-ai ascultat?
Blestematule!
— Păi!... altfel, se putea, stăpâne dragă,
Să mă satur din merinde şi să ţi-o aduc şi-ntreagă?
Ce? Te-ai supărat pe mine?
Popa... mai domol: – Ei aş!
Să mă supăr eu, se poate? pentr-o pâine, pentr-un caş?
Am glumit cu tine doară... Iar în gându-i: „Las'! zicea,
Că ţi-o fac eu ţie mâine, dacă mi-ai făcut aşa!"

Apoi ziua următoare mi l-a pus la treierat;
Şi mâncare, toată ziua, nici să guste nu i-a dat.
Seara după cină, popa, pe la şură se abate:
— Am venit să-ţi văd isprava. Ai făcut ceva, argate?
— Cum nu? Uite ici, părinte, cât am treierat... Un vraf!
Numai grâu ales, ca-n palmă; n-are firicel de praf.
— Da, nimic de zis! muncit-ai de ajuns... Dar la mâncare
Să te cheme, preoteasa... a uitat azi, mi se pare...
Nu-i aşa?
— Ba chiar aşa e!
— Ei, şi... nu eşti supărat?
— Pentru ce să fiu, stăpâne? Parc-am stat eu nemâncat!
Se putea să rabd de foame, cu atâta grâu pe mână?
Grâul ăsta mi-ar ajunge, nu o zi: o săptămână!
— Nu-nţeleg ce spui, creştine! zise popa cu mirare.
Ce-mi vorbeşti de grâu tu mie, când e vorba de mâncare?
— Păi... am priceput eu doară, când de-amiază ospătaţi,
Că pe mine la mâncare aţi uitat să mă chemaţi.
Pentru-atâta lucru însă vorbă n-am mai vrut să fac.
Am găsit eu rost îndată!
— Cum?
— Umplui cu grâu un sac...
Seara, altul. Şi cu sacii, hai, în sat la o vecină!
Dânsa, inimă miloasă, îmi dădu şi prânz’ şi cină.
— Vai, băiete! Vasăzică... îmi mâncaşi doi saci de grâu!
— Ce? Te-ai supărat, părinte?
Popa-şi puse gurii frâu.
Şi-a-nghiţit în piept mânia: – Asta-i! Nu m-am supărat.
Dar... să fi cerut, creştine! că-ţi dădeam noi de mâncat.

Când ajunse-n tindă însă, tremura: – Of!... nu mai pot.
— Ce-i? soţia sa-l întreabă. El i-a spus nevestei tot.
Iar la urmă: – Nu, cu ăsta, nu e chip s-o duc! şi pace!
Am înscris pe-un an cu dânsul: altfel, vânt chiar azi i-aş face!
Preoteasa, foc şi dânsa: – Vai! O zi să nu mai steie!
Astăzi chiar, să-i faci de ducă!
— Da, să-i fac! Dar cum, femeie?
— Prea uşor! Să-i dai vro treabă, ce puterile-i întrece.
Şi văzând că nu e harnic să ţi-o facă, o să plece.
— Bine zici!... Şi iese popa, merge iar spre şură-ndată.
Ce să-i dau? A, stăi! găsit-am o trebşoară... minunată!

— Vino-ncoace, măi argate! (Şi-n grădina largă-l scoase.)
Uite, vezi tu smârcu-acesta plin de ochiuri mocirloase?
Când voiesc să trec-nainte, mă cufund aici în glod.
Peste mlaştina aceasta fă-mi, din ce vei şti, un pod.
Să-l începi cât mai degrabă, astă-seară chiar, voiesc;
Iar când o miji de ziuă, mâine, gata să-l găsesc.
Însă ştii cum vroi să fie podul? Nu ca orişicare!
Tot o călcătură moale şi o călcătură tare!
Înţeles-ai?
— Da, părinte.
— Să te-apuci de lucru dară!
Şi-acolo lăsându-l, popa a intrat în casă iară,
Povesti şi preotesei cele ce-a orânduit;
Se culcar-apoi în tihnă, amândoi, şi-au adormit.

***

Iar Păcală?... În grădină sta sub cerul înstelat,
Cu privirea-n jos plecată; mai se preumbla-ngrijat.
Smârcul, împrejur, cu pasul şi din ochi îl măsura...
Cum? din ce să facă podul? în zadar el se-ntreba.
Pân-odată, din grădină când se-ntoarce iar la şură:
Dă cu ochii de-ale popii capre multe-n bătătură.
— Iacă, mă! îşi zise-n sine. Am găsit ce-mi trebuia!
Eu, să fiu un om cu stare, capre-n curte-mi n-aş ţinea.
Cât e ziua n-au astâmpăr! tot ce-i verde, strică, rod.
Vai, şi multe are popa! Ia să fac din ele pod!
Tocmai bune-s pentru asta!
Hai, pe urmă... c-un topor,
Caprelor le taie capul, şi picior după picior;
Şi târându-le-n grădină, unde-i papură şi baltă,
Peste mlaştină le-aşează, înşirate lâng-olaltă,
Trup la trup, cu burta una, alta cu spinarea-n sus.
Ca să iasă podu-ntocmai cum stăpânu-său i-a spus:
Tot o călcătură tare, alta moale. Apoi, du-te!
Căpăţâne şi picioare în gunoi le-ngroapă iute.
Printre capre, unde vede vrun locşor, l-astupă-ndată
Cu pământ, să fie podul neted ca dintr-o bucată;
Iar pe margini, pe deasupra, iarbă verde, flori aşează:
Cum, din ce-i făcut anume podu-n jos, să nu se vază.
Şi când totul este gata, stă, se uită fericit:
— Ah, când o vedea stăpânul, cât o fi de mulţumit!
Pleac-apoi din nou spre şură, la culcare, fluierând.
Popa, vine până-n ziuă: – Gata-i podul?
— Hei! De când!
Am mai tras ş-un somn de-atuncea.

— Aida-de!

— Ce? nu mă crezi?

Zău, stăpâne, este gata! Mergem, dacă vrei, să-l vezi.

Popa strigă la fereastră: – Preoteaso dragă! Vină!

Vină şi tu! Şi plecară, cu argatul, în grădină.

Când văzu de-aproape podul: – Uite, zău, că-i isprăvit!

Hm! dar... l-ai făcut, băiete, chiar aşa cum am vorbit?

Ia să-ncerc!

— Poftim, încearcă-l!

Şi punând piciorul sus,

Hai, pe pod de-a lungul, popa, până la sfârşit s-a dus.

Iar la capăt se opreşte, înapoi privind mirat.

— Ei, părinte, ce zici? place-ţi?

— Da, băiete! minunat!

Chiar cum am vorbit aseară: tot o călcătură tare,

Alta moale!... Cum ştiut-ai să mi-l faci întocmai oare?

— Asta-i treaba mea, stăpâne!

Şi-au pornit, cu pasul rar,

De la smârcul din grădină, înapoi spre casă iar.

Dar pe popa, lângă casă, năduşelile-l trecură:

— Aoleu! băiete, unde-s caprele din bătătură?

— Caprele, stăpâne dragă? Las’ că sunt la loc bun toate,

În grădină! Fii pe pace!

— În grădină? Cum se poate!

Nu venim acum de-acolo? Şi nici una n-am văzut.

— He! dar oare peste podul din grădină, n-ai trecut?

— Ce-mi vorbeşti de pod, creştine, când de capre eu îţi spui?

— Apoi... podul, astă-noapte, cum? din ce crezi că-l făcui?

— Vai de mine şi de mine! Auzitu-l-aţi, nerodul?

Măi! doar nu ţi-a dat prin minte ca să-mi faci din capre podul!?

— Tocmai! ai ghicit, stăpâne!

— Haide! Ce-mi vorbeşti în şagă?
Cată-mi turma!
— Zău, părinte! am băgat-o-n pod întreagă!
Toate caprele-s acolo: unele cu burta-n sus,
Ca să deie călcătura moale, după cum ai spus.
Altele sunt, dimpotrivă, cu spinarea-n sus culcate,
Ca să deie călcătura tare!
— Eşti nebun, argate?
Mi-ai mâncat o-ntreag-avere! Tii! Vrei să mă laşi sărac?
— Apoi de, stăpâne! podul, altfel, cum era să-l fac?
Ce? te-ai supărat pe mine?
— Aş! pe dracu'! supărat!
Nu! dar... capre-aşa de multe... ia gândeşte! nu-i păcat?
. . . . . .
Şi-a ţinut în frâu mânia popa, iarăşi, până-n casă,
Dar în casă când ajunse: – Ei, văzut-ai, preoteasă?
L-ai văzut, afurisitul, ce-mi făcu din nou? Îţi place?
Şi eu să mă uit la dânsul, şi nimic să nu-i pot face!
Of! când mă gândesc la capre, năbădăi m-apucă parcă!
— Dar pe mine! Ia mai du-te, zice preoteasa. Cearcă!
Dă-i chiar bani, din gros, părinte. Plata, pe un an, pe doi,
Dă-i-o! doar să plece! Altfel, ne răpune şi pe noi!

***

Alba-n sat demult intrase. Soarele, al zilei crai,
În deplina sa mărire strălucea p-un vârf de plai.
Slugă vrednică, Păcală, migălea prin bătătură,
Îşi căta de lucru singur: mai la lemne, mai prin şură.
Popa iese iar: – Argate! treburi n-am de-acuma... Hai,
Pleacă! Ce să faci pe-acilea? Frunză la berbeci să tai?

Ţine, na... îţi dau simbria, p-anu-ntreg... Te mulţumeşti?
— Aş! răspunse dârz Păcală. Cum pe anu-ntreg? Glumeşti?
Te-am slujit abia trei zile! Nu, oricât sunt de sărac,
Plată de pomană nu vroi! Mie bani munciţi îmi plac!
— Măi argate! Ţine banii! Eu ţi-i dau! Ce-ţi pasă ţie?
— Geaba stăruieşti, părinte! Vorbă multă, sărăcie!
Pân’ n-oi auzi prin frunze cu urechea glas de cuc,
După cum ne-a fost tocmeala: pân-atuncea nu mă duc!
Preoteasa ascultase pe furiş de la fereastă...
— Ei! din prag îi zice popa. Auzitu-l-ai, nevastă?
Îi dădui şi bani! Degeaba! E un prost făr’ de pereche?
Nu pricepe ce e banul? Sau e cam într-o ureche?!...
A! dar d-azi – ferit-a sfântul – cât o fi să stea la noi,
Nu-l mai ţiu pe lângă casă. Îl trimit... pe câmp la oi.

VIII. LA OI

Popa şi-a ţinut cuvântul. Pe Păcală l-a trimes,
Chiar în dimineaţa-aceea, să păzească oi la şes.
El s-a dus. Şi-n larg afară, stând la umbra unui fag,
Scoase fluierul şi prinse a cânta cu mare drag.
Iară oile-mprejuru-i – parcă le-ncinsese-un foc –
Cum îi auziră cântul, toate s-au pornit pe joc!
Când văzu aşa Păcală: – He-he! zise, bine-mi pare.
S-a mai pomenit pe lume fluier ca acesta oare?
Nu l-aş da pe-o ţară-ntreagă! Ăsta-i fluier fermecat,
Nu degeaba doar, din ceruri, Domnul însuşi mi l-a dat!
Nu cânt încă tocmai bine, dar cu timpul voi cânta.
Şi să mai vedeţi atuncea turma mea cum va juca.
Apoi, dă-i voios nainte, cântă!... cântă!... până-n seară.
Iar oiţele-mprejuru-i, ca nebune... tot jucară.
. . . . . .
Domnul zilei, mândrul soare, dup-un deal când scăpătase,
Hai cu turma-i şi Păcală, pe-ndelete, către casă.
Rupte cum erau de foame şi de joc, mioarele,
Pe cărări abia cu trudă îşi târau picioarele.
Popa, le-aştepta-n portiţă. – Vai de mine! măi argate,
Ce-i cu oile acestea, de-s aşa debălăzate?
Sunt bolnave?
— Aş, stăpâne! nu-s bolnave... sunt trudite,
Că pe câmp, în loc să pască, tot jucară ca smintite!
— Ce spui! Ia să văd, mănâncă? Dă-le-un braţ de fân, băiete!
— Să le dau! grăi Păcală. Şi din şură fân le dete.
Ele cum zăriră fânul, prinser-a-mbuca de foc.

Popa a intrat în casă. Inima-i veni la loc.
„N-au nimic”, gândea-ntru sine.
Dar în ceealaltă seară,
Oile, de foame, late i-au venit acasă iară.
Sear-a treia, moarte-aproape!
— Vai, vai!... mi se prăpădesc!
Cum le-o fi păzind el oare? Mâine am să-l urmăresc.
Apoi ziua următoare, când argatul iar plecă
Spre izlaz, în zori, cu turma, hai şi popa, se sculă.
După el tiptil se duse... între nişte spini stătu:
Iac-aşa... să nu mă simtă!
Aş! Păcală îl văzu.
Şi-ncepu cu foc să cânte. Iară oile-au lăsat
Iarba şi-ncepură jocul. Popa... a rămas holbat.
— Uite, mă! Drăcia naibii! Pentru asta-mi vine dară
Moartă de flămândă-acasă turma-n fiecare seară?
Doamne! se mira-ntru sine. Când, minune şi mai mare?
Numai ce se pomeneşte, hop, şi el, în sus că sare.
Şi sărea, măi nene, popa... şi juca-ntre spini, săracul,
Făr’ să vreie, hopa-tropa – de credeai că-l poartă dracul.
Iar, cu fluieru-i, argatul face câţiva paşi nainte,
Se aşează-n faţa popii... Şi să vezi joc pe părinte!
Şi să fi văzut în ochii lui Păcală bucurie,
Când în spini vedea cum popa: haina, barba şi-o sfăşie?
— Ho! părintele strigat-a. Vrei să cânţi, bre, până mâine?
Nu-ţi ajunge?
Iar Păcală: – Ce?... te mâniaşi, stăpâne?
Popa-şi îmblânzeşte graiul: – Stăi, băiete, nu cânta!
Ce vrei?... să tot joc acilea, până sufletul mi-oi da?
Aş! Păcală, dă-i nainte! Cântă, cântă, şi mai şi!
Din cântat abia la prânzul de amiază se opri.

***

Când soseşte-acasă popa, zgâriat şi zdrenţuit,
Preoteasa-şi face cruce. – Vai, părinte, ce-ai păţit?
— Ce-am văzut eu, dragă, nimeni n-a văzut pe-acest pământ
Şi păţania de astăzi, n-am s-o uit... nici în mormânt!
Cel trimis la câmp cu turma nu e om precum s-arată,
Ci sub chip de om: vrun diavol, bată-l Precista să-l bată!
Şi-ncepu să-i spună toate: cum argatul a cântat;
Oile, când auziră, cum s-au pus p-un joc turbat.
— Ba nici eu, cât sunt de popă, n-a fost chip să stau pe loc:
Mă trezii – ca o sfârlează – între spini jucând de foc!
— Ia taci! zise preoteasa. Mie-mi spui aşa poveşti?
— Dacă n-am spus adevărul, mâine mort să mă găseşti!
— Nu te mai jura degeaba!
— Cum, femeie, nu mă crezi?
Bine, lasă pân’ diseară, când s-o-ntoarce; şi-ai să vezi!
— Nu cred, nu... orice mi-ai spune!
Scăpătase mândrul soare.
Preoteasa-n podul casei, căuta nişte fuioare.
Pân’ să le adune toate, să le facă legătură,
Numai iacă şi Păcală, hop! cu turma-n bătătură.
Popa l-a chemat năuntru: – Ia stăi, şi mai zi colea...
Vrea şi dumneaei s-audă.
— Cine?
— Preoteasa mea.
Este-n pod. Ea nu mă crede, cum cânţi tu de minunat.
La început, Păcală nu vrea. – Sunt sătul azi de cântat!
Dar văzând că tot îl roagă: – Bine. Să mai cânt oleacă!
Popii, ca să nu mai joace, ştiţi ce-i dete-n gând să facă?

De picioare două pietre, cât bostanul, îşi legase,
Ba, se mai ţinea cu mâna şi de scaun şi de masă.
Şi când începu flăcăul a cânta, colea, de joc,
O chindie, o bătută, dintre cele mai cu foc,
Preoteasa, de fuioare să-şi mai vadă, se putea?
Aş! sub ale ei călcâie podul casei duduia.
Ţupăia-n pod sus, măi nene, din picioare preoteasa,
Tropăia, juca, sărmana... mai să se dărâme casa!
Când văzu aşa Păcală, dă-i! În cânt şi-a pus tot focul!
Şi cu cât iuţea el cântul, îşi iuţea şi dânsa jocul.
Până ce să vezi? buimacă, tot jucând cu-nfierbântare,
Buf! căzu din pod în tindă... şi-a rămas făr’ de suflare.
— Vai, vai! Ce-mi făcuşi, argate?
— Păi dacă m-ai pus să-i cânt...
— Mă lăsaşi făr’ de soţie!
— De! s-o ierte Tatăl Sfânt!
Ce? te-ai mâniat, părinte?
Popa, tremurând de-amar,
Îşi ascunse-n palme faţa... trebui să tacă iar.

IX. BOII LUI PĂCALĂ

Iată ce suntem pe lume: nişte umbre trecătoare!
Îşi zicea-ntru sine popa, dimineaţa următoare.
. . . . . .
Şi a treia zi, porneşte pe iubita lui soţie,
Cu alai, cu cinste multă, spre locaşul de vecie.
Oamenii văzându-i jalea, între ei se bucurau...
Popa nu vedea pe nimeni, lacrămi ochii lui vărsau.
— De! ziceau din grai sătenii. Tot plăceri! Necazuri nu-s?
Vezi? Orice s-ar zice, geaba! tot nu doarme Ăl de sus!
Nu loveşte el pe nimeni cu măciuca-n cap deodată,
Însă nici nu scapă nimeni pe pământ de-a lui răsplată!

***

Se-nnoptase. Pe la vetre, toţi din sat dormeau în tihnă.
Numai popa-n aşternutu-i nu-şi găsea defel odihnă.
— Mi-ai făcut-o iar, duşmane! mi-ai făcut-o îndesată!
Dar ţi-oi face-o şi eu ţie, las’ pe mine astădată!
Până n-o cânta-n pomi cucul, nu voieşti să pleci? Sărace!
Au să-ţi cânte mâine cucii, p-altă lume, fii pe pace!
Apoi cum s-albi de ziuă, la Pacală merse iute:
— Ei, argate,-njugă boii şi-n pădure astăzi du-te
Lemne să-mi aduci cu carul. Nu de ici de la Izvor,
Mai din deal vroi astăzi lemne, de la *Cuibul Urşilor!*
Acolo sunt lemne bune!
— De, Păcal-a zis, prea bine!
De-acolo ţi-aduc, părinte! tot un drac e pentru mine!
Şi-njugând pe dată boii, o luă voios la drum.

Popa se uita din poartă: – Ei! scăpai de el acum!
Unde-l trimesei, pădurea plină-i de sălbătăciuni,
Câţi se duc, acolo-şi lasă oasele prin văgăuni.
. . . . . .
Iar Păcală: „Hăis, Murgilă!” boilor pe drum grăia,
„Cea, Zorilă!” Şi cu carul spre pădure tot suia.
Iată-l, spre amiazi, la *Cuibul Urşilor* în munţi ajuns!
Până-n inima pădurii, cu plăvanii-i a pătruns.
Iar acolo-ntr-o poiană, sub o râpă, se opri
Şi din jug scoţându-şi boii, de-un stejar îi priponi.
Apoi, hai, să cate lemne. Dară, când venea napoi
De pe unde colindase... ce să vază? Bieţii boi
Se zbăteau ca arşi, în funii... căci se pomeniră, ţup!
C-un ursoi deodată-n faţă şi c-o namilă de lup!
„Măi, măi, măi!” Păcală-ncepe întru sine-a se mira,
„Lupi şi urşi destui văzut-am, dar de-aşa mărime: ba!”
Apoi strigă: – Ho! dihănii ce-ncurcaţi p-aici poiana?
Vă mănâncă pielea, poate?... Vreţi ca să vă scutur blana?
Aş! lighioile... de vorbă, credeţi c-au voit să ştie?
Tăbărăsc pe boi îndată şi s-apucă să-i sfâşie.
— A! le zise-atunci flăcăul. Vasăzică... n-ascultaţi?
La ospăţ aici venirăţi? Boii vreţi să mi-i mâncaţi?
Bine! ospătaţi nainte! Dar să ştiţi că-n loc de boi,
Carul încărcat cu lemne mi-l veţi duce-acasă voi!

Şi le dete bună pace, foamea să şi-o potolească...
Iar într-un târziu: – Ei drace! burta vreţi să vă plesnească?
De ajuns! Din boi, sărmanii, oase goale mi-aţi lăsat.
Ia poftim... la jug acuma! Hrană pentru ce v-am dat?
Apoi, haide... cu toporul, pe din dos, pe nevăzute,

Înspre lacomele fiare îşi îndreaptă paşii, iute.
Şi deodată, – cum şi ce fel, el o ştie!, – pe lighioi
Le-a vârât în jug cu gâtul, pe-amândouă, ca pe boi:
Ursu-n dreapta, lupu-n stânga...
„Iac-aşa!” gândea-ntru sine,
„Bun detot. Cu boii popii, lemne-aş fi cărat puţine.
Prea erau flămânzi! Acuma pot să pun buşteni destui,
N-am de ce mă teme. Boii îmi sunt tobă de sătui.”

Prinse-a pune-apoi la trunchiuri. Iar când carul şi-l văzu
Încărcat, cu vârf, de lemne: „Cea, Lupane!” începu,
„Hăis, Martine! Hăis, lighioană!” Ursul mormăia, sărea;
Lupul se smucea să scape. Dar Păcală nu glumea.
Când mi-i arse c-o prăjină, carul le păru uşor.
Îl târau... să se sfărâme roatele pe urma lor!
Alergau câte-o bucată, mai stăteau, săreau în loc,
Până când simţeau prăjina; apoi iar trăgeau de foc!
Cam aşa el, din pădure, carul până-n sat şi-l duce.
Câţi îl întâlnesc în cale, stau din mers, făcându-şi cruce.
Iată-mi-l la poarta popii. – Hai, deschide-mi, taică, hai!
Popa, când zări din curte cele două fiare: – Vai!
Ba deschidă-ţi dracii poarta! Piei, Satano, piei! răspunse.
Şi-alergând spre uşa tinzii, după uşă se ascunse.
— Hai, părinte! Mi-aş deschide singur, n-aş sta să te chem.
Dar mi-s boii cam zburdalnici; o să-şi ieie vânt, mă tem.
— Ieie-şi! ducă-se-n pustiuri! popa din năuntru-i zise.
Nu-ţi deschid!
Atunci, Păcală poarta singur şi-o deschise:
Şi cu caru-a tras în curte. Popa-n cas-a alergat,
Şi scoţându-şi pe fereastră capul: – Mă! ai căpiat?

Ce-s dihăniile astea? Fugi cu dânsele napoi!
Cum cutezi, pe cap, duşmane, să-mi aduci aşa lighioi?
Iar Păcală: – Ce dihănii? Ce lighioi? Sunt boii mei,
Preacinstitule părinte. Ş-încă ce boi buni!... ehei!
Au puteri, cât doisprezece! Când ai şti ce bine trag!
Să-i slobod din jug acuma, că-s trudiţi, – şi-n grajd să-i bag,
Să le dau ceva să-mbuce.
— Ce-ai zis? Altă treabă n-ai?
Să-mi sfâşie şi juncanii? Să rămân şi făr' de cai?
Scoate-mi, tartorule, iute! iazmele din bătătură!
— De, stăpâne! cumpănit-ai vorba ce-ţi ieşi din gură?
Aste iazme-ţi prăpădiră boişorii amândoi;
Eu le-am pus la jug pe ele! şi ţi le-adusei drept boi!
Să le dau acuma drumul? N-am decât să mă supun!
Dar să nu-mi găseşti vreo vină mai apoi! atâta-ţi spun!
— Hai odată! dă-le-ncolo! N-auzi bine? Surd eşti oare?
— Na! poftim! grăi Păcală, dejugând cu zor pe fiare.
Ursul, lupul – bodaproste! – slobozi când se pomeniră,
Ţâşt! pe poartă, ca din puşcă! spre pădure mi-o tuliră.
Popa, uşurat o clipă, mai în tihnă răsufla.
Ce folos? Scăpă de fiare; de Păcală însă ba.
Şi când îl zărea prin curte, şi când se gândea apoi
După toate celelalte, c-a rămas şi făr' de boi:
Sângele-i fierbea-n tot trupul, nu-şi găsea astâmpărare.
Îi venea să-şi smulgă barba, pletele, de supărare!

X. MOARA DRACILOR

Asfinţise mândrul soare. Popa se plimba-ncruntat
Prin cerdac, prin bătătură, tot cu gândul la argat.
„Cum s-o scot cu el la capăt? Nu mai ştiu, s-a mântuit!”
Dar deodată-n loc s-opreşte: „A, ba ia stăi! Am găsit!”
Apoi intră-n casă grabnic: – Mamă-soacră, ştii ce? du-te,
Ia trei saci din cămăruie, umple-i cu cenuşă, iute!
Dar să nu te vaz-argatul!
— Cu cenuşă? soacra-ntreabă.
Cum? La ce bun?
— Vei pricepe mai pe urmă! Hai, degrabă!
Baba – ce să-i mai răspunză? – ia pe loc de după uşă,
Din cămara de alături, trei saci – pune-n ei cenuşă.

Popa cheam-apoi năuntru pe Păcală: – Măi argate!
Uite vezi tu lângă vatră ăşti trei saci? Sunt cu bucate;
Cu secară unul, altul cu porumb, celalt cu grâu.
Du-i la măcinat, acuma, seara, până nu-i târziu!
Însă nu la orice moară! n-au la muncă toate spor!
Colo să mi-i duci, sub râpă, hăt, la Moara Dracilor!
Şi să fii aci, băiete, cu făina gata, mâine,
Când s-o lumina de ziuă. Înţeles-ai?
— Da, stăpâne!
Apoi, hai! Păcală scoate sacii-n largul bătăturii,
Îi aşează-n car – îşi umple traista cu de-ale gurii;
Doi juncani la car înjugă, şi porneşte-n sus la drum.
— Ei! tot nu eşti dumerită, mamă-soacră, nici acum?

— He, ba cum nu? Moara ceea e ştiută-n sat la noi.
Cine dă pe-acolo noaptea, nu mai vine-n veci napoi!
N-are să-ţi mai vie-acasă nici argatul dus cu sacii!
Când cenuşă-n saci vedea-vor, ce crezi c-o să-i facă dracii?
„Mă! tu-ţi râzi de moara noastră?”
— Vorbă nici că mai încape!
A scăpat de urşi el, mamă; dar de diavoli... n-o să scape!
Cam aşa vorbeau în poartă, seara, popa-mpeliţatul
Şi baborniţa de soacră, – după ce plecase-argatul.

Iar Păcală, cu juncanii, s-a tot dus p-un drumuşor,
Pe sub cerul plin de stele, pân’ la Moara Dracilor.
Auzise şi el vorba că pe-acolo draci s-adună,
Că de intri-n moara ceea, noaptea: sănătate bună!
Dar el nu ştia ce-i frica. Vrea să vază cum sunt dracii.
Trase-n faţă deci cu carul, şi-a cărat în moară sacii.
Pricepuse el că-ntr-înşii nu-s bucate, ci... cenuşă;
Însă ce-i păsa lui d-asta? Îi împinse după uşă.
Înăuntru-n moară, beznă. – Hei! morar! Aci eşti? Scoală!
Dormi? Aşi! nimeni nu-i răspunse. Moara răsuna a goală.
Stăi! îşi zice-n gând flăcăul. Sunt flămând. Să-mi văz în pace
De cinat, pân’ una, alta. Şi pe vatră foc îşi face.
Dintr-un vreasc, apoi frigare cu briceagul îşi ciopleşte,
O felie de slănină în frigare-nţepeneşte
Şi-o-nvârteşte-ncet deasupra jarului, ca să se frigă.
Când de-afară, numai iată că aude-un glas ce-i strigă:
— Cine eşti tu, măi! din moară? Dup-aceea, buf! deodată
Uşa morii se deschide, cu putere-n laturi dată,
Şi... răsare-un drac.
Păcală, de pe scaun, de la foc,

Îl măsoară cu privirea, făr-a se clinti din loc:
— Uite-l mă! ha-ha! sărmanul! Negru, ca din smoală scos!
Gol detot! cu coarne-n frunte! Şi ce coadă are-n dos!
Vasăzic-aşa sunt dracii? Aoleo! da' sluţi mai sînt,
De-or fi toţi la fel cu ăsta, prăpădi-i-ar Domnul sfânt!
Şi s-a pus p-un râs cu hohot. Dracul se uita mirat.
Apoi: – Mă! n-ai limbă-n gură? Cine eşti? te-am întrebat.
— Cine sunt? Ţii mult să afli? Cine să fiu? *Singur Eu!*
Ăsta-i numele ce-mi dete la botez năşicul meu.
— *Singur Eu?* Îmi pare bine! Şi... ia spune... ce lucrezi
Lângă foc aci, la vatră?...
— Păi... de cină-mi fac! nu vezi?
— A! de cină? o friptură? D-asta-mi pare şi mai bine.
N-am pus azi nimic pe limbă. Voi cina şi eu cu tine.
— D-apoi cum! Ţi-e foame tare? Vezi în balt-afară, drace,
Ca ai să găseşti friptură tu, pe-acolo, câtă-ţi place!
— Da? o să găsesc? întreabă tartorul, cu ochii pară
Nu glumeşti? Mă duc să caut! Şi ieşi pe uşă-afară.
Apoi pân' să numeri zece, iată-l iarăşi, c-o frigare,
Cam la fel cu-a lui Păcală; iar în ea, c-o broască mare.
Intră, lângă foc s-aşează, prinde şi el să-nvârtească
Spre-a se frige pe jeratic pocitania de broască.
Iar când sfârâia mai tare şi ţâşnea dintr-însa zeamă,
Naibii, ce-i dă-n gând? Se face cum că n-a băgat de seamă:
Şi-şi atinge-odată broasca de slănina lui Păcală...
— Ce faci, mă! i-a zis flăcăul. Umblă mai cu chibzuială!
Nu-mi spurca friptura! Dracul se astâmpăr-o clipită:
Apoi... dă din nou cu broasca-i în slănina rumenită!
— Măre, n-auzi? Aşi, spurcatul şade niţeluş cuminte
Şi-şi lipeşte broasca iarăşi de slănina cea fierbinte.
— Hm! degeaba-mi stric deci gura? Stăi! Gândind Păcal-aşa,

Sare, iată-l, cu slănina, ce-n frigare-i sfârâia
Şi, deodată, paf! pe diavol, drept în ochi mi l-a izbit,
Cu atâta foc, că ochii amândoi i-au şi plesnit.
— Na! ca să-ţi aduci aminte, cât îi mai trăi, jivină!
. . . . . .
În frigare-apoi îşi pune altă halcă de slănină.

Iară dracul: – Valeu! strigă. Mor! săriţi degrabă, fraţi!
Şi-ntr-o clipă moara, toată, se umplu de-ncornoraţi.
— Ce-i, fârtate? Ce-nsemnează aste ţipete nebune?
— Am rămas fără vedere!
— Cine ţi-a scos ochii? spune!
— Singur Eu! sărman de mine! cu friptura din frigare!
Se jălea Ucigă-l crucea, negăsindu-şi alinare.
Singur Eu!... (căci pe Păcală el aşa ştia că-l cheamă).
— Apoi, de! ceilalţi grăiră, pentru ce nu bagi de seamă?
Cine strigă, frăţioare, dacă singur te-ai chiorât?
Dracul ţipă şi mai tare: – *Singur Eu!* N-aţi auzit?
Ş-alerga nebun prin moară.
— Ia taci, frate; taci că-ţi trece!
Du-te colo-n dosul morii, spală-te cu apă rece.
Bietu’ diavol... ce să facă? Merge să se spele-afară.
Dracii ăilalţi, toţi, privirea spre Păcală şi-o-ndreptară:
— A! şi tu, aici? Ia spune, ce caţi pe la noi, bădică?
Altu-n locul lui, atuncea, mai c-ar fi murit de frică.
Dar el, în picioare ţanţoş ridicându-se de jos,
Şi privind pe draci în faţă, le răspunse mânios:
— Cum ce cat p-aici? Aceasta, unde ne aflăm, nu-i moară?
Iacă sacii, după uşă! Am venit să macin doară!
La o moară cumsecade socoteam aici că viu...

Că un cuib de hoţi vi-e moara, d-unde se putea să ştiu?
Dracii, toţi, ca arşi săriră: – Ce? măi omule!-ndrăzneşti
Despre moara noastră vorbe d-alde-acestea să rosteşti?
— Ba bine că nu! la naiba! când, aici, trăsei aseară
Cu porumb curat, să-l macin, şi cu grâu şi cu secară,
Iar acum, în saci... cenuşă!... alt-nimic nu se găseşte!
Mi-aţi furat în timpul nopţii pâinea scumpă, mişeleşte!
Mi-aţi turnat în saci cenuşă! Şi-aţi vroi să mai şi tac?
Tâlhării de-acestea, unde, unde-n lume se mai fac?
— Tâlhării? în moara noastră? diavolii-ntr-un glas strigară.
Aiurezi?
— Ba spun ce este!
— Nu se poate, ieşi afară!
— Ce? nici nu mă credeţi, tartori? Ia căutaţi în saci!
— Prea bine!
Vom căta, un drac răspunse. Şi de minţi, e vai de tine!
Când s-a dus să vadă însă: – Ira! ba-i cenuşă, frate,
Doar cenuşă-n toţi trei sacii! Bietul om avea dreptate!
Cine-o fi făcut aceasta?
— Cine altul decât voi?
Zise răţoit Păcală. Las’ că spun eu pe la noi.
Am să spun ce fel de moară-i moara voastră... ţineţi minte!
Nici picior de om p-aicea nu mai calcă d-azi nainte!
Dracii – cum să-l îmbuneze? – Iartă, nu fi supărat!
Potrivim noi, cum e bine! Astă dată... s-a-ntâmplat!
N-are să se mai întâmple! Şi sărind cu repezeală,
Hai! goliră de cenuşă toţi trei sacii lui Păcală.
Îi umplură cu făină: de porumb, de grâu, secară.
Ba i-au pus şi-n car: – Ei! place-ţi?
— Da! îmi place!
— Drum bun dară!

Du-te! ce-ai păţit cu sacii, nu mai pomeni pe-acasă!
Morii noastre, printre oameni, nu vrem nume rău să-i iasă.
— Aş! grăi Păcală. D-astăzi, moară ca a voastră nu-i!
Şi-njugându-şi boulenii, a plecat în drumul lui.

***

Noaptea nu trecuse încă, dar luceau pe boltă, roşii,
Zorile, vestind lumina; iar prin sat, cântau cocoşii.
Popa, după ce dormise toată noaptea liniştit,
Cum se deşteptă, cu soacra-i în cerdac ieşi grăbit.
— Nu s-a-ntors, şi-i ziuă, mamă! Vezi? L-or fi-nhăţat în gheare
Tartorii, de bună seamă. L-or fi dus! Ce bine-mi pare!
Care nu-i fu însă ciuda, când deodată, hop! cu carul,
Îl zări intrând pe poartă: – A, ba vine, zău, tâlharul!
Teafăr! n-are nici pe dracu'! Uite-l! scapă dacă poţi!
Vai, vai, bate-l-ar să-l bată Dumnezeu şi sfinţii toţi!
Dar şi-a stăpânit mânia... Şi vroind a mai afla
De la dânsul una-alta, începu a-l întreba:
— Ei, băiete, ce-i povestea?
— Bine. Iată-mă sosit.
— Cine mai era la moară?
— Hei, stăpâne preacinstit!
Când ai şti ce-a fost acolo! Dracii toţi din iad, gândesc!
— Zău? şi n-ai păţit nimica!
— Aş! ba cum să nu paţesc?
Îmi furaseră, spurcaţii: grâu, secară... tot!... din saci;
Şi mi-au pus în loc cenuşă! Da-i vârâi şi eu în draci!
— Cum?...
— Pe unul, mai obraznic, l-am sluţit c-o lovitură,
Ochii amândoi crăpându-i! Celorlalţi, le-am tras o gură,

De-au rămas holbaţi la mine! Apoi, când ai şti, săracii,
Cum s-au dus să-mi umple-ndată, cu făină, toţi trei sacii!
— Aş! se poate? zise popa. Iar Păcală: – Nu mă crezi?
Hai la saci, poftim, dezleagă-i, părinţele, şi-ai să vezi!
Şi din jug scoţându-şi boii, înspre iesle i-a mânat.
Popa drept la saci se duse; pe tustrei i-a dezlegat.
Spre cerdac apoi se-ntoarse: – Mamă! vino să priveşti!
E făină-n ei! Îţi place? Mai văzut-ai de când eşti?
Doamne! Cum să scapi de ăsta? Ce poţi oare să-i mai faci?
Când el ştie,-mpeliţatul, să orbească şi pe draci!?

XI. CUCUL

Cam aşa o duse popa cu Păcală, toată vara;
Orice născocea... degeaba! tot el înghiţea papara.
Şi când se gândea, sărmanul, câte-o să mai pătimească,
Până va cânta-n pomi cucul: îi venea să-nnebunească!

***

Într-o caldă zi de toamnă, după ce se preumblase
Mult pe-afară, dus pe gânduri... iată-mi-l că intră-n casă:
— Mamă-soacră! zău, ştii cine m-ar putea chiar azi scăpa
De solomonarul ăsta?...
— Cine?
— Uite, dumneata!
— Eu? mirată soacra-ntreabă. Dacă n-au fost ele-n stare
Să te scape, mai deunăzi, nici ale pădurii fiare,
Ba nici diavolii din moară: apoi eu, o slabă – spune! –
Cum crezi c-aş putea, părinte, făptui aşa minune?
— Prea uşor. Ascultă, mamă: dacă te-ai sui-ntr-un nuc
Şi de-acolo: cucu! cucu!... ai cânta, cum cântă-un cuc,
N-ar avea-ncotro tâlharul!... Cum ar auzi aşa,
Nevoit ar fi, chiar astăzi, tălpăşiţa să şi-o ia.

— De! să văd! grăi bătrâna. Greutate mare nu-i,
A cânta cum cântă cucii. Este greu doar pân’ te sui.
De socoţi că prin aceasta vei putea să scapi de-argat,
Nu mă pun de-a curmezişul. Hai, ajută-mi la urcat!
— Hai! părintele răspunse. Şi-n grădină s-afundară.

El a răzimat de trunchiul unui nuc bătrân o scară.

Soacra, se sui pe scară; de pe scară sus în nuc.

Şi de-acolo: cucu! cucu!... ea cânta... să juri că-i cuc!

Popa, cum aude, fuga! pe Păcală să mi-l cate.

Şi găsindu-l după şură: – Ei! n-auzi nimic, argate?

— Ce s-aud?

— Ascultă!... Cucul!

— Ira! bate-l-ar pustia!

Ba-l aud, părinte! Cum nu?

— Vino dar, să-ţi dau simbria.

Ce stai? Îmi vei zice iarăşi: „Anul nu mi-s-a-mplinit?”

— Aş!... se poate-acum, stăpâne, să mai zic? S-a mântuit!

Cucul naibii! i-auzi colo... doar într-un cântat o ţine.

Dă-mi ce crezi că mi se cade... şi-apoi... s-auzim de bine!

. . . . . .

„Ah! scăpai!” zicea-n gând popa. „Mulţumescu-ţi, Doamne, ţie!

Şi mântuitoru-mi, cine-i? Soacra, Dumnezeu mi-o ţie!

Zică lumea orice-ar zice, eu la toţi mereu voi spune:

Fi-vor soacre, multe, rele; ei, dar sunt şi soacre bune!”

Şi-nspre grajd înaintară. Acolo, sub un arţar,

Nu departe de intrarea grajdului, stătea un car.

Iar în grajd doi boi la iesle. – Uite icea! De la noi

Vreau să pleci bogat acasă. Na, argate, ăşti doi boi.

Ia cu ei şi carul ăsta, tot averea ta să fie.

Cred că e destul de mare pentr-un an aşa simbrie.

N-o să zici că-s rău de plată!

— Nu! Păcală i-a răspuns,

Cu privirea-n zări pierdută. Îmi plăteşti chiar prea de-ajuns.

— Păi, de ce mai stai pe gânduri?

— De! la alta mă gândesc.

Cuc, să cânte-n miez de toamnă, n-am văzut de când trăiesc.

Cum o fi la pene oare? Vroi să-l văz cu ochii mei!
Astfel glăsuind, s-apleacă, ia de jos un retevei,
Merge-aproape – şi deodată: zvârr! cu el în nuc spre babă.
Speriată, ea se dete la o parte-atunci, cu grabă;
Şi de sus, de-a berbeleaca, buf! pe pajişte-a căzut!
Popa sare s-o ridice: – Vai, argate!... ce-ai făcut?...
M-ai lăsat şi făr’ de soacră!
— Ce? Păcală s-a-ncruntat,
Dumneaei era deci cucul? Cu minciuna mi-ai umblat?
Bun!... atunci rămân, părinte, anul nu mi-s-a-mplinit!
Popa, n-a mai scos o vorbă... Tremura de necăjit.
. . . . . .
— Doamne! cum îl rabzi pe lume? Na! îţi place? se gândea.
El rămâne... iar în locu-i s-a dus biata soacră-mea!

XII. EVANGHELIA

După ce-a-ngropat-o popa şi pe ea cu cinste mare,
Sta la vatra-i, dus pe gânduri: ce să mai încerce oare?
Astăzi soacra, ieri nevasta îi plecară pe vecie.
Mai avea un fiu pe lume, doar atâta bucurie.
Şi Păcală tot în slujbă!
Spre-al său fiu deci s-a-ndreptat:
— Dragul tatii! cu-aşa diavol, într-o casă nu-i de stat!
Să lăsăm aicea totul şi s-o ştergem amândoi;
Că de nu, strigoiul ăsta ne răpune şi pe noi!
— Ai dreptate, zise fiul. Decât să ne prăpădim
În curând şi noi, mai bine, zău, în lume să fugim!

Hotărând ei astfel, haide! popa-şi strânge de prin casă
Cărţile cu slovă veche, şi-ntr-un sac adânc le-ndeasă.
Intr-apoi în cămăruie, una-alta să mai cate.
Dar Păcală, de pe-afară, a-nţeles ce gând îl bate.
— Hm! voieşti să fugi în lume, bunule stăpân al meu?
Bine, fugi! Dar unde-i merge, am să te-nsoţesc şi eu.
Cu acestea, zvâc! din tindă în odaie el pătrunde,
Şi sub cărţi în sacul mare al părintelui s-ascunde.
Din cămara de alături popa-n casă iar când vine,
Mai îndeasă-n sac ce-ndeasă, – dup-aceea-l leagă bine,
Şi săltându-l pe un umăr: – Doamne! dă-ne ajutor!
Cu băiatul după dânsul, a luat-o la picior!

***

Merg aşa ei multă vreme, când la deal şi când la vale,
Până, iată-i, cam spre seară, că-ntâlnesc o apă-n cale.
Cum s-o treacă? Pod pe-aproape, luntre nu se pomenea.
Râul nefiind prea mare, popa înainte-o ia,
Şi odrasla-i după dânsul, cu picioarele prin apă.
Dar deodată, sacul popii, zup! în râu cu fundul scapă.
De sub cărţi atunci Păcală strigă tare, să s-audă;
— Saltă sacu-n sus, părinte! Evanghelia se udă!
Popa, dus cu gându-aiurea, îşi opreşte paşii-n grabă:
— Cum? Ai spus ceva, băiete? pe copilul său l-întreabă.
— Eu? Nimic! răspunse-acesta. Apoi calea şi-o urmară.
Dar abia trei paşi făcut-au, sacul, buf! în apă iară.

De sub cărţi, Păcală strigă şi mai tare ca nainte:
— Saltă sacul, că se udă Evanghelia, părinte!
Popa stă, ridică sacul, şi-nspre-a sa odraslă cată:
— N-auzişi nimic, băiete, nici acum?
— Ba cum nu, tată!
Parc-aud şi-acuma încă respicatele cuvinte:
„Saltă sacul, că se udă Evanghelia, părinte!”
Cine se putea să strige? Că p-aicea nimeni nu-i.
Strigătul părea că vine chiar din fundul saculuі!

Bietul popă, hoalbă ochii: – Ce-o fi asta? Dar deodată
Spre băiat îşi aţinteşte iar privirea-nviorată:
— Valeu! ce minune, Domnul, azi să văd m-a-nvrednicit!
Ştii, din sacul meu, anume, glasul cui l-ai auzit?
Evanghelia-mbrăcată numa-n aur şi cu file
Aurite pe de margini: aia mi-a vorbit, copile!

Ah, ce carte minunată, dragul tatii! ai văzut?
Hai la mal... să strâng la pieptu-mi cartea sfântă, s-o sărut!
Şi la celalt ţărm al apei într-o clipă ajungând,
Nu ştia, biet, cum să scoată cartea scumpă mai curând!
Când dezleagă sacul însă şi zăreşte pe Păcală,
Popa-ncremenit rămâne: – Tu eşti? Ochii nu mă-nşeală?
Vai! trăsni-te-ar sfântul, drace! n-am să scap în veci de tine?
El ţâşni din sac afară: – Ce? te-ai supărat pe mine?
Popa, o mâlci pe dată: – Aş! mă vezi tu supărat?
Mă prinsese doar mirarea, când în sac de tine-am dat!

XIII. RĂFUIALA

Încotro să se mai ducă? şi la ce? Era şi seară.
Osteniţi de drum, pe malul râului se aşezară.
— Să mânem aci!
— Prea bine. Ah, stăpânule iubit,
Nici nu ştii, în calea asta cât de multe-am pătimit!
Ba în sac să mă înăbuş, ba în râu să pier la fund,
Dar avuşi de mine milă, n-ai lăsat să mă cufund.
D-aia şi eu, îndurat-am toate, fără să cârtesc;
Doar să pot, părinte dragă, şi la drum să te-nsoţesc!
Cuvântând aşa, Păcală se trânteşte-alături jos,
Lângă râu – şi, cum se culcă, prinde-a sforăi vârtos.
Luna strălucea pe boltă şi-aşternea cu măiestrie
Peste râu o punte dalbă de lumină argintie.

Iară popa sta pe gânduri. Să se culce? ţi-ai găsit!
Parcă mai putea să doarmă, cum era de necăjit?!
Lângă sluga-i adormită, sta... părea că stă de pază.
Dar deodată... ce-i dă-n minte? Faţa i se-nviorează.
„Ha! (în gândul său îşi zice). Ai venit şi tu cu mine,
Năzdrăvanule? Degeaba! tot scăpa-voi eu de tine!”
Îşi îndreaptă-n grabă ochii spre copilul său apoi:
— Hai, că e târziu, băiete! să ne odihnim şi noi.
— Bine, tată dragă, haidem!
Cu acestea se lungiră
Şi ei unul lângă altul jos pe iarbă, şi-adormiră.
Dar Păcală, de alături, cum dormea cam iepureşte.

Numai ce se scoală iute, şi prin minte ce-i trăsneşte?
Schimbă locul, se aşează... între popă şi băiat:
— Iac-aşa... Să stea copilul popii lângă râu culcat.
Pe la jumătatea nopţii, luna s-ascunsese-n nor;
Vântul apleca-nspre apă crengile răchiţilor.
Deşteptat din somnu-i, popa se ridică-n sus tiptil.
Zvârle de pe ţărm în valuri... pe iubitul său copil.
Şi crezând că-şi îmbrâncise nu copilu-n râu, ci-argatul,
Zice: – Mulţumescu-ţi, Doamne, că scăpai de necuratul!

Pune iar la urmă capul jos pe-a ţărmului verdeaţă,
Şi-adâncit în vise doarme, până-n zori de dimineaţă!
Când deschide însă ochii, dup-al zorilor mijit,
Şi zăreşte pe Păcală jos alăturea lungit,
Iar pe-al său fiu nicăirea: Vai! să-nnebunească-i vine:
— Îndrăcitule!... Copilul!... Unde e de lângă mine?
Sluga, se ridic-agale: – De!... pe unde-o fi... ştiu eu?
Ce?... te-ai supărat, părinte?
Popa sare ca un leu:
— A! răpusu-mi-ai şi fiul? Îţi plătesc eu astăzi ţie.
Ia stăi! Şi spre el s-aruncă, să-l sugrume, să-l sfâşie.
Neclintit din loc, Păcală, de mânia lui râdea:
— Hei... îi zise-n lături dându-l, ce te răţoieşti aşa?
Toţi eram aci aseară. Dacă azi băiatul nu-i,
Eu sunt vinovat? Ia seama, supărării frâu să-i pui!
Vezi să nu te-ntorci acasă cu spinarea jupuită!
Aş! acestea-l scot pe popa şi mai tare din sărită.
— Cum? Ce-ai zis? Ce-ai zis! Ha, câine, diavol, şarpe veninos!
Ian aşteaptă, că ţi-oi da eu! Ş-un pietroi luă de jos.
Dar Păcală se repede, strâns cu dreapta mi-l înşfacă,

Iar cu stânga scoate-nscrisul din şerpar: – Părinte, iacă!
Pe această hărţulie s-află scris ce-mi eşti dator!
Azi să mă omori voit-ai, şi-aş putea să te omor!
Dar eu nu vroi decât ceea ce se spune-aici în scris!
Pregăteşte-ţi deci spinarea! Auzit-ai ce ţi-am zis?

Popa-n braţe-aşa voinice lănţuit când se văzu,
Din întărâtată fiară, miel îndată se făcu.
— De! gândea, mă are-n mână!... e mai tare, din păcate!
Şi-ncepu să se tocmească: – Ian ascultă, măi argate!
Văd că-s vinovat şi nu vroi împotrivă-ţi a mă pune:
Eşti în dreptul tău a-mi face tocmai cum înscrisul spune.
Însă iartă, fie-ţi milă, nu mă jupui prea tare.
Căci să rabd aşa durere nu voi fi – mă tem – în stare.
Cu cosorul pe spinare mulţumeşte-te a-mi face
O zgârietură, două, şi mă lasă-apoi în pace.
Azi, pe tine-ntâia oară-i doară că m-am supărat!
— Da? să iert? să-mi fie milă? Aş? mi-e frică de păcat!
S-ar putea să calc înscrisul?... Şi... la urmă... dumneata
Ai avut vrodată milă, de când eşti, de cineva?
De argaţii d-astă-vară ţi-a fost milă – vai de ei –
Când sluţitu-i-ai cu briciul?... Ei erau chiar fraţii mei!
Auzind acestea popa, ce să zică?... ce să facă?
Anteriul de pe spate şi cămaşa şi-o dezbracă:
— Hai poftim!
Dar lui Păcală inima i s-a-nmuiat:
— Nu-ţi fac nici o-nţepătură!... Iacă! zise. Eşti iertat!
Ridicându-i sacu-n urmă, îi turnă din el sub nas,
Jos pe pajişte grămadă, cărţile: – Na, bun rămas!
Eu mă duc... Pe cărţi, părinte, să citeşti, când îi voi.

Sacu-l iau cu mine însă, că la drum... mi-o trebui.
Doar atâta-ţi iau simbrie! De-azi, te las cu Dumnezeu!
Astfel glăsui flăcăul, şi-a plecat în drumul său.
Chiar atunci – de dup-o culme – răsărea şi-al zilei domn,
Soarele, scăldând în aur câmpul deşteptat din somn.

***

— Ş-unde-a mers de-aici Păcală?
— Staţi, mai ascultaţi la mine!
Pân-aici... nimica toată; ce-i frumos, de-acuma vine!

XIV . MIREASA

După ce-a lăsat pe popa lângă râu, precum v-am spus,
Hai! cu sacu gol pe-o mână – tot a mers pe râu în sus,
Pân-ajunse-ntr-o pădure mândră, de stejari frunzoşi.
Iară pe un deal acolo: plini stejarii... de gogoşi!
— A! gândi Păcală-n sine, ia stăi! tot n-am ce să fac.
Şi-a cules gogoşi de tufă, câte-i încăpură-n sac.
Merse-apoi nainte iarăşi... Dar deodată... se opri.
Huiet auzea din faţă... chiote!... Şi... ce zări?
Şir de cară, cu velinţe şi cu brazi împodobite,
Trase tot de câte patru boi cu coarne poleite.
Oameni şi femei prin cară, fete, la urechi cu flori,
Lăutari cântând din cobză şi din nai, şi din viori.
Ba pe drum pe lângă cară mai veneau flăcăi la rând,
Pe fugari zglobii călare, focuri din pistoale dând.
Cum vedeţi, era o nuntă. Mirele-şi ducea acasă
Dintr-un sat vecin într-altul pe iubita lui mireasă.
Şi nuntaşii – ca nuntaşii! – iubitori de vorbă multă.
Cum zăriră pe Păcală, îi strigară: – Hei! i-ascultă!
Ce ai tu în sacu-acela?
De! glumi el, nişte... ouă!
— Bre! de unde-atâtea, frate? Nu poţi să ne spui şi nouă?
— Cum de nu? Pe coastă, colo, sunt mulţime de copaci
Plini cu ouă d-alde-acestea... să umpleţi... un car de saci!
— Zău? Şi mire, cuscri, oaspeţi, – hai şi ei la deal, săracii,
Cât clipeşti, – să strângă ouă din copaci, să-şi umple sacii!
Rămăsese-n drum mireasa, numai singură-ntr-un car.
Cât era de frumuşică, Doamne! Dar plângea cu-amar.

— Mândro! îi grăi Păcală, înspre ea păşind agale,
Pentru ce, atât de-amarnic, plângi... în ziua nunţii tale?
Ea-ncepu mai tare-a plânge. El... din cap a clătinat:
— Nu ţi-o fi pe plac, se vede, omul care te-a luat!
Mă miram şi eu, văzându-l, ce-ai avut de te-ai unit
Tii, copilă-aşa frumoasă, c-un bărbat aşa pocit?
— Hei! grăi cu lacrămi fata. M-am unit, aşa crezi, eu?
Mă siliră mama, tata! Nu l-au vrut pe-alesul meu!

Auzind aşa Păcală: – Ştii ce, dragă fetişcană?
Decât să jeleşti, mai bine: dracului să-l dai pomană!
Spune-mi! vrei să scapi de dânsul?
— Mai mă-ntrebi dacă voiesc?
Păi... de azi de până-n ziuă, tot la asta mă gândesc:
Cum să scap? Ar fi vreo cale?
— Lucru-ţi pare-aşa de greu?
Fii pe pace, drăguliţo, că te scap îndată eu.
Dă-te jos şi hai cu mine în desiş, colea, devale;
Tu să-mbraci a mele haine, eu să-mbrac pe ale tale.
Ia şi sacul meu pe-un umăr, şi te du p-aci-ncolea.
Ce voi face mai departe eu, aceasta-i treaba mea!
— Bun! Şi-ntr-un desiş intrară. Fata-n haine de bărbat
Şi cu sacul lui Păcală pe un umăr, a plecat.
Iute-n urmă, şi Păcală, hainele miresi-mbracă,
Şi în locul ei s-aşează. Faţa dânsu-n jos şi-o pleacă,
Şi-o-nveleşte c-o năframă: ca nuntaşii duşi să creadă,
Înapoi când s-or întoarce, că-i mireasa-n car pe ladă.

***

Iată-i, prăpădiţi, nuntaşii, de zadarnice-alergări,
Vin, sărmanii, încărcându-l pe Păcală cu ocări:
— Mincinosul!... Potlogarul!... Unde-i?... Ia-l de unde nu-i!
Bine, frate, zău, c-o şterse de pe-aci!... norocul lui!
C-ar vedea acum pe dracul!... D-alde-acestea îndrugând,
Pe la locul lor prin cară aşezatu-s-au la rând.
Apoi: „Cea, bou! Hăis, plăvane!” nunta iar la drum porneşte.
Mirele vedea, nu-i vorbă, că mireasa-n jos priveşte,
Şi că-şi ţine-ascunsă faţa, sub năframă, tot mereu.
Însă... ce-are-a face? „Las-o”, el şi-a zis în gândul său.
Plânge, ca orice mireasă... Are să se potolească!
D-unde să-i fi dat prin minte, rău, ceva, să bănuiască?
Tot aşa acasă-n urmă, când se veseleau toţi, bând,
Că-i vrun şiretlic la mijloc, cui i-ar fi trecut prin gând?
Se mirau d-un lucru numai, unii: cum – cu tot amarul –
Cară-atât de des mireasa, vin, la gură, cu paharul?
. . . . . .
După cină, când nuntaşii pe acasă toţi plecară,
Ginerele şi mireasa în odaia lor intrară,
Iar mireasa, ia de mână pe-al ei mire – tămâiat,
Ochii tot în jos ea-i ţine: – Ştii ce, dragul meu bărbat?
O viaţă nouă-ncepe d-azi încolo pentru mine,
Şi cu Dumnezeu tot lucrul să se-nceapă este bine...
Fii bun, lasă-mă o clipă, singură, netulburată,
Să mă-nchin pe prisp-afară celui ce la toţi ni-e tată!

El, ştiind că fata-n silă îl luase, nu de voie,
Şi temându-se că fuge: – Aş! îi zise. Ce nevoie?
Altădată n-ai tu vreme să te-nchini, oricât pofteşti?
— Vezi? oftă atunci mireasa, amărâtă. Vezi cum eşti?

Ţiu şi eu l-atâta lucru... Doar atâta te rugai!
Şi să nu mă laşi? Of! Doamne! Pentru ce mă măritai?...
Nu cred însă... nu se poate... să-mi nesocoteşti rugarea!
Vrei tu între noi să intre, chiar de-acuma, supărarea?
Lasă-mă... că nu fug, frate! Nici nu stau cât lumea doară!
Uite, leagă-mă de glezne, dacă vrei, cu-această sfoară,
Ca să n-ai gând rău. Şi ruga de-i vedea că prea mult ţine,
Scutură de sfoar-o dată. Într-o clipă-s lângă tine!
Auzind aşa bărbatul, – hai! o leagă d-un picior.
— Du-te! dar să nu stai prea mult, soro, să te-ntorci cu zor!
Te aştept!
Păcală pleacă. Iar în tindă, se opreşte.
De la glezne-şi taie sfoara. Într-o ladă scotoceşte,
Scoate de la fund veşminte bărbăteşti... pe-a sa măsură,
Şi-mbrăcându-le-ntr-un suflet, dă din tindă-n bătătură.
Vede-un ţap dormind pe prispă. Haţ! de coarne sfoara-i leagă
Sare pe din dos pârleazul, apoi... tunde-o, nene dragă!
Nevăzut pe loc se face.
Câinii, deşteptaţi, lătrară.
Mirele-auzi un zgomot şi lătrat de câini pe-afară,
Dar credea că la mireasă hămăiesc... şi mai stătu.
— De! gândea la urmă-n sine. S-a-nchinat destul acu!
Şi smuci de sfoar-o dată. Aş, nimic!
— Bre! Tot se roagă?
Ce atâta rugăciune? Nu cumva-i lipseşte-o doagă?
Mâine, frate, dimineaţă... să se-nchine, vreme n-are?
Apoi iar smuci de sfoară, cu putere şi mai mare.
O chemă-n aceeaşi vreme şi din gură pe mireasă:
— Hei! la naiba, fă! Mario! n-ai să vii odată-n casă?
Dar cu cât mai tare dânsul de frânghie scutura,
Cu atât mai mult mireasa înapoi parcă se da.

Da’ nerăbdătorul mire auzi şi-un zbierăt, care
Semăna a behăire, nu a glas de fată mare.
Speriat atunci, românul se repede afară-ntins.
Of, şi cum s-arăt prin vorbe ciuda care l-a cuprins:
Când, în loc să dea cu ochii de-al miresei chip frumos,
El se pomeneşte-n faţă-i – cu urâtul ţap bărbos?!

XV. PĂCALĂ ŞI TÂNDALĂ

Pe Păcală-n vremea asta l-au tot dus departe paşi-i.
Iată-l în pădurea unde se-ntâlnise cu nuntaşii.
Merge pe un drum, alene, printre ulmi, tot merge-ntruna,
Ne’nsoţit în cale-i decât de stăpâna nopţii, luna.
Când, deodată, ce zăreşte, jos, culcat în drumul său?
E un om! gândea-ntru sine... A, ba uite!... sacul meu!
Sacul cu gogoşi! Mireasa, neavând puteri să-l care,
L-o fi aruncat, se vede, jos, aicea, din spinare.
Bine că-l găsii! E noapte. Ia să fac şi eu popas.
Şi pe sac lăsându-şi capul, ce mai pui de somn a tras!
Iară când făclia zilei, sus pe-o culme, se aprinse:
El luă-n spinare sacul şi din nou la drum o-ntinse.

Dar abia trecu o vale şi-un muncel, când numai iată
Că pe drum, din ceea parte, alt drumeţ i se arată:
Tot ca el, c-un sac pe umăr – tot aşa de zvelt, de nalt.
Amândoi coboară sprinteni unul înspre celălalt.
Şi-ntâlnindu-se devale faţă-n faţă, stau pe loc,
Sub un ulm cu frunza deasă:
— Bună vremea!
— Bun noroc!
— Ce-ai acolo-n sac, fârtate?
— Nişte nuci am de vânzare,
A răspuns, glumind, Păcală. Dar tu-n sacu-acela mare?
— Eu? ehei! grăi străinul. Nişte lână! Cât trăieşti,
Tot să cauţi, frate, lână ca aceasta nu găseşti!

— D-apoi nucile din sacu-mi zise iar Păcală-n şagă,
N-ai mâncat tu nuci ca astea de când eşti, fârtate dragă!
— Ce spui? întrebă străinul. Vrei să le desfaci mai iute?
Hai atuncea... târgu-i gata! Să schimbăm... pe nevăzute!
— Haidem! Şi schimbară sacii, făr-a se mai fi gândit.
Dar când îi dezleagă, ce văd? Amândoi s-au păcălit.
Ăla-n loc de nuci, în sacu-i, cu gogoşi se pomeneşte;
Iar Păcală-n loc de lână, muşchi în sacul său găseşte.

Pricepând ei cum şi ce fel, se ridică drepţi, privesc
Ţintă unul înspre altul, şi-ntr-un hohot izbucnesc.
Dup-aceea: – Măi! se-ntreabă: Cine eşti tu?
— Eu? Păcală!
— Cel vestit în toată ţara?
— Da! Iar tu?
— Eu sunt Tândală!
— A! Tândală? Tu eşti ăla? Te cunosc şi eu din nume.
Mi s-au povestit, măi frate, despre tine, multe-n lume!
În păcălituri eşti meşter, cum se vede, tot ca mine.
Ha-ha! ştii ce bine-mi pare că m-am întâlnit cu tine?
— D-apoi mie? Vino-ncoace!
Şi cu drag la piept s-au strâns.
Şi c-o strângere de mână fraţi de cruce ei s-au prins.
Martori fost-au la prinsoare: ulmii, soarele preasfântul.
Şi plecară, năzdrăvanii, să cutreiere pământul
. . . . . .
Dar deodată-ntr-o poiană, se opriră amândoi:
— Măi Păcală, ian ascultă, lumea-i strâmtă pentru noi,
Prea e strâmtă ca să batem împreun-aceeaşi cale,
Ia-o tu la deal încolo, iară eu p-aici, la vale.

— Ai dreptate, măi Tândală. Du-te... umblă sănătos.
Şi-au luat-o prin pădure: unu-n sus, iar altu-n jos.

***

Cât or fi umblat ei, nu ştiu – mai pe şes, mai pe la munte;
Ştiu doar că-ntr-o zi, Tândală nimeri-ntr-un sat de frunte.
Era zi de sărbătoare. Gloată-n drum, şi gălăgie.
Chiar atunci ieşise lumea de la sfânta liturghie.
Când ajunse-n dreptul gloatei de femei şi de bărbaţi,
El stătu-n loc: – Bună vremea! Ce mai nou p-aici, fărtaţi?
— De, drumeţe, ce să fie? Uite... oameni-au răspuns
Ne-a ieşit cam slab porumbul. Ploaie n-am avut de-ajuns.
Dară pe la Dumneavoastră?
— E-he-he! La noi în sat?
Când aţi şti! grăi Tândală.
— Ce? sătenii-au întrebat.
— Ascultaţi minunăţie!... La o casă... este-un ou...
Cât să spun că e de mare? Mare, nene, cât un bou!
— Cât un bou? Ha-ha! se poate? izbucniră toţi deodată.
Asta-i d-alea de prin basme... Fugi, că prea e gogonată!

— Ba e adevăr, cum este că pe cer un mândru soare
Arde luminos în astă sfântă zi de sărbătoare!
Zise, vrând să-şi întărească spusele din nou, Tândală.
Oamenii, ca arşi săriră:
— I-auziţi-l! Ce-ndrăzneală!
Cum cutezi, în faţa noastră, a fruntaşilor din sat,
Să trânteşti minciuni de-acestea, omule neruşinat?
Şi sărind pe el cu toţii, iute-n lanţuri îl legară,

L-au băgat la gros – şi-acolo pân-a doua zi-l lăsară.
Dimineaţa următoare, vin din nou fruntaşii, iată,
Şi mi-l scot din închisoare, ca să-i facă judecată.
— Oameni buni! primarul zice, aţi văzut cu ce minciună
A umblat să ne prostească ieri acest, „împuşcă-n lună!”
Pentru-atâta cutezare, ia gândiţi-vă deci bine,
Şi să-mi spuneţi: ce pedeapsă credeţi că i se cuvine?
— La răcoare! strigă unul, şează trei sau patru luni,
Să vedem, o s-aibă poftă să mai toarne la minciuni!
— Aş! un altul zice, „duba”? Nu crez minte să-l înveţe!
Ia să-l cuminţim mai bine cu vro douăzeci de beţe?

Dar pe când aşa cu toţii ei stăteau la chibzuială:
Cum? de unde până unde? numai iacă şi Păcală,
Chiar atunci, din întâmplare, nimeri-n acelaşi sat,
Şi-ajungând în dreptul obştei, locului şi el a stat.
— Bună ziua! Cum o duceţi? Ce mai nou p-aicea, fraţi?
— De! răspunse unul. Uite! suntem foc de tulburaţi!
Ieri, aci, cu noi de faţă, hoţu-acesta, mâini legate,
A minţit că-n sat la dânşii este-un ou... Dar ce ou, frate?
Cât un bou! Mai auzit-ai astfel de minunăţie?
Ou pe lume-i cu putinţă, mare cât un bou să fie?
. . . . . .
Năzdrăvanul de Păcală, la Tândal-atunci priveşte
Şi mustaţa răsucindu-şi: – De! mai ştiu şi eu? grăieşte.
Ouă de aşa mărime, nici văzut-am pe pământ –
Măcar că destulă lume treierat-am de când sânt –
Nici n-am auzit vreodată pomenindu-se c-ar fi...
Dar cu ochii mei văzut-am o minune şi mai şi!
Fraţilor! În satul nostru, la o casă-n bătătură,

Este-o namilă de raţă... ştiţi ce mare? cât o şură!
— Valeu! Ce spui? Cât o şură? oamenii-ntr-un glas grăiesc.
Şi privirea spre Tândală, toţi pe loc, şi-o aţintesc.
— Păi... atunci... îngână unul, ăsta n-a minţit, săracul,
Raţe d-alea pot să facă ouă cât un bou, la dracul!
— He! ba şi mai mari! zic alţii. Să-l lăsăm, de drum să-şi cate!
Înfundând pe om la dubă, i-am făcut o nedreptate!
— Da, aşa-i! răspund cu toţii.
Şi din lanţ îndata mare
Pe Tândală-l sloboziră, mai cerându-i şi iertare.
Ba le-a dat şi bani chiar obştea, l-amândoi, o sumă bună:
Doar să tacă, de-nchisoare nimănui să nu mai spună!
Dânşii, ce era să facă, bieţii? N-au zis ba... Primiră.
Când a fost să plece însă, râsu-abia şi-l stăpâniră!
Şi s-au dus să-mpartă banii, sub un tei... Dar lui Tândală
Îi veni cu cinci parale mai puţin ca lui Păcală.
Iar pe vremurile-acelea, cinci parale... bani erau,
Nu ca astăzi! Cum s-o dreagă? Mărunţiş defel n-aveau.
— Ştii ce? glăsui Păcală. Astăzi n-ai, cred, nici un zor.
La nevoie să mă cauţi! Cinci parale-ţi sunt dator
Ţi le-oi da. Rămâi cu bine!
— Bun!... Şi iar s-au despărţit:
Unul spre apus plecat-a, celălalt spre răsărit.

XVI. ÎNVIEREA MORŢILOR

Dete gerul, şi Păcală, rupt de drum, de neodihnă,
Într-un sat se aşezase, iarna s-o petreacă-n tihnă.
Ci sătenii – hoţi cu toţii, spre fărădelegi porniţi –
C-un aşa om printre dânşii, nu puteau dormi tihniţi.
Învârteau deci la şuruburi: doar din sat îl vor urni!
Când văzu aşa Păcală, ştiţi prin minte ce-i trăsni?
„Mă voi face mort”, îşi zise. „Asta... are să le placă!
Vreau să-i văd, când mort zăcea-voi, ce vor spune? Ce-au să facă?”
Şi ieşind din sat, p-un crivăţ – ce prin oase te tăia –
Pe zăpadă-n drum se-ntinse şi-a rămas lungit aşa.
Când au dat de el sătenii, se-ncruciră: – Tii! s-a dus!
Bine că scăparăm, frate! Slavă Tatălui de sus!
Un sicriu de brad pe urmă grabnic i-au înfiripat.
Şi-n sicriu, cam pe-nserate, câţiva oameni l-au culcat.
Unde să-l aşeze însă? În biserică-l cărară,
Şi acolo, doar cu sfinţii, peste noapte mi-l lăsară.
Dar pe când stătea el ţeapăn, în sicriu, culcat pe spate,
Şi cu mâinile-amândouă peste piept încrucişate,
Ce fel, d-unde până unde, numai iacă şi Tândală,
În biserica deschisă: – Vai, prietene Păcală!
Cum te prăpădişi de tânăr! începu să-l căineze
Şi-a rămas acolo-n casa Domnului, să-l privegheze.
. . . . . .
Linişte-mprejur. Doar sfinţii pe icoane zugrăviţi
Se părea că priveghează mortul şi ei neclintiţi.
Pe la miezul nopţii însă paşi Tândală auzi...
„Cine-i?” se gândea, şi grabnic după uşă se-ndosi.

Ce să vază dup-aceea? În biserică, măi frate.
Doisprezece hoţi intrară, toţi cu câte-un sac pe spate;
Şi din sacii grei turnară jos, lângă sicriu, grămadă
Numai bani lucioşi de aur, mulţi, de-ar fi umplut o ladă!

Hai să-mpartă-apoi bănetul, între ei, cu bucurie;
Că un mort e lângă dânşii, parcă nici nu vroiau să ştie!
Ba, de lângă bani, de-alături, câte unul mai chefliu,
Arunca voios privirea şi-nspre mortul din sicriu,
Cuvântându-i: – Ei, Păcală! tu, care-ţi râdeai de toţi,
Vino de ne păcăleşte şi pe noi azi, dacă poţi!
Aş! el fără de suflare, sta cu mâinile pe piept.
Dar deodată ce-i abate? Din sicriu se-nalţă drept.
Şi cu glas, cât poate, strigă: – Morţilor! săriţi cu toţii,
Şi veniţi! căci în lăcaşul Domnului intrat-au hoţii!
Iar Tândală din ungherul unde sta ascuns de frică,
Auzind aceste vorbe, hop! şi dânsul, se ridică,
Umflă iute-n braţe scânduri, cozi de prapore-nvechite.
Cârji ce se găseau acolo după uşă-ngrămădite;
Şi trântindu-le pe toate, zdranga! la pământ din greu,
Strigă cât îl ţine gura: – Viu, bre! Sunt pe-aci şi eu!
Hoţii, săgetaţi atuncea d-un fior prin piept, lăsară
Acoló şi bani, şi totul – şi-au ţâşnit pe uşă-afară!
. . . . . .
Iară cei doi fraţi de cruce, când la urmă se trezesc
În biserică doar singuri: stau o clipă, se privesc.
Dup-aceea-i umflă râsul pe-amândoi:
— Ce, măi Păcală?
Vasăzică, nu muriseşi! Viu erai!?
— Cum vezi, Tândală!

Dar tu? chiar la ţanc aicea, cum, de unde mi-ai picat?
— Eu? neavând leţcaie-n pungă, să te caut am plecat,
Cum ne fuse, ştii tu, vorba, pentru cele cinci parale,
Să mi le plăteşti! Când colo, că eşti mort aflai în cale.
Alergai grăbit... şi lacrămi am vărsat pe-al tău sicriu.
Că-i o glumă de-ale tale, d-unde se putea să ştiu?
Pân’ nu-ţi auzii cuvântul!
Dar pe când ei doi vorbeau
Cam aşa năuntru, hoţii, pe afară, ce făceau?
Dup-o fuguliţă bună, se opriseră deodată;
Se putea să părăsească o comoar-aşa bogată?
Hotărâră a se-ntoarce unul înapoi din drum
La biserică... să vadă ce mai e pe-acolo, cum?
Care să se-ntoarcă însă? Fiecare se temea.
În sfârşit s-alege unul... hai! inima-n dinţi şi-o ia,
Merge-ncet... îşi vâră capul pe fereastră... Iar Păcală,
Haţ!... din cap îi ia căciula şi i-o-ntinde lui Tândală:
— Pentru cele cinci parale, na, măi, ţine-o! ţi-am plătit!
Hoţului atunci, de frică, răsuflarea i-a pierit.
Nu ştia, biet, cum să-şi scoată capul mai cu repejune.
S-o zbughească!
— Ce-i? zic soţii-i.
— Rău, cu groază el le spune.
Ni s-au dus pe copcă banii! Hai, s-o ştergem! Ce mai staţi?
În biserică-nviat-au morţi atâţia, măi fărtaţi:
Că din tot bănetul nostru – din grămada aia mare –
Câte cinci parale doară le-a venit, de fiecare.
Iară unuia... nimica! Ş-ăilalţi morţi, bătu-i-ar hula!
Ştiţi cum îi făcură parte? mi-au luat din cap căciula
Şi i-au dat-o!
— Valeu! Haidem! c-or veni, trăsni-i-ar Sfântul!

S-o tulim! grăiră hoţii. Şi-au fugit mâncând pământul.

***

Iar Păcală şi Tândală? împărţiră, stând jos ghem,
Galbenii-ntre ei. Pe urmă: – Sănătoşi să ne vedem!

XVII. PĂCALĂ ÎNSURAT

Scumpă este tinereţea, dulce-i viaţa de flăcău,
Ca o pasăre prin crânguri, să trăieşti de capul tău;
Nimeni grija să ţi-o poarte, nici tu grija nimănui:
Noaptea unde te apucă, mâna căpătâi să-ţi pui
Şi să dormi, pân’ te deşteaptă soarele de dimineaţă.
Dup-un timp, te saturi însă şi de-acest fel de viaţă.
Şi din zi în zi – p-al vieţii plai cu flori ce râd la soare –
Simţi că tot mai greu ţi-e drumul, făr-o soaţă iubitoare.
Ce să-i faci? Aşa-i – pesemne – scris în pravila cerească.
Nu-i făcut pe lume omul singur traiul să-şi trăiască!
Astfel ajunsese-n urmă şi Păcală! Nicăirea
Îi părea că nu mai poate să-şi găsească mulţumirea.
O ducea şi zi şi noapte, sărăcuţu,-ntr-un oftat,
Îi venise, pasămite, şi lui vremea de-nsurat;
Să te-nsori? Din gură lesne-i vorba asta de grăit;
Lucrul însă, Doamne, greu e de adus la bun sfârşit!
Dac-ai şti, – când vii ca mire de l-altar spre vatra ta,
Că-n locaşu-ţi, cu mireasa, fericirea va intra,
Ce-ai mai zice? Dar se poate amăgiri să ai, cam mari,
Să-ţi aduci pe dracu-n casă, cu ospăţ, cu lăutari;
Şi să nu-l poţi da pe uşă, nici cu arhierei, afară.
Cum să faci, ca mai la urmă rău să n-ai de ce să-ţi pară?
Eşti sărac şi iei săracă? Amărât îţi este traiul;
Grijile se ţin de capu-ţi, cum de oi se ţine scaiul.
Iei bogată? Intri slugă. Foc ţi-e prânzul, foc ţi-e cina.
În locaşul tău cânta-va nu cocoşul, ci găina.
Iei urâtă? Ţi-e urâtă! Ia frumoasă, ca să-ţi placă!

Dar atunci... plăcere oare numai ţie o să-ţi facă?
Le ştia el astea toate! Însă: – Ce-o da Dumnezeu!
„Rău cu rău”, gândea-ntru sine, „dar mai rău e făr’ de rău”.
Şi colo, prin cârneleagă, şi-a văzut cu ochii visul;
Îşi avea-ntr-un sat: soţia, casa lui, cu tot dichisul.

***

Două-trei luni... vorba ceea: „Sita nouă-n cui se ţine”.
Cu tovarăşa-i, Păcală, a trăit... nespus de bine!
Dar mai este-o zicătoare: Boii se cunosc la jug...
Pe român, ce poate, nu-l ştii, pân’ cu el nu intri-n plug.
Tot aşa, biet, şi Păcală, numai după luni vro şase
Pricepu deplin, viaţa cam cu cine şi-o legase.
Soaţa lui era, se zice, întru toate potrivită,
Nici prea-prea, nici foarte-foarte; nici frumoasă, nici urâtă;
Nici bogată, nici săracă prea afară din măsură;
Un cusur avea ea, numai: că era... cam rea de gură,
Când se nimerea să-şi iasă din sărită mai ales....
Iar aceasta, din păcate, se-ntâmpla... aşa de des!
Zi cu zi, din clipă-n clipă! Căci nimică nu-i plăcea
Să se facă-n casă altfel, decât cum o zice ea.
Vorba ce-a grăit o dată sfântă trebuia să fie,
De i-ar fi ieşit din gură cea mai boacănă prostie!
Şi era de-ajuns, din vorbă, el c-un pas măcar să-i iasă
Ca, de gura ei, să n-aibă toată ziua pace-n casă.
Începea din zori, drăguţa, strigătele-i şi ocara,
Şi sfârşea cu cicălitul, când pica de somn doar, seara.

La-nceput, zâmbea Păcală: „Las’! cu timpul, s-o-mblânzi”.

Aş! ea se făcea – zmeoaică – mai cu draci din zi în zi.
„Hm! aşa voieşti s-o ducem veşnic, scumpa mea soţie?
Linişte-n căsuţa noastră niciodată n-o să fie?”
(Astfel dânsul într-o noapte se gândea, cu ochii-n grindă,
Neviind, ca-n vremuri bune, somnul, genele să-i prindă;
Căci odoru-i de nevastă pân-atunci îl cicălise,
Pentru... o nimica toată, ce prin minte îi trăsnise.)
Poale lungi şi minte scurtă! vrei, în loc să-ţi fiu bărbat,
Să-mi fii tu stăpână mie? Să mă porţi ca p-un argat?
Bine! fii pe pace dară! Pân-acuma n-am fost bun.
Ai să vezi de-aci nainte cum ştiu eu să mă supun!”
Şi abia-nspre ziuă, bietul, aţipi cu vai, cu chiu.
Dar în faptul dimineţii: – Hei! nu vezi că e târziu?
Mişcă-te! i-ncepu deodată, iarăşi, soaţa-i arţăgoasă.
El căscă la dânsa ochii:
— Ce-i, puicuţă drăgălaşă?
— Prostule! mă iei la vale? Ah, că nu te ia vrun drac!
Vreau să cos azi. Pleacă iute, cumpără-mi din târg un ac!
Dar, ia seama, pân-acasă... calea-i lungă... Pune-l bine!
Nu cumva să-l pierzi!
— Aş!... dragă... N-avea grijă... las’ pe mine!
Şi plecă la târg Păcală... Când se-ntoarse, pe-nserate:
— Ei! grăitu-i-a femeia... Acul!... unde e, bărbate?
— De, nevastă, ca să nu-l pierd, – unde ciorile să-l ţin? –
De la târg, pe drum încoace, mai venea şi-un car cu fân,
Îl pusei în car! Şi-acuma, la sosire-am răscolit
Fânul fir cu fir... Degeaba! acul nu l-am mai găsit!

Auzind aceste vorbe, foc ea se făcu şi pară.
— Vai! se repezi cu gura, trântorule! pierde-vară!

Nici măcar de-atâta lucru nu fuşi harnic să-ngrijeşti?
Cum? în fân se pune acul?
— D-apoi unde?
— Tont ce eşti!
Trebuia-n cămaşe, uite, icea să-l înfigi, la piept.
Dare-ar naiba să dea-n tine!... să te facă mai deştept.
— În cămaşe? Bine, dragă, las' c-aşa fac altă dată!
Iart-acuma!
Aş! femeia, toată seara stă-mbufnată!
Iar în ziua următoare: – Hai! restită-i zice iară,
Este vremea plugăriei. Nu vezi toţi din sat cum ară?
Numai boulenii noştri, rumegă nepuşi la jug.
Plugul ni-e stricat. Mergi iute, ia din târg un fier de plug!
Dar să nu-l pierzi şi pe-acela, ca şi acul ieri, creştine,
C-apoi... nu ştiu ce se-ntâmplă!
— Aş! Se poate? Vai de mine!
Şi plecă din nou Păcală. Iară când s-a-ntors acasă:
— Ei, venit-ai? Unde-i fierul? Pune-l ici, să-l văd, pe masă.
— De, nevastă, nu-i nici fierul! Să-l înfig la piept am vrut,
Cum mi-ai zis... Pân' ce cămaşa-mi, uite-o! zdreanţă s-a făcut.
Crezi c-a stat înfipt o clipă? Aş, cădea mereu la vale!
Ce era să-i fac la urmă? Îl lăsai acolo-n cale,
Şi venii cu mâna goală.
— Vai, trăsni-te-ar! Eşti în firi?
I-auzi! în cămaşă? fierul?!
— Da, femeie! ce te miri?
Să-l înfig aci-n cămaşă, nu mi-ai zis chiar tu? La dracul!
Ai uitat de ieri pân-astăzi?
— Acul, trântorule! acul!
Iară fierul, la spinare, trebuia să-l fi adus,
Dac-aveai un pic de minte. Adormi-te-ar Ăl de sus!

— La spinare? Bine, puico, mâine-aşa voi face... lasă!
Şi a doua zi, Păcală, c-un ogar veni acasă.
În spinare-l adusese. I-atârna pe spate, mort.
— Na! abia mă ţiu. Puterea mi s-a dus, de când îl port.
— A! femeia, când îl vede, iar pe el cu gura sare.
Ce-ai făcut? Înnebunit-ai?
Iar Păcală: – La spinare!
La spinare, nevestico, l-am luat, precum mi-ai spus.
Şi povaţa ta-nţeleaptă, uite-n ce hal m-a adus,
Doar o rană mi-e spinarea! Dacă nu-l strângeam de gât,
Ca să-şi dea pe loc suflarea, pace! m-ar fi omorât.
Dânsa tremura de ciudă: – Aolio! ce nătărău!
Piei din ochii mei, române! când te văd îmi vine rău.
Îmi păreai mai treaz la minte, pân-acum, şi mai cu rost...
Dar de la o vreme... nu ştiu! văd că dai în gropi, de prost!
Cum se poate-n lumea asta om cu cap aşa năuc?
Of! mai bine... ia-mă, Doamne, decât tot aşa s-o duc!
— Nu pricep, grăi Păcală, pentru ce te-ai supărat,
Când eu am făcut, nevastă, chiar cum tu m-ai învăţat.
— Eu te-am învăţat vrodată, eu, asemenea prostii?
Ah! te-ai îmbătat, pesemne, ce vorbeşti, tu nici nu ştii!
Fierul, zis-am, la spinare să-l aduci, bre, nu-nţelegi?
Iar ogarul, cu o sfoară trebuia de gât să-l legi;
Într-o mână, de mâncare – pâine, sau vrun os – să iei,
Şi să-l chemi frumos, grăindu-i: cuţu, cuţu, na, Grivei!
— Tii!... aşa e! Vezi, păcate? asta nu mi-a dat prin minte.
Bine că-mi spuseşi, femeie, las’ c-aşa fac d-azi nainte!
— Zău, să-ţi bagi în cap, bărbate, minţile, de-acu, mai bine.
Că de nu... te dau la naiba! mult, eu n-o mai duc cu tine!
. . . . . .
Ziua următoare însă, iată, intră o vecină

La nevasta lui Păcală, şi-i grăieşte: – Soro, vină!
Vină până-n drum la poartă, repede, să-ţi vezi bărbatul.
Cum de-a lui prostie râde, de se prăpădeşte, satul!
Ea la poart-atunci se duse tot fugind – şi ce să vadă?
Îi venea de supărare, de ruşine-n drum să cadă!
Soţul ei târa de sfoară după sine, către casă,
De la târg, o jumătate de purcel ce cumpărase.
Şi-aruncându-i bucăţele dintr-o pâine: – Vino, hei,
Îi zicea mereu din gură, cuţu, cuţu, na, Grivei!
— Vai! nevasta iar, cu gura, de la poartă l-a luat.
Dar aceasta ce mai este?
— Ce? nu vezi? Te-am ascultat!
L-am legat c-o sfoară... uite-l!
— Ei! acum... s-a hotărât!
Piei din ochii mei! De tine, sunt sătulă până-n gât.
Nici să nu mai intri-n casă! Să te duci, unde şi-a dus
Mutul iapa! Surdul roata! Auzit-ai ce ţi-am spus?
Înţeles-ai? Om cu mintea zăpăcită şi neroadă!
Iar Păcală: – Vezi, nevastă? D-aia n-are ursul coadă!
Tu mă-nveţi prostii, şi tot tu, când le fac, mă dojeneşti?
Cum mi-ai zis făcui, întocmai! Pentru ce dar mă goneşti?
— Piei, zănaticule! N-auzi? Să te văd în faţa mea,
Când o face plopul pere, sau... când ceafa mi-oi vedea!
Pâine, sare, pe un taler, de-azi nainte eu cu tine
Să mănânc... ferit-a Sfântul! Moartă să mă vezi mai bine!

— Vasăzic-aşa ţi-e vorba, soţioara mea cea bună?
Zile fericite nu vrei să mai ducem împreună?
Bine, dragă! Niciodată n-am călcat cuvântul tău!
Iacă, te ascult şi-acuma: plec! Rămâi cu Dumnezeu!

Sufletul deşi mă doare.

— Drum bun! Du-te şi te-neacă,

Unde-i gârla mai adâncă! – de durere ca să-ţi treacă.

Fă ce ţi-o plăcea, bărbate, numai şterge-o şi mă lasă,

C-un neghiob ca tine nu vreau să mai ţiu de astăzi casă!

Şi intrând femeia-n tindă, îi trânteşte uşa-n nas.

El? atâta aşteptase! A plecat cu grabnic pas

. . . . . .

— Iată-mă scăpat!... De-acuma, certe-se cu cine-i place!

Ea trăgea tot cea!... eu, hăisa! Nu ne potriveam şi pace!

XVIII. STRECHEA

Despărţit de-a sa nevastă ce-i făcea viaţ-amară,
Iată-l iarăşi pe Păcală, singur, treierând cea ţară
Şi râzându-şi de-ale lumii neghiobii, azi într-un sat,
Mâine-ntr-altul, ca-nainte, pân-a nu se fi-nsurat.
. . . . . .
Într-o zi de primăvară, cum mergea spre-un sat la vale,
Stete-un pic să mai răsufle sub un paltin, lângă cale.
Iar în faţa lui, pe-o coastă, doi săteni, porumb săpând,
Povesteau, ca să le treacă vremea lungă mai curând.
Şi de sus, a lor cuvinte, vântul cu suflarea sa,
Pân’ sub paltin la urechea lui Păcală le-aducea.
. . . . . .
— Vai! spunea dintr-înşii unul. Mulţi o pat cu-a lor neveste.
Dar ca badea Stancu, altul, tras pe sfoară, nu mai este!
— Da! tovarăşu-i răspunse. Ce om bun! să-l pui la rană!
Ce om de-omenie, Stancu! Iar nevasta-i... o vicleană!
Cum se vede singurică – hai, să mai uităm amarul! –
Pune-te pe trai, leicuţă, cu cumătru-său, morarul!
Până când i-aproape vremea ca bărbatu-său să vie...
E ştiut de toată lumea, frate!... numai el n-o ştie!
. . . . . .
Auzind Păcal-acestea, de sub paltin s-a sculat:
— Hm! aşa cu Stănculeasa? Apoi, iată-mi-l în sat.
— Badea Stancu unde şade?
— Colo! i-arătă o fată.
Şi ajuns în dreptul curţii, intră pe portiţă-ndată.
Stancu, om cam sur la plete, dar voinic la-nfăţişare,

Îşi dregea-n ogradă plugul.

— Bună vremea, gospodare!

— Bun sosit la noi, drumeţe! Ce pofteşti?

— Păi slujbă cat.

Şi venii să-ntreb în treacăt: n-ai nevoie d-un argat?

— He, ba cum de nu? Ia spune: cât îmi ceri pe-un an simbrie?

Numai pe un an de zile vrei tocmeala să ne fie?

— Eu, la dumneata, jupâne, nu cu anul mă-nvoiesc!

Până ţi-or urla în vatră, lupii, vroi să te slujesc!

Plată, n-am să-ţi cer nimica... lasă... ne-nţelegem noi!

Să mă vezi întâi la lucru... Şi-o să-mi dai ce-i crede-apoi.

Aş avea o rugă doară... Firea mea e cam ciudată!

Când şi când, aşa, m-apucă... strechea parcă, dintr-o dată

Şi la fugă peste câmpuri simţ nevoie-atunci s-o şterg,

Încotro mă-ndreaptă ochii! şi să fug! să fug! s-alerg!

Vreme cam de-un ceas! Pe urmă, când am isprăvit cu fuga,

Viu, muncesc din nou, cât zece!... Iată care deci mi-e ruga,

Să mă laşi s-alerg în voie, când meteahna asta-mi vine...

Încolo... să nu ai teamă!

— Doar atâta-i tot? Prea bine!

Te-oi lăsa! răspunse omul. Iar în sine: „Tii! gândea,

Ce mai chilipir! Simbrie... cât voi crede! Şi-o să stea:

Până mi-or urla în vatră... lupii! Ha, ha! Să-mi trăiască!

Niciodată, cum s-ar zice, n-are să mă părăsească!”

***

Dimineaţa următoare, Stancu şi al său argat

Au ieşit la câmp cu plugul, s-apucară de arat.

Dar colo spre-amiazi, deodată, locului Păcală stete:

— Simt că-mi vine strechea, bade. Eu o şterg!

— S-o ştergi, băiete!

Ş-unde-o ia-nspre sat la fugă! Fuge... sufletul să-i iasă!

Zboară, peste câmp... de-a dreptul spre-a stăpânului său casă!

Stănculeasa-n vremea asta, pe acasă, ce făcea?

Cu cumătru-său morarul, în odaie, petrecea.

Dumneaei, femeie-n floare, năltişoară, durdulie,

Iar morarul, tot ca dânsa! om, să nu-l dai pe o mie!

Dar privind pe geam afară, ea deodată-ngălbeneşte,

Parc-un şarpe-ar fi muşcat-o:

— Vai, cumetre! Sai! grăbeşte!

— Ce-i, cumătră?

— Uite-argatu, de la plug... îl vezi cum vine

Într-o goană drept încoace? Te-o găsi aci la mine!

Sai! ascunde-mi-te!

— Unde?

Ea-l apucă de o mână.

După uşă-l duce grabnic, la un poloboc cu lână:

— Vârâ-te sub lână icea. Iute! până n-a sosit!

— Bun! Şi-n poloboc, morarul, jos sub lână s-a vârât.

Îns-abia el s-ascunsese, numai iacă şi Păcală,

Dă pe uşă buzna-n casă, gâfâind de oboseală.

— Ce-i, argate?

— De, păcate!...

— N-auzi, mă? Vorbeşte! Ce-i?

— Cic-a dat prin turme-o boală. Mor cu droaia oi şi miei

Şi-a venit de sus poruncă: cine are-n casă lână,

Repede s-o opărească! Altfel e bucluc, stăpână!

— Lână? Să şi-o opărească? Doamne! Da’ de ce?

— Eu ştiu?

Pentru molimă, pesemne, să se ducă pe pustiu!

Deci de la arat acasă badea Stancu m-a trimis

S-opăresc îndată lâna cea din poloboc!
— Ce-ai zis?
— A!... (de spaimă şi de ciudă, Stănculeasa tremura)
Pentru-atâta doar venit-ai? Mergi-napoi la slujba ta!
Las’ că opăresc eu lâna!
— Aş! se poate? Nu-ndrăznesc!
De la Stancu am poruncă, însumi eu s-o opăresc!
Cuvântând aşa Păcală, hop! la vatră iute sare,
Ia de lângă foc o oală ce fierbea în clocot mare
Şi o toarnă peste lână.
— Aoleo! din poloboc
S-auzi atunci un zbieret, ca de om căzut în foc.
Şi morarul de sub lână, ţâşt! pe uşă-ntr-o clipită.
Biata lelea Stănculeasa a rămas încremenită.
. . . . . .
— Ei, aşa-i, aşa-i, stăpână?... Uite, dac-am opărit-o,
Boala dracului, din lână, vezi ce repede-a tulit-o?
Şi cu-acestea, hai, Păcală, înapoi la plug se duse.
Dar stăpânului, de cele ce-a văzut, nimic nu-i spuse.

***

Dimineaţ-a doua, Stancu, iese iarăşi, pe răcoare,
La arat cu sluga-i. Ş-ară, pân’ l-amiazi, într-o-ntinsoare.
La amiază, pe Păcală, strechea iar l-a apucat,
Ca şi ieri! Şi ia-o, nene, la picior, din nou, spre sat!
Pe acasă-n astă vreme, Stănculeasa, ce făcea?
Puişoru-i, bată-l vina, iar venise pe la ea!
Iar cu el stătea de vorbă! Dar, privind pe geam, deodată
Ea sări din loc, sărmana, ca de-un şarpe iar muşcată:
— Valeu!... nici azi n-avem parte?

— Ce-i, cumătră?

— Uite-argatul,

Cum aleargă-ncoace iarăşi, alerga-l-ar necuratul!

Să te-ascunzi din nou, cumetre.

— Unde?... unde?... el întreabă.

Ea-şi roteşte-n jur privirea: – În firidă ici... degrabă!

— Jos? sub vatră?... Nu mă vede?

— Haide! Nu-i timp de gândit!

Şi-n firidă jos, morarul, sub un ţol s-a ghemuit.

Ci abia el se-ascunsese. Iacă şi Păcală-n casă!

— Iar vii?

— Păi!

— La ce vii? Spune!

— De, cinstită jupânească...

Uite, vezi în colţ grămada cea de pari? Sunt de furat,

Cu stăpânul meu, aseară, din pădure i-am tăiat.

Şi pădurea-i boierească! Pădurarul o să vie,

O să cate... şi de-i află, bine n-are să ne fie!

Deci stăpânu-meu acasă m-a trimes, ca să-i ascund:

În firidă ici sub vatră el mi-a zis să-i vâr, la fund.

— În firidă? Vai de mine! Cum? (femeia s-a răstit,

Înroşindu-se ca focul, la obraji) Ai nebunit?

O să-i afle, măi, acolo – bată-i Dumnezeu de pari! –

Podul casei nu e mare? Nu-i mai bine-n pod să-i cari?

— Aş! se răţoi Păcală. Nu, cinstită jupânească,

Nu mi-a zis în pod stăpânul să-i ascund, ci-aici în casă.

Las’ că ştiu ce fac eu doară, n-avea grijă dumneata!

Şi cărând în braţe parii, dă-i!... începe-a-i îndesa

Şi-i îndeasă cu putere, în firidă toţi de-a rândul,

Pe morar, cu ei, ba-n coaste, ba-n deşerturi împungându-l.

Hai apoi la plug iar, fuga! pe arat se aşternu.

Făr-a pomeni lui Stancu despre cele ce văzu.

— Of! de colo din firidă, vai! se văieta morarul,
După ce plecă Păcală. M-a nenorocit, tâlharul!
Ştii cum da cu parii-n mine? Ca-ntr-un bolovan de piatră!
Şi de-abia putu să-l scoaţă, Stănculeasa, de sub vatră.
Ieri, mă opări, iar astăzi, mă-nţepă... de nu văd bine.
Una să mai paţ d-al d-astea, şi... s-a isprăvit cu mine!
Pe aici, vro zi sau două, nu mai m-aştepta deci, dragă,
Mâine ies la câmp cu plugul... de arat am, ziua-ntreagă.
Vino dumneata la mine, acolo, pe câmp, de poţi.
— Bun, răspunse Stănculeasa. Of, să-l bată sfinţii toţi!
Cum te pisăgi spurcatul! Iartă, iartă, scumpul meu!
Mâine, să m-aştepţi de-amiază. Viu pe câmp la tine, eu.
Viu – şi nu cu mâna goală, sufleţele, fii pe pace! –
Îţi aduc şi de-ale gurii, ce-i mai bun, ce ştiu că-ţi place:
Pui prăjit, plăcinte calde! Vinişor d-ăl vechi, din bute!
Să mănânci, să bei cu poftă, să mi te-ntremezi mai iute.
Dar pe câmp vor fi şi alţii! De la crucea de sub nuc,
Spune-mi, ca s-ajung la tine, ce cărare să apuc?
— Cată tot spre deal, cumătră; ş-unde vei zări, sub vii,
Bou bălţat la plug că trage, într-acolo drept să ţii.
Bou bălţat în satul nostru altul nu-i decât al meu!
Astfel cuvântând morarul, pleacă spre căminul său.
Stănculeasa, pân’ la poartă, după el cu drag se ţine.
— Mâine, deci, pe câmp, cumetre!
— Da! să ne vedem cu bine!

XIX. PRÂNZUL

Dimineaţa următoare, alba nu intrase-n sat,
Stancu, hai la câmp, cu sluga... s-aşternu din nou pe-arat.
Iar nevastă-sa, la vatra-i, singură când a rămas,
Prinse iute din ogradă cocoşelul cel mai gras,
Şi făcu nişte friptură... s-o mănânci chiar neflămând!
Mai făcu nişte plăcinte... buzele să-ţi lingi mâncând.
Scoase-apoi spre-amiazi, din bute, şi vin vechi într-un ulcior
Şi porni, să ospăteze pe iubitul ei odor.
Când ajunse-n dreptul crucii, stete-un pic şi s-a uitat
Peste câmp la deal, să vază: încotro-i vrun bou bălţat?
Dar Păcală, de departe, de pe coastă, o zăreşte;
Şi ghicind pe cine cată: – Ho! plăvanilor, grăieşte.
Badea Stancu nu-nţelege: – Pentru ce-i opreşti, române?
— Ian te uită la Joianu, vezi, umflat ce e, stăpâne?
Cu trifoi azi, de pe luncă, să se-ndoape-l puse dracul!
Vreau să-l leg de-a curmezişul, până n-a plesnit, săracul.
Scoate-ţi brâul, iute!... dă-mi-l!
— Ce?... glumeşti?
— Ferit-a Sfântul!
Hai... căci altfel... crapă boul, nu-ţi mai ari cu el pământul!
Adă, bade, brâu-ncoace!
Omul, ce era să facă?
— De! mai ştii?... Îşi scoase brâul:
— Na-ţi-l, măi creştine, iacă!
Şi luând Păcală brâul, pe Joianu l-a legat
Astfel, că din depărtare, semăna a bou bălţat
. . . . . .

Stănculeasa, tot plimbându-şi ochii peste câmpu-ntins,
În sfârşit zăreşte boul cel cu brâu albastru-ncins:
— Uite-l pe bălţat! Acolo deci cumătru-o fi arând!
Şi-ntr-acolo ea apucă, drept... s-ajungă mai curând.
Dar, în loc să-şi vaz-odorul, dup-o dâlmă, dă deodată
Peste soţ şi peste slugă. – Valeu! ce făcui! sunt beată?
Încotro s-o şterg mai iute?
Aş! era târziu acum.
Ajunsese prea aproape, nu putea cârmi din drum.
Omu-n faţa lui văzând-o, şi-a făcut o cruce mare:
— Tu? aicea, măi femeie? Ce vânt mi te-aduse oare?
S-a-ntâmplat ceva pe-acasă?
— Nu, bărbate! zise ea
Zâmbitoare, arătându-i cele ce-n ştergar avea.
Ţi-am adus de prânz doar, uite!
Stancu, bietul, când zări
Pui prăjit, plăcinte calde... şi mai tare se-ncruci:
— Tii! Da ce-ţi veni azi, soro, prânz ca ăsta să-mi găteşti
Şi cu el atâta cale, singură să osteneşti?
Ea-şi coboară-n jos privirea: – Păi... de-acasă tu plecaşi
Nemâncat azi, şi merinde mai nimica nu-ţi luaşi.
Se putea să am odihnă? Deci, pe lucru mă pusei
Şi făcându-ţi astea-n pripă, iată-mă! ţi le-adusei.

Omul o cuprinde-n braţe, şi-o sărută lung: – Vai, dragă,
Cât de bună eşti la suflet! preţuieşti o lume-ntreagă.
Spre Păcal-apoi se-ntoarce: – Lasă boii, slobozi, frate,
Vino şi tu ici la umbră, să ne-aşternem pe mâncate!
— Iacă viu! Şi stând pe iarbă sub un plop, încep să care
Din friptură, din plăcinte, amândoi cu poftă mare.

Iară Stănculeasa, biata, în acest timp, ce făcea?
Lângă ei şezând deoparte, la odoru-i se gândea:
„Unde-o fi el, sărăcuţul? M-o fi aşteptând lihnit.
Dar degeaba! prânzul nu e pentru cine s-a gătit.
Pentru el făcui plăcinte, puişor în unt scăldat.
Când colo... le papă, cine?... Sluga!... tontul de bărbat!
Li-e de nas un prânz ca ăsta? Of! înţepeni-le-ar gura!
Şi le-ar sta-n gâtlej, să steie şi plăcinte, şi friptura!”
. . . . . .
Aruncându-şi ochii însă peste câmp, ea tresări;
Căci – pe-o dâlmă, nu departe, bădişoru şi-l zări.
Ca pe foc stătea văzându-l. Dar – şireată – s-a uitat.
S-a făcut că nu-l cunoaşte, şi pe soţu-i l-a-ntrebat:
— Stancule, ia uite, cine ară mai la deal colea,
Pe ridicătura ceea?
— Ce? Nu vezi, drăguţa mea?
E cumătru’! zise omul.
— A!... cumătru’?... Da... aşa e!
Nu-i văzusem bine faţa... E cumătrul Nicolae!
Tii! ştii ce atunci? Plăcinte, uite, v-au rămas destule.
Astea oare, n-ar fi bine lui să i le duc?
— Ba du-le...
Lingă-şi şi el degetele... (Stancu mulţumit grăi)
Sau... de ce să te mai superi tu, când sluga este-aci?
Ia-le şi le du, Păcală, fuga!
Ea ar fi voit
Singură să i le ducă, puişorului iubit.
Însă, n-avu ce să facă!
Sluga ia de jos ştergarul
Cu plăcintele... şi pleacă încotro ara morarul.
Dar în loc de-a i le duce lui, precum avea poruncă,

Ce-i dă-n minte? una icea, alta colo, le aruncă.
Pân’ le-a semănat de-a rândul pe cărări. Iar când soseşte
La morar, cu mâna goală: – Bădişorule!-i grăieşte.
M-a trimes a mea stăpână, ca să-ţi spui că Stancu ştie,
Ştie tot... şi-aici îndată cu toporul o să vie,
Să te taie-n bucăţele! Bagă dar de seamă bine:
Nu sta, de ţi-e dragă lumea! S-o tuleşti, când vezi că vine!
. . . . . .
Şi-ndărăt apoi se-ntoarce, tot într-o alergătură.
— Ei, le-ai dus? Cumătrul ce-a zis!?
— De, plăcintele-i plăcură.
Dar e necăjit, sărmanul! Plugu’ i s-a descheiat.
Dete să şi-l dreagă singur. Însă, geaba s-a-ncercat.
N-are nici topor, creştinul. Îţi aşteaptă ajutorul.
Să te duci, te roagă, iute, pân-acolo cu toporul.
Stancu, auzind acestea, ia toporul şi se duce.
Iar cumătru, când îl vede: – Aoleu! – îşi face cruce.
Vasăzică, n-a fost glumă ceea ce mi-a spus argatul:
Stancu vine cu toporul, iacă! vine, zău, turbatul!
Şi-unde mi-o tuli morarul, către sat în jos... ca vântul!
De părea că nici n-atinge cu picioarele pământul.
Stancu stă-n loc: – Ce să fie? zice-n gândul său, mirat.
Şi cu ochii urmărindu-l: – Hei! s-aşterne pe strigat.
Stăi, cumetre Niculae! Unde fugi aşa cu zorul?
Vino-ncoa’, să dregem plugul! Uite, ţi-am adus toporul!
Aş!... în loc să stea morarul, strigătu-i când auzi,
A-nceput s-o ia la fugă, bietul, parcă şi mai şi.
Deci, văzând aşa românul, ce să-i facă? l-a lăsat;
Şi s-a-ntors napoi din cale, să se-apuce de arat.
Dar în drumul său, prin iarbă, numai iată că zăreşte:
O plăcintă! alta! alta! „Tii! în sine se gândeşte:

Le-a pierdut – se vede – argatul... Bate-l-ar de păcătos!”
Apoi prinde, câte una, să le-adune de pe jos.
Stănculeasa: – Măi, ia uite! (lui Păcală i-a grăit),
Cum se tot apleacă Stancu! Oare ce va fi găsit?
Iar Păcală: – Hei, stăpână, a răspuns de lângă boi
Când ai şti, de ce se pleacă! Tot adună la pietroi,
Ca să-ţi deie-n cap, când vine, c-a aflat ce poamă eşti!
Ştie cum, pe-acasă-n taină, cu morarul te iubeşti!
Auzind aceste vorbe, Stănculeasa: – Aoleu!
Prinse-a tremura, ca varga... „Sărăcuţ de capul meu!”
Apoi hai spre sat şi dânsa! dă-i la fugă iepurească!
De-ai fi zis că turci pe urma-i s-au luat, s-o prăpădească.

***

Stancu, ajungând la slugă: – Ei, drăcia dracului!
Ce-i, de-mi fuge şi nevasta către casă? Poţi să-mi spui?
— De! grăi Păcală. Fuge... că vă arde casa, bade!
Chiar acum ne-a spus vecinul care mai la vale şade.
— Casa noastră! Şi ca glonţul, când din puşcă vânt i-ai dat,
Hai şi Stancu, fuga,-ndată, după soaţă-i, către sat!
Ea văzând că-i urmărită: „Patruzeci de sfinţi!... gândeşte,
Ajutaţi-mi!...” Şi la fugă şi mai repede-o tuleşte.
Aş! un pas din ai lui Stancu, face, de-ai femeii trei!
Se scurta văzând cu ochii depărtarea dintre ei.
„Ce să mai alerg degeaba? zice ea la urmă-n sine.
Tot o să m-ajungă! Iată-l! Să-l aştept aci mai bine.”
Şi când se afla bărbatul la un pas de ea, nevasta
Îi căzu-n genunchi, smerită: – Iartă-mă de data asta,
Iartă-mă, că n-oi mai face, câte zile voi avea!
Stancu, se uita la dânsa, şi nimic nu pricepea.

— Cum? Ce-ai zis? Mai spune-o dată!
— Ştiu, femeia-i da-nainte.
Ştiu c-aflat-ai totul... Însă, iartă-mă! Voi fi cuminte!
Dragoste ca pân-acilea, cu cumătru-meu morarul,
N-oi mai face-n veci de-acuma! El e vinovat, tâlharul!
El tot vine pe la mine, de cu zori, cum pleci, de-acasă,
Şi să mai îmi văz de treburi, până seara, nu mă lasă!
. . . . . .
Stancu, care pentru soaţa-i mâna şi-ar fi pus-o-n foc,
Auzind aceste vorbe: împietrit rămase-n loc.
Iar la urmă: – Vai, femeie! vasăzic-aşa-mi făceai?
Când plecam eu, de còmedii cu morarul te ţineai?
— Fii îndurător, bărbate! Nu mai fac, pe legea mea!
Dac-oi mai călca vreodată strâmb, atunci, să-mi faci ce-i vrea!
— Piei din ochi-mi, ticăloaso! Fugi, să te mai văd mi-e silă!
S-ar cădea să n-am de tine, ca de-un şarpe, nici o milă,
Să te calc aci-n picioare!
— El e, nu-s eu vinovată!
— El? Tu nu? Ha-ha! n-ai teamă d-Ăl de sus, c-o să te bată?

Scoală, fugi! Îţi iert greşeala, astă dată! Dar de-acum,
Doar un pas greşit de-i face: fără milă te sugrum!
. . . . . .
Şi ştergându-şi fruntea omul, şi scoţând un lung oftat:
Înspre plug-napoi, sărmanul, paşii grei şi i-a-ndreptat.
Cine-a spus că-i arde casa? Mofturi! Casa nu-i ardea:
Dar ca focul lui din suflet, foc mai mare se putea?

XX. OTRAVA

Stănculeasa, mulţumită c-a scăpat cu-atâta doară,
Sare-n sus, îşi face cruce, şi spre sat din nou coboară.
Dar sosind colo la gârlă, unde creşte des tufarul,
În desiş pe cine vede? Pe cumătru-său morarul.
Acolo, din fugă, bietul, se oprise gâfâind.
Iată-i unul lângă altul. Oare ce şi-or fi spuind?
El i-a spus cum sta, l-amiază, aşteptând-o ars de dor,
Cum, când a zărit pe Stancu, a luat-o la picior.
Dânsa... cum s-a dus cu prânzul drept la soţu-i, făr’ să vrea,
Cum era pe-aci, cu pietre, Stancu-n cap şi ei să-i dea!
Apoi zise: – Of, şi-acestea, toate-argatul le-a urzit!
Cât mai calcă iarbă verde el şi soţu-mi... s-a sfârşit
D-astea noi mereu păţi-vom! Viaţa o să ne-o urâm!
Deci ascultă-mă, cumetre, ştii ce? hai să-i omorâm!
— De! răspunse el. Aşa e! Alt chip nu e de acum
Ca să mai trăim în tihnă!... Hai să-i omorâm! Dar... cum?
— Cum? prea lesne!... Du-te mâine, ia din târg otravă tare.
Adă-mi-o. Apoi, la cină, eu le-oi pune-o-ntr-o mâncare.
Şi e gata socoteala! Au s-adoarmă pe vecie!
— Ei, şi-n urmă? dimineaţă? bănuială n-o să fie?
— Bănuială? Aş! „Aseară de la câmp, sosind trudiţi,
S-au culcat... şi-n zori de ziuă, i-am găsit înţepeniţi.”
Las’ că mă pricep eu doară! Haide... fii om de ispravă!
— Bun! ne-am înţeles, cumătră. Mâine vei avea otravă!
Dar pe când vorbeau cam astfel dânşii, colo, pe furiş,
Ce să vezi? Păcal-al naibii, i-auzi, din tufăriş.
(Chiar venise-atunci, cu boii, jos la râu, la adăpat)

Şi lui Stancu, seara-acasă, el îi spuse ce-a aflat.
Stancu nu vroia să creadă! – Soaţa mea? otrăvitoare?!
Fugi de-acolo, măi creştine! Este cu putinţă oare?
— Mai mă-ntrebi de-i cu putinţă, bade Stancu? şi te miri?
Ha-ha-ha! Păi, naiba doară... nu zideşte mănăstiri!
Ce nu poate o femeie, draci în cap când i-au intrat?
. . . . . .
Omului la cap îndată sângele i s-a urcat:
— Ah! şerpoaica! stăi atuncea, s-o omor mai bine eu!
— Ba te-astâmpără, stăpâne, c-o să-ţi pară-n urmă rău.
Decât s-o omori, mai bine s-o abaţi din calea rea!
Ce zici? vrei să-i scoatem dracii?
— Hei, ba bine că n-aş vrea!
Cum să-i scoatem, măi creştine?
— Las’ că ştiu eu meşteşugul!
Mâine, ziulica-ntreagă să lăsăm să şează plugul.
Dimineaţă, eu m-oi duce – îmbrăcat ca negustor –
Până la oraş. De-otrăvuri mă voi face vânzător.
Şi otravă-n târg, morarul, de la mine cumpăra-va.
Puie-ne-n mâncări pe urmă, ea, la cină, toat-otrava:
Nu ne va durea nici capul! Iară după ce-am cinat
Am să-ţi spun eu ce să facem. Pân-atuncea, fii bărbat!
Fă-te că nimica nu ştii; focu’ nu ţi-l arăta!
Îmi făgăduieşti, pe cinste, c-o să faci întocmai...
— Da!

***

Dimineaţa, pe când alţii îşi vedeau de munca lor,
Aşternut la drum morarul înspre târg păşea cu zor.
Şi cum intră-n târg, deodată, hop, în faţa lui răsare

Un jidan, cu felurite mărunţişuri de vânzare.
— Mai încet, striga jidanul, de te asurzea strigând
Nu daţi, oameni buni, năvală... că la toţi am să vă vând!

— Am năframe şi panglici,
Pentru fete tinerele.
Pentru babe am aici
Ne'ntrecute rumenele...

Ia priviţi, şi curse bune,
Precum nu se mai găsesc;
Şi otrăvuri de minune
Pentru neamul şoricesc!

Orice lucru, cât mă ţine, nu-i mai scump, cu nici un ban!
Auzind aşa morarul, ia deoparte pe jidan:
— Ian ascultă! dar otravă, ştii... ceva mai tăricică...
N-ai cumva?
— Ba cum nu? Uite, asta ici, o vezi, bădică?
Şi pe dumneata te-omoară dacă vrei... şi dobitoace
Chiar mai mari. Îţi cer, pe toată, doar un leu.
— Bun! ad-o-ncoace!
Iacă leul! Şi cu-acestea îndărăt moraru-apucă,
Înspre satul său, otrava Stănculesei să i-o ducă.

***

Stănculeasa, către seară: „Doamne-ajută" -n gând îşi zise,

Şi găti o ciorbă, frate! cum de mult nu mai gătise!
Puse-apoi otravă-ntr-însa. Şi când soarele-a-sfinţit,
Pe bărbat şi slugă-n casă la mâncare i-a poftit.
Ei la masă, faţă-n faţă, fără grijă s-aşezară;
Şi-au cărat vârtos din ciorbă, până când se săturară.
Dar Păcal-odată-ncepe: Vai, stăpâne! nu mi-e bine.
M-arde nu ştiu ce-năuntru!
Stancu: – Valeu, şi pe mine!
Ce-o fi asta, măi femeie?
— Fleacuri! ce vroiţi să fie?
Stănculeasa le răspunse. Aţi mâncat cu lăcomie.
Şi v-au apucat cârceii! Are să vă treacă-ndată.
Iar în sine: „Las’ că-i bine!” ea şi-a zis înviorată.
— Valeu, geme iar Păcală, din tot pieptul. Ajutor!
Stancu, şi mai cu durere: – Aoleu... săriţi, că mor!
Şi-n picioare, de la masă, ridicându-se greoi,
Mi se-mpiedică... şi... iată-i, la pământ pe amândoi.
Scot un ţipăt-două încă, jos sub masă răsturnaţi,
Şi ca lemnul dup-aceea, muţi rămân şi nemişcaţi.
Stănculeasa, cum îi vede, lângă ei încet păşeşte;
Îi ascultă, de mai suflă... mi-i întoarce, mi-i suceşte.
Se ridică dreaptă-n urmă: – Nu mai suflă! am scăpat.
Şi-i loveşte cu piciorul: – Na-vă! bine c-aţi crăpat!
Iese-apoi pe uşă-afară.

Se-nnoptase... Doar văpaia
Câtorva tăciuni din vatră lumina puţin odaia.
— Bade Stancule!... (Păcală glăsui, când a văzut
C-au rămas doar ei în casă) Ce zici, spune? Ţi-a plăcut?
Dar să vezi de-acuma-ncolo! Stăi, să nu te mişti cumva!

— Doamne, Doamne, dă-mi putere! bietul Stancu se ruga.
N-au sfârşit ei bine vorba, uşa se deschise iar,
Şi intrară: Stănculeasa, însoţită de morar.
Stancu... ar fi vrut să-i taie în bucăţi, când i-a zărit.
Dar pe inimă călcându-şi, nici din gene n-a clipit.
. . . . . .
— Iată-i! începu femeia. Poţi să tragi de-acum cu tunul
La urechea lor, cumetre, nu se va mişca nici unul!
Cearcă-i, dacă vrei!
Morarul s-a plecat, i-a zgâlţâit...
— Da, cumătră... pace bună! Zău, pe veci au adormit!
— Şezi la noi deci, fără teamă! zise ea. Şi strânse-n fugă
Tot ce-a fost rămas pe masă de la soţ şi de la slugă.
A adus apoi bucate, altele, de lângă foc,
Şi rachiu, şi vin din ladă, două sticle mari: – Noroc!
Lumea e de-acum a noastră! Hai, să ospătăm, iubite!
Astea nu sunt cu otravă; pentru tine sunt gătite.
— Să-mi trăieşti, cumătră! Bine c-am scăpat de-amărăciune,
Cele rele să se spele, cele bune să s-adune!

Şi la masa-mbelşugată amândoi se aşezară,
Fără teamă de nimica... Şi băură şi mâncară.
Şi mâncară şi băură, până s-au cam cherchilit.
Iar cumătru-atunci se scoală: – Ah! cât sunt de fericit!
Dar aci-i cam întuneric, mândro, nu-ţi văd faţa plină!
Vino, vino, de la masă mai spre vatră, la lumină!
— Bine, puişor de aur! Haidem, haidem, unde-ţi place.
Unde nu m-aş duce oare, pentru tine? Ce n-aş face?
Iată-mi-i pe colţul vetrii – el ţinând-o de mijloc,
Ea de după cap ţinându-l! Cântă, chiuiesc, de foc:

— Bărbăţele – ieri turbat,
Doar că nu ne-ai sfâşiat!
Iar acum?... ce liniştit
Stai sub masă jos lungit!
— Ce-ai păţit?

Dragă bărbăţel, poftim,
Nu vezi cum ne drăgostim?
Cu toporul cum nu sai,
În bucăţi azi să ne tai?
— Vino, hai!

Hei, bărbate voinicos,
Ai sări tu bucuros!
Ne-ai tăia tu, măi creştine,
Ci, ţi-am aşternut noi bine,
— Vai de tine!

Şi-acum, i-ha!... ce ne pasă?
Noi suntem stăpâni în casă.
D-azi, mereu tu vei dormi,
Noi mereu ne vom iubi...
— I-ha! iii!

Dar pe când aşa ei, colo, chiuiau mai cu-nfocare,

Numai ce să vezi? Păcală, d-unde sta lungit, răsare.
Strigă: – Sai, stăpâne! n-auzi, cum îţi urlă lupii-n vatră?
Ea şi el atunci rămas-au muţi, ca nişte stâlpi de piatră.
Iară Stancu-i la cumătru, numai dintr-o săritură.
Ş-unde începe, frăţioare, a-l croi c-o scurtătură!
— Valeu! ce faci, bade Stancu? Stăi! morarul se ruga
Stăi! să nu mai dai! Ajunge!
— Ba mai na, cumetre, na!
Te mai ţii după nevastă? Mi-o mai scoţi din minţi? Şi dă-i!
De-a scăpat abia sărmanul, cu spinarea vânătăi.
Şi i-a prins bătaia bine! Câte zile-a mai trăit,
De cumătră-sa, de-atuncea, dor lui nu i-a mai venit,
D-apoi dânsa, păruială ce-a mâncat... Hristoase Sfinte!
Cred că şi pe ceea lume are să-şi aducă-aminte.
Dar îi fu şi ei spre bine, căci pe urmă i-a trecut
Pofta de drăcii, şi soaţă cumsecade s-a făcut.

Iar Păcală, dup-acestea, zise gazdei: – Ei, de-acum
Ştii ce? să rămâi cu bine. Eu te las... o iau la drum.
Stancu s-a uitat la dânsul: – Cum? îţi arde de glumit?
— Nici o glumă, bade Stancu. Vremea azi mi s-a-mplinit.
— Vai de mine!... cum se poate de-mplinit să pomeneşti,
Când abia-nceput-ai anul?
— Aş, te-nşeli! nu-ţi aminteşti?
Ce ţi-am spus eu la tocmeală? Nu cu anul mă-nvoiesc:
Până ţi-or urla în vatră lupii, am să te slujesc!
— He... norocul să te bată! Stancu, dumerit, grăi.
Rău îmi pare! Dar cu sila nu voiesc a te opri.
Şi luând arginţi, o mână: – Iacătă-ţi simbria, ţine!

El vârî-n şerpar arginţii. Apoi: – S-auzim de bine!

XXI. RĂMĂŞAGURI C-UN BOIER

După hoinărit de-o vară, iacătă-mi-l într-un sat,
La o curte boierească, slujitor din nou intrat.
Ş-acolo-ntr-o zi de iarnă, fiind vorba printre-argaţi
Despre ăi cu mâna lungă, el sări-n sus: – Măi fârtaţi!
N-am pus mâna, pân-acuma, nici pe-un ac străin, v-o jur:
Dar de-aş vrea, eu şi cămaşa de pe om aş şti s-o fur
Fără să mă simtă omul... Ceilalţi râseră de el:
— O-lio-lio! cam prea te lauzi! Las-o mai pe jos niţel!
— Nu mă credeţi? Fac prinsoare, cu oricine!
— Da? îi zise
Din cerdac atunci boierul, care toate le-auzise.
— Fă prinsoare deci cu mine. Fură-mi d-astăzi pân'la anul,
Dacă poţi, din jug anume, de la muncă, pe Bălanul.
Şi de-mi faci isprava asta, boul scump al tău să fie!
Iar de nu, să-mi stai în slujbă, trei ani, fără de simbrie.
Ţii prinsoarea?
— Ţiu, stăpâne! cum să n-o ţiu? Hai, noroc!
Ce făcu apoi boierul? Doi argaţi a pus pe loc,
Doi, din cei mai vechi la curte, tot lângă Bălan să şează
Ziua-noaptea, şi de dânsul ca de ochii lor să vază.
Iar Păcală? toată iarna d-alte treburi îşi vedea.
La prinsoarea cu stăpânu-i parcă nici nu se gândea.

***

Dete Cel Sfânt, milostivul, după iarna urâcioasă,
Pe la noi din nou să vie primăvara mult frumoasă.
Ciocârlii cântau prin aer, lăudând pe Dumnezeu,

Iar pe câmp, în jug, la pluguri, boii se-ncordau din greu,
Şi ieşea pe câmp – în faptul dimineţii – şi Bălan.
De trăgea la plug, alături cu tovarăşu-i Joian.
Când văzu aşa Păcală, se sculă odată-n zori,
Merse-n curte la o cloşcă, ce-şi vedea de puişori.
Prinse dintre pui vro zece, i-a muiat în clei topit,
Dup-aceea-n praf de aur lucitor i-a tăvălit.
Şi-ntr-o mânecă vârându-i, haide, prin huceag, spre grind,
Unde din ajun văzuse pe Bălan la plug muncind.
Acolo, sloboade puii razna peste-ogor s-alerge,
Fără să mi-l vadă vrunul din argaţi. Apoi, o şterge;
În huceag din nou s-afundă, şi s-aşează la pândit.
Cei cu plugul, când ajuns-au lângă pui, s-au încrucit.
— Tii! ai mai văzut minune ca aceasta, frăţioare?
Pui de aur. Ian priveşte-i ce frumos lucesc la soare!
Hai să-i prindem!
— Haide, frate! Şi lăsând şi plug şi boi,
Alergară ca să prindă pui de aur, amândoi.
Puişorii fug, să scape; slugile... pe urma lor,
Până ce-au ajuns cu goana, hăt, departe de ogor.
Lui Păcal-atunci de-un zâmbet faţa i se luminează;
Din desiş el iese grabnic, lângă boi se furişează.
Taie lui Bălan fuiorul de la coadă şi i-l vâră
Lui Joian pe gât, doar vârful să i se zărească-o ţâră.
De la plug într-o clipită pe Bălanu mi-l dejugă;
Şi arzându-l c-o răchită, hai... îl mână tot în fugă.
A pierit cu el, deodată, colo-n păduricea deasă.
Slugile au prins din cârdul cel de pui vro cinci sau şase.
Când se-napoiară însă, ce să vază? Doar Joian
Mai era-njugat acolo. – Doamne, unde-o fi Bălan?
Parcă-l înghiţi pământul! L-am lăsat aci, la plug!

Cum pieri aşa de iute? cum putu pieri, din jug!
Dar deodată unul vede la Joian fuioru-n gură:
— Vai, mânca-l-ar să-l mănânce fiarele de stârpitură!
Iacă unde e Bălanul?
— Unde, frate, aiurezi?
— Uite! l-a-nghiţit Joianu! Coada-i stă-n gâtlej, n-o vezi?
— Ii... aşa măi... zău aşa e! I se vede vârfu-afară.
Şi lăsând acolo plugul, fuga la conac plecară.
Spuseră-ngroziţi minunea ce-au văzut că s-a-ntâmplat
Cum Bălanul nu-i ca-n palmă, căci Joianul l-a mâncat.
Când îi auzi boierul, a-nţeles îndată ce-i:
— Aţi înnebunit? le zise, repezindu-se la ei.
Tonţilor! aşa prăpăstii cum puteţi să-mi spuneţi oare?
Bou pe alt bou să mănânce, s-a mai pomenit sub soare?
Aş! vi-l şterse pe Bălanul năzdrăvanul de Păcală!
D-aia, trântorilor! d-aia vi l-am dat în socoteală?
Hai, că nu ştiu ce se-ntâmplă! Să pieriţi din faţa mea!
. . . . . .
Iar Păcală? stând pe-aproape, dup-un gard: de râs murea!

***

La amiazi el sta-n portiţă. – Ei! boierul păgubaş
Îi grăi de la fereastră, pe Bălanu mi-l luaşi.
Dar să-mi furi din grajd acuma calul meu frumos, de şea,
Pe nepreţuitul Murgu, care are-n frunte-o stea.
Vreme pentru-această treabă iacă-ţi dau un sfert de an.
Şi de-i face-o şi pe-aceasta, zău că eşti un năzdrăvan.
Calul, mult mai scump ca boul, tot averea ta să fie!
Iar de nu: să-mi stai în slujbă trei ani fără de simbrie.
Ţii prinsoarea?

— Ţiu, stăpâne, cum nu? Am azi pe Bălan.
Vroi să fie-al meu şi Murgul, pân’va trece-un sfert de an.
— Hm! gândea zâmbind boierul, zău? aşa vrei? Bine, bine!
Mi-ai rămas tu cu Bălanul, dar cu Murgu las’ pe mine!
Şi sub pază-şi puse calul, cum mai rar s-a pomenit.
Doi străjeri stăteau la uşa grajdului necontenit,
Cu topoare grele-n mână, gata-n frunte-a mi-l toca
Pe-ndrăzneţul ce pe-acolo doar să treac-ar cuteza,
Fie cine-ar fi, afară de boier! Un alt argat
Îl ţinea pe cal de coadă, ziua-noaptea, ne’ncetat;
Iar un altul de căpăstru; ş-un al cincilea, mai mare
Peste toţi, în şea pe Murgu nepristan şedea călare.
. . . . . .
Ei, Păcală, cu Bălanul ţi-ai făcut tu ale tale!
Să vedem acum cu Murgul cum ai să o scoţi la cale!
Aş! el nici nu se gândeşte! Tace, până una-altă,
Cum făcuse şi cu boul, lasă lucrurile baltă.

Într-o zi – sfinţise tocmai soarele strălucitor –
Şi boierul sta de vorbă cu nevastă-sa-n pridvor;
Când deodată iacă intră de pe drum o cerşetoare,
Gârbovă, abia târându-şi ostenitele-i picioare.
— Fiţi, boierule, cucoană, milostivi c-o scăpătată
Ca să aibă-n ceruri milă, şi de voi, slăvitul Tată.
Cât e soarele deasupra, tot mai umblu, nu mă las
Dar îndată ce-asfinţeşte, nu mai văd să fac un pas
Daţi-mi loc de mas pe-aice, pân’ s-o lumina de zi!
— Bine, hai, boieru-i zice, culcă-te-ntr-un colţ aci.
Bătătura-i largă, babo. S-ar putea să nu-ţi dăm loc?
— Să vă deie cel din ceruri sănătate şi noroc!

Şi se duce, s-aciuează, baba, colo, mai deoparte,
Pe nişte ogrinji, de uşa Murgului cam nu departe.
Când şi când din traistă scoate, duce-ncetinel la gură,
Un ulcior; şi ridicându-l, soarbe câte-o-nghiţitură.
Apoi iar în traistă-l pune. Bieţii păzitori, zărind
La măsea cum trage baba, se uitau din grajd cu jind.
Iar când se-nnoptează bine, iese unul şi-o întreabă:
— Ce tot sugi aşa cu poftă din ulciorul ăla, babă?
— Ia nişte rachiu, băiete... Ce să fac, măicuţă dragă?
Tot cu supărări pe lume să mă lupt o viaţă-ntreagă?
Mulţumiri să n-am nici una? Ah, ce mai rachiu! Te unge
Când îl dai pe gât, nu alta! Cât să bei, tot nu-ţi ajunge!
Ăsta singur, câteodată, de necazuri mai mă scapă.
Bietei slugi atuncea gura începu să-i lase apă:
— Nu ne dai un pic şi nouă? Dă-ne, ca să ne-ndulcim
Şi noi puţinel amarul, că destul ne chinuim,
Tot păzind haramul ăsta, zi şi noapte, ceas cu ceas,
Nu cumva Păcal-al naibii să ni-l şteargă de sub nas.
— Cum să nu vă deie baba? Sunt săracă, vezi prea bine,
Dar ce am, să-mpart cu alţii, o plăcere-i pentru mine!
Fă-te mai încoa, băiete. Pe sfârşite mi-e ulciorul.
Ci mai am aice unul plin, poftim! alină-ţi dorul,
Apoi dă şi la tovarăşi.
Omul ia ulcioru-n mână,
Şi spre buze ridicându-l, trage-i! ca de la fântână.
Hai cu el în grajd pe urmă, altuia i-l dă la gură,
Iar acesta mai departe, până când toţi cinci băură.
Însă, ce să vezi? minune! Nu trecu, de când sorbiră,
Cât ai zice-un Tatăl nostru, toţi argaţii adormiră.

Unul, sus în şea călare pe spinarea Murgului,
Altu-având căpăstru-n mână, altul coada calului;
Doi, la uşă, cu topoare – cum erau ei rânduiţi –
Căci bătrâna... cine fuse? Vro miloagă, socotiţi?
Aş! Păcală! Iar rachiul, dres cu ierburi, din ajun:
Cum or bea din el străjerii, toţi pe loc s-adoarmă tun!
. . . . . .
Când îi vede-aşa Păcală, hai! cât ai clipi, dezbracă
Zdrenţele de cerşetoare şi la Murgu-n staul pleacă;
Taie, hârşt! căpăstru-n două, o bucată să-i rămână
Murgului în cap, iar alta, păzitorului în mână.
Tot asemenea şi coada. Iar pe-argatu cel călare,
Sus – cu şea cu tot – îl saltă, repede, pe-o grindă mare.
Îl aşeaz-acolo bine – ca trecându-i somnul greu,
Să se crează tot pe Murgu, stând în şea, la locul său.
Apoi scoate calul, sare pe spinare-i frumuşel,
Şi strângându-l din călcâie, hai p-aci-ncolea cu el,
Se afundă-n umbra nopţii.
Pe la răsărit de soare
Când în grajd boierul intră: mai să cază d-a-n picioare.
— Hei! dormire-aţi somnu’ cel lung! nu vedeţi că Murgul nu-i?
Speriaţi, buimaci, străjerii sar, se-nhoalbă:
— Cum? Ce spui?
Apoi cel ce-avea în mână din căpăstru o bucată,
Şi cel ce ţinea de coadă, dă-i, cât pot, smucesc o dată.
Socotind că trag pe Murgul, vrând să-l dea la apă-afară.
Dar pe spate, buf! sărmanii, amândoi se răsturnară;
Încât, de podele, ţeasta, doar că nu li s-a sfărmat.
D-apoi celălalt, cu şeaua sus pe grindă cocoţat!
Hai să dea şi el călcâie calului, dar somnoros,
Cumpăna pierzându-şi... dura! a căzut cu capu-n jos,

Şi-atârnat în scări rămase... Iară cei doi, cu topoare,
Puşi la uşă – Sfinte Doamne! cât p-aci să se omoare.
Uluiţi, crezând că hoţii au venit pe Murg să-l ieie,
Unul altuia-nceput-au nebuneşte-n cap să-şi deie.

. . . . . .

— Tii! şi-a zis în gând boierul. Astea-s urme de-ale lui.
Mi-o făcu din nou Păcală, bată-l Maica Domnului!
Cum putu aşa de straşnic pe tuscinci la gard să-i lege?
Şi-acum nu ştia: să-i arză c-un gârbaci pe toţi, în lege?
Sau cu hohote să râză de cumplita lor prostie?

. . . . . .

Iar Păcală? stând pe-alături, hohotea... leşin să-i vie!

XXII. ALTE RĂMĂŞAGURI

— Ei, boierule, Bălanul şi cu Murgul sunt ai mei.
Hai să-ţi fur acum inelul cel din deget, dacă vrei.
Şi de-l fur în timp de-o lună, tot al meu pe veci să fie!
Nu? Să te slujesc nainte, trei ani, fără de simbrie.
Te mai prinzi? grăi Păcală. Ori ţi-ajunge, mi se pare.
— De! boierul îi răspunde. Hai, mai facem o-ncercare.
Şi de-oi pierde tot eu, iarăşi: lucrul nu-i curat, argate!
Am să jur atunci pe cruce că tu eşti cu dracul frate.
Iar în gându-i: – Aş! pe Murgu, pe Bălan, mi i-a furat,
Căci pe amândoi în grija slugilor eu i-am lăsat.
Sluga să-ţi păzeasc-avutul? Zi argat... şi taci din gură!
La inel... sunt eu de pază, însumi! nu cred că mi-l fură.
Şi inelul scump, boierul, ştiţi de-atunci cum şi-l păzea?
Cât e ziua, cât e noaptea, tot în deget îl ţinea.
Iar Păcală? slujba doară şi-o făcea, pe lângă casă;
De prinsoarea cu inelul se părea că nici nu-i pasă.
Iată însă că-ntr-o noapte, când dormeau la curte duşi,
Şi boierii şi argaţii, dânsul sare din culcuş;
Merge drept la nişte paie – ce zăceau sub o răchită,
Tocma-n fundul bătăturii. Le aprinde-ntr-o clipită
Şi aleargă-n lungul curţii, glăsuind: – Săriţi! foc, foc!
Auzindu-l slujitorii, în picioare-au fost pe loc.
Apă toţi cărau în doniţi, şi-o turnau peste văpaie.
Auzise şi boierul strigătele din odaie
Şi sări din pat să meargă repede la stins şi el.
Însă-n prag... deodat-aminte îşi aduse de inel.
— Ia stăi! se gândi. Şi-l scoase, îl dădu cucoanei: – Ţine!

Eu pe-afară... cine ştie? Tu, o să-l păzeşti mai bine.
Dar abia ieşi stăpânul. Zvâc! Păcală – din pridvor,
Unde-ascuns la geam stătuse – intră-n casă binişor.
Lângă pat se furişează, la cucoana, şi-i grăieşte
(Ca şi când ar fi boierul): – Nu-i nimic, te linişteşte!
Focu-i stins. Ia dă-mi inelul, şi-apoi dormi nainte, dragă!
Cuconiţa, somnoroasă, biata, d-unde să-nţeleagă
Că acela ce-i vorbeşte, nu-i boierul, ci e sluga?
— Na! răspunse... Iar Păcală, înhăţând inelul... fuga!
A ieşit cu el pe uşă, făr-a mai grăi nimica.
. . . . . .
Iată-n urmă şi boierul: – Ei, ne-a fost degeaba frica.
Nişte paie-ardeau, departe şi s-au stins pe loc. Păcat,
Numai pentru-atâta lucru, somnul că ni l-am stricat!
Unde mi-e inelu’ dă-mi-l... Ea se uită cu mirare:
— Ce inel să-ţi dau, bărbate!
— Mai mă-ntrebi?! Glumeşti, îmi pare.
Doar inelul care-n mână ţi-l pusei când am plecat!
— Eşti în minţi? Mai adineaori, n-ai venit şi ţi l-am dat?!
Şi cu el în mână, grabnic, n-ai ieşit pe uşă iară?
— Eu, nevastă? Vai de mine! Uite-acuma viu de-afară.
— Aş! se poate? Fugi de-acolo, omule, doar nu-s năucă!
Sau, în lipsa ta, pe-aicea, n-o fi fost doar vro nălucă.
De afar-atunci un râset în odaie străbătu:
Râsul lui Păcală, vesel.
— Tii! destul! Pricep acu!
I-auzi cine-a fost năluca! Ce fel, scumpa mea, dormişi?
Cât am stat pe-afară, ochii nu puteai să-i ţii deschişi?
Vai, trăsni-l-ar de Păcală! După ce m-a fript, mişelul,
Cu Bălanu şi cu Murgu: na! îmi şterse şi inelul!

***

Necăjit grozav, boierul, s-a culcat. Ci, somn ori foc?
Pân-aproape către ziuă, n-a-nchis pleoapele deloc!
„Vai ce hoţ!... mămucă Doamne!” întru sine se gândea.
„A! da-l prind eu în capcană, lasă... dacă este-aşa!
Îl trimit – chiar mâine seară – pe-altă lume, ne’ntrebat.
Ce? de-oi curăţa pământul d-un tâlhar, mi-o fi păcat?”
Şi a doua zi îl cheamă pe Păcală sus, la sine:
— Ei, al tău e şi inelul. Să mi-l stăpâneşti cu bine!
Dar învins, cu toate-acestea, nu mă dau, să ştii! Voieşti
Numai eu să pierz întruna? Tu mereu să biruieşti?
Să mai facem o prinsoare! Fură-mi, colo mai pe seară,
De la arie din şură, azi, o mierţă de secară.
Şi-o să-ţi dau un pumn de galbeni, noi nouţi, de-i izbuti;
Iar de nu: trei ani de-a rândul, fără plată-mi vei sluji.
Ce zici?... te mai prinzi, argate?
— Da, boierule, mă prind!
Vroi să văd şi gălbiorii ici lângă inel lucind!

Apoi ce făcu boierul? Când văzu că-i pe-nserate,
Slujitori a pus în şură, cinci, cu puştile-ncărcate.
Şi le-a zis: – Secara asta, ici în sac, jos, o vedeţi?
Staţi pe-aci ascunşi. În grije toată noaptea s-o aveţi.
Şi dac-o veni s-o fure hoţul de Păcală: foc!
Auzit-aţi? Împuşcaţi-l, să rămâie mort pe loc!
— Las’ pe noi! au zis pândarii. I-arătăm noi azi furat!
. . . . . .
Noaptea-şi întinsese pânza-i de-ntuneric peste sat.

Păzitorii, prin unghere, stau ascunşi, cu arme-n mână,
Adăstându-l pe Păcală să le vie la-ndemână.
Că-i coceau şi dânşii turta, cam de când i-a tras pe sfoară,
Ştiţi, cu Murgu-n noaptea ceea! aşteptau prilejul doară!
. . . . . .
Stau ce stau şi numai iacă, paşi aud prin bătătură
Şi deodată văd că intră pe furiş un om în şură...
— Ăsta e! gândesc pândarii. Iar când vine-n faţă: Poooc!
Îl împuşcă.
— Vai! el geme, prăbuşindu-se pe loc.
— Gata! Haidem! zice-un paznic. Ies apoi din şur-afară.
Spre conac o iau. Boierul, i-aştepta-n pridvor, la scară.
— L-aţi răpus?
— Răpus, cucoane!
— Bun! de-acuma, somn uşor!
Şi se duc apoi străjerii spre culcuşurile lor.
Iar boierul intră iute, ia din cas-o lumânare,
Şi cu lumânarea-n mână, hai, spre şură-n graba mare.
Dar ajuns la gura şurii, deodată se opreşte.
Îi părea, dinspre ogradă, cineva că-l urmăreşte.
Ba mai auzi ş-un strigăt: – Hei, stăpâne, bună seara!
— Cine e? boieru-ntreabă.
— Eu, Păcală, cu secara!
— Ce?... Îl auzea că-i dânsul, îl vedea, cu sacu-n spate,
Totuşi nu-i venea să crează. – Valeu! Tu eşti, măi argate?
Dar atunci, în şură oare, colo, neagra matahală
La pământ lungită... cine-i?
— De! ştiu eu? grăi Păcală.
Şi boieru-naintează, repede, cu lumânarea.
Iar acolo când ajunge, şi mai mare-i e mirarea:
— Ce vad? Îi jidanul, Marcu! mort, aici? în şura mea?

Cum? Aceasta... tu, argate, mi-ai făcut-o! nu-i aşa?
— Eu? Ba mă ferească Sfântul! Doar secara ţi-am furat:
Celorlalţi în grije, nu ştiu, dumneata ştii ce le-ai dat!
— Ei, poftim! şi-a zis boierul. Na! Se prăpădi crâşmarul!
Iar Păcală? teafăr, uite-l! câştigă din nou, tâlharul!

***

Ce cătase-acolo Marcu? Nu-i aşa, c-aţi vrea s-aflaţi?
Cum s-a nimerit să cază el în cursă? Ascultaţi.
După ce străjeri, boierul, cinci, în şur-a aşezat,
Pe-nserate, lui Păcală, naiba-n minte ce i-a dat?
Merse la jidan în crâşmă: – Hei, jupâne, ştii ceva?
Am o mierţă de secară. Cum, de unde, nu-ntreba.
Şi setos cum sunt acuma, zău, al ciorilor să fiu,
Dacă nu ţi-aş da-o toată, pentr-o gură de rachiu.
Marcu, auzind că-i vorba de câştig, se-nveseli:
— Bine... Ia să-ţi văd secara.
— Păi, s-o vezi, dar nu-i aci.
Este la boier în şură.
— De, să mi-o aduci, că-ţi dau.
— M-am gândit eu la plecare, nene Marcule, s-o iau.
Dar erau prin curte oameni. M-am temut să nu mă vadă.
Uite-acuma-s toţi la cină, nu e nimeni prin ogradă.
Şi secara-n şur-acolo cam la mijloc e-ntr-un sac.
Însă pic de oboseală!
— Ei, atunci eu ce să-ţi fac?
— De! dacă te-ai duce singur, iute-ai fi aci cu sacul.
Du-te! Cum e de-ntuneric, nu te vede, bre, nici dracul!
. . . . . .
„Hm! o mierţă de secară... pe degeaba... iacă zău!

E de lepădat?” îşi zise jidovul în gândul său.
— Bine. Să mă duc, române! Şi zicând, a şi pornit.
Ajungând acolo însă, ştiţi la urmă ce-a păţit.
Iar când paznicii din şură, drumul spre conac luară,
Zvâc! Păcală-nhaţă sacul, stă cu el ascuns pe-afară.
Până când veni boierul, din pridvor, cu lumânarea:
Iac-aşa se petrecuse, cu jidanul, întâmplarea.

***

Iar boierul, să mai facă vro prinsoare cu Păcală,
După cele ce păţise: aida-de!, nici pomeneală!
Îl chemă pe loc năuntru: – Na, creştine, ce-i al tău:
Uite ici... un pumn de galbeni! Şi te du cu Dumnezeu!

El îndeasă banii de-aur în chimirul său, la rând:
Apoi pleacă, făr-o vorbă, doar pe sub mustăţi râzând.

XXIII. LA VATRA PĂRINTEASCĂ

Şi-a umblat Păcală, iarăşi, nu ştiu cât, prin cele sate.
De-ale lui isprăvi, în cale-i săvârşind, nenumărate.
Dar de la o vreme – ce vreţi? tot stingher, pe căi străine,
S-a cam săturat şi dânsul... Şi-şi zicea ades în sine:
Ce-o mai fi făcând sătuţul, unde-am fost copil odată?...
L-apucase dor de vatra de atâta timp uitată
. . . . . .
Într-o bună dimineaţă, s-aşternu deci drumului
Şi a treia zi spre seară, iată-mi-l în satul lui!
Satul, tot ca şi pe vremuri. Casă albă lângă casă,
Răsăreau în şir din umbra pomilor cu frunză deasă.
Vesele, drăguţe, toate. Doar căscioara părintească,
Mohorâtă şi pustie, gata să se prăbuşească.
El intră-n ograda plină de scaieţi şi de urzici,
Se-odihni pe prispa veche: „Bine că mă văd aici!
O să-mi dreg cocioaba asta, am să mă aşez în ea
Şi, lăsând în pace lumea, de-ale mele mi-oi vedea”.

Astfel se gândea-n tăcere, stând pe prispă tolănit,
Până când steloasa noapte să-l adoarmă a venit.
Dimineaţa următoare, până-n ziuă se sculă,
Ca un om cu multe treburi, şi la drum din nou plecă.
Iar spre seară, când se-ntoarse de la târgul nu ştiu care,
El venea c-o viţeluşe bălăioară, pe cărare.
„Uite-aşa”, intrând pe poartă, zise mulţumit în sine,
„Din viţea, cum e, s-o face vacă mare, astăzi-mâine.

Iar ca vacă o să-mi fete alte viţeluşe-n loc,
În tot anul câte una, dac-o fi să am noroc.
Azi o vacă, mâine două; mai pe urmă, boi, plug, car.
Iacătă-mă-n scurtă vreme, om ca lumea, gospodar!
Şi când zorile de ziuă s-au ivit pe boltă iară,
L-au găsit, cu bălăioara-i, la păşune-n câmp afară.

***

Cam aşa, tot timpul verii, îşi păştea azi pe livadă,
Mâine-n luncă – viţeluşa, mare mai curând s-o vadă.
Şi-a crescut văzând cu ochii hoţomanca de viţea,
Peste doi, trei ani, Păcală, ce mai văcuşoar-avea!
Nu era-n tot satul alta mai voinică, mai zglobie.
Străluceau, privind la dânsa, ochii lui, de bucurie.
Dar sătenii – cum e lumea, pururea-nspre rău pornită –
Prinseră să-l pizmuiască pentru-aşa odor de vită.
Şi-i scorniră, ştiţi ce vorbă? Că de-aceea vaca lui
S-a făcut aşa frumoasă, cum prin sate alta nu-i
Fiindc-o ţine, nu-n cireadă, ca tot omul, la păşune,
Ci prin holde-o păşunează, unde-s grânele mai bune!
De găseau în câmp, duşmanii, orice neorânduială,
Vina o dădeau pe cine? Tot pe vaca lui Păcală!
Geaba le-arăta, creştinul, că dreptate n-au deloc:
Oamenii, aprinşi de ură, se făceau doar şi mai foc.
Pân’ odată, hotărât-au, pe Joiana lui bălaie –
Unde le-o ieşi nainte – s-o lovească-n cap, s-o taie.
Şi-ntre dânşii să-şi împartă carnea toată de pe ea,
Iară lui Păcală, bietul, numai pielea să i-o dea.
— Pielea! glăsuiau cu toţii, căci atât avea ea doară,
Ca viţea, în satul nostru când venit-a-ntâia oară.

Iară carne-aşa de multă d-unde-a pus pe dânsa, frate?
De pe rodnicele holde, în sudori de noi lucrate!
. . . . . .
Deci spre-amiază, când Păcală îşi lăsase-ntr-un desiş,
Priponită, văcuşoara, haide toţi la ea hoţiş.
Îi dădură-n cap cu barde, şi de piele-o jupuiră;
Apoi carnea-i – bucăţele – între dânşii o-mpărţiră.
Iară pielea, caldă încă de-a vieţii abureală,
Peste gard au aruncat-o, în ograda lui Păcală.

***

Când el dă de pielea vacii, stă pe loc şi se-ncruceşte:
Na!... mai fă-te om de treabă, precum inima-ţi doreşte.
Lasă-n pace lumea, vezi-ţi doar de treburi şi de casă!
Apoi cum să laşi în pace lumea, când ea nu te lasă?
Îmi tăiarăţi văcuşoara? mi-aţi mâncat-o, vasăzică?
Mi-o plătiţi voi... ţineţi minte!
Apoi pielea o ridică
Şi pe gard în pari o-ntinde, cu o mână tremurândă,
Iar a doua zi, porneşte la un bâlci cu ea, s-o vândă.
. . . . . .
Merge, merge, toată ziua, până iată că-ntr-un sat,
L-a ajuns din urmă noaptea. Împrejur el s-a uitat:
Întunerec pretutindeni! Toată lumea se culcase!
Numai într-un loc, lumină. Intră deci acolo-n casă.
Şi, la vatră, ce să vază? o drăguţă de femeie!
— Bine te-am găsit, frumoaso!
— Bine Dumnezeu să-ţi deie!
Ce vânt te-a adus, drumeţe?
— Ia necazuri de-ale mele!

De-astăzi dimineaţă-ntruna viu pe drum cu-această piele;
E departe încă târgul! Şi grozav am ostenit!
Fă-ţi pomană, dă-mi pe-acilea vrun locşor de odihnit,
Pân’ s-o lumina de ziuă. Dorm şi-n tindă, unde-o fi!
— Cu plăcere, până mâine, omule, te-aş găzdui.
Dar bărbatu-mi nu-i acasă, e la munte, tocmai sus.
Dimineaţă, când s-o-ntoarce, de la stână, unde-i dus,
Ce-o să creaz-aflând că noaptea un străin aci a mas?
— De, femeie! N-am ce zice. Ai dreptate. Bun rămas!
Astfel răspunzând Păcală, hai, din nou, sărmanul, pleacă.
Dar în curte, se opreşte. „Ia să stau pe prisp-oleacă!
Numai pentru-atâta lucru, n-o să fie doar nimica.”
Şi pe prispă el se-aşează, făr’ să simtă frumuşica.
Stă o clipa, dus cu gândul la mândreţea de nevastă
Iar deodată,-ntoarce capul şi se uită pe fereastă
Ia să văd, cam ce lucrează dumneaei năuntru oare?
Ea cocea la foc plăcinte, şi-un purcel frigea-n frigare.
— Tii! drăcoaica! Dacă soţu-i mâine doar se-ntoarce-acasă,
Pentru cine pregăteşte azi o cin-atât de-aleasă?
Şi de ce-i aşa gătită, cu cămaşa numai flori,
Cu mărgele, ca o fată când aşteaptă peţitori?
Dar pe când aşa Păcală se-ntreba la geam afar’,
Iată că pe drum s-aude scârţâitul unui car.
Apoi: „Ho, a-ho, Dumane! Ho, Joian” un glas grăieşte,
Şi din mers în dreptul porţii, caru-ndată se opreşte.
Cine este nou-sositul, ea ghicise, bat-o vina,
Căci să fi văzut ce iute strânse de pe vatră cina!
Pân’ să intre caru-n curte, şi plăcinte, şi friptură,
Şi rachiu... şi vinul... toate nevăzute se făcură!
. . . . . .
„Soţul!” zice-n gând Păcală. Şi sculându-se grăbit,

Înspre el înaintează: – Bună seara!

— Bun sosit!

— Bucuroşi la oaspeţi, bade? Sunt drumeţ,-nnoptai în cale.

— Bucuroşi, fârtate, cum nu! Da-ncotro?

— Spre târg, la vale!

Apoi, dejugându-şi boii, omu-n casă mi-l pofti.

— Vai, bărbate! nevestica începu a se jeli.

Ce-i, de te-ntorseşi?

— Nimica. Roata, Dumnezeu s-o bată,

Mi s-a rupt! Plec iar la ziuă! Ţi-adusei ş-un oaspe, iată!

Să ne dai, nevastă, spune, ai tu ceva de mâncare?

— Da de unde, Doamne, tocmai mă gătisem de culcare.

Ceapă doar şi mămăligă! N-am ştiut că vii acum!

Eu credeam că tocmai mâine te-i întoarce de la drum.

— Bine, draga mea soţie, îi răspunse el voios.

Nu-i nimica! toate-s bune, când e omul sănătos.

Hai degrabă, că ni-e foame! dă-ne ce-i găsi prin casă!

— Uite-acum! grăi femeia. Şi-ncepu să puie masă.

Iar Păcală? sta pe gânduri. Aş! era nebun el: ceapă,

Mămăligă să mănânce, şi să bea pe urmă apă –

Când c-o clipă mai nainte a zărit cuptorul plin

De friptură, de plăcinte, şi-i cam mirosise-a vin?

Ce-i trăsni prin minte dară? Pielea vacii, aşezată

La picioare jos având-o, se-ncruntă la ea o dată.

Şi mi-i trase cu toiagul, pe furiş, o lovitură.

Omul s-a mirat în gându-i, dar nimic n-a zis din gură.

După câtva timp, Păcală: jap! c-un scrâşnet de necaz,

Mai croi o bâtă pielei, dojenind-o: – N-ai obraz?

Gazda se-ncruci! Păcală, stă ce stă, şi: – Nu taci? iară?

Na, neruşinato! pielei altă lovitură-i cară.

Omu-atunci, pierzând răbdarea, îl întreabă:

— Hei, drumeţe!
Ce ai cu sărmana piele, de-i cârpeşti mereu la beţe?
— De, a naibii pocitură! A surzit? sau ce să fie?
Tot îi zic mereu să tacă, şi ea... nici că vrea să ştie!
— Cum? că doară nu vorbeşte! Zici aşa doar, mi se pare.
— Asta? He-he! ce crezi, bade, că e piele ca oricare?
Asta-i piele care ştie tot ce se petrece-n lume
Şi tot vrea mereu să spună!
— Vrea să spună? Ce anume?
— Ce? Păi, uite... lucruri, care... nu e bine să se ştie!
— Zău? Grozav aş vrea să aflu! N-ai putea să-mi spui şi mie?
La-nceput, Păcală nu vrea. – Nu pot, nu pot, zău, bădică!
Dar, rugat întruna, pielea spre ureche şi-o ridică:
„Află deci! Poftim! Ea-mi spune că rachiu de mâna-ntâi,
O garafă, se găseşte ici în pat la căpătâi”.
Omul s-a uitat la dânsul: – Vrei să-ţi râzi de mine, hai?
Când săltă-n sus perna însă: – Tii... ba uite, zău, aşa-i!
Coşcogeamite garafă! Cine oare s-o fi pus?
— De! ştiu şi eu cine? Pielea, despre asta, nu mi-a spus.
Însă, i-auzi ce-mi mai spune!
— Ce?
— Să cauţi binişor,
Ş-un purcel frumos găsi-vei, rumenit, colea-n cuptor.
— Un purcel? Ia fugi de-acolo! Asta n-o crez!
Dar când cată:
— Vai! mirat românul zice. Ba aveai dreptate, iată!
(Şi pe mas-a pus purcelul, lângă sticla de rachiu)
Măi, măi, măi, a naibii piele! Zău, să juri că-i dracu’ viu!
— Pe cuptor acuma, bade, sus, o mână ţi-o mai plimbă
Şi-i găsi nişte plăcinte, cum de mult n-ai pus pe limbă!
— Ce spui! Este cu putinţă? Şi cătând bărbatul iară:

Uite, frate! şi plăcinte! calde, chiar din astă-seară!
— Iar acum, te-apleacă bine, mâna jos sub pat ţi-o bagă,
Vin trandafiriu acolo vei găsi, o sticlă-ntreagă.
Şi plecându-se bărbatul, scoase-ndată la lumină,
De sub pat, şi-a pus pe masă, vin, o sticlă mare, plină!
. . . . . .
— Ei, iubita mea nevastă! vezi ce de bucate bune,
Ca de sub pământ ieşiră? Ce zici tu de astea? Spune!
— De, bărbate, multe-n lume vede ochiul omenesc,
Dar minune ca aceasta n-am văzut, de când trăiesc!

***

S-aşezar-apoi la masă. – Ei, aşa mai zic şi eu!
Se gândea voios Păcală, din purcel cărând mereu.
Şi-a cinat... împărăteşte! Dar bărbatu-abia-nghiţea.
Fiecare-mbucătură parcă-n gât i se oprea.
Iar la urmă, după cină, spre Păcală lung el cată:
— Ştii ce, vere? Vinde-mi mie pielea asta minunată.
— Să ţi-o vând? grăi Păcală, speriat privindu-l. Vai!
Cum te-ai şi gândit, creştine?
— Frate! n-ai vrea să mi-o dai
Nici când ţi-aş plăti-o bine?
— Ha-ha-ha! Să mi-o plăteşti?
Are preţ aşa un lucru?
— Ce-mi ceri? Dau oricât voieşti?
Şi-a-nceput pe ea să-i deie: lei o sută, două, trei!
Că era bogat... Dar geaba!
— Nici c-o mie-n cap nu vrei?
— Nu pot, nene, nu-mi dă mâna!
— Bine... adă mâna ici,

Îţi adaug lâng-o mie... încă trei mii. Ce mai zici?
— De! răspunse-atunci Păcală. Ştiu şi eu ce să mai zic?
Altuia – fereşte Doamne! – n-o dădeam... pentru nimic!
Dumitale însă... na-ţi-o. Nu de bani îmi este mie,
Crede-mă! Ţi-o dau fiindcă prea te văd om de-omenie.
. . . . . .
Omul, după ce-i plăteşte preţul cum s-au învoit,
Într-un cui agaţă pielea. Cât era de mulţumit!
— Pot să plec de azi în tihnă, orişiunde – ce-mi mai pasă?
Pielea asta o să-mi spuie, tot ce se petrece-n casă!
. . . . . .
Iar Păcală? vârâ-n pungă patru mii de lei, bani gheaţă;
Se trânteşte lângă vatră, doarme, până dimineaţă.
Dimineaţă-n zori, se scoală... şi luându-şi bun rămas
De la cei ce-l găzduiră, hai la drum, cu sprinten pas.
Soţul stete pe acasă ce-a mai stat, apoi s-a dus
Unde-avea şi el cu carul de plecat, la deal în sus.
La izvor, sub deal, Păcală l-aştepta, şi-i iese-n cale:
— Ştii ce, bade, pentru piele prea-mi dăduşi din gros parale!
Altuia, de... nu zic! însă, dumitale... mă gândesc
Nu-i frumos să-ţi iau atâta. Zece lei doar îmi opresc;
Iară ceilalţi, adă mâna, ţine-i, c-o să-ţi prindă bine!
Omul auzind acestea: – Cum se poate? vai de mine!
Nu-i venea să ieie banii. Ba că-i pungă, ba că-i teacă!
Dar Păcală-i pune-n mână, făr-a-l mai ruga, şi pleacă.
— Măi! ce om! gândea românul. I-auzi! bani să nu voiască!
Apoi hai şi el-nainte, către stâna-i ciobănească.

***

Hoţomanca de nevastă nu-şi găsea, de ciudă, loc.

Ochii-i aruncau spre pielea cea din cui priviri de foc.
— Ce... de azi... cu strajă-n casă eu să stau necontenit?
Şi să nu mai am pe lume, cât trăi-voi, ceas tihnit?
Uf! când îmi aduc aminte, parcă nu ştiu zău ce-mi vine!
Cum să scap de pielea asta? Cum să scap? A, las pe mine!
Şi-a săltat în sus capacul unei lăzi. Acolo-n ladă
Într-un colţ, avea şi dânsa bani puşi bine, o grămadă:
Taleri, galbeni, despre care povestea cam multe satul,
Dar, precum se-ntâmplă-adesea, nici nu bănuia bărbatul.
Când i-a strâns? şi cum? de unde? Numai dumneaei ştia!
Deci din ladă bani ea scoate, mulţi... apoi la drum o ia
Să găsească pe Păcală. Merge-n fugă după el!
Şi-l ajunge-ntr-o pădure:
— Hei, drumeţe! stăi niţel!
Nu-i vrun chip, cu pielea ceea vorbitoare... nu se poate
Ca s-o fac cumva să-şi piarză darul de-a mai spune toate?
Uite! (zice, arătându-i banii strânşi într-o basma,
Şi lovindu-i ca să sune) Zău, învaţă-mă ceva,
Ce vei şti. Şi vezi tu ăştia? Na! să fie toţi ai tăi:
Cât îţi dete şi bărbatu-mi, tocmai patru mii de lei.
Când aude-aşa Păcală: – Iacă măi!... în gând şi-a zis,
Alte patru miişoare... De! pe semne-aşa mi-e scris:
Patru mii să iau, în capăt! patru mii de lei, pe piele!
Şi-n şerpar vârî bănetul. – Lasă, că te-nvăţ eu, lele!
Ştii ce? Ieşi cu pielea mâine la izvor. Stropeşte-o-n zori
Cu stropi reci prin sită nouă strecuraţi... de nouă ori.
Să mai faci cu mâna dreaptă peste ea vro nouă cruci,
Pune-o-n cui la loc pe urmă, grijă-n veci să nu-i mai duci!
— Bun, îţi mulţumesc!
Şi şterge-o, înapoi spre sat, nevasta
Fericit, ca dânsa, cine mai era pe lumea asta?

— Iată-mă scăpată! N-a vrut să-ţi ajute Dumnezeu,
Ai plătit degeaba straja, bărbăţele dragul meu!

Iar Păcală? hai şi dânsul, prin pădurea de tufani,
Mai departe, spre căminu-i, cu şerparul plin de bani.

XXIV. PĂCALĂ MARE GOSPODAR

Staţi, duşmanilor nemernici! se gândea mergând pe drum,
V-aţi bătut voi joc de mine? Staţi! c-o să vedeţi de-acum
Şi acas-ajuns cu banii, îşi dărâmă casa veche,
Şi-şi clădeşte alta nouă, care n-avea-n sat pereche.
Apoi rost de vite-şi face, de-acareturi, de moşie;
Rost de car, de plug, de toate! Şi să vezi gospodărie!
Dup-un an de străduinţă, n-avea prin împrejurime
Rosturi, casă mai de seamă, ca Păcală, nime, nime!

Dar când îl vedeau sătenii tot făcându-şi lucruri noi,
Cumpărându-şi azi moşie, mâine plug, poimâine boi,
Nu puteau să doarmă-n tihnă! – Cum? de unde-atâta ban
Ce tot varsă, varsă, zilnic, omu-acesta, cam de-un an?
O fi dat de vreo comoară? se-ntrebau cu gând pizmaş,
Sau... o fi prădat în codri, noaptea, pe vrun bogătaş?
Deci la vatra lui cea nouă merseră câţiva-ntr-o seară;
Şi cu vorba, spre-a-l descoase, pe departe mi-l luară.
Iar Păcal-atunci le spuse: – De! ştiţi pielea cea de vacă,
Ce-ntr-o zi aţi aruncat-o în ograda mea săracă?
Eu la bâlci cu ea plecat-am, am vândut-o şi-am luat
Patru mii de lei, în mână. Iacă de-unde sunt bogat!

— Aş! răspunseră sătenii, nu mai spune, frate, taci!
Cum atâţia bani? se poate? pentru pielea unei vaci?
— Hm! răspunse el. Păi bine, oameni buni, nu vă gândiţi?

Vaca mea era frumoasă, de prăsilă, cum o ştiţi!
Astăzi-mâini c-o viţeluşe, de la ea, mă pomeneam,
Mai crescând şi viţeluşa, două vaci era să am.
Şi din două vaci ies patru, şi din patru, opt la rând;
Şi din opt, aveau să iasă şaisprezece vaci, curând.
Iar din astea, o cireadă cât colo! Şi credeţi oare
Că se vinde pe nimica o avere-atât de mare?
Când la târg îşi duce marfa, omul trebuie – he-hei! –
Minte-n căpăţână s-aibă, nu tărâţe, dragii mei!
Auzind aşa, sătenii dau din cap: – Adevărat,
Bine zice! Şi se duse vestea prin întregul sat.
Şi-a căzut pe gânduri satul. – Apoi cum?, ziceau vro doi,
Vaci frumoase, de prăsilă, ca şi el, n-avem şi noi?
— Da, nici vorbă! zis-au alţii. Pentru ce, decât Păcală,
Mai pe jos să fim noi oare? Nu ştim şi noi socoteală?
Şi vorbind aşa-ntre dânşii, dă-i! să treac-o zi nu lasă!
Ce fac? Toţi de-a rându-şi taie vacile ce-aveau pe-acasă.
Şi de piele, sărăcuţii, le jupoaie-n graba mare;
Apoi haide pe la târguri, toţi, cu pieile-n spinare,
Să le vândă, ca Păcală, preţuri mari cerând pe ele,
Nemaipomenite: cinci mii, patru mii de lei pe piele.
Dar în târg, negustorimea, auzind aşa minuni,
Izbucni-ntr-un râs cu hohot, a crezut că sunt nebuni.
În deşert spuneau ei, bieţii, de prăsilă, de cireadă,
Lumea hohotea mai tare, strânsă-n jurul lor grămadă.

***

După ce-au venit acasă, rupţi de foame şi săraci
Neavând nici bani în pungă, nici prin grajduri alte vaci,
Doar cu pieile pe umăr, şi cu traista subţioară

Ce să-i facă lui Păcală, pentru că i-a tras pe sfoară?
Se-nţeleseră: să-l piarză şi să-i ia averea toată.
Hai deci într-o dimineaţă, oamenii, la dânsul, gloată!
Îl vârâră cu de-a-sila şi-l închiseră-ntr-un sac.
Lângă satul lor, devale, se găsea pe câmp un lac
Mare, cât vedeai cu ochii. Acolo l-au dus cu sacul
Pe Păcală, nemiloşii, să-l arunce-n lac, săracul.
Şi-au legat de sac şi-o piatră, grea, ca nu cumva să scape,
Să-şi găsească-acolo „hoţul” moartea-n fundu-adâncii ape!
Însă, tocmai când în valuri se grăbeau a-l repezi:
— Fraţilor! mai staţi oleacă! dintre ei un om grăi,
Unul mai cu socoteală. Staţi, la fund să nu-l daţi încă!
Unde-l aruncăm? Cercat-aţi, apa unde-i mai adâncă?
Trebuie-aruncat acolo unde e mai multă apă
Ca să nu-i mai ducem grija hoţomanului, că scapă!
Haideţi să cătăm, degrabă, o prăjină-lungă... lungă,
De pe mal de-aici, cu vârfu-i, până jos la fund s-ajungă.
Să-ncercăm cu dânsa lacul.
— Ii... aşa e, măi... aşa-i?
. . . . . .
Acolo deci pe Păcală mi-l lăsară-n sac... Şi, hai,
Înapoi în sat fugiră, toţi îndată, pe-ntrecute,
O prăjină să aducă, de-unde vor găsi mai iute.
Dar pe când stătea Păcală jos pe ţărm, închis în sac,
Şi-aştepta doar să se-ntoarcă oamenii, să-l zvârle-n lac,
Deodată, iacă, trece un văcar pe-acolo, care
Spre oraş mâna cu grabă, vite, o cireadă mare.
Dând de sac în drum văcarul, se opreşte: – Măi din sac...
Ce faci?... De-unde până unde tu aci?
— De, ce să fac?
Uite, m-au vârât aicea, oamenii din satul meu,

Umblă să m-arunce-n apă, nu le-ajute Dumnezeu!
— Cum? de ce să te arunce?
— Fiindcă... m-au ales primar,
Şi eu n-am vrut!
— I-auzi vorbă! zise tânărul văcar,
Şi de ce nu vrei adică să te faci primar în sat?
— Pentru ce?... He-hei... fiindcă satul nostru-i cam ciudat!
Sunt neveste multe-ntr-însul, şi de-o frumuseţe rară,
Iar bărbaţii-s duşi de-acasă după trebi mereu, prin ţară!
Şi primarul, cât e vara, cât e iarna – vai de el –
Cu nevestele rămâne numai singur-singurel!
— He! se miră iar văcarul. D-asta ţi-e? Da prost eşti, zău!
Cum aş mai primi, fârtate, eu – să fiu în locul tău!
— Da? Păi asta-i foarte lesne. Haide, ia-mi ici locu-n sac,
Până vor veni sătenii ca să te arunce-n lac.
Iar atunci... să strigi doar tare: – Staţi, primar să fiu voiesc!
Şi e gata socoteala... Ce zici?
— Mai mă-ntrebi?... Primesc!
Apoi, cât clipeşti, văcarul, gura sacului dezleagă,
Lasă pe Păcală slobod, şi în locul lui se bagă.
Iar Păcală strânge sacul, şi legându-l cum fusese,
Şterge-o – cu cireada-ntreagă – spre-un zăvoi de sălcii dese!

Nevăzut pe loc se face.
Oamenii veniţi din sat,
C-o prăjină lungă, lungă, apa-ntâi au încercat.
Hai pe urmă la Păcală, toţi cu zor... să-l dea la fund,
Unde le spunea prăjina că e lacul mai afund.
Să-l înece-n lac pe dată! Însă când la sac săriră,
Din năuntru numai iată că un strigăt auziră:

— Nu mai m-aruncaţi în apă! staţi... primar să fiu voiesc!
Oamenii pe loc stătură, uluiţi: – Vai, neam drăcesc!
Zise unul. Auzirăţi, cum de noi îşi râde, fraţi?
Vrea primar, bre, să ne fie. Puneţi mâna! Ridicaţi!
— Ia mai staţi, grăi un altul... Dac-auzul nu mă-nşeală,
Glasu’ care-l auzirăm n-a fost glasul lui Păcală!
— Da, aşa-i! mai mulţi răspuns-au.
— Aş! le zise supărat
Cel d-întâi. De unde? Glasul înadins şi l-a schimbat
Să ne-nşele vrea, tâlharul, doar l-om dezlega cumva!
Nu pricepeţi şiretlicul? Parcă noi vom asculta.
Parc-o să-l lăsăm din mână. Las’ că ştim ce facem doară,
N-ai să ne mai tragi, Păcală, d-azi nainte tu pe sfoară!
Hai, tovarăşi, sus odată!... apucaţi colea de sac.
. . . . . .
Şi-nhăţându-l strâns, aruncă, iute, pe văcar în lac.
Pleac-apoi spre sat cu toţii, într-un vesel chiuit.
— Dumnezeu de-acum să-l ierte, fraţilor. Noi i-am plătit!
Dar în sat abia sosiră, şi deodată... ce să vadă?
După ei, pe drumul neted, o mândreţe de cireadă
Nainta, cât ţine drumul, adunată cu iuţeală
De un om, c-un băţ, din urmă. Ş-acel om... era Păcală!
Când au dat de el cu ochii, bieţii oameni, înlemniţi,
Cruce şi-au făcut cu toţii. – Tii, strigoiul! ian priviţi!
Iar Păcala, dă-i nainte! Strigă după boi, aleargă.
A băgat cireada toată, în ograda sa cea largă.
. . . . . .
— Măi! îi zise cu mirare, când s-au mai dezmeticit
Unul din săteni. Da bine, cum?... în apă, n-ai murit?
— Precum vezi! grăi Păcală.
— Maică! omul se-ncruci,

Ăsta-i dracul! iese teafăr, chiar şi-n foc de l-ai zvârli.
Iar un altul: – Dar mândreţea de cireadă, adunată
În ocol la tine, unde o găsişi aşa deodată?
— De, răspunse iar Păcală. Unde vreţi s-o fi găsit,
Dacă nu sub apă-acolo, unde voi m-aţi azvârlit?!
Hei! de-aţi şti voi ce de vite, lacul, jos, la fund mai are!
Adunai eu din grămadă ce putui, în graba mare,
Dar pe celelalte-acolo le lăsai la fund, pe toate...
Am lăsat şi pentru alţii să mai scoată, cine poate.
Oamenii, aflând că-n apă vite-atâtea se găsesc
Tunde-o, nene!... o clipită, bieţii, nu mai zăbovesc.
Înspre lac napoi aleargă toţi din sat, cât pot mai iute,
Cu femei cu tot... şi-n apă sar cu toţii pe-ntrecute
Să găsească şi ei vite, ca Păcală: boi şi vaci!
Pentru ce adică dânşii să rămână mai săraci?
Sunt mai proşti ei ca Păcală? Iar nevestele, la rând,
Sus stăteau, pe malul verde, nemişcate, aşteptând.
Tremura de dor să vadă, pe bărbatu-i, fiecare,
De sub apă când ieşi-va c-o cireadă mândră, mare.
Printre cei ce-n lac sărit-au fu şi popa cel din sat,
Dar potcapu nalt deasupra i-a rămas necufundat.
Preoteasa lui, vazându-l socotea sarmana-n gându-i
Că-i e frică, poate, popii... şi mi-l dojeni zicându-i:
— Hai odată! Ce stai ţeapăn? Lasă-mi-te-n jos, părinte!
Până nu le-or şterge toate cei ce ţi-au luat nainte.
N-auzi, măre? Asurzit-ai? Intră, fii mai îndrăzneţ!
Că la fund se află doară cele mari şi mai de preţ.
Ba-ncepu şi c-o prăjină a-l lovi-n potcap, vârtos,
Doară-doar s-o duce popa, mai cu zor, spre fund în jos!
. . . . . .
Şi la fund, săteni şi popă, dusu-mi-s-au, tot s-au dus!

Bietele femei degeaba i-aşteptau pe maluri sus,
Acolo-n-adâncul apei, toţi, mormântul şi-au aflat,
Pân’ la unul! Iar Păcală? A rămas doar el în sat –
Cu nevestele văduane. Şi de-o lume pizmuit,
În bogata-i locuinţă, mulţi ani, vesel a trăit.
Ba, de n-a murit, trăieşte chiar şi astăzi...
Cu acestea,
S-auzim, români, de bine! – isprăvitu-mi-am povestea.
. . . . . .
A făcut el, nu e vorbă, şi pe urmă, de-ale lui,
Ghiduşii nenumărate! Dar... pe toate să le spui?
Când aş sta să-nşir eu toate, câte el a săvârşit:
Povestirea-mi niciodată nu ar mai avea...

SFÂRŞIT

GRUIE - AL LUI NOVAC
(1913)

CUVÂNT ÎNAINTE

Peste patria română,
Astăzi, pacea e stăpână.
Fără frică muncitorul
Îşi lucrează-n câmp ogorul.

Şi culege, după plug,
Pâine, vara, din belşug:
S-aibă pân' la altă vară,
Când rodi-va câmpul iară.

Pe câmpii de plug brăzdate
Înfloresc oraşe, sate,
Sub un regim dătător
De nădejdi în viitor...

***

Alte vremi erau 'nainte.
(Le cunosc cei din morminte!)

Rareori putea săteanul,
Secerat să-şi vază lanul.

Când era mai plin, mai des,
Bobul spicelor de fes,
Vuiet aducea-n zbor vântul,
Paşi cutremurau pământul.

Şi, cum lupii sar la oi,
Astfel tăbărau pe noi
Fometoase haite mari,
Ba de turci, ba de tătari!

***

Din unealta de cosit,
Sabie de război,
Lance de-alungat păgânii
Îşi făceau atunci românii.

Se luptau bărbaţii, cete,
Iar copii, neveste, fete,
Cu unchiaşii cei cărunţi,
Pribegeau prin văi, prin munţi.

Şi copii, femei, unchiaşi,
Şi bărbaţii vii rămaşi,

Când se-napoiau grămadă,
Pe la cuiburi... ce să vadă?

***

Maldăre doar, fumegoase,
De tăciuni... în loc de case.
Iar din vatra sfărâmată,
Chiar cenuşa... spulberată!

Toţi pe lucru s-aşterneau,
Cuiburi, altele-şi clădeau
Spre-a fi arse iar - azi, mâini -
De năvălitori păgâni!

Vai, vai! ce-am tras, ce-am jelit,
Veacuri lungi, necontenit!
Dup-atâta zbucium, oare
Cum mai stăm azi în picioare?

***

Stăm! trăim! căci Ăl din cer
Inimi datu-ne-a, de fier.
Şi la vremuri de necaz
Ne dădea câte-un viteaz

Care, cu-al său paloş lat,

Curăţa, din hat în hat,

Plaiurile strămoşeşti,

De lăcuste păgâneşti

. . . . . .

Un aşa străjer minune

Fost-ai tu cândva (se spune)

Pentru vechea noastră viţă,

Gruio, pui de Novăciţă!

CÂNTUL I.
DOR DE ÎNSURAT

Colo-n munţii Lotrului,
Sus pe ţărmul Oltului,
La conacul lui Novac,
Mare masă-i în ceardac.

Toată faţa lungii mese
Plină-i de bucate-alese.
Şi, cât masa e de-ntinsă,
Tot de oaspeţi e cuprinsă:

De cumnaţi şi de nepoţi,
Nalţi ca bradu-n munte toţi;
De cumnate şi nepoate,
Trandafir la faţă toate.

Şi-ntre rude mari, mărunte,
Cine stă la masă-n frunte?
Stă Novac, albit la plete,
Dar voinic şi lat în spete.

Cu tovarăşa-i voioasă,
Tot ca el la chip, frumoasă:

Deşi nu-i nici ea de ieri,
Ci-a văzut... cam multe veri!

Ospătau la rând şi beau,
Toţi cu drag se veseleau;
Numai Gruia suspina,
Nici nu bea, nici nu mânca.

Tatăl său, Novac, îi zice:
— Gruio, – câţi meseni aice,
Toţi cu drag se veselesc,
Ospătează, beau, glumesc.

Numai tu nu ospătezi.
Numai tu mereu oftezi.
Spune taichii, hai, vorbeşte:
Ce păs inima-ţi munceşte?

— Tată! i-a răspuns feciorul,
Înroşit, cum e bujorul,
Ciuda, ciuda mă omoară
Că fărtaţii mei... se-nsoară!

Iau neveste tinerele,
Drag ţi-e să te uiţi la ele;
O să aibă toţi un rost –

Numai eu rămân ce-am fost:

Tot flăcău, să joc la hori,
Nici gândeşti ca să mă-nsori!
Să mă-nsor vreau şi eu, tată,
Că mustaţa mi-e-nfirată!

Moş Novac la el priveşte,
Şi pe sub mustăţi zâmbeşte:
— De-nsurat îţi este dor?
Cam devreme, Gruişor!

Stăi la vatra părintească,
Mustăcioara să-ţi mai crească!
Focul tău... mi-aduce-aminte
Anii mei de mai-nainte.

Când eram ca tine, zor
Şi pe mine, să mă-nsor!
Hei, dar câte-am pătimit,
Visul pân’ mi s-a-mplinit!

Basmul cu-nsuratul meu,
Poate, spusu-vi-l-am eu.
Vreţi să vi-l mai spui, nepoţi?
— Să ni-l spui! grăiră toţi.

Moş Novac printr-un tuşit,
Glasul şi l-a potrivit,
A oftat – şi dup-acestea
Şi-a-nceput aşa povestea:

***

— Când eram ca Gruie-al meu,
Tata – ierte-l Dumnezeu! –
M-a trimis la oi, păstor,
În desişul codrilor.

Eu, pornit-am, şi-am umblat
Prin cel codru-ntunecat,
Turma din-napoi mânând:
Nu o zi... ci trei la rând.

Ziua-a patra – cald, cuptor –
Ziua Sânzâienelor,
Când într-un brădet m-afund,
Dau, în munţi, de-un lac rotund.

Sub un brad pe mal şezui.
Lacul limpede-albăstrui
Oglindea-n adâncul lui
Brazii, bolta cerului.

— A, zic, mândră scăldătoare!
Şi uitându-mă-nspre soare,
Ce văd?... bolta strălucind,
Zâne trei, din cer viind.

Din nălţime, tot mai jos,
Coborau în zbor frumos.
Şi pe ţărm sosite, iacă!
Sub un paltin... se dezbracă.

Lasă pe verdeaţa-n floare
Şi rochiţe şi-aripioare;
Şi s-aruncă-n lac, viteze,
Toate trei, să se-mbăieze.

Ca un şarpe m-am târât!
Sub o tufă stam vârât,
Neclintit priveam la ele...
Mândre ce erau, tustrele!

Aş fi vrut... un veac să stau,
Să mă uit cum se jucau,
Vesele, ca trei copii,
Jos în undele-argintii.

Iar din toate, mai cu seamă
Una, mijlocia... mamă!
Ce chip! Ce ochi plini de foc!
Dragă mi-a căzut pe loc.

„Ah, să am aşa soţie!...
Cum s-o fac, a mea să fie?...
Cum să mă cunun cu ea!?...
Mor de nu va fi a mea.”

Dar din apă cele zâne,
Ies, habar nu au de mine;
Şi-mbrăcându-se cu zorul,
Iar spre nalturi îşi iau zborul.

Eu, pe ţărm rămas-am mut...
„Doamne! ce e de făcut!?”
Cu aceste vorbe-n gând,
Hai la mama, lăcrămând.

Mama, când de mine dete,
Tresări: – Olio, băiete!
Ce-ai păţit de vii acasă
Astfel cu nepusă masă?

Drumurile, stâncile,
Ruptu-ţi-au opincile?
Sau, prin munţi, lighioile
Îţi mâncară oile?

Eu i-am spus durerea grea,
Care inima-mi rodea:
Toate i le-am înşirat,
Tocmai cum s-au întâmplat.

Dânsa mă privi miloasă:
— De!... pe zâna cea frumoasă
Lesne-ai fi putut s-o iai,
Dac-un pic de minte-aveai.

Însă-acum – de ţi-a picat
Dragă cu adevărat –
Ştii ce-i de făcut, copile?
Să aştepţi un an de zile.

Căci de Sânzâieni, la vară,
Zânele veni-vor iară;
În toţi anii vin în zbor,
Să se scalde-n lacul lor.

Tu, de seam-atuncea bagă,
Zâna, care-ţi este dragă,

Aripile unde-şi lasă
Şi rochiţa de mătasă...

Iar când intră să se scalde,
Fură-i-le, până-s calde,
Ş-aripile, şi rochiţa,
Apoi, fuga, fuguliţa,

Să le-aduci încoa’ la mine!
Ea... veni-va după tine,
Zise maică-mea, din grai...
Eu, mai tare mă-ntristai:

— O, că n-am fost mai deştept!
Cum să stau un an s-aştept?...
Cât am plâns oftând din greu,
Ştie numai Dumnezeu!

— Dar poftim, nepoţi, cumnaţi,
Prin pahare mai turnaţi!...
Hai noroc! Povestea mea
E la jumătate-abia.

CÂNTUL II.
ARIPILE ZÂNEI

Oaspeţii mai beau şi tac,
Toţi cu ochii la Novac.
El deşeartă un pahar,
Apoi prinde-a spune iar;

— În sfârşit, dorita zi,
Dup-un an de chin sosi.
Eu, din zori, la Sânziene,
Stam dosit în buruiene.

Şi spre miezul zilei, iată,
Zânele că se arată!
Vin din ceruri fără nori
Iar spre malul plin de flori.

Vai, cum inima-mi bătea!
Sângele cum îmi fierbea!
De-astă dată, am urmat
Chiar cum maica m-a-nvăţat.

Mi-o pândii pe cea dorită,
Când se dezbrăca zorită:

Aripile unde-şi lasă,
Şi rochiţa de mătasă.

Şi când a intrat în lac:
„Stăi că-ţi viu acum de hac!”
Mă târâi încet pe brânci
Printre ierburi, printre stânci.

M-am târât, târât, şerpeşte,
Ş-aruncatu-m-am lupeşte:
Pe-o rochiţă lucitoare
Şi pe două aripioare.

Fuga către cas-apoi!
Iar când mă uitai napoi
Cine mă-nsoţea spre casă?
Dintre zâne, cea aleasă!

Alerga pe urma mea,
Despoiată, vai de ea;
O-nveleau, în loc de straie,
Doar cosiţele-i bălaie.

— Dă-mi, te rog, se milogea
Aripile, rochia mea,
Dragă ciobănel Novac,

Dă-mi-le, ca să mă-mbrac!

Celelalte se-mbrăcară
Şi-n văzduh de mult zburară.
Iar eu... goală, prin păduri!...
Ce-avuşi, hainele să-mi furi!?

Aş! eu prin desiş fugeam,
Parcă nici n-o auzeam;
Ea-şi iuţi atuncea pasul,
Şi-i suna mai dulce glasul:

— Uită-te niţel încoace!
Fugi? Făptura mea nu-ţi place?
Nu fugi de mine-aşa,
Stăi în loc, să-ţi spun ceva!

N-auzi, mândrule flăcău?...
Stăi! că n-o să-ţi pară rău!
Tânăr, cum eram, crezui.
Mă-ntorsei, şi-n loc stătui.

Ea soseşte-mbujorată,
Şi cu farmecu-i mă-mbată.
M-a făcut să nu ştiu bine
Unde sunt şi ce-i cu mine.

Mi-a luat din mâini rochiţa
Şi-a-mbrăcat-o, tâlhăriţa!
Aripile argintate
Şi le-a prins uşor la spate.

Şi-şi luă spre nalturi zborul!
Iar eu, lesne crezătorul,
Am rămas cu ochii-n sus,
De pe lume parcă dus
. . . . . .
Mama, când îi povestii
Şi-astă dată, ce păţii,
Mă certă: – Vai, dragă, prost
Şi nechibzuit ce-ai fost!

Acum trebuie, copile,
Iar s-aştepţi un an de zile.
Dar de astăzi înainte
Vezi, să fii mai treaz la minte!

Zâna, orice vorbe bune,
Câte viclenii ţi-ar spune,
Tu să nu te mai opreşti,
Doar din gură să-i grăieşti:

— Da, iubito, rochia ta.
Aripile ţi le-oi da!
Să le-mbraci la cununie.
Când vei fi a mea soţie!

Anul următor, am fost
Mai cu minte, nu fui prost.
Zânele venit-au iară,
Lacu-n zbor înconjurară.

Dar pe nimeni n-au zărit,
În desiş eu stam pitit.
De rochiţe dezbrăcate,
Iar în lac intrat-au toate.

Eu, din nou, pe cea bălaie,
Am lăsat-o făr’ de straie.
M-a rugat şi-acum ea, biata.
— Dă-mi-le! zicea şireata.

Dă-mi veşmintele, Novac!
Ştii că ochii tăi îmi plac?
Ce fugi, mândrule voinic?
Stăi să mai vorbim un pic!

Geaba! Eu fugeam nainte

Surd la orice rugăminte.
Doar din gură i-am strigat,
Dup-al maicii mele sfat:

— Da, iubito! rochia ta,
Aripile ţi le-oi da
Să le-mbraci la cununie,
Când vei fi a mea soţie!

Ea-mi răspunse-atuncea: – Bine!
Am să mă cunun cu tine,
Numai... adă-mi-le-ndată,
Ca să nu stau despoiată!

„Aş!” gândeam. „Te ştiu eu, lasă!”
Şi-alergat-am pân’ acasă.
Nu intrai pe uşă bine,
Hop, şi zâna după mine.

Mama iute uşa-ncuie,
Şi-o lădiţă ea descuie;
Bagă repede-n lădiţă
Şi-aripioare, şi rochiţă.

Lada-n urm-o-ncuie bine,
Cheia-n mâna ei o ţine.

Iară zâna, draga mea,
Suspina şi se jelea.

Mama-n grab-apoi s-a dus,
Mândre haine i-a adus;
A-mbrăcat-o-n rochie-aleasă,
Ca pe-o tânără mireasă.

Şi de nuntă ne gătirăm,
Lume la ospăţ poftirăm.
Oaspeţi mulţi s-au adunat,
La biseric-am plecat.

Preotul ne cununa,
Iar mireasa mea ofta.
După cununie-acasă,
Ne-aştepta bogată masă.

Cu mâncări şi cu fripturi,
Cu alese băuturi:
Precum este din bătrâni
Obiceiul la români;

Şi cum veci de veci va fi,
Cât românii vor trăi.
De la masă, toţi la joc!

Hora se-nvârtea cu foc.

Iară naşul, către mine:
— Stăi să-ţi joc mireasa, fine.
Ea, când vorba-i auzi:
— He, năşicule! grăi,

Să mă vezi cum aş juca,
Dacă dumnealui mi-ar da
Lucitoarea mea rochiţă
Şi-aripile din lădiţă!

Aş sălta ca fulgu-n vânt,
Tot pe sus de la pământ;
Prin văzduh m-aş face roată,
Să se mire lumea toată!

— I-auzi! naşu-meu îmi zice,
Dă-i rochiţa, măi voinice;
Aripile dă-le-ncoace:
S-o vedem cum o să joace!

Printr-un semn în loc de grai,
Eu pe mama o-ntrebai:
„Ce-ar fi dacă i le-aş da?”
Ea din ochi îmi zise: ba!

La năşicu-atunci privii:
— Să mă ierţi! vezi... n-o prea ştii!
Când cu aripi s-o vedea,
Crezi că are să mai stea?

Nu-i e gândul la jucat,
Naşule, ci la zburat!
Naşu-nţelegând: – Hai, zână!
Mi-o luă frumos de mână.

O-nvârti uşor în joc:
— Mulţi ani fericiţi! Noroc!
Şi atâta veselie,
Nu ştiu când o să mai fie.

Am nuntit, jucând şi bând,
Zile-ntregi vreo trei la rând.
După nuntă, mândra mea,
Supărată, se codea.

Dar cu-ncetul s-a-mblânzit,
Tot mai mult ea m-a-ndrăgit.
Îi părea pe urmă bine
Că s-a cununat cu mine.

Cam cu vorbele acestea
Îşi sfârşi Novac povestea.
Dup-aceea şi-a-ndreptat
Graiul către-al său băiat:

— Uite-o, zâna cea măreaţă
E-ntre noi aci de faţă.
Este mama ta iubită,
Azi, de ani şi ea-i albită.

Totuşi, chiar la bătrâneţe,
Vezi ce-a fost în tinereţe
Astfel, Gruio, fătul meu,
Mă-nsurai pe vremuri eu!

Dar eram pe-atunci, vezi bine
Mai bărbat ceva ca tine.
Astăzi, tu, eşti de-nsurat?
Când şi fetele te bat!

CÂNTUL III.
ÎN PEŢIT

Gruia şi mai supărat,
De la masă s-a sculat:
— Nu cred eu că e vreo fată
Să mă poată bate, tată!

Sunt voinic de-acum, în stare
Să mă-nsor... cu orişicare!
— Da? îi zise tatăl său,
Bine dară, fătul meu,

Mi te-nsor, dacă te duci,
Noră-n casă să-mi aduci
Pe cea fată de păgân,
De sălbatec moş bătrân,

Care-n codru stă, pe maluri
Biciuite-n veci de valuri,
Colo lângă-albastra mare,
Unde soarele răsare.

Du-te, dragul meu, găseşte-o
Şi de ţi-o plăcea, peţeşte-o;

Ad-o-ncoace noră mie,
Soţioară scumpă ţie!

Mult pe gânduri n-a mai stat,
Gruia-n grajd a alergat,
Şi din grajd pe loc şi-a scos
Roibul sprinten şi frumos.

Mândră şea i-a pus şi frâu,
Sabie şi-a-ncins la brâu,
Şi pe roib în şea sări.
Roibu-n zbor la drum porni.

Două zile, Gruişor
Merse cu-al său şoim în zbor,
Străinat de plaiul ţării,
Pân’ să dea de ţărmul mării.

Şi pe ţărmul mării, iată,
Dă cu ochii şi de fată.
O găseşte adormită
Sub o tufă de răchită.

De departe cum o vede,
Jos din şea el se repede;
Priponeşte de un par

Pe frumosul său fugar.

Drept la fată-apoi coboară;
Dar privind-o, se-nfioară,
Stă o clipă-ncremenit,
Mintea-n loc i s-a oprit.

„S-o trezesc? Să n-o trezesc?...
Dacă plec şi n-o peţesc,
Tata... ştiu eu ce-o gândi?
S-o trezesc?! Ce-o fi, o fi!”

Astfel chibzuind feciorul,
O-mboldeşte cu piciorul:
— Scoală, hăi! N-auzi odată?
Am cu tine-o vorbă, fată!

Ea din somnu-i se trezeşte,
Cască-o dată, se lungeşte;
Prinde-apoi a se scula.
Doamne! groaznică era!

Naltă la statură, munte,
De vreo două palme-n frunte,
Şapte palme-n piept de lată.
Capul claie negreblată.

Mâinile-i, bârni groase, tari,
Unghiile-i, seceri mari,
Doi buşteni picioarele,
Dinţii – cât cosoarele.

Ochii, talgere-afundate,
Buzele-i, osânze late;
Faţa ei, ca un tăciune.
În sfârşit... o urâciune

Cum pe-această lume nu e
Limbă-n stare să o spuie!
Şi nici minte omenească
Nu-i ca să şi-o-nchipuiască!

Gruia sta şi se gândea:
„Asta-i deci ursita mea?
Asta-i vasăzică fata
Care mi-a ales-o tata?

Când aş duce-o eu acasă
Pe aceasta drept mireasă,
Boi şi vaci de sperietură,
Ne-ar fugi din bătătură!”

Fata s-a uitat la el,
Şi-i grăi: – Ei, voinicel,
Haide, spune, ce doreşti?
Ţi-e urât să mai trăieşti?

Cauţi moartea, vai de tine?
Cum vrei să te lupţi cu mine?
Piept la piept ne măsurăm,
Ori în săbii ne-ncercăm?

Gruia zise: – Piept la piept
Să luptăm, că e mai drept!
Şi cercă s-o biruiască.
N-a putut nici s-o clintească!

Fata fruntea şi-a-ncruntat,
Mâneci largi a suflecat:
— Să te ţii, bre, voiniceşte,
Că eu te apuc feteşte!

Şi când l-a-nhăţat semeaţă
Şi l-a strâns o dată-n braţă,
Oasele-i trosneau în spate,
Ca un sac cu nuci uscate.

Sus apoi făcându-i vânt,
Îl izbeşte de pământ;
Şi, cu spada ridicată,
Dă să-i taie capu-ndată.

Gruia se-nălţă grăbit,
Şi din gur-a glăsuit:
— Stăi oleacă, te opreşte,
Calul mi se prăpădeşte!

N-a băut defel pe drum,
Să-l adăp o ţâr-acum!
Şi luptăm, de vrei tu, iară,
Până când s-o face seară!

Sluta l-a crezut. El sare
Pe-al său roib, cu grabă mare
Uită-a-l dezlega de par,
Şi-i dă pinteni: – Hi, fugar!

Bietul cal, împintenat,
Vânt pe dată şi-a luat;
Se smuci ca un netot,
Şi fugi... cu par cu tot.

***

Moş Novac, în astă vreme,
Începu a se cam teme;
Pace-acasă nu-şi afla,
Pe jăratec parcă sta.

— „Doamne! ce m-aş face oare,
Se gândea cu-ngrijorare,
Dac-a lumii urâciune
Pe băiat mi l-ar răpune?

Câţi voinici ca dânsul, ea
N-a răpus cu mâna-i grea!
Stăi că viu, copilul meu,
Să te scap, de-i da de greu!”

Şi-a plecat pe-un bidiviu,
Şi el, după scumpu-i fiu.
Alergase cale lungă,
Făr’ să poată să-l ajungă.

Când deodată-l vede-n zare
Cum venea pe roib călare.
Roibul lui venea turbat,
El pe roib, înspăimântat.

Nu-l putu din goan-opri,

Doar pe când zbura-i grăi:
— Hei! alergi să biruieşti,
Gruio! sau să te-ndoseşti?

El, de tare ce fugea,
S-a oprit abia, abia:
— Alei, tată, ce-ai făcut?
Joc de mine ţi-ai bătut!?

Nu e fată s-o peţeşti,
Ci să fugi când o-ntâlneşti.
Dacă toate-ar fi aşa,
Dracu’ s-ar mai însura!

M-ai trimes ca să mă-nsori?
Sau cu gând să mă omori?
Auzind, Novac zâmbi,
Şi din gură glăsui:

— Vezi că nu eşti de-nsurat?
Vezi că fetele te bat?
Vino să te uiţi la tata
Cum se va lupta cu fata!

Amândoi apoi pornesc
Şi pe fată o găsesc

Iar la locu-i, adormită,
Sub cea tufă de răchită.

— He, Novac o ia la zor,
Îmboldind-o c-un picior,
De s-a dus de şapte paşi:
— Cu flăcăul te luptaşi!...

Scoală şi te luptă, fată,
Şi cu-mbătrânitu-i tată!
Ea se scoală: – A, Novace!
Lumea asta nu-ţi mai place?

Moarte vrei şi dumneata?
Cum voieşti a te lupta?
Piept la piept vrei, voiniceşte?
Sau cu spada? Hai! vorbeşte!

— Piept la piept! grăi Novac.
Mie lupte drepte-mi plac!
Vorba el nici n-o sfârşi,
Sluta lumii şi sări.

Strânsu-l-a de subsuori
De-i curgeau pe-obraji sudori:
Şi, cât pumnul rotunjit,

Din cap ochii i-au ieşit!

Gruia, paloşul şi-a scos!
S-o lovească mânios.
Dar bătrânul l-a certat:
— Stăi, Gruiţă, nemişcat!

Bagă-ţi paloşul în teacă!
Teamă ţi-e c-o să mă-ntreacă?
N-am venit eu s-o tulesc,
Ci-am venit să biruiesc!

Olio! fată de păgân,
De sălbatec moş bătrân!
Prinsu-m-ai tu muiereşte;
Să te prind eu bărbăteşte!

Să-ţi arăt la bătrâneţe,
Cine-am fost în tinereţe!
Dau apoi să se trântească,
Nu pot nici să se clintească.

Ea stă dreaptă, el se ţine.
— Dă-ntâi dumneata, bătrâne!
— Lasă! grija nu-mi purta,
Mândro! dă-ntâi dumneata.

Şi când l-a-nhăţat păgâna,
L-a săltat în sus cu mâna,
Şi-n pământ, dintr-un săltat,
Până-n brâu l-a cufundat.

— Alei, fie-ţi fiară muma
Asta ţi-e puterea, numa?
Strigă-ntărâtat Novac
Stăi să vezi, eu, ce-o să-ţi fac!

Geme-apoi, se opinteşte,
Din pământ se şerpuieşte;
Şi când o cuprinde-o dată,
O ridică sus pe fată.

Iar de sus, făcându-şi vânt,
O porneşte spre pământ.
Şi-n pământ, aproape-ntreagă,
Pân’ la subţiori o bagă.

— Na! pământul să te-nghită!
Du-te, iazm1-afurisită,
Unde arde pururi focul,
Căci acolo-ţi este locul!

Apoi sabia ridică,
Dă, şi capul fetei pică;
Şi-nspre Gruia, lovitura
Îl rostogoli de-a dura.

El, când l-a văzut viind,
Şi din limbă fleşcăind,
Şi din dinţi scrâşnind, s-a dat
Înapoi înspăimântat.

— Stăi! grăi râzând Novac,
Ce te speriaşi de-un fleac?
Capul doar veni spre tine,
Trupul – îngropat e bine!

Şi-au pornit spre-al ţării plai.
Iar pe drum, Novac, din grai:
— Ei, eşti, Gruio, de-nsurat,
Când şi fetele te bat?

1 *Iazmă:* (în basme) arătare urâtă şi rea.

CÂNTUL IV.
LA ARAT

Sus în deal, la crâşma Stanii,
Unde-şi beau drumeţii banii,
Şade Gruia, bea vin rece,
Şi cu lăutari petrece.

Mama lui de veste-a prins
Şi la el aleargă-ntins:
— Gruio, Gruio, fătul meu,
Ce faci, pentru Dumnezeu?

Ieri, la luptă mi-ai plecat,
Şi cu turcii te-ai luptat.
Prea eşti tânăr, nu ai anii,
Să te lupţi tu cu duşmanii!

Azi, de-acasă, iar plecaşi,
Crâşma, crâşma o-nfundaşi!
Spada, vinul, Gruio mamă,
Capul ţi-or mânca, mi-e teamă.

Haide, fiul meu iubit,
Nu e timp de chefuit!

Vremea de arat i-acu:
Scoală şi la târg te du.

Vinde-ţi calul pe doi boi,
Armele pe alţii doi,
Mai avem acasă doi:
Ieşi la plug cu şase boi!

Gruia crâşma părăseşte,
Repede la târg porneşte.
Vinde calul pe doi boi,
Armele pe alţii doi.

Numai sabia şi-o lasă!
Vine-apoi din târg acasă:
— Uite, mamă, boi pe-ales;
La arat cu cine ies?

— Du-te, zice maică-sa,
Cu Voichiţa, sora ta!
Gruia plugul şi-l găteşte,
Şi cu soru-sa porneşte.

Ies în ţarin-amândoi
La arat, cu şase boi.
Ară pân’ l-amiazi, muncesc,

Iar de-amiază şed, prânzesc.

După ce vrun ceas şezură,
Iar pe muncă s-aşternură.
Dar Voichiţa stă deodată
Locului, şi-n zare cată:

— Alei, Gruio frăţior,
Vezi colo cel negru nor?
Dă din brazdă boii-afară,
Vine ploaie... şi e seară!

— Soro, da copilă eşti!
Nu-i nor ceea ce zăreşti,
Nu e nor, sunt turci păgâni,
Ce au ură pe români.

Vin mulţime, Sfântu-i bată!
Chiar pe mine ei mă cată!
Căci dintr-înşii, ieri, pe plai,
Sute la pământ culcai!

Bine vorba n-a sfârşit,
Turcii iată-i c-au sosit:
Câtă frunză-n codru des,
Câtă iarbă e pe şes.

— Măi cu plugul! te-am ruga,
Spune, n-a trecut cumva,
N-a trecut p-aicea oare
Gruie-al lui Novac călare?

— He, ba cum nu, turcilor!
Pe fugarul său în zbor,
Nu de mult, cu capul sus,
Ca un vânt, aşa s-a dus

Încolo spre crâşma Stanii
Unde-şi beau drumeţii banii.
Acolo el bea vin rece
Şi cu lăutari petrece.

Turcii-ndată ce-auziră,
Într-acolo toţi porniră.
Dar un turc micuţ de stat,
Gros în ceafă, le-a strigat:

— Turcilor nechibzuiţi!
Unde mergeţi? Ce fugiţi?
Ăsta-i Gruia! Puneţi, fraţi,
Iute mâna şi-l legaţi.

Turcii s-au înapoiat
Şi pe Gruia l-au legat,
C-o frânghie de mătase
Împletită-n cinci sau şase.

Iar din grai, cel turculeţ,
Îi grăi apoi semeţ:
— Alelei, pui de Novac,
Moartea cum vrei să ţi-o fac?

Să te tai cu spada-n lung?
Ori cu lancea să te-mpung?
Să te fac în flăcări scrum?
Sau c-un ştreang să te sugrum?

— Turcilor, boierilor!
Gruia le răspunse lor,
Daţi-mi moartea ce-o vroiţi.
Doar o mână-mi sloboziţi:

Ca s-o bag în pălărie,
Să scot foaie de hârtie.
Ca s-o bag ici sub pulpană,
Să scot călimară, pană.

Să trimet măicuţei carte,
Ca să ştie de departe,
Că pe mână v-am picat,
Şi că mă dădui legat.

Ca să nu m-aştepte, biata,
În zadar, cu masa gata
Şi cu pat de odihnit!
Turcii stat-au, s-au gândit.

Mâna stângă-i sloboziră.
(Mâna dreaptă nu-ndrăzniră!)
El, văzând, se bucura:
Căci de fel... stângaci era.

N-a dus mâna-n pălărie
După foaie de hârtie;
Nici n-a scos de sub pulpană
Gruia, călimară, pană.

Ci-nspre şold el mâna-şi duse
Şi pe săbioar-o puse.
Scoase sabie-ascuţită,
La tăiş ca otrăvită.

Şi sări la turci cu ea.

Doamne! cum îi mai tăia!
Cum pe şes plugarii, vara,
Taie grâul şi secara.

Până la apus de soare,
N-a rămas turc în picioare.
Doar pe unul l-a iertat,
De dus veste la-mpărat.

Gruia la Voichiţa cată:
— Ia vezi, surioaro fată,
Dă din brazdă boii-afară,
Să plecăm de-acum, că-i seară.

Am arat, am semănat,
Şi s-a copt, şi-am secerat.
Fata strigă: – Hăis, boi şasă!
Şi mi-o iau voioşi spre casă.

Iară turcii... stau prin gropi,
Răsturnaţi ca nişte snopi,
Şi-ncinşi mândru, voinicoşii,
Pe la gât cu brâne roşii.

CÂNTUL V.
TĂTARUL

Foc, pârjol din nou prin ţară
Năvălit-au turcii iară.
Cine luptă, să-i gonească
De pe brazda românească?

Moş Novac, român de viţă,
Cu nepotul său, cu Niţă.
Şi cu-al său voinic fecior,
Cu viteazul Gruişor.

Pe un armăsar spumat
Pradă de la turci luat,
Gruia vine-n goana mare.
Mă-sa-n prag de gât îi sare:

— Bine, Gruio, fătul meu,
Că te-aduse Dumnezeu!
Mi te-aduse doar pe tine?
Tatăl tău, Novac, nu vine?

— Nu! La Dunărea cea lată
Lupta-i încă ne’ncheiată;

Mai avem cu oastea turcă,
Bat-o sfinţii, mult de furcă!

Mă trimise doar pe mine,
Să vă spun că el e bine;
Să-i mai duc de-aici vreo veste.
Dară sora-mi... unde este?

Mamă! Cum? Tu nu-mi răspunzi!
Ochii plânşi de ce-i ascunzi?
Şi prin sat de ce tot jale,
Plâns am întâlnit în cale?

Ea oftă cu-amărăciune:
— Of, băiete! când ţi-oi spune,
Peste noi, de când v-aţi dus,
Ce blestem căzu de sus!

Ne trezirăm c-un tătar, –
Frate bun cu hanul chiar,
Cu-al tătarilor stăpân –
Însoţit de-alai păgân,

A făcut aici popas,
La vătaf în gazd-a tras.
Ne’ntrecut el e-n putere

Ş-orice vrea, cu sila cere:

De la fiecare casă,
Câte-un junc şi-o juncă grasă!
Ba mai ia, pe zi, din sat:
Două buţi de vin curat.

Pâine albă – trei cuptoare –
Şi de soaţ-o fată mare!
Unde vede câte-o fată,
Stă prelung – şi-n ochii-i cată.

Apoi, grabnic, dacă-i place.
Prin vătaf peţitu-i face.
Iar pe care-o ia soţie,
Dusă este, pe vecie!

Seara e mireasă fata,
Pân’ la ziuă-i moartă, gata.
Azi? vai, mă-nfioară gândul!
Ştii tu cui îi vine rândul?

Sorei tale!... A văzut-o
Pe Voichiţa... şi-a plăcut-o!
Şi-o aşteaptă, ca să-i fie
Astă-seară, lui, soţie!

Iat-o, din năuntru vine,
Înecată de suspine.
Vezi? abia mai poate plânge!
Gruia-n braţe sora-şi strânge.

Stă oleacă, se gândeşte;
Liniştit apoi grăieşte:
— Lasă, mamă, nu ofta,
Soro, nu mai lăcrăma!

Cere-o fată el pe seară?
Staţi că n-are să mai ceară!
Am să-i duc eu lui soţie.
Să-l însor azi... pe vecie!

Uite-o soaţa lui frumoasă!
Astă sabie lucioasă.
— Vai, copile! ce gândeşti?
Că-i putea să-l biruieşti?!

Nici opt oameni nu l-ar bate,
Că-i de nouă palme-n spate!
Nu l-ar birui, nici sute.
Trupul lui parcă-i o bute.

Mâinile-i sunt putineie,
Degetele lui... resteie!
— Lasă, fie cât un munte,
Şi cu stea să fie-n frunte!

Soro! ia din bătătură
Calul meu cu coama sură;
Obosit e de-alergare,
Astăzi n-a văzut mâncare.

Du-l în grajd, să-l îngrijeşti,
Cu ovăs să mi-l hrăneşti.
Iar tu, mamă, scoate-mi iute
Hainele cu fir cusute!

Sora sa de cal văzu,
Mă-sa hainele-i dădu.
Se-mbrăcă de sărbătoare,
În veşminte lucitoare.

Sabia şi-o ascuţi
Şi la brâu o potrivi.
Îşi luă şi buzduganul
Făurit, acum e anul...

Greu de-o sută de ocale,
Drag tovarăş pentru cale.
Şi sări pe cal în şea:
— Nu jeli, măicuţa mea,

Să rămâi la chip senină,
Ca o zi de soare plină!
Şi tu veselă, Voichiţă,
Ca-n grădin-o garofiţă!

Iar tu, şoim ce spinteci nori,
Să te văd cum ai să zbori,
Când d-un foc eu ard în sân:
Să răpui... cap de păgân.

Calul, coamă răsucită,
Bate-o dată din copită;
Şi-unde-o ia la drum, spre sat.
Ca un şoim înaripat!

De la scar-abia pornit,
Iată-l pe voinic sosit
Unde gândul său îl poartă,
Colo, la vătaf în poartă.

De pe cal s-aruncă jos,

Îşi croieşte mânios
Printre leota păgână,
Drum – cu buzduganu-n mână.

Intră la tătar în casă.
El mânca şi bea la masă:
— Bine te-am găsit, tătare!
De la loc tătarul sare:

— Cine eşti tu, măi creştine?
Ce vânt te-a adus la mine?
— Gruie-al lui Novac mă cheamă.
Fată ţi-am adus, de seamă!

— Gruie-al lui Novac? A-ha!
Mi-ai adus pe sora ta?
Astă-seară da, soţie
Chiar pe ea o vroi! Să vie!

— Nu pe ea! Ţi-aduc mireasă
Mai drăguţă, mai aleasă.
Când te-o săruta o dată,
Nu-i mai cere altă fată!

— Unde-i, care-i, măi române?
— Ici, la mine-n brâu, păgâne,

Uite-o, zvelt ce-i e trupşorul!
Ştiu c-o să-ţi aline dorul!

— Ce? tătarul a strigat,
Dându-se-napoi turbat.
Nu ai minţile-n cap toate?
Apoi sabia şi-o scoate.

Dar nici Gruia-n loc nu stete,
Una doar cu spada-i dete:
Capul de păgân pocit
Jos căzu ca şi trăsnit.

Ceialalţi tătari de-afară,
Toţi la fugă o luară.
Gruia-i vede, pace n-are,
Hai pe şoim din nou călare.

După ei la fug-o-mpunge,
Îi goneşte pân’ i-ajunge;
Şi pe care unde-l prinde,
De gât capu i-l desprinde.

Viu pe unu doar îl lasă,
Ca să ducă veste-acasă,
Peste Nistru-n ţara lor,

Hanului tătarilor.

Mândru-n urmă la privire
Cum e soarele-n lucire,
El la soră-ntorsu-s-a
Şi la măiculiţa sa:

— Fă-ţi, tihnită, soro, cruce,
Nici o grijă nu mai duce!
Fii voioasă, dragă mamă,
De tătar să nu ai teamă!

Îi dusei – spre dezmierdare
O mireasă mândră – care
Numai dintr-un sărutat,
Capul jos i l-a zburat.

CÂNTUL VI.
ÎN ŢARIGRAD

Colo-n Ţarigradul mare
Iată vin, din depărtare,
Trei spătoşi voinici drumeţi...
Uliţele bat, semeţi.

Prin oraşul păgânesc
Toată ziua hoinăresc.
Iar pe la sfinţit de soare,
Unde trag, măi frăţioare?

Trag toţi trei, să chefuiască,
Drept la crâşma-mpărătească.
Urcă treptele-n pridvor
Intră, ca la vatra lor.

Şed pe scaune, se-ntind,
Trei pereţi întregi cuprind.
Bat cu pumnul tare-n masă:
— Hei, Aniţă crâşmăreasă!

Crâşmăriţa vine-n grabă:
— Ce poftiţi, drumeţi? întreabă

— Vin, cu vadra, să ne dai,
Bun! din cel mai bun ce ai!

Ana-n pivniţă coboară,
Vin, cu vadra, le măsoară;
Le aduce-n graba mare
Vin din cel mai bun ce are.

Toată noaptea beau drumeţii
Până-n faptul dimineţii;
Dau pe gât vro nouă vasă,
Făr-a pune-un ban pe masă.

Când la ziuă-şi cere banii,
Unu-i trage-o palmă Anii:
— Vin vechi, bun, să ne mai dai!
Grije tu de bani să n-ai!

Ana-n pivniţă se duce,
Vin cu vadra iar le-aduce.
Scumpe haine-apoi îmbracă,
Iute la-mpăratul pleacă.

— Înălţatule-mpărate,
Deie-ţi Cel Sfânt sănătate!
Azi cu lacrămi viu să-ţi spui:

Nu ştii peste ce dădui...

Trei voinici cu mândre plete,
Nalţi în trup şi laţi în spete,
Ieri când soarele-apunea,
Au intrat în crâşma mea.

Toată noaptea mi-au băut,
Ziuă până s-a făcut;
Au golit vro nouă vasă,
Nu mi-au pus un ban pe masă.

Când de bani le-am pomenit,
Unu-o palmă mi-a cârpit:
— Vin vechi, bun, să ne mai dai,
Grije tu de bani să n-ai!

Împăratul îngrijat,
La Aniţa s-a uitat:
— Ia să-mi spui, ca-nfăţişare,
Ano, cum e fiecare?

— Unul bate-n căruntеţe,
Cu stufoase, lungi musteţe.
Unu-ncepe-acum să-nchege
Sub musteţe, barbă-n lege.

Unu-nfiră mustăcioară,
Alb, frumos ca o fecioară!
Trei pereţi mi-au prins tustrei;
Tremuri când te uiţi la ei!

— He, ştii, Ano, ce să faci?
Du-te şi, de bani, să taci!
Dă-le vin vechi, marmaziu2,
Mestecat şi cu rachiu.

Ăl de bate-n căruntеţe,
Cu stufoase, lungi musteţe,
E Novac, pui de român,
Tot viteaz, deşi-i bătrân!

Ăl de-ncepe-acum să-nchege
Sub musteţe barbă-n lege,
E nepotul lui Novac,
Niţă, puişor de drac!

Cel ce-nfiră mustăcioară,
Alb, frumos, ca o fecioară,
Este-al lui Novac fecior,
Gruia! spaima turcilor!

Ştii tu cât rău mi-au făcut?
Dumnezeu să-i fi bătut!
Brazi atâţia-n codri nu-s,
Câţi oşteni ei mi-au răpus!

Dă-le vin, pân-or cădea.
Să trimet oştirea mea,
Ca să-i lege cot la cot.
Ţi-oi plăti eu vinul tot!

Crâşmăriţa pleacă iute,
Şi destupă altă bute;
Le dă vin vechi, marmaziu,
Mestecat şi cu rachiu.

Ei tot beau. Apoi îşi lasă
Capul, greu de somn, pe masă.
Oastea turcilor, vitează,
Până-n creştet se-narmează.

Iată-i, vin oştenii, zboară,
Crâşma grabnic o-mpresoară.
Dar năuntru a intra,
Nici un turc nu cuteza.

Hăt, la urmă... unul scund,
Cu şalvarii rupţi în fund –
Singur din oştirea-ntreagă –
Intră-n birt, pe Gruia-l leagă:

C-o frânghie de mătase
Zdravănă-mpletită-n şase.
Gruia doar s-a-ntins o dată,
Şi s-a rupt frânghia toată.

Iar pe turcu-ncremenit
Jos, c-o palmă, l-a trântit.
Împrejur apoi priveşte:
„Doamne! Gruia se gândeşte,

Cum am adormit de tare!
Şi păianjeni – mi se pare –
Cât dormii aci-n neştire,
M-au legat cu multe fire...”

Pe fereastră-n urmă cată,
Vede oaste adunată.
Nu grăieşte-o vorbă! pleacă,
Scoate paloşul din teacă.

Şi cu paloşul în mână,

Intră-n oastea cea păgână.
Sar păgânii, să-l omoare;
El începe să-i doboare.

Pică turcii de-a lui spadă,
Ca şi iarba din livadă,
Când român voinic soseşte
Şi cu coasa-i o coseşte.

Până te-ai gândi cu gândul,
I-a tăiat pe toţi de-a rândul,
I-a făcut căpiţe, clăi!
Intră-n crâşmă-apoi l-ai săi:

— He, Novace tăiculiţă,
Şi tu scumpe, vere Niţă,
Ia sculaţi-vă... priviţi,
Cât lucrai de când dormiţi!

Ce de clăi am ridicat!
Auzind, ei s-au sculat;
Merseră de se uitară
Pe fereastră-n larg afară.

Şi-mprejur, prin bătătură,
Şi pe uliţi când văzură

Turci atâţia răsturnaţi,
Locului au stat miraţi.

Iar Novac s-a repezit,
Lăcrămând de fericit,
La feciorul său viteaz,
Şi l-a sărutat pe-obraz.

Dete-apoi cu pumnu-n masă:
— Hei, Aniţă crâşmăreasă,
Vino să ne socotim,
Datoria să-ţi plătim!
. . . . . .
Ana tremurând soseşte...
Iar Novac la ea priveşte,
Săgetând-o cu privirea:
— Hoaţo! ne-ai voit pieirea?

Na! (Şi când cu spada-i lată
Dă nemilostiv o dată:
Capul crâşmăriţei cade)
Plata asta ţi se cade!

Apoi vâră spada-n teacă.
Şi ieşind, voinicii pleacă
Tot spre Dunărea bătrână,
Înspre ţara cea română.

2 *Marmaziu* < *naramziu:* de culoarea naramzei (un soi de portocală), roşu-portocaliu.

CÂNTUL VII.
PRÂNZUL

Sus, acasă, la conac,
N-are ce lucra Novac;
Scoate grapă, scoate plug,
Prinde patru boi la jug.

Pleacă-n vale la arat,
Colo, spre apus de sat.
În toţi anii el ara,
Roade însă n-aduna.

Rodul ce pe câmp creştea,
Când s-a copt, îl împărţea
La săraci, ca să trăiască,
Birurile să-şi plătească.

Trage brazde plugul bine;
Da’ de coarne cine-l ţine?
Moş Novac, Novac vestitul,
Că-i deprins cu plugăritul.

Dară boii cine-i mână?
Gruia, c-un bici lung în mână.

Brazde-adânci, mereu, de drag,
Ei din zori cu plugul trag.

Ară colo pe câmpie,
Prânzu-aşteaptă să le vie.
Dar să vie prânzul, ba!
Şi Novac se amăra.

Ară până-n miez de zi,
Doară prânzul va sosi;
Nu soseşte nici de-amiaz,
Lui Novac îi e necaz.

Dau nainte, mână, ară,
Până colo cam spre seară.
Nu-i prânz nici pe la chindie.
„Ha! dar asta ce să fie?”

Rău Novac se necăjeşte,
Plugu-n brazdă şi-l opreşte.
Scosu-şi-a din jug plăvanii,
Ce suflau abia, sărmanii.

I-a mânat colea, să pască,
Foamea să şi-o potolească,
În dumbrava cea tăcută,

De un dulce vânt bătută.

Iară el cu faţa trasă,
Sub un fag bătrân se lasă.
Şade răzimat în coate,
De flămând abia mai poate.

Şi la deal spre-a sa ogradă
Când se uită, ce să vadă?
Novăceasa tot venea
Dinspre casă, cât putea.

Pe Novac al ei căutând,
Tot de dânsul întrebând.
Iată-n urmă că-l văzu
Şi: – Bun lucru! ea-i dădu.

— Vai! răspunsu-i-a răstit,
Fără să-i fi mulţumit,
Soţul ei, sărind de jos,
De sub fagul rămuros.

Dragă soaţă Novăceasă,
Ce trebi ai avut pe-acasă,
Tu cu prânzul de-ai plecat
Când e-aproape de-nserat?

Ea la ochi năframa-şi pune:
— Of, Novace! când ţi-oi spune.
Astăzi după ce-ai plecat,
Ce foc peste mine-a dat!

Turci voinici, ca nişte zmei,
Zece! – Dare-ar moartea-n ei!
De pe cai descălecară,
Şi-n conac la noi intrară.

De mâncare mi-au cerut,
Şi pe chef s-au aşternut.
Pân-acum au tot cinstit,
Pân-acum au chefuit!

Iară cheful când sfârşiră,
Când pe cai din nou săriră:
Cel mai mare, mai temut,
Ştii – tâlharul – ce-a făcut?

A luat cu el în şea
Pe Voichiţa ta şi-a mea,
Şi la drum în zbor cu ea
A pornit – pe-aci-ncolea.

A luat-o!... şi-a plecat,
Inima mi-a sfâşiat!
D-aia, scumpul meu bărbat,
D-aia prânzu-a-ntârziat!

Lui Novac, când auzi,
Prânzul nu-i mai trebui:
— Alelei, tâlhari păgâni,
Alelei, feciori de câini!

De v-oi prinde-n mâna mea,
Zile nu veţi mai avea!
Gruio, hai să-ncălecăm,
Şi pe Voica s-o scăpăm!

— Ba, tăicuţule Novace,
Tu rămâi la plug în pace.
Să mă laşi pe mine numa;
Viu cu Voica eu, acuma!

— Bine, Gruio, pleacă, iute;
Săi pe Roibul meu şi du-te!
Roibul meu, deşi trecut,
Dar la fugă-i ne’ntrecut.

Dând prin flăcări, dând prin apă,
El de cine fugi te scapă;
Şi cu el oricând ajungi
Pe vrăjmaşu’ ce-l alungi!

Gruia, hai, spre sat în sus,
Drept acasă-n grajd s-a dus:
— Vino-ncoace, Roibuleţ,
Ah, şoimanule isteţ.

De-ai putea la bătrâneţe,
Cum puteai la tinereţe!
Calu-a nechezat voios:
— Alei, Gruio, Făt-Frumos,

Sai degrabă-n şea pe mine,
Ţine-te de coamă bine,
Să-ţi arăt la bătrâneţe
Ce puteam în tinereţe!

Şi-ncingându-şi spada Gruie,
Repede pe Roib se suie.
Când în scară el se lasă,
Iacătă-l ieşit de-acasă!

Iar în şea când s-a urcat,

Iată-mi-l ieşit din sat.
Şi când a bătut din scară,
Ajunsese la hotară!

Mai aleargă cât aleargă,
Dă de turci în zarea largă;
Şi le strigă: – He! opriţi,
Turcilor, de ce fugiţi?

Staţi un pic, să ne-ntâlnim,
Două vorbe să grăim!
Turcii, auzind strigare,
Dau în cai şi fug mai tare.

Gruia cu-al său Roib i-ajunge,
Şi cu sabia-i împunge.
Îi loveşte de la spate,
Ca să-i spele de păcate.

Turcii săbii scot din teacă
Şi se-ntorc, fărâmi să-l facă!
El, cu paloşul în mână,
Stă, să-i vie la-ndemână.

Şi pe care cum venea,
La pământ îl aşternea.

Unul a rămas doar viu,
Cel mai mândru, mai deliu[3]

El fugea, cu Voica-n braţă,
Doară va scăpa cu viaţă!
Însă Gruia-l urmăreşte,
Şi-ajungându-l, glăsuieşte:

— Pleacă-ţi, surioară,-n jos
Capul de bujor frumos;
Pleacă-l puţintel spre sân,
Ca să tai cap de păgân!

Fata capul şi-a plecat,
Iară Gruia s-a-ncordat.
Când cu spada el dădu,
Capul turcului căzu!

***

Sus la curtea lui Novac,
Sub fereastra din cerdac,
Ce mai masă-ntinsă, frate,
Încărcată cu bucate!

Şi la masă cine oare
Stau, ca-n zi de sărbătoare,

Împreună ospătând,
Cu paharul închinând?

Stau Novac şi Novăciţa,
Gruişor şi cu Voichiţa,
Cu Voichiţa, mândra fată,
De robie grea scăpată.

3 *Deliu:* viteaz îndrazneţ.

CÂNTUL VIII.
NEGRUŞOR

Sub albastrul cerului,
Pe câmpia Nistrului,
Corturi multe de tătari,
Fel de fel: mai mici, mai mari.

Şi-n mijloc un cort lucios,
Decât toate mai frumos:
Din mătasă, minunat,
Numa-n flori şi fir lucrat.

Iar sub cortul mândru, mare,
Cine şade-n scaun oare?
Şade hanul cel bătrân.
Al tătarilor stăpân.

Şi afară-n faţa lui,
Lângă uşa cortului,
Stă un biet român legat,
De tătari înconjurat.

Cine e nenorocitul?
Gruie-al lui Novac vestitul.

Doi tătari îl străjuiesc,
Alţi doi – ţeapa i-o gătesc.

***

Iată vin mari jupânese,
Tătăroaice-n şiruri dese,
Intră-n cortul cel domnesc
Şi-nchinându-se grăiesc:

— Alei, hanule-nălţate,
Ţie ne rugăm plecate:
Fă-i lui Gruie judecata,
Să-l vedem luându-şi plata.

Căci cu-a lui venire-n ţară,
Foc pe noi căzu şi pară!
Soţii-n luptă ne-au pierit,
Şi noi toate-am văduvit!

Al tătarilor stăpân
Cată aspru la român:
— Gruio, ştii că nu-i iertare?
Osândit eşti la pierzare!

Samă dar cinstit să-mi dai:
Mulţi tătari ucisu-mi-ai?

Gruia nalţă fruntea sa:
— Hanule, măria-ta,

Sunt iertat ori nu-s iertat,
Spune-ţi-oi adevărat:
De când Nistrul am trecut,
Multe rele ţi-am făcut.

Pustiitu-ţi-am cetate,
Şi din ţară-o jumătate!
Mii tătari am prăpădit,
Mii tătarce-am văduvit.
. . . . . .
Ba pe suflet mă apasă
Şi-un păcat mai vechi, de-acasă,
Am ucis pe frate-tău,
Când venise-n satul meu!

Deci, dacă-s menit să pier,
Fii bun, doar un lucru-ţi cer:
Moarte-n legea românească,
Nu vreau moarte păgânească.

Duhul pân-a nu mi-l da,
Să mă uşurez aş vrea
De mulţimea de păcate,
Hanule prealuminate!

Lasă să mă spovedesc
La cel popă creştinesc,
Care cântă din psaltire
Colo-n vechea mânăstire!

Al tătarilor stăpân,
Alb ca neaua de bătrân,
Ochii spre tătari aruncă
Şi din grai le dă poruncă:

— Să mi-l duceţi unde-a spus,
La creştinul preot, sus.
Iar nainte de-nserare,
Să-l aduceţi la pierzare!

***

Şi tătarii-l însoţesc
Spre cel popă creştinesc,
Care din psaltire cântă
Colo-n mânăstirea sfântă.

Merge Gruia o bucată,
Dar când se smuceşte-o dată,
Încordându-se cât poate,
Lanţurile-i cad jos toate.

Cruce-şi face: „Doamne Sfânt!”
Se repede ca un vânt.
Ia de la tătari o bardă,
Şi-unde-ncepe ca să-i ardă!

— Vai! tătarii se jeleau
Şi-ncotro vedeau, fugeau.
Gruia-ndreaptă paşii lui
Drept spre grajdul hanului.

Dă, cum intră, de-un mânzoc:
— Fugi din cale-mi, sărăntoc!
Mâna-n coamă-i repezi,
Şi-n podele-l azvârli.

Mai spre colţul celălalt,
Dă de-un cal frumos, înalt,
Care soare n-a văzut,
De când mă-sa l-a făcut.

Gruia drept la el s-a dus,
Mâna-n coama lui a pus.
Nici să-l mişte nu putea,
Cal ca ăla-i trebuia!

Îl sărută ca pe-un frate,
Şi din grajd afară-l scoate,
L-a-nşeuat şi l-a-nfrânat,
Iute-apoi l-a-ncălecat.

Şi pornind în goana mare,
Iată-l, cât clipeşti, răsare
Colo-n uşa cortului,
Chiar în faţa hanului.

Hanul greu din piept oftează
Şi din gură cuvântează:
— Alei, Gruio mult viteaz,
Eşti iertat de mine azi.

Eşti iertat, de mi te prinzi
Că pe Negru n-o să-l vinzi,
Nici la turc, nici la litean,
Că ei sunt soi rău, viclean.

Ci la un român să-l dai,
Că lui milă-i e de cai.
Un român o să mi-l ţie
Doar de nunţi, de stărostie.

Eu l-oi mai vedea vrodată,
La vreo nunt-apropiată;
Sau pe câmpuri depărtate,
Noi cu voi când ne vom bate.

Şi el, poate, mi l-o da,
Sau că i l-oi cumpăra,
Cumpănindu-l de trei ori,
Tot cu galbeni lucitori.

Gruia, când îl auzi,
Râse, şi din grai grăi:
— Alei, hanule bătrân,
Nu ştii că eu sunt român?

Niciodată n-o să-l vând;
Dar i-oi fi... un frate blând.
Iar de ai ca el mulţi cai,
Şi tătari voinici de ai,

Ian trimete-i cu grăbire,
Să pornească, să se-nşire,
Pe-acest câmp în urma mea,
Să m-ajungă de-or putea!

Hanul face semn... Tătari,

Sute, sar pe iuţi fugari;
Şi pornind în şir, dau zor
După mândrul Negruşor.

Merg nebuni, îl tot alungă,
Aş! de unde să-l ajungă?
Negruşor fugea, fugea...
Tot mai mult din ochi pierea!

Dar cu Negru-al său, deodată,
Gruia, hop! se-ntoarce, iată,
Se aruncă-n tătărime,
Ca un vifor din nălţime.

Fug tătarii iepureşte.
Gruia după ei, şoimeşte!
Scoate sabia, loveşte
Şi pe toţi îi prăpădeşte.

Hai apoi într-o-ntinsoare
Vesel ca un mândru soare,
Din pustiul tătăresc
Spre pământul românesc.

CÂNTUL IX.
VOICHIŢA ŞI MAMA EI

Tot pământul de umblai,
Fată-n lume nu aflai,
La făptură mai pe plac,
Decât Voica lui Novac.

Nici vreo fată mai isteaţă!
Se scula de dimineaţă,
Mâneci albe sufleca,
Pe ochi negri se spăla,

Pieptăna păr de mătasă,
Şi deretica prin casă.
Largi odăi, pridvorul, tinda,
Le făcea cum e oglinda.

Iute-apoi, prin dumbrăvioară.
Cu cofiţa subsuoară,
La fântână ea mergea,
Apă rece aducea.
. . . . . .
Într-o zi, de la fântână
Când venea cu cofa-n mână,
Peste câmp în jos privi

Şi la maică-sa fugi:

— Mamă, câmpu-i înroşit,
Macii parc-au înflorit!
Pe la Paşti, se poate oare,
Mai văzut-ai maci în floare?...

Novăciţa dă să vadă
De pe-o dâlmă din ogradă.
Câmpul roşu când îl vede,
La Voichiţa se repede:

— Alelei, Voichiţo fată,
Sai, ascunde-mi-te-ndată!
Aia nu-s maci înfloriţi,
Ci sunt turci nelegiuiţi!

Vin, drăguţo, pentru tine,
Să te ia de lângă mine.
Azi nici Gruia, nici Novac,
Nu-s acasă! Ce mă fac?

Când Voichiţa auzi,
Cofa plină o trânti,
Cercurile de-au plesnit,
Doagele de i-au sărit:

— Turcii vin? ca să mă ia?
Nu mă da, măicuţa mea!
— Nu, Voichiţo, nu te-oi da,
Până capul sus mi-o sta!

Ieşi, ascunde-te-n grădină,
Dup-o tufă de sulcină!
Ea-n grădină mi-o zbugheşte,
Dup-o tufă se-ndoseşte.

Mama ei, făcându-şi cruce,
Din şopron, hârleţ aduce,
Sapă sub fereastr-o groapă,
Ş-un buştean în ea îngroapă.

Groapa cum a astupat,
Turcii-n curte-au şi intrat:
— Bună vremea, Novăceasă!
— Mulţumim... Poftiţi în casă!

— N-am venit să odihnim,
Ci-am venit ca să peţim.
Pentru fiica dumitale
Am făcut atâta cale.

— Nu am fată s-o mărit,
Că Voichiţa mi-a murit;
Ici sub poale verzi de plai
La fereastră o-ngropai.

Mirosul să bată-n casă,
Că mi-a fost o floare-aleasă.
Nu mă credeţi pe cuvânt?
Hai, vedeţi al ei mormânt!

Turcii, auzind, pornesc,
La mormântul nou privesc:
— Adă săpi, hârleţe! Vrem,
Vie, moartă, s-o vedem!...

Cu hârleţe dânşii sapă...
Un buştean găsesc în groapă.
— Novăceasă, ne minţişi?
Fiica unde ţi-o pitişi?

— Turcilor, v-am spus o dată,
Mi-a murit, sărmana fată!
Turcii n-o cred. Îi băgară
Foc în ghete, şi-o-ncălţară.

— Jupânească Novăciţă,
Unde-i mândra ta Voichiţă?
— Jos, voinicilor, sub glie,
Doarme dusă pe vecie!

Ei mai tare se-nrăiră.
Lanţ de fier în foc roşiră
Şi cu lanţul roşu-ncins,
Mijlocul i l-au cuprins:

— Novăciţă, nu ascunde!
Unde ţi-e copila? Unde?
— Credeţi, credeţi-mi cuvântul.
Mi-a-nghiţit-o, zău, pământul!

Turcii rău se mâniară.
Şi cu pletele-o legară
De pociumbul hornului,
La dogoarea focului.

Flăcările-o dogoreau,
Iar păgânii o-ntorceau.
O frigeau cu ne’ndurare,
Şi-o plesneau din bice, tare:

— Novăceasă, Novăceasă!

Unde-i floarea ta aleasă?
Ori pe fiica ta ne-o dai,
Ori tu zile nu mai ai!

Novăciţa răspundea:
— Capul de mi l-aţi tăia,
Hoţi, păgâni fără de milă,
Nu vă dau p-a mea copilă!
. . . . . .
Turcii pleacă toţi şi-o lasă,
Ies pe rând la drum, din casă.
Dar un turc apoi priveşte,
Şi din gură glăsuieşte:

— Ia staţi, turcilor, mai staţi,
În grădină vă uitaţi!
Nu ştiu, soarele-a lucit?
Ori Voichiţa s-a ivit!

Turcii vin, deschid portiţa,
Dau cu ochii de Voichiţa:
Între pomii din grădină,
Dup-o tufă de sulcină.

Când îi vede, biata fată,
Cade-alături, leşinată.
Ei o leagă cot la cot,

Din grădin-afar-o scot.

Într-un car o-nghesuiesc,
Şi spre Dunăre-o pornesc.
Mă-sa, lângă foc gemea...
Iar un turc i-a zis aşa:

— Ei, rămas bun, Novăceasă,
Gruia unde-i? Nu-i acasă?
Spune-i c-am trecut p-aici,
Eu, din Ţarigrad, Dârvici.

El, cu buzduganu-i greu,
A ucis pe frate-meu.
Eu venit-am să-i plătesc,
Sora astăzi i-o răpesc.

Dor dacă i-o fi de ea,
Ţarigradu-i doar colea...
Să poftească! Şi când vine,
Tragă-n gazdă drept la mine.

L-oi primi eu bucuros:
C-un baltag de fier tăios,
Şi cu arcul încordat,
Ca pe un iubit cumnat!

CÂNTUL X.
ZÂNA MAGDALINA

Colo-n munţii olteneşti,
Sus, la curţi mari Novăceşti
Multă jale-i şi oftare,
Moş Novac odihnă n-are.

Căci la vatra lui sosind,
Soaţa şi-o găsi gemând,
Prinsă-n vatra focului,
De pociumbul[4] hornului,

Cu băşici pe trup de-arsură
Şi cu sufletul la gură.
Iar pe drăgălaşa-i fată,
Roabă de păgâni luată.

Gruia tot intra, ieşea,
Pace nici el nu-şi găsea.
Iată-mi-l oprit în prag:
— Mamă scumpă!... tată drag!

Nu mai pot să stau... iertaţi,
Voie de plecat să-mi daţi!

— Unde să pleci, fătul meu?
Îl întreabă taică-său.

Dor ţi-e iarăşi de-nsurat?
Gruia scoase un oftat:
— Nu mi-e, tată, să mă-nsor,
Azi de Ţarigrad mi-e dor!

Alelei, Dârvici păgâne,
Alelei, fecior de câine!
Pe Voichiţa ne-ai furat,
Şi te crezi acum scăpat?

Am să plec... şi nu voi sta,
Piept cu tine pân-oi da,
Până n-oi aduce acasă
Pe a mamei floare-aleasă!

— Of! măicuţa lui grăi,
Dragul mamei, bine-ar fi!
Pe Voichiţa, cum n-aş vrea
S-o aduci la vatra mea?

Dar mă tem... că tu-i pleca,
Ţarigradu-i colinda.
Turcii au să mi te vadă,

Peste tine-or da grămadă.

Nu mi-ajunge, nu ţi-e milă,
C-am pierdut-o pe copilă?
Să te pierd, amar de mine,
Să te pierd, vrei, şi pe tine?

— Ba să-l laşi, să nu-i duci frică!
Se grăbi Novac să zică.
Fiul nostru-i om azi, dragă,
Bate turci... o oaste-ntreagă!

Du-te!... numai nu uita,
Gruio, sfatul ce ţi-oi da:
Ţarigradul, ştii, că-i mare,
Crâşme o mulţime are.

Poţi să tragi la care vrei,
Cu măsură doar să bei!
Că dacă te-i îmbăta,
Turcii cobză te-or lega.

Ţi-or veni de hac pe loc.
Turta, ei de mult ţi-o coc!
Pleacă, drum bun, dragul meu,
Numai... treaz să fii mereu!

. . . . . .

Gruia-şi scoate-ndat-afară
Calul scump din grajd, la scară
Îl ţesală să lucească,
Frâu îi pune, şea domnească.

Sabie la brâu şi-agaţă,
Suliţa din cui şi-o-nhaţă.
Bun rămas îşi ia, cu jale,
De la deal şi de la vale,

De la casa-mbelşugată,
De la mamă, de la tată.
Şi pe calu-i mândru sare.
Calul pleacă-n goană mare.

Îl strângea dintr-un dârlog
Şi sărea câte-un pârlog;
L-atingea doar din călcâie.
Şi sărea... câte-o moşie.

***

Colo lâng-al mării vad,
Mai încoa’ de Ţarigrad,
Sus, pe ţărmul înflorit,
Măr frumos a răsărit.

Mărul vârfu-n cer şi-l are,
Poalele pe-ntinsa mare.
Cine stă-n măr sus? E zâna,
Dalba zână Magdalina.

Stă pe patu-i poleit,
Coase c-un fir aurit.
Şi-o bat gânduri înfocate:
Cum s-ar mărita, măi frate?

Marea glas a ridicat,
Zicând: – Mărule rotat!
Saltă-ţi poale verzi şi grele,
Să-mi văd marginile mele.

Că de când tu ai crescut,
Margini nu mi-am mai văzut.
Iar de nu vrei, eu – c-un val –
Răsturna-te-oi de pe mal!

Mărul a răspuns: – O, mare!
Ce te ţii aşa de mare?
Nu-i pe voia ta şi-a mea,
Ci cum Ăl din ceruri vrea.

Dac-o vrea el, unda ta
Pân’ diseară va seca,
Mică tu vei rămânea,
De-o să plângi când te-i vedea.

De necaz, când auzi,
Marea prinse-a clocoti;
Şi-nspre mărul de pe mal
Repezea val după val.

Valurile mării sapă
Şi-l rostogolesc în apă.
Iar cu mărul, – bat-o vina –
Se rostogoli şi zâna.

De pe patu-i dus de valuri
Ţipete dădea-nspre maluri:
— Cine poate să mă scoată?...
Lui închin viaţa-mi toată!

A venit un ciobănel,
Cu căciula lui de miel, –
Mic, nici zece ani n-avea,
Şi-a fugit, căci... se temea.

Zâna strigă iar din apă:

— Cine vine şi mă scapă?
Soţ iubit el o să-mi fie,
Eu voi fi a lui soţie!

Nici un om n-o auzea,
Decât Gruia, ce trecea
Pe-acolo cu Negruşor,
Către Ţarigrad, în zbor.

Se opreşte lângă mare,
Jos de pe fugaru-i sare,
Şi spre zân-aleargă: – Stai!
Iacă viu... să nu te dai!

Sabia din teacă-şi scoate,
De genunchiul stâng o bate;
De trei coţi ea se lăţeşte,
De opt stânjeni se lungeşte.

Peste mare-o pune-n lat,
Prinsă de al zânei pat.
Ca pe-o punte, voiniceşte,
El pe sabie păşeşte.

Lângă zâna-nspăimântată
Îşi opreşte paşii, iată!

Suliţa grăbit i-o-ntinde;
Ea de suliţă se prinde.

Şi săltându-se voinică,
Sus din valuri se ridică.
El în braţe o luă
Şi spre ţărm cu ea plecă.

***

Zâna, când pe mal fu scoasă,
La voinic privi duioasă;
Capul şi l-a scuturat,
Părul valuri i-a picat,

Valuri de-aur luminos,
Peste umeri, până jos.
— Tinere, noroc să ai!
Sunt stăpâna ăstui plai.

Străbătuşi cam multă cale;
Vino! mai colea-ntr-o vale
Îţi va dărui hodină
Cuibuşorul meu de zână.
. . . . . .
Zâna bine nu sfârşi,
Din pădure s-auzi
Glas ce munţi cutremura

Şi copacii clătina.

Gruia-ntreabă: – Cine oare
Chioteşte-aşa de tare,
Că de chiotele lui
Pică frunza codrului?

— Valeu!... Magdalina zice,
Haide, să plecăm, voinice!
E buzatul de arap,
Fi-i-ar strigătul de cap!

Un arap în pielea goală –
Piele neagră, parcă-i smoală –
Nalt, cum nu sunt mulţi voinici,
L-am mai auzit p-aici.

Of! ba ieri l-am şi văzut!
Să mă strângă-n braţe-a vrut.
Am scăpat abia doar sus,
În cel măr de-un val răpus.

Să ne-ascundem! că de vine,
N-are să ne fie bine.
Ştii cum e? Te-nfiorezi,
Tremuri, numai când îl vezi!

— Aş! răspunse Gruia. Zău?
Ia stăi, vreau să-l văd şi eu!
N-avea teamă... lasă-l, vie,
Că-l învăţ eu omenie!

Vorba Gruia nu sfârşeşte,
Iat-arapul şi soseşte:
— Hei! din grai el a tunat
Ca un nor întunecat.

Cine eşti tu, măi lichea,
De vorbeşti cu mândra mea,
După care pic de dor
Şi cu care-o să mă-nsor?

Zâna, ca o turturea,
Când e uliul lângă ea,
Tremură, văzând arapul.
Iar românu-nalţă capul:

— Gruia sunt... al lui Novac!
— Ha-ha! tu eşti? pui de drac!
Te cunosc de mult din nume
Cam de mult te cat prin lume!

— Bre! dar pentru ce, păgâne?
— Ca să ne luptăm, române!
Haide! să se vadă azi,
Din noi, care-i mai viteaz?!

Şi cu spada ridicată,
A sărit la Gruia-ndată;
Arăpilă da cu sete,
Gruişor, mai pe-ndelete.

La-nceput, cu spada sa,
Gruia, doar se apăra,
Ca jucându-se, alene,
Dar deodată... olio, nene!

Când el sare la buzat
Una zdravănă i-a dat;
Şi de-ajuns fu lovitura,
Capul i s-a dus de-a dura.
. . . . . .
Mort pe-arap când îl văzu,
Zânei inima-i crescu:
— Mândrule picat din soare,
Cum să-ţi mulţumesc eu oare?

După ce m-ai scos la mal

De sub ucigaşul val,
Uite, mă scăpaşi acuma
Şi de-arapul slut ca ciuma!

Plimbă-ţi ochii peste plai,
Prin poiene... Vezi ce rai?
Jos prin iarbă mii de flori,
Sus pe crengi – privighetori.

Stăi, rămâi aci cu mine,
Să trăiesc doar pentru tine,
Soţ iubit să-mi fii tu mie,
Iară eu să-ţi fiu soţie!

El grăi: – Frumoasa mea,
Să rămân, ce mult aş vrea!
Dar eu vreme n-am de stat,
Trebuie de drum să-mi cat.

Un păgân nelegiuit,
Surioara mi-a răpit.
Merg să-l tai, să-l dau la câini,
Sora-mi să i-o scot din mâini.

Negruşorule zglobiu,
Ce mă chemi... nu vezi că viu?

Şi sărind pe Negruşor,
A pornit ca vântu-n zbor.

Ea, când l-a văzut plecat,
Râu de lacrămi a vărsat.
— Gruio, Gruio! te-nduraşi?
Nu-ţi fu milă să mă laşi?

Ah, striga nemângâiată,
Să mai dai p-aici vrodată.
Să te simt eu... şi-i vedea
Ce pot în mânia mea!
. . . . . .
Gruia însă: „Hi, şoiman!”
Cu fugaru-i năzdrăvan
Ajunsese, din desiş,
Colo-n câmp la luminiş.

Despicând în lat câmpia,
S-a tot dus, ca vijelia.
Iar colea, când se-nnopta
El în Ţarigrad intra.

4 1 *Pociumb:* stâlp.

CÂNTUL XI.
BEŢIE

Când ajunge la intrare,
Colo-n Ţarigradul mare,
Calul pasu-şi domoleşte
Şi mereu se poticneşte.

Fiul lui Novac se-ncruntă:
— Hi, la drum! din grai l-înfruntă.
Hi, mai iute, nu agale,
Că ne-apucă noaptea-n cale!

Ce te poticneşti mereu?
Au ţi-e greu trupşorul meu?
Sau potcoavele te trag
Spre pământ, şoimane drag?

— Nu, Gruiţă voinicele,
Nu potcoavele-mi sunt grele,
Nici trupşoru-ţi nu mi-e greu,
Ci mi-e greu năravul tău.

Că-n oraş dacă pătrunzi
Crâşma, dragul meu, o-nfunzi;

Şi la gard pe mine-afar’
Tu mă laşi legat de-un par

Ca să-mi rod zăbalele
Şi să-mi beau doar balele.
Fân îmi dai nuielele,
Iar grăunţe, stelele!...

Şi-apoi nu mi-e doar de mine,
Ci mi-e, Gruio, şi de tine;
Că, pornit pe băutură,
Nu prea ştii să ţii măsură.

Turcii-s viţă blestemată,
Ai s-o paţi, mă tem, odată!
— Hi, şoimane! hi, mai tare,
C-o să ai azi de mâncare.

Şi-adăpat vei fi la vreme.
Iar de mine... nu te teme.
Ştiu eu seama turcilor,
Că doar eu sunt popa lor!

Calul, pricepând cuvântul,
Se porneşte iar, ca vântul;
Uliţi câte două sare,

Până dă-n piaţa mare.

Acolo, din lungu-i zbor,
Trage-al lui Novac fecior,
Cu-al său şoim să s-odihnească
Drept la crâşma-mpărătească.

Strigă tare din portiţă:
— Hei, Mariţă crâşmăriţă,
Grajd, pentr-un fugar bun, ai?
— Am grajd, pentru zece cai!

El descalecă grăbit:
— Iată! Negrul mi-e trudit.
Duceţi-l la iesle,-argaţi,
Bine grija să-i purtaţi!

Dar în beci, Mariţo, vin
Ai pentr-un voinic străin?
— He, vin bun avem aici
Pentru nu ştiu câţi voinici!

Gruia intră ca şi-acasă,
Şi cu pumnul bate-n masă:
— Vin de care bea-mpăratul!
Nu de care bea tot satul!

Dă-mi să beau cât oi putea,
Să-ţi dau galbeni câţi îi vrea!
Crâşmăriţa, ca zvârluga,
La butoaie jos dă fuga.

Urcă sus din nou pe scară,
Vin cu vadra plină-i cară,
Nu de care bea tot satul,
Vin de care bea-mpăratul!

Gruia vadra apuca,
Toată pe gâtlej o da,
Iar pe una cum o bea,
După alta trimetea.

Pân’ la ziuă petrecu,
Buţi de vin vro trei bău.
A mâncat şi-o juncă grasă,
Făr-a pune-un ban pe masă.

Când se lumina de zi,
La Mariţa el privi,
Şi-i făcu semn din sprânceană:
— Vino-ncoace, mândruleană.

Ah, Mariţă crâşmăriţă!
Eşti nevastă, ori fetiţă?
Crâşmăriţa-mbujorată:
— Nici nevastă nu-s, nici fată!

Sunt, cum vezi, o mândră floare,
Mulţi voinici bag la-nchisoare.
— Nu mi-e teamă de-nchisoare!
Dragă ce mi-eşti, mândră floare!

Nu ştii unde stă p-aici
Marele viteaz, Dârvici?
Ea din ochi l-a măsurat:
— De Dârvici m-ai întrebat?

E-he-hei! Dârvici, bogatul,
În palat stă cu-mpăratul.
E mai mare peste oşti.
Da’ de ce-ntrebi? îl cunoşti?

— Îl cunosc, n-ar mai trăi!
Pentru el venii aci...
Azi cu dânsul, în palat,
Piept la piept o să mă bat.

Mai întâi cu el spurcatul,
Şi la urmă... cu-mpăratul!
Pe-amândoi, cu-această spadă,
Jos am să-i aştern grămadă!

Dar mi-e sete, draga mea...
Pân’ să plec la luptă grea,
Ia mai adă ici pe masă
Înc-o vadră plină, rasă!
. . . . . .
Crâşmăriţa, o clipită,
Locului stătu-mpietrită.
Apoi vin scoţându-i iară,
O zbughi, furiş, afară.

Albă rochie-mbrăcă,
Pantofi galbeni încălţă,
Dete fuga la-mpărat.
Împăratu-a cuvântat:

— Ei, Mariţo, ce-ntâmplare
Mi te-aduce-n faţă-mi oare?
Că e anul şi mai bine,
De când n-ai dat pe la mine.

Vinul poate l-ai sfârşit,
Ori cu galbeni mi-ai venit?

— Ba nici vinul nu sfârşii,
Nici cu galbeni nu venii.

Să mă plâng viu, împărate...
Mi-a picat cam pe-nserate,
Ieri, un oaspe oltenesc,
C-un cal negru tătăresc.

Noaptea-ntreag-a chefuit,
Trei buţi pline mi-a golit,
A mâncat şi-o juncă grasă,
Nu mi-a pus un ban pe masă!

Ştii cum bea la vin drumarul[5]?
Nu ca lumea, cu paharul;
Vadra plină-o ridica,
Toată pe gâtlej o da!

Şi pe una cum o bea,
Altă vadră poruncea:
Vin de care bea-mpăratul,
Nu de care bea tot satul!

Iar în zori, cam afumat:
— Hei, Mariţo, m-a-ntrebat,
Nu ştii unde stă p-aici,

Marele viteaz Dârvici?

— A! zic eu – Dârvici, bogatul?
În palat stă cu-mpăratul!
E mai mare peste oşti.
Da’ de ce-ntrebi? îl cunoşti?

— Îl cunosc, n-ar mai trăi!
Pentru el venii aci.
Azi cu dânsul, în palat,
Piept la piept am să mă bat.

Mai întâi cu el, spurcatul,
Şi la urmă... cu-mpăratul!
P-amândoi, cu-această spadă,
Jos am să-i aştern grămadă!

Împăratul, speriat,
La Mariţa s-a uitat:
— Crâşmăriţo! ia să-mi spui,
Ce fel e făptura lui?

— Nu e nalt şi nici prea mic,
Cum e omul mai voinic;
Nu-i subţire, nici prea gros,
Cum e omul mai frumos.

Ochii lui sunt două mure
De pe coastă, din pădure,
Coapte-n umbră la răcoare,
Fără să le-atingă soare.

Pieliţa obrazului,
Parcă-i spuma laptelui,
Pe din sus de buzişoare,
Are negre mustăcioare.

Iar la cuşm-o piatră rară,
Ce plăteşte-o-ntreagă ţară.
Nu prea spune verzi-uscate,
Dar cu ochii te străbate.

Încruntat e la sprâncene,
Şi se uită pe sub gene,
De mi te-ai cutremura,
Doamne, şi Măria ta!
. . . . . .
— Alelei, Mariţo fată,
Ştii ce? Nu sta! Pleacă-ndată!
Pune-i vin mereu pe masă,
Şi să-i spui că nu-s acasă.

Că-n palat aici de vine,
S-a sfârşit de azi cu mine!
Ăla este-un mare drac,
Este Gruie-al lui Novac!

Ciorile să-l fi mâncat,
Că de când s-a apucat,
Alte celea n-a lucrat,
Decât ţara mi-a prădat.

Du-te, dă-i mâncări – nu-ţi pese!
Cât de multe, cât de-alese;
Şi cu vadra dă-i mereu
Vin din care beau doar eu.

Toată vadra, galbenul,
Toată cupa, talerul.
De bani nici nu-i pomeni,
Că eu toate le-oi plăti!

Şi dacă-l vei îmbăta,
Ca să-l poat-ai mei lega,
Fapta-ţi nu va fi-n zadar,
Ai să capeţi mare dar!
. . . . . .
Ea spre casă se repede.
Gruia,-n crâşmă, cum o vede:

— Unde-ai fost, căţea şireată?
— În vecini, la o surată.

— Şezi acasă, dracului,
Nu-mbla prin vecini, hai-hui!
Galbeni mulţi apoi a scos,
Şi i-a risipit pe jos:

— Na! culege câţi îi vrea,
Şi mai adă vin, colea!
Ea-i culege toţi, călduţi,
Hai pe urmă-n beci la buţi.

Vin din nou cu vadra-i cară,
Gruia bea... mai cere iară,
Până când odaia toată
Se-nvârtea cu dânsul roată.

Capu-atunci pe mas-a pus,
Şi-adormi voinicul, dus.
Crâşmăriţa-nviorată,
Pe fereastr-afară cată.

Face semn la turci: – Hei, iute!
Înarmaţi, ei vin mii, sute.
Ca o turmă s-adunară,

Nu-ncăpeau, de mulţi, pe-afară.

Nici în crâşmă nu-ncăpeau,
Stau şi la român priveau.
Dar un vânt zbârleşte-un pic
Părul mândrului voinic.

Turcii, vai! în spaima lor,
Cum o iau toţi la picior!
În sfârşit, se-mbărbătară
Şi-au intrat în crâşmă iară.

Dar să lege pe român,
Nu-ndrăznea nici un păgân.
Când deodat-un turc se-ndeasă
Printre ei, cu grabă-n casă:

— Turcilor! da ce mai staţi
Şi pe Gruia nu-l legaţi?
El e mort acum de beat,
Cum e mai bun de legat!

Haideţi! că de se trezeşte,
Azi pe toţi ne prăpădeşte!
Turcii tot se mai codeau,
Ca să-l lege nu-ndrăzneau.

Un bătrân atuncea vine:
— Daţi frânghiile la mine!
Mie zilele de-mi curmă,
Nu-i vreo pagubă la urmă.

Că eu traiul mi-am trăit,
Şi copiii mi-am rostuit.
Funiile i le-au dat,
El pe Gruia l-a legat:

Cu trei funii de fuior,
Cât un fluier de picior;
C-o frânghie de mătasă,
Cât un braţ voinic de groasă.

După ce-l legă păgânul,
Se trezi din somn românul.
A căscat, s-a-ntins – de foc –
Şi-atunci... funiile... poc!

Cele din fuior făcute,
Ruptu-s-au tustrele iute.
Dar frânghia de mătase,
Tot întreagă mai rămase!

Şi legat aşa butuc,
Iute la-mpărat îl duc.
Împăratului slăvit,
Faţa i s-a-nveselit:

— Alelei, drăcească viţă,
Alei, pui de Novăciţă!
Spune drept, viteji ostaşi
Câţi pân-astăzi îmi tăiaşi?

Gruia mândru se uita,
Şi-a răspuns: – Măria ta!
N-ai în barb-atâţia peri,
Câţi turci ţi-am tăiat, pân’ ieri.

De mă ţine Dumnezeu,
Voi tăia şi capul tău!
Împăratul râse tare:
— Ha-ha-ha! te cred, tâlhare!

Cred eu că mi l-ai tăia,
Dar te am în mâna mea!
Şi ştii tu, măi Gruişor,
Ce-o să-ţi fac? O să te-nsor!

Şi mai ştii, mai ştii, soţie
Cine-am hotărât să-ţi fie?
Inima stejarului
De pe muchea dealului...

Corbii cei croncănitori
Au să-ţi fie peţitori;
Ciorile să-ţi fie nune,
Vulturii să te cunune...

Iară pân’ la cununie:
Măi oşteni! plecaţi – vreo mie –
Duceţi-l de mi-l păziţi
Colo-n casa care-o ştiţi!
. . . . . .
Şi pe Gruia l-au luat,
Dusu-l-au de la palat
Colo lângă ţărmul mării,
Unde zac cei daţi pierzării.

Numa-n fiare l-au vârât,
De la glezne pân’ la gât.
Şi-l trântiră la-nchisoare
Ca să nu mai vadă soare.

5 *Drumar* pentru *drumeţ.*

CÂNTUL XII.
LUPTA

Novăceasa şi Novac,
Noaptea n-au somn în conac,
Ziua n-au astâmpărare,
Intră, ies, tot cată-n zare:

Doară şi-o vedea viind
Fiul aşteptat cu jind.
Geaba! Drumurile-s pline,
Numai Gruie-al lor nu vine.

Ei un corb la cas-aveau,
Printre păsări îl ţineau,
L-au crescut de mititel;
Corbul cam vorbea niţel.

Şi văzându-l din ceardac,
Într-o zi-i grăi Novac:
— Alei, corbe, nu mai pot!
Pleacă, zboară peste tot.

Lumea ocoleşte-o-n zbor,
Adă-mi veste de fecior,

Că de-un an eu nu mai ştiu:
Gruişor al meu e viu?

Ori în ţeapă-i tras de turci?
Ori e spânzurat în furci?
Ori în râu s-o fi-necat,
Şi pe prund zace-aruncat?

Corbul, focu-i pricepându-l,
A pornit în zbor, ca gândul.
Şapte ţări a colindat,
Dar de Gruia tot n-a dat.

Când sosi-ntr-a opta ţară,
Aripile-i se muiară.
Pe o streaşină se-opri
Şi-ncepu a croncani.

Gruişor, de la răcoare,
Dintre ziduri de-nchisoare,
Auzindu-l, s-a-ntristat,
Fuga la fereastr-a dat.

— Căci n-am arc, măi pui de corb,
Zilele să ţi le sorb!
Ce tot stai şi-mi croncăneşti?

Carne de creştin doreşti?

Vrei să-mbuci din ochii mei?
Faţa să mi-o strici tu vrei?
Auzişi că-s de pierit?
Să te saturi ai venit?

De pe streaşină de casă,
Corbul jos la geam se lasă;
Când pe Gruia l-a văzut,
Doamne, bine i-a părut!

— Ba eu n-am venit în zbor,
Să-ţi stric faţa, Gruişor;
Nu trecui atâtea văi,
Să mănânc din ochii tăi!

Viu trimes de taică-tău,
Ca să cat pe Gruie-al său;
Şi de maică-ta mânat,
Eu venit-am să te cat!

Că de-un an ei nu mai ştiu
De eşti mort sau de eşti viu.
— Alei, corbe, dragul meu,
Să-ţi ajute Dumnezeu!

De-ai făcut cuiva vrun bine,
Fă acuma şi cu mine!
Că de-aici dac-oi scăpa,
Carne de păgân ţi-oi da:

Pe o mie să te-aşezi,
Din optzeci să ospătezi!
Şi ţi-oi da, ţi-oi da să bei
Sânge de păgân cât vrei.

Zboară pân' la prăvălie,
Adă-mi pană şi hârtie!
Corbul, hai, la o dugheană,
I-a adus hârtie, pană.

Cu-a lui mână, alba foaie,
Gruia pe genunchi o-ndoaie;
Scrie carte, la mijloc
Numai flacără de foc,

Iar în patru colţurele,
Numai lacrăme de jele.
Cartea iute-a-mpăturat-o.
Corbului în cioc i-a dat-o:

— Na, să duci în ţara mea,
Tatii, astă cărticea!
Corbul cu hârtia-n cioc
Se-nălţă-n văzduh pe loc.

S-a tot dus într-o-ntinsoare,
Fluturând din aripioare.
Prin văzduh el se vedea,
Întâi cât o turturea.

Apoi cât o rândunică,
Apoi cât albina mică.
Iar într-un târziu pieri,
Depărtarea l-înghiţi.

Moş Novac şedea la masă
Şi cina-n pridvor acasă.
Când deodată... corbul vine
Şi-o scrisoare-n cioc el ţine:

— Na, de la fecior, Novace!
Moşul repede-o desface:
— Tată dragă, lasă toate,
Vino-n grabă şi mă scoate.

Că pe mine m-au vârât
Turcii-n fiare până-n gât.
Şi funarii împletesc –
Ştreangul, taică, mi-l gătesc.

Şi bărdaşii tot lucrează,
Furcile, vai mi le-aşează.
Mâine, pe la prânzul mare,
Mă vor duce la pierzare!

Vino, că, de zăboveşti,
Mort în furci tu mă găseşti!
Cartea când Novac ceti,
Cina nu-i mai trebui.

Inima-n piept i s-a strâns,
Ca un prunc micuţ a plâns,
Face-apoi o sfântă cruce,
Şi la cai în grajd se duce.

Scoate-şi roibul minunat,
În mătăsuri îmbrăcat.
Ca şi roibii-mpărăteşti,
Din străbunele poveşti.

Jos îl lasă lângă scară,

Intră repede-n cămară:
Îşi îndeasă, dintr-o ladă,
Galbeni în chimir, grămadă.

Peste portul novăcesc,
Ia veşmânt călugăresc;
Iar pe sub veşmânt, măi frate,
Două săbioare late:

Una, ca s-o aibă el,
Alta, pentru feciorel.
Şi sărind pe roib călare,
Pleacă, piere-n depărtare.

Spre amiazi, a doua zi,
Când în Ţarigrad sosi,
Merse – aţă – la-mpărat.
Împăratul sta la sfat.

Chibzuia cu sfetnici mari,
Cu hatmani, cu ghinărari.
Şi când de Novac dădu,
Se sculă, ochi mari făcu:

— Măi potcap călugăresc,
Barbă de păr lung, oiesc!

Spune, ce păs te-a adus
Azi aci la mine sus?

— Înălţate! s-a zvonit
Că aveţi un osândit,
Şi că azi în prânzul mare
O să-l duceţi la pierzare.

Nu l-aţi face vânzător?
Eu aş fi cumpărător.
Mi s-a spus că-i tinerel,
Galbeni mulţi v-aş da pe el.

C-am ajuns, vai, la slăbie,
Nu am cine să mă ţie!
Şi fiind de legea mea,
Să-l dedau la carte-aş vrea.

Aş dori să scot din el
Frăţior diaconel;
Dacă n-o avea cap greu,
Să rămână-n locul meu!

Împăratul se răsti:
— Fugi, călugăre, de-aci!
Ce să fac cu banii tăi,

Când îmi sunt prea mulţi şi-ai mei?

Robul nu ţi l-aş lăsa,
Lumea toată de mi-i da!
Nu e vrednic de scăpare,
Ci e vrednic de pierzare!

Vezi ce mulţi ne-am adunat?
Pentru dânsul stau la sfat:
Cum să-l pierdem pân’ diseară
Cu o moarte mai amară?

Că-i un mare pui de drac,
Este Gruie-al lui Novac;
Hoţ, ca şi bătrânu-i tată,
Bată-l Cel din cer să-l bată!

Gruia – poate-l ştii din nume!
Care, de când e pe lume,
Alte celea n-a lucrat,
Decât ţara mi-a prădat!

Moşul dă un pas nainte
Şi se roagă mai fierbinte:
— Dacă nu-l faci vânzător,
Fii atuncea-ndurător!

Eu sunt popă creştinesc,
Lasă-mă să-l spovedesc,
Că-i păcat, păcat, stăpâne,
Ca să moară ca un câine!

— Ba să moară ca un câine!
Asta-i vrerea mea, bătrâne!
Şi-acum pleacă, nu mai sta!
Dacă ţii la viaţa ta.

Din palat Novac coboară,
Înspre temniţă el zboară;
Dar un turc adus de spate
Sare grabnic: – Împărate!

Şi voi sfetnici! vă-nşelarăţi!
Rău făcut-aţi de-l lăsarăţi!
Cum? n-aţi priceput nimic?
Nu-i călugăr! ci voinic!...

Hainele-s călugăreşti,
Vorbele-i sunt novăceşti!
Împăratul, mânios,
Strigă pe fereastră jos:

— Turcilor! tăiaţi-i drumul!
Turcii dau zor, cu duiumul.
Când în urma sa-i zăreşte,
Locului Novac se-opreşte.

Din chimir cusut cu flori,
Zvârle pumni de gălbiori.
— Ha! păgânii glăsuiau,
Şi pe galbeni toţi cădeau.

Pân’ să-i strângă, el fugi,
Şi la temniţă sosi.
Dete-n poartă cu piciorul,
Porţii i-a sărit zăvorul.

Dă cu pumnu-n zid o dată,
Închisoarea crapă toată.
Leapădă veşmânt popesc
Şi potcap călugăresc.

Intră-n beciu-ntunecat,
Unde Gruia sta legat:
— Vezi ce paţi, copilul meu,
Dacă faci de capul tău?

Şi l-a scos din fiare: – Ţine,
Spada asta-i pentru tine!
Uite ce de turci, măi Gruie,
Vin cu zor, să ne răpuie!

Înainte, cât zăreşti,
Numai capete turceşti.
Haide, să-i culcăm pe spate!..
Marginile tu le bate.

Că de când eşti în robie,
Mai pierdut-ai din tărie.
Eu să bat mijloacele,
Că le ştiu soroacele!

Vezi – din câţi au spadă-n mână –
Viu un turc să nu rămână!
Care-mi scapă teafăr mie,
Nu cumva să-ţi scape ţie!

Ş-unde sar pe turci o dată...
Valeu! Maică Preacurată!
Doar cu coatele-i loveau,
Uliţi printre ei făceau.

P-unde Gruia străbătea,

Ştiţi turcimea cum cădea?
Cum cad toamna la pământ
Frunzele, când bate vânt.

Iar pe unde dă Novac,
Turcii ştiţi pe jos cum zac?
Ca şi iarba cea-nflorită,
De-un cosaş când e cosită.

Şi nici iarbă, şi nici grâu,
Numai sânge până-n brâu.
Dup-un ceas şi jumătate,
N-au cu cine se mai bate!

***

Ei stătură faţă-n faţă,
Plini de dor s-au strâns în braţă...
— Gruio, dragul meu! p-aici,
N-ai dat ochi şi cu Dârvici?

— Hei, ba cum nu, scumpe tată?
Olio! sabia cea lată,
Când ai şti cum şi-o-nvârtea
Tot pe lângă fruntea mea!

Dar deodată, jos grămadă

Îl culcai cu-această spadă.
— Na! strigatu-i-am, lovindu-l.
Câine! ţi-a venit azi rândul!...

Sora ce-mi luaşi hoţeşte,
Voica, unde-i? Mai trăieşte?
El de sabie străpuns,
Dându-şi sufletu,-a răspuns:

— Sora-ţi nu mi-a fost soţie,
Dunărea mi-e mărturie!
Când la Dunăre-am sosit,
Voica-n valuri a sărit:

„Decât roabă cu ruşine
Turcilor păgâni, mai bine
În adâncu-acestui râu,
Hrana peştilor să fiu!”

Astfel zise, când sări
Şi sub valuri ea pieri...
Gruia şi Novac oftară,
Din ochi lacrămi le picară.

Mult au stat aşa, oftând,
Cu-al Voichiţei chip în gând.

Pân-odat-un nechezat
Ca din vis i-a deşteptat.

Sar, se-ntorc, şi-n faţa lor
Ce zăresc? pe Negruşor!
C-o şea toată mărgărint.
Scări de aur, frâu de-argint!

Gruia pe spinare-l bate:
— A, fugarule fârtate,
De când nu ne-am mai văzut,
Tu pe unde-ai petrecut!

— La Dârvici, stăpâne-acasă,
Lui vândut de crâşmăreasă!
Până azi, când pe Dârvici
L-adusei la moarte-aici.

Gruio! ce noroc pe mine,
Ca să dau aici de tine!
După Negru, cât colea,
Roibul lui Novac venea.
. . . . . .
Şi sărind în şea pe cai,
Amândoi vitejii, hai,
Dintre ziduri păgâneşti,
Iar, spre munţii româneşti!

CÂNTUL XIII.
RĂZBUNAREA MAGDALINEI

Merg voinicii cale bună,
Când pe soare, când pe lună,
Când pe deal şi când pe şes,
Până dau de codrul des.

Dar prin codrul mohorât
Lui Novac îi e urât,
Stă, se uită la fecior:
— Dragul tatii Gruişor!

Ia să-mi cânţi un cântecel,
Codrii să-i străbat cu el.
Gruia zice: – Nu pot, tată,
Iertător fii astă dată!

Pe cântat eu de m-oi pune,
Codrul verde-o să răsune,
Paltinii s-or legăna,
Frunzele s-or scutura.

Şi-apoi, ştii tu ori nu ştii,
Că de-acasă când venii,

Prin ăst codru tăinuit
Mândră zână-am întâlnit?

Ştii că zâna Magdalina,
Mă-ndrăgise, bat-o vina,
Şi cu lacrămi m-a rugat
Să rămân, să-i fiu bărbat?

Dar eu nu vrui! m-am tot dus...
Ea,-n necaz, gând rău mi-a pus.
Glasu-mi când va auzi,
O să ştie că-s pe-aci.

Alerga-va după mine...
N-am să scap, mă tem, cu bine!
— Cântă, Gruie! Ce-o urma;
Toate eu le-oi descurca!

Gruia-ncepe să doinească,
Iară codrul să vuiască.
Paltinii se legănau,
Frunzele pe jos picau.

Şi frunzişul cum cădea,
Umbra-n codru se rărea.
Zâna sub un ulm dormea,

Soarele o dogorea.

De pe pat de lăcrămioare
Ea sări drept în picioare:
— Ce glas dulce! Oare-al cui e?
Ah, îl ştiu! Al tău e, Gruie!

Drag mi-ai fost! De ce-ai plecat
Şi-amărâtă m-ai lăsat?!...
Te-abătuşi azi iar p-aici,
Inima ca să mi-o strici?

Cânţi doar în necazul meu?
Ia stai! că ţi-oi face-o eu!
De mânie-apoi năucă,
Tolba cu săgeţi apucă.

Arcul prins în ulm de-o cracă,
Hai, numaidecât l-înşfacă;
Şi, pe sus, porneşte-n zbor
Dup-al lui Novac fecior.

Îl ajunge... Stă... ocheşte,
Trage iute... şi-l loveşte
Drept în spate c-o săgeată.
Gruia cade mort pe dată.

Moş Novac mergea-nainte,
Făr’ să-i treacă nici prin minte;
Când... simţi că din cântat
Gruişor al său... a stat:

— Dragul taichii! te-ai oprit?
Cântă, Gruio, liniştit,
Cântă! cele ce-or urma,
Las’ că eu le-oi descurca!

Gruia însă nu răspunde;
Bietul, nu avea de unde!
Moşu-ntors ’napoi să-l vadă,
L-a văzut în drum grămadă.

— Scoală, Gruio! nu te face,
N-auzi? Aş! flăcăul tace.
Merse-aproape: – Gruio tată!
Ii! măicuţa lui să-l bată!

Eu ziceam că se preface,
Dar Gruiţă-i mort – şi pace!
Moş Novac, îngălbenit,
Ochii-n preajmă şi-a rotit.

Nici un suflet nu zări...
„A! pricep!” el se gândi.
Inima-i crăpa de-amar.
Duse mâna-n buzunar,

Scoase-n grab-amnar lucios,
Cremene şi iasc-a scos...
Din amnar a scăpărat,
Şi pădurii foc i-a dat.

Flăcările se-nălţau,
Ulmii, paltinii trosneau.
Zâna-n zbor nebun trecea
Peste codrul ce ardea.

Moşul arcu-şi pregăteşte
Şi spre zână-l aţinteşte.
Zbârr! săgeata-şi face drum
Printre flăcări şi prin fum.

Zâna cade jos din zbor,
La un pas de Gruişor,
C-o aripă sângerată,
Frântă-n două de săgeată.

Iar Novac o ia de mână:
— Fie-ţi fiară muma, zână!
Uite... vezi ce tinerel?
Milă nu avuşi de el!

L-ai răpus? Să mi-l învii!
Altfel, mori şi tu, s-o ştii!
În bucăţi te tai, acum
Şi te ard în flăcări scrum!

Biata zână tremura;
La Novac ea se uita,
Ca o pasăre la om,
Când a prins-o-n laţ, din pom.

— Eu pe Gruia ţi l-aş face
Viu, precum a fost, Novace;
Dar... necaz pe mine ai
Şi mă tem c-o să mă tai.

— Să-l învii! grăi Novac,
Şi nimica nu-ţi mai fac.
— Întăreşti cu jurământ,
Moşule, al tău cuvânt?

El juratu-s-a pe cer,

Pe baltagul său de fier,
Şi pe paloşul din teacă
Nici un rău că n-o să-i facă.

Iară zâna spre fecior
Aplecându-se uşor,
I-a suflat pe chipul stins.
Gruia se sculă, s-a-ntins.

Îşi deschise ochii grei:
— Iii! da zdravăn somn trăsei!
Cântecul, tăicuţ iubit,
Mi-a rămas neisprăvit!

— He-he! taică-său grăi,
Mai dormeai în drum aci,
Mai dormeai tu mult şi bine,
Dacă nu eram cu tine!

Te-adormise pe vecie
Zâna oarbă de mânie.
Şi-o făcui abia, copile,
Să-ţi mai dăruiască zile!

Uite-o! (şi-o ţinea pe zână
Strânsă, Moş Novac, de mână)

Fă-i tu singur judecata.
Nu-i pot însumi da răsplata.

Eu jurai pe naltul cer,
Pe baltagul meu de fier,
Pe-acest paloş de Novac,
Nici-un rău că n-am să-i fac!

Tu, băiete, n-ai jurat,
Ţie nu ţi-o fi păcat!
S-ar cădea s-o tai c-o bardă,
S-o arunci în foc să ardă!

— Ba, tu, Gruie, fii milos!
Zâna se rugă frumos.
Iartă, uită, de se poate,
Cum şi eu uita-voi toate!

Gruia zise: – Las-o, tată...
Pleacă, zâno, eşti iertată!
Slobodă când se zări
Zâna-ntr-un desiş pieri.
. . . . . .
Apoi tată şi fecior,
Pe fugari sărind cu zor,
Hai la drum nainte iară,
Înspre-a lor frumoasă ţară.

CÂNTUL XIV.
TURCUL VITEAZ

Împăratul în palat
Când a fost înştiinţat,
Novăceştii cum scăpară,
Ce de turci tăiat-au iară,

A sărit, strigând, în sus,
Ca şi pe jăratec pus.
Şi la urmă, fără glas,
Dus pe gânduri a rămas.

Se-ntreba mereu în gând,
Cum să prindă mai curând
Pe vitejii Novăceşti,
Mândrii vulturi olteneşti.

Şi-a făgăduit comori,
Pungi de galbeni sunători,
Celui care va putea
Prinşi în mâna lui să-i dea.

După zile de-aşteptare,
Iat-un turc voinic răsare,

Se apropie... grăind:
— Eu pe Novăceşti ţi-i prind.

Şi cu mâinile la spate
Ţi-i aduc legaţi, nălţate!
Înălţatul împărat,
Auzind, s-a bucurat:

— De-i aduci legaţi aci,
Jur că eu ţi-oi dărui
Şi pungi pline, câte-i vrea,
Şi-un crâmpei din ţara mea!

Pleacă turcul, vijelie,
Înspre-a Dunării câmpie.
Trece valuri dunărene,
Trece dealuri, văi, poiene.

Cu fugaru-i tot zoreşte,
Apoi unde poposeşte?
Colo-n munţi, într-o pădure
Neatinsă de secure.

Din acea pădure deasă,
Pân’ la Novăceşti acasă,
Paşi vreo sută doar, la vale,

Nu făceai mai multă cale.

Şi s-aşterne pe strigat,
De huia pădurea-n lat.
Inimosul Moş Novac
Îl aude din ceardac.

Şi grăieşte: – Gruio tată,
Ia repezi-mi-te, cată,
Află: cine strigă oare
Prin pădure-aşa de tare?

Ce drumeţ tot chioteşte,
Liniştea de mi-o răpeşte!
Dac-o fi vrun rătăcit,
Zi-i, băiete, bun sosit.

Calea dreaptă i-o arată,
Şi să vii-napoi îndată,
Dacă-i vrun flămând şi n-are,
Adă-l ca să-i dăm mâncare.

De-i vrun gol, să nu-l lăsăm,
Să-l aduci să-l îmbrăcăm.
Iar dacă-i vrun turc viteaz,
Trage spada, vezi, fii treaz.

Să-l loveşti tu singur bine,
Nu te bizui pe mine!
Gruia armele-şi luă,
Spre pădure-n sus plecă.

Şi-n pădure, cum se urcă,
Dă de matahala turcă:
— Alelei, măi turc smintit,
Fi-ţi-ar glasu-afurisit,

Pentru ce tot chioteşti,
Şi odihna ne-o răpeşti?
Dacă ai putere-n vine,
Haide să te lupţi cu mine!

Turcul – ca şi câinele –
(Curme-i Domnul zilele!)
Nici o vorbă nu grăieşte,
Se apropie hoţeşte.

De la brâu, de sub ilic,
Scoate buzdugan voinic;
Face-n vânt o-nvârtitură,
Lui Gruiţă ochii-i fură.

Îl ocheşte hoţomanul,
Ş-unde-i dă cu buzduganul?
Drept în furca pieptului,
Unde-i greu voinicului.

Gruişor s-a poticnit...
Iar păgânul a sărit,
L-a legat de-al său fugar,
Strâns c-un lanţ, ca pe-un ogar.

Şi s-a pus pe chiotit,
Parcă şi mai îndrăcit.
Din ceardacul larg de-afară
Moş Novac l-aude iară.

Şi cuvântă: – Pui de leu,
Niţă măi, nepoate-al meu!
Cinge sabia şi tu,
Şi-n pădure mi te du!

Află, cine chioteşte,
Liniştea de mi-o răpeşte?
Gruia-i dus şi n-a venit:
Nu cumva o fi pierit?

Niţă armele-şi luă,
Spre pădure-n sus plecă,
Multă cale nu făcu,
Iată că de turc dădu:

— Alei, liftă blestemată,
Sfânta zi de azi te bată,
Şi te-ar bate Dumnezeu,
Cum ai prins pe vărul meu!

Şi ce bine mi-l legaşi
De-al tău roib, ca pe-un borfaş!
Ia hai, nu te da-napoi,
Să luptăm şi amândoi!

Turcul – ca şi câinele –
(Curme-i Domnul zilele!)
Nici o vorbă nu grăieşte,
Se apropie hoţeşte.

De la brâu, de sub pieptar,
Scoate-şi buzduganul iar;
Face-n vânt o-nvârtitură,
Şi lui Niţă ochii-i fură.

Îl ocheşte, hoţomanul,

Ş-unde-i dă cu buzduganul?
Jos la-ncinsul brâului,
Unde-i păs voinicului.

Niţă greu se poticneşte,
Turcu-l leagă voiniceşte;
Şi îi mână pe-amândoi,
Dindărăt, ca pe doi boi.

Apoi prinde, şi mai şi,
A striga şi-a chioti.
Din ceardacul său de-afară
Moş Novac l-aude iară.

„Na, nici Niţă nu mai vine!
Ce-o fi asta, vai de mine?
Doi feciori eu am avut,
Pe-amândoi azi i-am pierdut?

Singur am rămas în viaţă,
Cu duşmanul să dau faţă?
Singurel, de capul meu?
Fie, ce-o vrea Dumnezeu!”

Apoi lancea, ne’nfricat,
Buzduganul şi-a luat,

Sabie la brâu şi-a pus,
Şi porni spre codru-n sus.

Mult prin codru n-a suit,
Cu păgânul s-a-ntâlnit:
— Bun noroc, păgânule!
— Mulţumim, bătrânule!

— Bată-te, măi turc voinic,
Legea ta cea de nimic!
Bine-i duci pe amândoi
Prinşi, legaţi, ca pe doi boi.

Vino, de ai vlagă-n tine,
Te mai luptă şi cu mine!
Turcul vine, hoţomanul,
Răsucindu-şi buzduganul.

Şi-n Novac cu el izbeşte.
Moşu-n palmă-l sprijineşte;
Şi-nhăţându-l mâniat,
În păgân cu el a dat.

Turcu-n mână-l sprijini
Şi-napoi îl azvârli.
Moş Novac o mân-a-ntins,

Buzduganul iar l-a prins.

Suliţele-apoi luară,
Şi cu ele se luptară.
Suliţele tari s-au frânt,
Le-aruncară la pământ.

Săbiile şi le scot,
Şi se luptă iar, cât pot.
Se lovesc mereu, aprins,
Nu se dă nici unu-nvins.

Dar Novac cel ne’ntrecut
A făcut el ce-a făcut,
Săbioara şi-a-nvârtit,
Şi pe turc l-a nimerit:

De la brâu mai jos un pic,
Unde-i moarte de voinic;
Foalele i-a spintecat,
Maţele i le-a vărsat.

Turcul simte că se pierde,
Cade jos pe iarba verde...
Moşul, hai atunci cu zor,
La nepot şi la fecior.

Îi dezleagă pe-amândoi,
Şi-ntorcându-se-napoi,
Turcului căzut îi zice:
— Alei, turcule voinice!

Turc eşti oare pe deplin?
Ori te tragi din neam creştin?
Căci eu... turc aşa viteaz
N-am mai întâlnit pân-azi!

Turcul glăsui pierdut:
— Ba creştin eu m-am născut,
Chiar în munţi aici la voi,
Şi fui dus departe-apoi!

Turcii ţara ne-au călcat,
Mic de-acasă m-au furat,
M-au crescut în legea lor:
Turc, duşman creştinilor!

Lui Novac, când auzea,
Inima i se bătea,
Parcă vrea din piept să-i sară:
— Eşti născut în astă ţară?

Unde? Cine-i tatăl tău?
C-am avut un fiu şi eu.
Ani vreo cinci când a-mplinit,
Turci păgâni mi l-au răpit.

Turcul zise: – Nici de mama,
Nici de tata nu-mi dau seama!
Doar de cuibul părintesc,
Ca prin vis îmi amintesc.

Sus erau, p-un deal cu fagi,
Ale noastre case dragi.
Când în jos priveam din deal,
Dam de-un râu cu flori pe mal.

— Ce spui? Sus pe-un deal cu fagi,
Sunt şi-a mele case dragi.
Când în jos te uiţi din deal,
Dai de-un râu cu flori pe mal.

Ia mai spune-mi: din născare,
N-ai pe trup vrun semn tu oare?
— Ba pe gât, ici sub bărbie.
Vezi?... o pată vişinie!

Moş Novac se pleacă-ndată
Şi la semnul spus când cată,
Graiu-n piept i se opreşte,
Jalnic plâns îl podideşte:

— Da! aici... Of, ce-am găsit!
Tu eşti dară cel răpit!
Străinatul meu fecior,
Fratele lui Gruişor!

Semnu-acesta mi-e ştiut!
Te găsii, copil pierdut!
Turcul, de pe lume dus,
Vru să se ridice-n sus.

Dar căzu pe spate iar
Şi din piept oftă cu-amar:
— Vai, ursită ne’ndurată!
Tu, Novac, mi-ai fost deci tată?

Azi, cu zile de-aş scăpa,
De străini m-aş lepăda.
Alipi-m-aş iar de-ai mei,
Ca să lupt la rând cu ei!

— Ai să scapi, copilul meu!

Îl mângâie taică-său.
Şi cu grabă mâna pune,
Maţele să i le-adune.

Vâră-n foale maţe scoase,
Foalele c-un fir le coase.
Dar pân’ foalele-i cusu,
Turcul sufletu-şi dădu.

*
* *

Şi-l luară, îl jeliră
Şi la groapă-l însoţiră:
Ca pe-un fiu de-aceeaşi mamă
Şi ca pe-un viteaz de seamă.

CÂNTUL XV.
LA VESELIE

Înălţatul împărat
Strigă iarăşi din palat:
— Cine s-o afla să meargă
Peste Dunărea cea largă?

Colo-n munţii Lotrului,
Lângă apa Oltului,
Unde-s case cu ceardac,
Sus la curtea lui Novac?

Să-mi aducă pe Gruiţă,
Mândrul pui de Novăciţă,
Nici în fiare ţintuit,
Nici de sabie zdrelit,

Slobod şi nevătămat,
Dumnezeu cum l-a lăsat!
Celui care s-o afla,
Plată vrednică i-oi da!

Vin trei turci căpăţânoşi,
Intră la-mpărat făloşi.

Dânşii jură că s-or duce,
Viu pe Gruia l-or aduce.

Se arunc-apoi, toţi trei,
Pe fugari ca nişte zmei;
Şi din Ţarigrad porniţi,
Merg zi-noapte neopriţi:

Până-n munţii Lotrului,
Lângă apa Oltului,
Unde-s case cu ceardac,
Sus la curtea lui Novac.

Gruia sub un pom dormea,
Cu baltagu-alăturea,
Şi c-o mână peste frunte,
În livada de sub munte.

Iară mai depărtişor,
Calu-i mândru, Negruşor,
De-un ţăruş de-argint legat,
Flori păştea pe-un verde hat.

Când sărit-au din ogradă,
Turcii, gardul în livadă,
Negru necheză cumplit,

Şi voinicul s-a trezit.

— Alelei, turci blestemaţi,
Ce-aţi venit să mă sculaţi?
Cine-aicea v-a mânat,
Capul vostru l-a mâncat!

Ei plecară capu-n jos:
— Stăi! De ce eşti mânios?
Că noi n-am venit, creştine,
Cu gând rău aici la tine.

Binele doar ţi-l voim.
Noi de la-mpărat venim!
Te pofteşte la domnie,
La un pic de veselie.

Ce zici? Gata eşti de drum?
Vrei să vii cu noi acum?
El, sculându-se, grăieşte:
— Împăratul?... mă pofteşte?

Bine!... am să mă gătesc,
Uite-acuma... şi pornesc.
Voi plecaţi, că drumu-i lung,
Într-o clipă eu v-ajung.

Apoi mândru se găti,
Şi pe Negruşor sări;
Repede la fug-o-mpunse,
Pe voinicii turci i-ajunse.

Şi cu dânşii s-a tot dus,
Pân’ la-mpărăţie sus.
La-mpărat când a sosit,
Gruia-n faţă-i s-a oprit:

— Bun noroc şi sănătate!
Iată-mă-s, venii, nălţate.
Oaste-mi dai ca să mă bat?
Sau la ce tu m-ai chemat?

Împăratu-n faţa sa
Când îl vede, drept, aşa,
Nelegat, neferecat,
Şi la brâu c-un paloş lat,

La-nceput, încremeneşte;
Dar apoi se stăpâneşte:
— Bun sosit! îi zice. Ştii
Pentru ce eu te poftii?

Aş dori grozav, creştine,
Să mă-ncredinţez prin mine:
Eşti aşa viteaz anume,
Cum te crede-o-ntreagă lume?

Să te pun vreau la-ncercare,
Dacă nu-i cu supărare!
— Cu plăcere! zise Gruie,
Nici o supărare nu e!

În grădin-apoi se duc.
Şi pe Gruia turcii-l duc
La un tei cu frunza lată
Şi cu umbra răsfirată.

L-au legat de teiul gros,
De la umeri până jos,
C-o frânghie de mătasă,
Ca şi mâna lui de groasă.

— Haide, Gruio! a grăit
Împăratul la sfârşit.
Haide, rupe-acum frânghia,
Ca să-ţi văd şi eu tăria!

Iar în gândul lui gândea:
„Rupe-o, numai de-i putea!
Dar e groasă... nu mă tem...
Capul noi azi ţi-l tăiem!”

Gruia stă un pic, zâmbeşte.
Pe sub gene lung priveşte
La-mpărat şi la curteni,
Ce clipeau din ochi, vicleni.

Iar când încordă trup, braţă,
Rupse funia, ca pe-o aţă...
Şi – din rădăcină scos –
A trântit şi teiul jos.

Se-ndrepteaz-apoi de spate:
— Ei, nălţatule-mpărate!
Oaste-mi dai ca să mă bat?
Sau la ce tu m-ai chemat?

Împăratu-n scaun tace,
Semn slujbaşilor săi face.
Repede câţiva s-au dus,
Şi din staul ce-au adus?

Un sălbatec bidiviu,

Prins atunci de prin pustiu.
Să alerge l-au lăsat
Ne’nşeuat şi ne’nfrânat.

— Hai! grăi-mpăratul iar,
Prinde-l, Gruio, pe fugar!
Saltă-te pe-a lui spinare,
Să te văd cât eşti de tare!

Iar în gândul lui gândea:
„Prinde-l, numai de-i putea
Dar la toţi câţi au cercat,
Roibu’ capul le-a mâncat.”

Gruia stete, râse-o clipă...
Hai la roib apoi în pripă.
Mâna-n coama lui a pus
Şi sări pe spate-i sus.

Calul sforăia, zvârlea...
Jos pe Gruişor să-l dea.
Ci-n zadar vărsa el foc,
Călăreţul... tot la loc!

Apoi pinteni când i-a dat,
Roibul o porni turbat,

Ocoli, dintr-o suflare,
De trei ori grădina mare.

După ce-l cam obosi,
Spre-mpărat cu el veni.
S-a oprit în faţa lui:
— Ei, nălţate! ce mai spui?

Oaste-mi dai ca să mă bat?
Sau la ce tu m-ai chemat?
Împăratu-n scaun tace,
Semn cu mâna iarăşi face.

Şi-au venit, cu sprinteni paşi,
Două mii de turci ostaşi,
Tot din cei mai buni, ştiuţi,
Care nu se dau bătuţi.

— Iată, dacă vrei soldaţi.
Haide, cearcă să mi-i baţi.
Să-mi arăţi acum şi mie,
Gruio, marea-ţi vitejie!

Iar în gândul lui gândea:
„Bate-i numai de-i putea!
Dar aceştia-s pui de zmei,

Cei mai tari viteji ai mei!

Ăştia ţi-or veni de hac,
Măi Gruiţ-al lui Novac!”
Gruia stă un pic, zâmbeşte,
Spre soldaţi apoi porneşte

Ca un vifor înteţit
Spre pometul înflorit...
Ş-unde-ncepe-a-i fulgera,
Viu nici unul nu scăpa.

Cad, sub paloşu-i tăios,
Capetele lor pe jos:
Cum din pomi cad la pământ
Florile când bate vânt.

Cât ai face ochii roată,
Doborî oştirea toată.
Spre-mpărat apoi se-abate:
— Ei, ’nălţatule-mpărate!

Teiul gros ţi-l răsturnai,
Roibul ţi-l încălecai,
Şi ostaşii, câţi mi-ai dat,
La pământ ţi i-am culcat.

Rândul tău acuma vine,
Dumnezeu de-o fi cu mine,
Să-ţi tai capul, vitejeşte!
Prea mă ispitişi turceşte!

Vorbele-i când auzi,
Împăratul se-ngrozi;
Îl chemă-n palatu-i sus,
Pungi de galbeni i-a adus:

— Gruio! bani îţi dau, câţi vrei,
Numai cruţă anii mei!
Gruia ochii şi-a-ncruntat,
Şi din gur-a cuvântat:

— Ţine-ţi banii! nu-i vroiesc!
Am eu câţi îmi trebuiesc...
Nici arginţii tăi nu-i vreau,
Nici viaţa nu ţi-o iau.

Plec în ţara mea,-mpărate,
Să rămâi cu sănătate!
Din palat apoi coboară,
Sare-n şea pe cal, şi zboară.

Iar spre poartă când zbura:
— M-ai avut în mâna ta...
Să rămâi de azi cu bine,
Vrednic nu fuseşi de mine!

Împăratu-n prag stătea:
— Te-am avut în mâna mea.
Du-te, Gruio, mergi cu bine,
Vrednic nu fusei de tine!

Şi pe Negruşor călare,
El se duce-n goana mare,
Nori de praf în urmă-i lasă...
Merge, zboară... pân-acasă.

CÂNTUL XVI.
NIŢĂ

Vin pe drum, pe lângă râu,
Turci cu paloşe la brâu.
Cu musteţe lungi ca racii,
Cu căutături ca dracii.

Vin mereu din sat în sat,
Văi şi colnice străbat;
Trec dumbrăvi întunecoase,
Trec poiene luminoase.

Şi pe unde vin cu grabă,
Tot de Niţă-n drum întreabă,
Tot de Niţă cârciumarul,
Tot de Niţă măcelarul,

Care ziua crâşmăreşte,
Gălbiori agoniseşte,
Seara bea şi chefuieşte,
Noaptea turci măcelăreşte.

Tot întreabă, ispitesc,
Până, iată-i, nimeresc,

Dau de crâşma lui în drum,
Intră-n curte toţi duium.

Înconjoară iute casa,
Şi zăresc pe Niţuleasa,
Între straturi în grădină,
De ridichi cu poala plină.

— Bună ziua, Niţuleasă,
Ochi frumoşi de puică-aleasă!
— Mulţumesc, boieri cinstiţi,
De la mine ce poftiţi?

— Niţuleaso, să ne spui,
Niţă-al tău e-aci sau nu-i?
De-i năuntru, zi-i să iasă,
De-i în sat, să-l chemi acasă.

Dacă-i dus în deal la vie,
Să-i trimeţi cuvânt să vie.
Ni-e prieten bun. Vroim,
Negreşit, să-l întâlnim!

Auzind, ea tresări;
Şi din gură glăsui:
— Preacinstiţilor boieri,

Caimacami şi ieniceri!

De-l căţaţi cu prietenie,
Mulţi ani Domnul să vă ţie!
Iară de i-aţi pus gând rău,
Nu v-ajute Dumnezeu!

— Îl căţăm cu bunătate,
Niţă-al tău ni-e ca un frate!
Dar averi cu el avem,
Şi dorim ca să-l vedem.

Mult frumoasa Niţuleasă,
Cu stat nalt de jupâneasă,
A crezut cuvântul lor.
Şi le-a zis: – Boierilor!

Eu vă spun adevărat,
Nu e Niţă dus în sat,
Nici în deal la vie nu-i,
Este-aici la vatra lui!

După cină-aseară el
A băut cam multicel,
Somn pe gene i s-a pus,
Doarme-n pat cu faţa-n sus

Şi cu paloşul pe piept.
Nu prea-mi vine să-l deştept!
Auzind că doarme beat,
Turcii mult s-au bucurat:

— Lasă-l că s-o deştepta,
Când în casă vom intra!
Şi numaidecât se duc,
Intră-n casă toţi buluc.

Iară pe român în pat,
Când zăritu-l-au culcat,
Lângă şold c-un paloş lat,
Trei paşi înapoi s-au dat!

Dar un turc, privire cruntă,
Şi statură cam măruntă,
Decât toţi mai inimos,
Sfoară de mătase-a scos.

Ca arcanul a-nnodat-o,
După gât i-a aruncat-o.
Şi pe ceilalţi turci îi cheamă.
Vin toţi şi la tras se-nhamă.

Niţă somnul îşi urma,
Vis frumos în somn visa.
Când, deodată, ceva rece
Simte pe la gât că-i trece.

Scutură grumajii, tare...
De la gât arcanu-i sare.
Turcii, cum trăgeau cu ură
Buf! pe spate toţi căzură.

Niţă-n pat, cu faţa-n sus,
Doarme mai departe, dus...
Dară turcul mărunţel
Se apropie şi el.

Sfoara, iarăşi, tâlhăreşte,
De grumaji i-o potriveşte;
Şi mai tare, hoţomanul,
Strânsu-i-a de gât arcanul.

Sfoara turcilor le-a dat-o,
Turcii-n mâini au apucat-o,
Toţi din nou se opintiră
Şi pe Niţă mi-l smuciră.

Niţă ochii mari făcu,
Vru să strige, nu putu;
Turcii-l traseră din pat
Şi cu sfoara l-au legat

De pociumbul hornului,
În bătaia fumului,
La dogoarea focului,
Unde-i greu voinicului!

Bietul Niţă, deşteptat,
Şi văzându-se legat
Se-ncordează, strigă-amar,
Totul însă e-n zadar!

El striga, ei îl băteau,
Of! şi-n el cu ce dădeau?
Tot cu fierul plugului
Peste lungul trupului.

Şi cu biciul de curele
Peste-a feţei albă piele.
Iară după ce-l bătură,
Toţi pe chef se aşternură.

Turcii chefuiau râzând,

Niţă se zbătea gemând,
Niţuleasa se jelea.
Ce să facă, nu ştia!

El, când soaţa şi-o văzu,
Semn cu ochiul îi făcu:
— Dragă, ce stai de jeleşti,
Şi nimic nu-mi foloseşti?

Vezi ce rău mă chinuiesc?
Moartea, turcii mi-o urzesc.
Fă-te că mai ieşi pe-afară,
Intră-alături în cămară,

Ia-ţi din ladă, dintr-o oală,
Pumni de gălbiori în poală
Şi, cu poala plină rasă,
Vino, mătură prin casă.

Fă-te că te poticneşti,
Bani pe jos să risipeşti...
Doar păgânii m-or lăsa!
Şi să vezi cum i-oi juca!

Dânsa pleacă... şi din oală,
Galbeni mulţi aduce-n poală.

Măturând se poticneşte,
Bani prin casă risipeşte.

Când văd galbenii lucioşi,
Turcii sar, din fire scoşi,
Pe sub pat nebuni se bagă
După aur, să-l culeagă.

Strâng de jos tot ce găsesc,
Dar pe Niţă nu-l slăbesc,
Ci mai nemiloşi îl bat.
Niţă geme-ndurerat...

Soaţa-i plânge muiereşte,
Şi nimica nu-ndrăzneşte.
El, văzând că nu-i dau pace,
Semn din nou nevestei face:

— Dragă! ce jeleşti şi stai,
Nici un ajutor nu-mi dai?
Fă-te iar că ieşi, şi du-te
În cămar-alături iute.

Dichiseşte-te frumos,
Cu ce ai mai arătos.
După ce te vei găti,

Să te-ntorci napoi aci!

Doar păgânii m-or slăbi
Şi să vezi cum le-oi plăti!
Niţuleasa pleacă iară,
Într-alături în cămară.

Pune faţa la-nălbeală,
Buze moi la rumeneală,
Lungi sprâncene la negreală,
Unghiile la pileală.

Ia din scrin papucii noi,
Cumpăraţi cu galbeni doi;
Ìa cea de sărbători
Şi catrinţele cu flori.

Se găteşte-ntr-o clipită,
Cum de Paşti a fost gătită...
Mândr-apoi, ca o crăiasă,
Vine din cămară-n casă.

Turcii dornici o priveau...
Dar pe Niţă nu-l slăbeau,
Ci-l băteau mai cu putere!
Niţă se zgârcea-n durere.

Soaţa lui se văieta
Şi nimic nu cuteza...
El, văzând că nu e şagă,
Semn din nou îi face: – Dragă!

Ce jeleşti cu-atâta foc,
Făr-a-mi folosi deloc?
Ia hai, fă-te că te duci
Apă rece să le-aduci...

Şi te du colo-n conac,
Sus la unchiu-meu Novac;
Repede să-i dai de ştire,
Că mă aflu la pieire...

Doară unchiul m-o scăpa,
Şi să vezi ce le-oi lucra!
Niţuleasa şi-a luat
Cofa-n mână şi-a plecat.

După apă nu s-a dus,
Ci pe deal, la unchiul, sus,
Gruia şi Novac, în casă,
Ospătau voioşi la masă.

— Alei, Gruio, vărule,
Şi Novace, unchiule,
Ospătaţi, vă veseliţi,
Şi de Niţă nici nu ştiţi!

Haideţi, fără zăbovire,
Că se află la pieire.
De mai staţi, e prea târziu,
Nu-l găsiţi pe Niţă viu!

— Ce i s-a-ntâmplat, nepoată?
— Ne călcară turci... o gloată!
El dormea-n odaie beat;
Prinsu-l-au, şi l-au legat

Jos, de stâlpul hornului,
La dogoarea focului.
Şi cumplit îl chinuiesc,
Moartea turcii i-o gătesc!

Moş Novac la Gruia cată:
— Auzit-ai, Gruio, tată?
Cinge sabia la brâu,
Du-te, până nu-i târziu!

Gruia: – Haidem, verişoară!
Sabia-ncingându-şi, zboară,
Ca un vânt din deal se lasă...
Iată-mi-l la Niţă-n casă:

— Alelei, măi neam hain,
Cum v-abateţi din senin,
Câte-o sută pe un om,
Ca şi ciorile pe-un pom!

Ce vi-e omul vinovat,
Astfel de mi l-aţi legat?
Nu vi-e robul de vânzare?
Mie mi-e de cumpărare!

— Nu ni-e robul de vândut,
Ci ne este de pierdut!
— Olio! vărule, măi, slabe,
Cum te calcă nişte babe!

Astfel când a cuvântat,
Funiile i-a tăiat,
Buzdugan i-a pus în mâini:
— Iacă leac pentru păgâni!

Slobod Niţă când se vede,

Ca un fulger se repede,
Şi când prinde-a da, şoimanul
În păgâni cu buzduganul,

Oliolio!... păgânii hoţi,
Cum fugeau spre uşă toţi!
Dar în uşă Gruia sta,
Jos cu sabia-i culca.

Iar pe care nu-l doboară
Lucitoarea săbioară,
Îl aşterne-n grabă jos
Buzduganul nemilos.
. . . . . .
Stelele când răsăreau,
Clăi de turci sub cer ardeau.
Focul roşu tot creştea,
Carnea-n flăcări sfârâia.

Când pojarul se stinsese,
Scrum din turci mai rămăsese.
Niţuleasa scrum lua,
Niţă oasele-aduna.

Într-un car le-au încărcat,
Şi pe Olt în jos le-au dat:
Unda rece să le care

Până-n Dunăre şi-n mare!

CÂNTUL XVII.
FATA TURCULUI

Colo-n Munţii olteneşti,
Sus, la curţi mari novăceşti,
Plimbă-mi-se prin ceardac,
Trist, feciorul lui Novac:

Din ochi negri lăcrămând,
De la inimă oftând.
Taică-său la dânsul vine:
— Gruie, scumpe, ce-i cu tine?

Straiele ţi-ai ponosit,
Calul ţi l-ai obosit,
Galbenii ţi-ai cheltuit,
De te văd aşa mâhnit?

— Nu, tăicuţă! ci mă bat,
Iarăşi, gânduri de-nsurat...
Şi din câte le-am văzut,
Doar o fată mi-a plăcut:

Fata turcului bogat,
Soliman, din Calafat.

Sultănica-i zic pe nume,
Nu-i ca dânsa alta-n lume.

Nici o zână, nici o floare,
Nu-i aşa fermecătoare.
Şi-i nepoată de-mpărat,
Minţile mi le-a furat!

Taică-său clipi din gene,
Şi-a-ncruntat a lui sprâncene:
— Tu, român de viţă, vrei
Fata unui turc s-o iei?

Dacă este-aşa... grăbeşte,
Rade-te pe cap turceşte,
Lasă-ţi portul românesc,
Şi te-mbracă-n strai turcesc!

Gruia ce mi se gândeşte?
Nu s-a ras pe cap turceşte,
N-a schimbat cu strai păgân
Portul neaoş de român.

Ci la Negruşor s-a dus,
Mândră şea, frâu scump i-a pus.
S-azvârli pe el călare,

Apoi: – Hi la drum, fugare!

Din călcâie-l îmboldea,
Calul câte-un deal sărea;
L-atingea cu palma-i lată,
Şi sărea doi munţi deodată.

Iată-l cu frumosu-i cal
Colo-n Calafat, pe mal,
Lâng-o veselă grădină,
De garoafe mândre plină.

Sultănica cea frumoasă
Tocmai se plimba voioasă
Printre flori, şi după ea
Roabe vreo cincizeci avea.

Mândre toate, frumuşele,
Mai n-o cunoşteai din ele.
Când văzu pe călăreţ,
I-a grăit: – Voinic semeţ!

Ce joci calul tău pe-aci?
Tatăl meu, de va simţi,
Calul scump o să ţi-l ia,
Iar pe tine... te-o tăia!

Gruia calul şi-l struneşte,
Lângă gard cu el se-opreşte:
— Of, nepoată de-mpărat,
Din oraşul Calafat!

O garoafă de mi-i da,
Mult mi-ai drege inima!
Ai copilei obrăjori
S-au făcut ca doi bujori.

Se plecă tremurătoare
Pe un strat şi rupse-o floare.
Unei roabe o dădu:
— Na, aleargă de i-o du.

Gruia-n ochii fetei cată:
— Nu aşa, frumoasă fată.
Ca să-mi dreagă inima,
Dă-mi-o cu mânuţa ta!

Sultănica tresări,
Faţa ei se-nveseli,
Negrii ochi şi i-a plimbat
Peste florile din strat.

Rupse cu mânuţa-i albă
Altă floare şi mai dalbă;
Şi s-a dus ca să i-o dea:
— Na-ţi-o, chiar din mâna mea.

El atunci un braţ întinde,
Fetei mijlocu-i cuprinde;
Şi săltând-o-n şea cu zor,
Pinteni dă lui Negruşor:

— Hi!... măi puiul şoimului,
Mi te-aşterne drumului,
Ca şi iarba câmpului
La suflarea vântului!

Negruşor zbura, la deal,
Iară Gruia-n şea pe cal,
Mândra-şi dezmierda cu sete,
Sărutându-i ochi şi plete.
. . . . . .
Roabele... rămân pierdute,
Iar o roabă-aleargă iute
Colo-n târg la cafenea,
Unde turcii beau cafea:

— Turcule, stăpâne, vină

Lasă vorbă şi hodină;
O clipită nu mai sta,
C-au răpit pe fiica ta!

Ţi-a luat-o-n şea pe cal
Şi-a zburat cu ea la deal
Năzdrăvanul pui de drac,
Gruie, Gruie-al lui Novac!

Turcul, când a auzit,
Ars din locu-i a sărit;
Şi cu lacrămi el plângea,
Căci atâta fiic-avea!

Merse-acasă-ntins... şi, hai!
Drept în grajdul cel de cai.
Nici un cal nu-i trebuieşte,
La nici unul nu se-opreşte.

Ci-ndreptează paşii lui
Spre un colţ al grajdului,
Către Alba, iapă veche,
Care n-avea-n ţări pereche.

De la iesle-o scoate, sare
Pe lucioasa ei spinare,

Fără şea şi fără frâu,
Doar cu sabia la brâu.

Alerga, fugea, măi frate,
Cu urechile culcate,
Alba turcului deliu
După Negru cel zglobiu

Cum aleargă de nebună –
Peste câmpuri – o furtună.
Cu atâta zor fugea,
De mai-mai că-l ajungea!

Sultănica, de pe cal,
Din nălţimea unui deal,
Căutând napoi, deodată,
Dă cu ochii de-al ei tată.

Ce-i trăsni atunci prin minte?
Se plecă din şa-nainte,
Şi pe Negru cel spumat
De-o ureche l-a muşcat.

Urechiuşa sângerează,
Negruşor ca ars nechează,
Hai, pe urmă, dă năvală,

Zboară, cu aşa iuţeală –

De-au ajuns în data mare
Colo unde-albeau în zare
Mândre case cu ceardac:
Sus, la curtea lui Novac.

Nu intră în casă bine,
Turcu... iată-l, şi el vine,
Cu privirea-nflăcărată,
Şi cu spada ridicată.

Inimosul Moş Novac,
Din al casei lui ceardac,
Coborâtu-s-a-n ogradă,
Oaspele ca să şi-l vadă:

— Ho, jupâne turcule,
Şi cinstite socrule!
Ce-nspăimânţi pe fiii tăi,
Fiii tăi, copiii mei!

Ia poftim, să ne-mpăcăm,
Cu paharul să-nchinăm!
Tinerii fac vrăjbile,
Noi, bătrânii, păcile.

Iar copila: – Tată drag,
Îi grăi de sus din prag.
Să mă iei napoi venişi?
Du-te! Geaba ostenişi!

Gruia-i mândru voinicel,
Nu mai plec de lângă el,
De-azi, creştină eu mă fac.
Voi fi nora lui Novac!

CÂNTUL XVIII.
LA SOCRI

Dinspre munţii Lotrului,
Prin strâmtoarea Oltului,
Cine se coboară-n cale,
Către Dunăre la vale?

Gruie-al lui Novac coboară
Cu iubita-i soţioară;
Că de când s-au cununat,
Pe l-ai săi ea n-a mai dat.

Prin păduri de brad, prin munţi,
Merg la socrii cei cărunţi,
Pe doi roibi înaripaţi
Şi cu daruri încărcaţi.

Prin pădure cum treceau
Florile-i ademeneau,
Ierburile-i îmbătau,
La repaus îi chemau.

Şi colo cam spre amiază,
Umbra când se tot scurtează,

Ajungând în Valea rea,
Caldul soare-i dogorea,

Iată-i, se opresc, măi frate,
Sub un brad cu crengi plecate.
Sultănica masă-ntinde,
Scoate din desagi merinde.

Amândoi apoi s-aşează,
Odihnesc şi ospătează.
Iară el a cuvântat:
(Îl păştea parc-un păcat!)

— Scumpo, nu-mi cântaşi de mult
Ian începe... să te-ascult.
Cântă-ţi, mândro, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul!

— He! cânta-ţi-aş bucuroasă,
I-a răspuns a lui frumoasă,
Dar de-ncep eu a cânta,
Frunzele s-or clătina,

Munţii, văile-or vui...
Arambaşa s-o trezi;
Arambaşa cel vestit,

Care stă prin munţi dosit:

Căpitanul de voinici,
Ce-i stăpân prin văi p-aici.
Şi simţind c-aici suntem
Va veni la noi, mă tem.

— Ei şi-apoi? Să vie! lasă...
L-oi pofti cu noi la masă.
Iar de-o fi sătul de hrană,
Un baltag i-oi da pomană!

Cântă-ţi, mândro, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul!
N-avea grije pentru tine,
Cât te afli lângă mine!

— Dragul meu! de-al tău cuvânt
Asculta-voi şi-o să cânt...
Arambaşa o să vie,
De el nu ţi-e teamă ţie!

Dar ştii, Gruie, ori nu ştii,
Că de când eram copii –
Ani vreo zece când aveam –
Eu şi dânsul ne iubeam?

Când fui mare, l-am lăsat,
Eu pe tine te-am luat;
Iară el, prin munţi cu brazi
Stă-ndosit de-atunci pân’ azi!

Azi pe-aici de s-o abate
Şi mi te-o zări, bărbate,
El lupta-va pentru mine,
Să mă ieie de la tine!

Vorbele acestea-l dor,
Mult, pe-al lui Novac fecior.
Totuşi, zice: – Mândro, hai!
Cântă, grije tu să n-ai!

Sultănica, scumpa lui,
Dete drumul glasului.
Şi când prinse-a trăgăna,
Munţii-au prins a răsuna.

Valea prinse-a clocoti.
Arambaşa se trezi,
Părăsi culcuş de flori
Dintre brazi mirositori.

Şi de sus, pe-o-ngustă cale,
Fuga, coborî la vale.
Iată-l, vine drept la ei:
— Gruio! Tu eşti? Alelei!

Cine dracu te-a adus
Şi-n cărarea mea te-a pus?
Zile scurte de-ale tale?
Ori păcate de-ale mele?

Ce-avuşi – bată-te pustia –
Cu-al tău roib să-mi calci moşia?
Ia să-mi dai degrabă seamă,
Ia să-mi dai pe roibul vamă!

— Ba eu roibul nu ţi-oi da,
Până capul sus mi-o sta;
Că mi-l dete taică-meu,
Ca să-mi poarte trupul greu.

— Măi cu paloş mare-n teacă
Şi cu căpăţâna seacă!
Ce-mi treci luminişurile
Şi-mi străbaţi desişurile?

Cum ai îndrăznit, semeţe,
Să-mi încurci cărări, fâneţe?
Ia să-mi dai azi mie seamă,
Ia dă-mi paloşul tău vamă!

— Ba nici paloşul nu-ţi dau,
În picioare cât mai stau;
Că mi-l dete Dumnezeu,
Ca să-mi apăr capul meu!

— Măi... cu mândra ca o floare,
Ce-mi seci apa din izvoare?
Ştii tu oare ori nu ştii,
Că pe când eram copii,

Când vreo zece ani aveam,
Eu şi mândra ne iubeam?
Ia să-mi dai azi, Gruio, seamă,
Ia să-mi dai pe mândra vamă!

— Ba, păgânule-ngâmfat,
Pân-am braţe de luptat,
Nu-ţi dau nici pe mândra mea,
Că m-am cununat cu ea!

Ia-mi-o, de eşti şi-ndrăzneţ,

Cât ţi-e graiul de semeţ,
Vino să ne măsurăm,
Luptă dreaptă să luptăm!
. . . . . .
Ei de brâne s-apucară,
Şi la luptă se-ncleştară;
Când în loc se răsuceau,
Când la vale se târau,

Dar nici unul nu slăbea,
Fiecare se ţinea.
Gruia ce mi se gândeşte?
Soţioara-şi ispiteşte:

— Alei, puica mea, tu stai?
Nici un ajutor nu-mi dai?
Uite, brâu-mi se dezleagă,
Vino de mi-l strânge, dragă!

Că mă-mpiedec şi-oi cădea,
Fără soţ vei rămânea!
Ea-i grăi: – Nu, nu! mai daţi!
Luptă dreaptă să luptaţi!

Că oricare-o birui,
Tot un bărbăţel mi-o fi!
Gruia, auzind aşa,

Foc pe inimă simţea.

Trup şi braţe şi-a-ncordat,
Pe-arambaşa l-a-nhăţat,
Sus de tot l-a ridicat,
De pământ cu el a dat...

Şi-n ţărână până-n gât,
Dintr-o dată l-a vârât.
Apoi paloşu-nvârti,
De gât capu-i dezlipi.

Soaţa-i vine: – Dragul meu,
Să te ţie Dumnezeu!
Gruia-n inimă fierbea,
Dar mânia-şi ascundea.

Scoase plosca de sub şea:
— Na, drăguţo, vin şi bea!
Că de-acum din mâna mea,
Ori îi bea ori nu-i mai bea.

Pricepându-i gândul rău,
Ea se roagă: – Soţul meu!
Am greşit... sunt vinovată...
Iartă-mă de astă dată!

Gruia aspru se uita,
Şi din grai o judeca:
— Mândro, ştii ce mă gândii?
Vara asta eu cosii.

Am făcut vreo şapte clăi,
Vârf la toate le pusei.
Dar o claie-n deal clădită
Mi-a rămas nevârfuită.

Ştii ce mă gândesc azi eu?
Să-i fac vârf cu capul tău!
Mândra, biata,-ngălbeneşte.
Gruia paloşu-nvârteşte...

Dă o dată mânios,
Trupul mândrei cade jos,
Capul se rostogoleşte,
Gura ei bolboroseşte.

El cosiţele-i rătează,
Şi sub şea pe roib le-aşează
Apoi sare-n şea, porneşte,
Pân’ la socri nu se-opreşte.
. . . . . .

Soacra, cum îl vede,-aleargă,
Poarta i-o deschide largă,
Îl pofteşte,-i pune masă.
El pe-o mână fruntea-şi lasă.

— Ce stai, ginere, plouat?
Fata unde mi-ai lăsat?
Sultănichii nu-i e bine?
Cum de n-a venit cu tine!

Gruia soacrei sale-i dete
Smocul pletelor tăiete:
— Iacă ce-ţi trimete ea.
Am lăsat-o-n Valea rea...

Lângă hoţul Arambaşe.
Vulturi nesătui să-ngraşe
Cu obraji-i rotunjori,
Şi nesăţioase ciori.

Când cosiţele-i zări,
Soacrei inima-i sări.
Le-a luat, la piept le-a strâns,
Înecându-se de plâns.

Ca din minţi ieşită, mama,

De pe cap şi-a rupt năframa.
Pletele şi le smulgea,
Şi cu lacrămi se jelea:

— Of!... acasă când erai,
Fată, cum nu m-ascultai,
Să iei soţ de prin vecini.
Tu la toţi găseai pricini...

Într-o zi, la drum în zbor
Mi-ai plecat c-un călător.
Călătorul ce l-ai vrut,
Iată! vezi ce ţi-a făcut?

Te lăsă-n păduri, să-ngraşi
Ciori cu-obraji-ţi drăgălaşi.
Însuşi el mi te-a răpus!...
Gruia nalţă fruntea sus:

— Ia taci, soacră, nu ofta,
Toate-s doar din vina ta!
C-o lăsai de se-ndrăgea
Cu oricine se-ntâlnea.

Fata prea ţi-ai răsfăţat!
Proastă creştere i-ai dat:

Ca să şi-i dorească soţi,
Câţi îi va-ntâlni, pe toţi!

Zice şi pe roib el sare,
Pleacă iar, în goana mare;
Se tot duce, pân’ se pierde
În desiş de codru verde.

CÂNTUL XIX.
MOARTEA LUI NOVAC

Ce s-aude-n lung pe vale?
Ce se vede jos în cale?
Sunt tătari ce vin grămadă
De prin sate, de la pradă.

Pe vâlcele şi pe drumuri,
Vin tătari păgâni, duiumuri.
Iar în fruntea tuturor,
Cine vine mai cu zor?

E Mârzacul cel bătrân,
Cam albit de ani şi spân:
Fire-n barbă opt, sau nouă,
În musteţe numai două.

Şi un arc el are-n spate,
Cât o cobiliţă, frate!
Iar într-însul o săgeată,
Mare, coşcogea lopată.

Tot viind aşa duium,
Iată-i, dau de-o fată-n drum

De Stăncuţa cea chiabură,
Drăgălaşe la făptură.

Îmbrăcată-n ie albă,
Şi la gât c-o mândră salbă.
Cum o văd în drum tătarii,
Sar şi-o-nhaţă ca tâlharii!

Lanţ de fier în grabă scot,
Şi o leagă cot la cot.
Toţi cu bicele-apoi sar,
Şi-o lovesc, şi-o bat amar.

— Valeu! strigă fata. Mor!
Nu mă bateţi, hoţilor!
Bani vreţi? Haideţi că v-oi da,
Gălbiori, cu baniţa!

Dar Mârzacul cel albit
Îi grăi cu glas dogit:
— Nu te batem, puico, hăi,
Pentru gălbiorii tăi!

Ci te batem să ne spui
(Fiindcă eşti din satul lui)
Unde-i, care-i din tot satul,

Casa lui Novac bogatul?

— Câinilor, dacă-i aşa,
Ian priviţi! le zise ea,
Sus, vedeţi voi, pe colină,
Cea văpaie de lumină?

Nu-i văpaie arzătoare!
Acolo lucesc la soare
Mândre case cu ceardac,
Casele lui moş Novac.

Casele când le văzură,
Fetei drumul îi dădură,
Şi-ntr-acolo, toţi vrăjmaşii
Îşi cârmiră-ndată paşii.

*
* *

Moş Novac la o fereastă,
Sus, vorbea cu-a sa nevastă:
— Dragă, somnul m-a furat,
Şi urât vis ce-am visat!

Mă prădau tătari, o ceată...
Se-mplineşte visu-mi, iată!

Vin tătarii... vezi cum suie?
Vin! şi-acasă Gruia nu e.

Deci, tovarăşa mea! sai,
Mână de-ajutor să-mi dai!
— Ce să fac, femeia-ntreabă.
— Cară-mi la săgeţi, degrabă.

Să le cari cu traista-n casă,
Şi să mi le pui pe masă.
Bine vorba nu sfârşea,
Tătărimea şi sosea.

Au venit tătarii gloată,
De-au umplut ograda toată;
Tot veniră cu grămada,
Pân-umplură şi livada.

Moşul spada-şi ascuţi,
Arcu-ndată şi-l găti
În părete-avea din faţă,
O spărtură lunguiaţă.

Pe-acolo Novac ochea,
Şi cu arcul său bătea.
Numai c-o săgeată, două,

Dobora tătari, opt, nouă.

Dar Mârzacul cel bătrân
Şi ca babele de spân,
A văzut din ce loc vine
Moartea lor, şi de la cine.

Suie deci, cu mulţi de-ai lui,
Treptele conacului.
Sar la uşă cinci păgâni,
Şi-o ridică din ţâţâni.

Dau să intre din pridvor,
Toţi în cas-apoi cu zor...
Însă moşu-n uşă drept,
Ca un zid le ţine piept.

Ştiţi de spada lui cea grea,
Tătărimea cum cădea?
Cum cad toamna frunzele,
Când bătut-au brumele.

Sute vin, se-ngrămădesc,
Toţi pieirea şi-o găsesc.
Alte sute-l împresoară,
La pământ el îi doboară

. . . . . .

Dar cu lancea-mpuns amar
Pe la spate de-un tătar,
A căzut la urmă jos
Şi Novac cel inimos:

Precum cade la pământ
Falnicul stejar, de-un vânt.
Doborât văzându-l, hoţii,
Buzna-n casă dau cu toţii.

Prind – la geamul din iatac –
Pe soţia lui Novac.
Şi legând-o-ncep s-o bată.
— Vai! ea strigă-nspăimântată.

Staţi cu bicele, păgâni,
Dezlegaţi-mă de mâini!
Bani cu mierţa vă voi da,
Câţi vă cere inima!

Dar Mârzacul cel cărunt
Se uită la dânsa crunt:
— Taci, femeie! ce tot zbieri?
Nu te batem pentru-averi!

Ci te batem să ne spui:
Unde-i grajdul calului,
Al lui Negru-Negruşor,
Ce cu şoimi se-ntrece-n zbor?

Calul Gruia l-a furat
De l-al nostru han bogat.
Hanul ne-a trimis pe noi
Să i-l ducem înapoi!

Novăciţa, dezlegată,
Merse cu tătarii: – Iată!
Sus, colea, săpat în deal,
Grajdul falnicului cal.

Căpcăunii, hai cu zor,
Toţi în grajd la Negruşor:
El cu dinţi-i sfâşia,
Cu picioarele-i lovea.

Dar Mârzacul, faţă spână
De baborniţă bătrână:
— Novăciţo, zise iară,
Scoate-l dumneata afară!

Ea la Negruşor se duse,

Vorbe drăgălaşe-i spuse,
Coama-i netezi frumos,
Şi pe loc din grajd l-a scos.

Când Mârzacul l-a zărit,
De plăcere-a tresărit.
Hai, pe el încălecă,
Şi – cu toţi ai lui plecă.

*
* *

Gruia, de la socrii săi,
Amărât, venea, prin văi.
Când deodată, văi şi hat,
De-un nechez au răsunat.

El ţinteşte ochii-n zare:
„Ce văd? Nu e Negru oare?
Ii! ba-i Negruşor al meu.
Uite-l, vine... ca un zmeu!

Cine-i ţine frâu-n mână?
Un tătar cu faţa spână.
După el vin alţi căpcâni.
Vai! călcatu-ne-au păgâni?

Pe tăicuţul biruiră?
Şi pe Negru mi-l răpiră?”
Când gândea aşa, mirat,
Roibul său a nechezat.

Negruşor îl auzi,
Ş-unde-odată se smuci!
Din măsele mesteca,
Din picioare arunca.

Pe Mârzacu l-a trântit,
Fierea-ntr-însul de-a plesnit;
Şi mai dându-i şi-un picior,
A venit la Gruia-n zbor.

El spre gâtul lui se lasă,
Şi-i sărută coama deasă.
Sare-apoi, cu spada-n mâna
La oştirea cea păgână.

Şi-o aşterne jos pe loc,
Cât ai coace-o turtă-n foc.
Stau tătarii-n drum tăiaţi.
Ca şi snopii seceraţi.

*
* *

Cu tătarii cum sfârşi,
Către casă drept porni.
Iar în patul aşternut,
Sus, acasă, ce-a văzut?

Taică-sau zăcea pe spate,
Mort, cu buzele-ncleştate.
Lângă el, măicuţa sa,
Genuncheată jos, plângea.

Gruia stete ca-ngheţat.
Iar la urmă, s-a plecat,
Sărutări de foc a pus
Pe obrajii celui dus.

— Tată, tată! ce-ai făcut?
Tu, cel tare, mi-ai căzut?
O, stejarule frumos,
Cum te dete vântul jos!
. . . . . .
Şi venit-au popi, de-aproape,
De departe, să-l îngroape.
Şi-a venit ca să-l jelească,
Multă lume românească:

De pe Mureş, Cerna, Jiu,
De pe-al Argeşului râu,
De pe râul Oltului,
Toţi fruntaşii neamului!

Clopotele răsunau,
Popii tânguios cântau,
Şi cu lacrămi toţi plângeau,
Când la groapă-l petreceau.

Ş-unde l-au înmormântat?
Pe un plai cu flori smălţat,
Sus, colo, la sfântul schit,
Spre-a fi veşnic pomenit.

CÂNTUL XX.
ÎN ROBIE TĂTĂREASCĂ

Colo-n ţara tătărească,
În cea temniţă domnească,
Temniţă de zid lucrată
Şi-n pământ adânc săpată,

Cine zace la răcoare,
Fără să mai vadă soare?
Zace Gruia cel vestit,
Aşteptând al său sfârşit.

Căci tătari prădalnici iară,
Mulţi! moşia ne-o călcară:
Şi pe Gruia – prins, legat –
Rob cu dânşii l-au luat.

A trecut în toamnă anul
De când zace rob, sărmanul,
La picioare zăvorât.
Şi cu lanţul pus la gât.

În ajunul Paştilor,
Mă-sa, lăcrămând de dor,

Până-n ziuă se sculă,
Ochii, faţa şi-o spălă.

Maicii sfinte s-a rugat,
Şi la Negru-a alergat:
— Negruşorule deliu,
Nu mai pot! Mi-e dor de fiu!

Ştii tu calea pe sub soare,
Pân’ la Gruia la-nchisoare?
— Ştiu, stăpână; haide, sui,
Ard şi eu de dorul lui!

Zise, şi din ochii săi.
Calul scăpăra scântei.
Dânsa iute-l înşeuă
Şi sărind pe el plecă.
. . . . . .
Negru, când l-atinse-afară
Vântişor de primăvară,
Şi mai mult se-nviora,
Ochii roată şi-i purta.

Zarea toat-o cuprindea.
Ca fugarii nu fugea,
Nici cum fuge-o căprioară,
Ci ca vântul care zboară.

Şi-n nebuna-i alergare
Ştiţi cum necheza de tare?
Cu nechezu-n calea sa,
Ziduri, case dărâma!

Când în ziua următoare
(Zi de sfântă sărbătoare)
Nimerit-au la-nchisoare,
Negru-albise de sudoare.

Novăceasa jos sări,
Şi spre temniţă păşi;
La fereastră se opri,
De zăbrele se lipi:

— Gruio mamă! unde eşti?
Dragul maichii! mai trăieşti?
Gruio scumpe! de eşti viu,
Hai, răspunde-mi, ca să ştiu!

Iar de-i fi, măicuţo, mort,
Popilor să dau vrun ort,
Lăcrămând să te jelesc,
De pomeni să-ţi îngrijesc!

Gruia glasu-i auzea
După glas o cunoştea;
La fereastră s-a urcat,
Şi din grai a cuvântat:

— Maica mea! de viu sunt viu,
Dar abia, abia mă ţiu!
Mă-sei, viu când îl zări,
Suflet parcă-i mai veni:

— Dragul meu! de sărbătoare,
Iacă... ouă roşioare;
Rob de când mi te-au luat
Ouă, poate, n-ai mâncat.

Gruia din adânc ofta:
— Mamă, nici nu le-oi mânca!
Ce crezi? că mi-e de mâncat?
Mie-mi arde de scăpat!

Să le-mparţi la păzitori,
Doar o fi-ngăduitori
Şi te-or mai lăsa cu mine.
Of! că dor mi-era de tine!

Ea le dă la păzitori.
Dânşii sunt îndurători,
Îi dau voie, cât o vrea,
Cu-al ei fiu la geam să stea.

— Mamă, mamă! el îi zice,
Cum ai nimerit aice?
— Negru-al tău, încălecându-l,
Gruio, m-a adus – ca gândul.

Negruşor cu foc nechează,
Spre zăbrele-naintează.
Gruia-l mângâie duios:
— Ah! şoimanule frumos!

Iară mă-sa: – Dragul meu,
Gruie! cum slăbişi de rău!
— Da, în ăst beci rece, gheaţă.
Maică, mă uscai la faţă.

Nici nu-ţi poţi închipui
Chinul ce-l îndur aci!
Doar din plete – ce-au crescut
Îmi fac noaptea aşternut.

Doar cu barba mă-nvelesc,

Cu mustăţi mă ştergăresc;
Ziua stau şi nu am tihnă,
Noaptea-ntreagă n-am odihnă

De cântatul broaştelor,
De foitul şerpilor!
Când aici eu am venit,
Înăuntru ce-am găsit?

Broaşte ca nucşoarele;
Azi sunt ca ulcioarele.
Şerpii ca şi aţele,
Azi sunt groşi cât braţele!

Şi-aş răbda! de nu ar fi
O năpastă şi mai şi:
O şerpoaică, foc de rea,
A-mpuiat în barba mea!

Când cu gura-i mă ciupeşte,
Sângele-mi şiroi ţâşneşte;
Ea mi-l suge păgâneşte,
Dă la pui de şi-i hrăneşte!
. . . . . .
Bine că mi te-a adus,
Dragă mamă, Cel de Sus!
Dumnezeu ţi-o ajuta,

Tu de-aci mă vei scăpa.

Că iubirea de părinţi
Lecuieşte suferinţi;
Şi ca dorul unei mume
Nu mai e nimic pe lume!

— Of! de-aci să mi te scot,
Ce n-aş face? Face-aş tot!
Cum să fac, odorul meu?
— Să te-nvăţ, măicuţo, eu:

Ia pe Negruşor de frâu,
Şi cu frâul prins de brâu,
Plimbă-mi-l în lung şi-n lat,
Prin oraş, pe la palat.

Hanul cel de ani bătrân,
Al tătarilor stăpân,
Din palat o să-l zărească,
Inima-i o să râvnească.

Şi din grai dacă te-ntreabă:
— Nu ţi-e de vânzare, babă?...
Nu ţi-e Negrul de schimbat!?
Tu răspunde-i răspicat:

— Nu mi-e calul de tocmeală,
Negru mi-e de dăruială:
Celui ce pe Gruie-al meu
Mi l-o scoate de la rău!

*
* *

Ea, cu Negruşor de frâu,
Şi cu frâul prins în brâu,
Merge, trece-n lung şi-n lat,
Prin oraş, pe la palat.

Negru coama-şi scutura,
Şi din ochi scântei vărsa.
Hanul din palat îl vede,
Jos la poartă se repede.

— Hei, tu, babă ofilită,
Ia stai, rogu-te,-o clipită;
Nu vinzi mândrul căluşel?
Galbeni, mii, să-ţi dau pe el!

Nu ţi-e Negrul de schimbare?
Să-ţi dau altul şi mai mare!
Pentru unul să-ţi dau doi,

Să-ţi dau douăzeci şi doi!

Baba zise: – Cer iertare,
Nu mi-e calul de vânzare,
Nici de schimb şi de tocmeală
Negru mi-e de dăruială:

Celui ce pe Gruie-al meu
Mi l-o scoate de la rău!
Că-i păcat, voinic în floare,
Să tânjească-n închisoare.

— Bine, hai! a zis tătarul,
Lasă, bab,-aici fugarul,
Şi de-i Gruia fiul tău,
Am să-i port de grijă eu.

Din robie-l scot îndată,
Şi-l însor chiar azi c-o fată,
I-am găsit tovarăşa,
Pe frumoasa Carpena.

Sus în codrii deşi născută,
Pentru fiul tău crescută.
I-am tocmit şi lăutari,
Meşteri dintre cei mai mari.

Ca să-i cânte până-n seară,
Lângă drumul cel de-afară.
Şi să vadă mult popor
Cum se-nsoar-al tău fecior!

Auzind aşa bătrâna,
Îi apucă-ndată mâna,
Şi pulpana hainei, nouă,
Le sărută pe-amândouă.

În ogradă calul bagă,
De un stâlp al porţii-l leagă
Şi la fiu-i se repede.
El o-ntreabă, cum o vede:

— Ce-i cu Negruşor? – L-am dat,
Gruio, cum m-ai învăţat.
Iară hanul, mulţumit,
Ştii ce mi-a făgăduit?

Astăzi chiar, din închisoare,
Mi te scoate, să te-nsoare.
Ţi-a găsit tovarăşa,
Pe frumoasa Carpena...

Sus, în codrii deşi născută,
Şi pe seama ta crescută,
Ţi-a tocmit şi lăutari,
Meşteri dintre cei mai mari.

Ca să-ţi cânte până-n seară,
Lângă drumul cel de-afară.
Şi să vadă mult popor,
Cum te-nsori, iubit odor!

— Vai, vai! ce mi-ai făptuit!
Ce-am crezut, şi ce-a ieşit!
Sărăcuţa maica mea,
Cum îşi bat joc toţi de ea!

Ce fel? Nu-l înţeleseşi?
Carpena din codrii deşi,
Este ţeapa, maică draga,
Ţeapa-n care-o să mă tragă!

Lăutarii? sunt vultùrii
Cei năprasnici ai pădurii,
Care sângele mi-or bea,
Şi mânca-vor carnea mea.

Of, pierdut e Negru-al meu,
Şi cu el, pierdut şi eu!
Fiul, mamă, nu-ţi mai scapă,
Ţi-l vor trage azi în ţeapă.

*
* *

Biata mumă-ncremeni.
Ca şi arsă-apoi sări,
Alergă iar la palat,
Stete-n poartă, s-a uitat.

Şi-năuntru ce vedea?
Hanu-ntruna trimetea
Slujitori şi călăreţi,
Dintre cei mai îndrăzneţi,

Să-l încalece de zor,
Careva, pe Negruşor;
Căci îi arde sufletul
Ca să-i vază umbletul!

Ei la Negru se duceau,
Mâna pe dârlogi puneau.
Negru neclintit stătea,
Până se urcau în şea;

Iar în şea când îi simţea,
În picioare drept sărea,
Şi cât colo-i azvârlea,
Fierea-ntr-înşii le plesnea!

A trântit jos, unul, doi,
Zece, douăzeci şi doi!
Când văzu aşa bătrâna,
Semn făcu din drum cu mâna:

— Hanule, măria-ta!
Să mă ierţi, uitai ceva!
Calul ţi l-am dăruit,
Însă nu te-am desluşit,

Că pe el să stea călare
Nime-n lume nu e-n stare;
Numai Gruia singur poate,
De la dubă când l-ai scoate.

Numai el ţi l-o-mblânzi,
Ca să-l poţi tu călări!
Când tătarul auzea,
Şi mai mult se aprindea.

Şi gândi-ntru sine: – Azi,
Tot era să-l scot, de-amiazi,
Ca să-l duc la „cununie”.
Ia să-l chemi, acum, să vie.

Şi-a trimis oşteni, o gloată,
De la dubă să i-l scoată.
El sosi numaidecât,
Cu cătuşi de fier la gât.

Şi de mâini, şi de picioare
Tot cu lanţuri sunătoare.
Îl păzeau, cu lănci în mâini,
Cam vreo mie de căpcâni.

Când voinicul a intrat,
De-al lui chip s-au spăimântat,
Toţi ai curţii – mici şi mari –
Şi tătarce şi tătari.

Pletele-i cădeau pe spate,
Până la călcâie, frate!
Barba lui, a lui mustaţă,
Copereau şi piept şi braţă.

Hanu-i zice: – Nu ofta,

C-a sosit şi ziua ta,
Când eu te voi cununa
Cu frumoasa Carpena!

Pân’ mireasa ţi se-mbracă,
Vino, sui pe Negru-oleacă,
Sui! că-mi arde sufletul,
Gruio, să-i văd umbletul!

Iară dânsul glăsui:
— Bucuros eu m-aş sui;
Dar pe cal, măria-ta,
N-o să pot încăleca.

Eu pe Negru când săream,
Braţe slobode aveam,
Nu eram ca azi, vârât
Tot în fiare, până-n gât.

La un semn, oşteni veniră,
Din cătuşi mi-l sloboziră.
— Du-te-acum, i-a zis tătarul.
Şi-mi încalecă fugarul.

El la Negrişor privi,
Şi tătarului grăi:

— Să-l încalec, zău, aş vrea,
Dar mă tem că n-oi putea.

Când plecam cu el la drum,
Nu eram cum sunt acum;
N-aveam plete lungi, pe spate,
Până la pământ lăsate.

N-aveam barbă şi mustaţă,
Mari, să treacă-n jos de braţă.
Azi, el nu mă va cunoaşte,
Din picioare-o să mă-mproaşte!

Hanul pace-n suflet n-are,
Se-nfierbântă şi mai tare:
— Bărbieri să vie-ndată!
Şi-au venit vreo cinci, deodată.

Unii păru, i-l tundeau,
Alţii barba i-o rădeau.
— Ei! din moş îmbătrânit,
Iată-mi-te-ntinerit.

La fugar acuma du-te,
Şi-l încalecă mai iute;
Hai, că-mi arde sufletul,

Gruio, să-i văd umbletul!

Gruia se mai învârteşte.
La fugar din nou priveşte:
— Nici acum, măria-ta,
N-o să-l pot încăleca.

Negru, când mă urc în şea,
Ştii pe mine cum mă vrea?
Nu cum sunt azi, nearmat,
Şi ca robii îmbrăcat.

Ci lui Negru-i e aminte
Să mă vază ca nainte:
Haine româneşti purtând,
Sabie la brâu având!

La un semn, câţiva se duc
Şi voinicului i-aduc:
Haine româneşti frumoase,
Lance, sabie, lucioase.

Şi-mbrăcând el hainele,
Şi-ncingându-şi armele:
„Ah!” gândeşte mulţumit,
„Sfinte Doamne, fii slăvit!

Mare eşti tu, Cel de Sus!”
La fugar apoi s-a dus,
Şi-ntre ochi l-a sărutat;
Negru, blând a-ngenuncheat,

Şi rămase nemişcat,
În genunchi aşa plecat,
Pân’ voinicu-a-ncălecat.
Toată curtea s-a mirat!

Gruia cu fugarul lui
Vine-n faţa domnului:
— Hanule, Măria ta,
Teamă ţi-e că voi scăpa?

Vezi de-nchide curţile,
Zăvoreşte porţile,
Întăreşte străjile,
Ca să-ţi piară grijile!

Hanu-a pus numaidecât
Porţile de-au zăvorât,
Străjile de-au întărit,
Pretutindeni, înzecit.

Iară Gruia ce făcu?
Pinteni calului dădu.
Şi când Negru alerga,
Brazdă-n urma lui lăsa:

Cum e brazda-ntunecată
Pe pământ de plug lăsată.
Iar pe piatră când călca,
Din potcoave scăpăra.

Face, cât clipeşti, o roată,
Curtea ocolind-o toată;
Şi mai face roţi vreo două
Face până la vreo nouă!

Când să facă-a zecea roată,
Dă spre maică-sa prin gloată
Mâna-n brâu i-o-nfige bine,
O ridică lângă sine.

Şi cu-a lui măicuţă-n şea
Drept spre zidu’ nalt o ia.
Negruşor, împintenat,
Sforăie pe nări turbat.

Se-ncordeaz-o dată tare,
Peste zid departe sare;
Hanul înlemnit privi,
Toată curtea-ncremeni!
. . . . . .
Gruia de pe cal s-apleacă:
— Hanule! rămas bun! Iacă!
N-ai fost om, sărman de tine,
Să omori viteaz ca mine!

Apoi zboară vultureşte,
Dar deodată se opreşte;
Într-o pădurice deasă,
Jos pe maică-sa o lasă.

Şi-napoi cu Negru-aleargă.
Sare zidu-n curtea largă.
Bietu han, când l-a văzut,
Cum e ceara s-a făcut!

Iar curtenii, mii şi sute,
Scos-au săbiile iute,
Dar cu paloşu-i lucios,
El pe toţi îi culcă jos.
. . . . . .
Sare zidu-apoi afară,
Merge drept la mă-sa iară,
Şi pe cal săltând-o-n şea:

S-a tot dus, p-aci-ncolea.

CÂNTUL XXI.
ILEANA

Vine turcul cel bogat,
Soliman, din Calafat,
De la Dunărea cea mare,
Vine prin dumbrăvi călare

Cu treizeci de brăileni
Şi pe-atâţia bosnieni,
Care au pe cap turbane
Şi la şolduri iatagane.

Toţi voinici de viţă veche.
Luptători făr’ de pereche,
Care moartea ştiu s-o-nfrunte
Şi la luptă merg în frunte.

Vin cu toţii, ca furtuna,
Şi de cine-ntreabă-ntruna
P-unde trec în drumul lor?
Tot de-al lui Novac fecior.

Căci lui Gruie Făt-Frumos,
Turcul socru, mânios,

Îi jurase – pentru fată –
Răzbunare-nfricoşată.
. . . . . .
Cum veneau aşa ei, val,
Tot pe lângă Olt, la deal
De huiau şi munţi şi vale
Numai... ce să vază-n cale?

Văd vreo şapte delurence,
Fete tinere, oltence,
Care pânze-n râu-nălbeau
Şi pe iarbă le-ntindeau.

Turcii locului stătură,
Soliman grăi din gură:
— Bună vremea, delurence,
Fete harnice oltence!

Spuneţi-mi, vă rog, de când
Staţi la pânze-aci spălând,
N-a trecut p-aicea oare
Gruie-al lui Novac călare?

Dus prin ţară-i undeva?
Sau e dus la vatra sa?
Ori la crâşmă-n sat o fi?
Unde l-am putea găsi?

Adevărul dacă-mi spuneţi,
Dragi cununi pe cap să puneţi!
Să vă aflu măritate
Peste-o lună jumătate.

Faţa-nveselească-vi-se,
Pânzele-nălbească-vi-se
Ca şi coala de hârtie.
Când o iei din prăvălie!

Nu-mi veţi spune cu dreptate?
Rămâneţi nemăritate!
Feţele vi se zbârcească,
Pânzele vi se-nnegrească!
. . . . . .
Auzindu-l fetele,
Pleacă ochii, bietele,
Lasă capu-n jos de frică,
Nu pot un cuvânt să zică.
. . . . . .
Una doar, cu ochi căprui,
Ilenuţa Sandului,
De sub codri, dintr-un sat
Cu-al lui Gruia-nvecinat,

Mândră mult, cum rar zăreşti,

Ca Ileana din poveşti,
Numai ea, mai îndrăzneaţă,
Îi privi pe turci în faţă.

Gruia şi-a lui Sandu fată,
Dragi avutu-s-au odată.
El uitase-apoi de ea,
Ea, la dânsul, tot ţinea!

Deci, ea zise: – Turci voinici,
Gruia n-a trecut p-aici!
Ani vreo doi s-au împlinit,
De când nu l-am mai zărit.

Dar pe maică-sa bătrână –
Nu-i mai mult de-o săptămână.
Nici o săptămână nu-i –
Turcilor, eu o văzui!

Jos, în Olt, cu mâna sa,
Armele i le spăla,
Tot de sânge păgânesc,
Sânge turc şi tătăresc!

Unde-n apă le clătea.
Neagră apa se făcea,

Ca şi fundul de căldare,
Când îl umple fumul tare.

Astfel dânsa le vorbi.
Iar în gândul ei gândi:
„Vreţi să-l prindeţi, tâlhăroi?
Când păzi-vor lupii oi!

Doar atunci afla-veţi voi –
Nici atuncea! de la noi –
Unde-i Gruia cel iubit,
De păgâni nebiruit!”

Turcii frunţile-ncruntară,
Şi plecând, se depărtară:
Tot pe valea Oltului,
Tot în susul râului.

Dar deodată-n loc stătură
Căci nainte ce văzură,
Colo unde Oltu-i lin
Şi de sălcii ţărmu-i plin?

Verde salcie plecată
Peste râu şedea lăsată,
Iar de salcia-nverzită

Sta o luntre priponită.

Şi culcat de-a lungu-n ea,
Gruie-al lui Novac dormea
Cu o sabie pe piept,
Ca şi când ar fi deştept.

Vântul bate valurile,
Valul bate malurile...
Şi lui Gruia, cum dormea,
Vântul chica i-o zbârlea.

Când de el cu ochii-au dat,
Bieţii turci... au îngheţat.
Dar oştirea sa vitează
Soliman şi-o-mbărbătează:

— Pentru ce v-aţi fâstâcit?
Nu-l vedeţi că-i adormit?
Hai, loviţi-l ne’ndurat,
Până nu s-a deşteptat!

Daţi într-însul, ca-ntr-o fiară!
Turcii toţi descălecară,
Ca şi broaştele săreau,
Şi ca şerpii se târau,

Pân’ la dânsul naintează.
Dar acolo... ce să vază?
Lângă Gruia mai stătea
Unu-ascuns, care-l păzea

Pandelaş, un grec voinic,
Cu hămgere sub ilic.
Slugă bună şi iubită,
Pe la Gruia pripăşită.

Pandelaş, când i-a zărit,
Dintre sălcii a sărit:
— Ce vreţi, turci nelegiuiţi,
De – ca şerpii – vă târâţi

Şi ca broaştele săltaţi?
Au pe Gruia-l căutaţi?
Turci păgâni la cap legaţi,
A muieri voi semănaţi!

Că-i vrăjit, voi nu-l ştiţi oare,
Sabie să nu-l doboare,
Suliţă să nu-l răzbească,
Nici săgeată să-l rănească?

Geaba vă veţi strădui
A-l răpune, pân’ o fi
Ori cu funii strâns legat,
Ori în lanţuri ferecat!

Nu am păr în capul meu,
Câţi voinici văzut-am eu –
Nu ca voi, ci mai bărbaţi,
Jos de spada lui culcaţi!

Turcii ochii mari făcură,
Şi grăbiţi napoi dădură.
Soliman din Calafat,
Singur, stă-n loc ne’nfricat.

Face semn lui Pandelaş,
Îi arată gălbenaşi:
— Măi Pandele! vrei tu bani,
Să-ţi ajungă zeci de ani?

Pungi de galbeni noi ţi-om da,
Ca să-i duci la casa ta;
Slugă d-azi să nu mai fii,
Să-ngrijeşti de-ai tăi copii;

Să trăieşti ca un bogat,
Dacă tu ni-l dai legat.
Grecul, banii când văzu,
Minţile şi le pierdu.

Hei, c-aşa e sluga rea!
I-ai dat tot ce trebuia:
Banii, hrana pe deplin!
Ea te vinde la străin!

După ce se cam codeşte,
Grecul pungile primeşte.
Funie groasă de fuior
Scoate dintr-un săcuşor.

Iute-apoi la Gruia sare.
Fără pic de remuşcare;
Şi mi-l leagă, frăţioare,
Şi de mâini, şi de picioare!

El, simţindu-se legat,
Braţele şi le-a mişcat.
Şi frânghia cea-nnodată,
Ruptu-s-a-n bucăţi pe dată.

Turcii, când îl văd mişcând,

Nu-şi mai dau, sărmanii rând
Toţi la fugă o tulesc,
Prin dudaie se-ndosesc.

Dar când braţele-a mişcat,
Gruia nu s-a deşteptat;
Doar s-a-ntors pe altă parte,
Şi dormit-a mai departe.

Pandelaş la el coboară.
L-a legat a doua oară,
C-o frânghie de mătasă
Ca din ea să nu mai iasă!

El, simţindu-se cuprins,
Braţele din nou şi-a-ntins;
Rău frânghia mi-l strângea,
Pân’ la oase-l pătrundea.
Totuşi nu s-a deşteptat,

Căci era, de-aseară, beat.
Chefuise-n crâşmă-oleacă,
De necazuri să-i mai treacă.
. . . . . .
Turcii duşi... napoi veniră,
Unii lângă el se-opriră.
Alţii-n preajmă-i se-nvârteau,

Ce să-i facă, nu ştiau:

Că-i vrăjit de ursitoare,
Sabie să nu-l doboare,
Suliţă să nu-l răzbească,
Nici săgeată să-l rănească!

De l-or da la fund în apă,
Va-nota şi – poate – scapă!
Foc dacă i-or da, s-aprinde
Şi frânghia ce-l cuprinde!

Soliman în jur priveşte.
Mai la vale ce zăreşte?
Lâng-o moară părăsită,
Vede-o piatră nămolită.

Nu prea mică: mărişoară,
Piatră zdravănă de moară.
Merge iute drept la ea,
Dar s-o mişte nu putea.

Oamenii pe loc şi-i cheamă;
Turci vreo opt la ea se-nhamă
Şi de-abia o răsturnau,
Năduşelile-i treceau.

Gruia-n luntre nici visa,
El pe spate, dus, dormea.
De gât piatra i-o legară,
Jos în apă-l răsturnară.

Când l-au aruncat de sus,
Piatra după el s-a dus.
Oltul mânios urla,
Apa-n două-şi despica.
. . . . . .
Şi pe Gruie l-a primit,
L-aşează frumos, lungit,
Tocmai pe nisip la fund,
Unde somnii se ascund.

Câte-un somn îl atingea,
El nainte, dus, dormea.
Un rac mare, crăcănat,
De un deget l-a muşcat.

Gruie-atunci s-a deşteptat,
A simţit că e legat.
A simţit că-n apă sta
Şi o piatră-l apăsa.

Celui tare s-a rugat,
Dumnezeu puteri i-a dat.
Cu putere s-a-ncordat,
Mâinile şi-a dezlegat.

Dară piatra-l mai ţinea,
Nu putea scăpa de ea.
Atunci iarăşi s-a-ncordat,
Piatra-n spate-a ridicat.

Şi cu piatra mare-n spate,
Înota pe Olt, măi frate!
Ca un peşte-aşa-nota,
Că doar Oltu-l cunoştea.

Îi era doar frăţior
Şi-i da mână de-ajutor:
Când slăbea şi s-afunda,
Iar deasupra-l ridica.

Nime-n lume nu venea,
Nime-n lume nu-l vedea,
Cum se chinuia-notând,
De-ncordare greu suflând.

Doar Ileana a venit,

Numai dânsa l-a zărit.
Ei semn rău i s-arătase
Şi-ntr-acolo apucase.

Ea ştia să-noate-n râu,
Şi-un cuţit avea la brâu.
Dânsa-ndată ce-l zări,
De pe mal în râu sări.

Când o vede, el grăieşte:
— Hai, Ileano, hai, grăbeşte!
Că pietroiul rău m-apasă,
Şi puterile mă lasă!

Merge-not Ileana, iată,
Taie funia pe dată.
Piatra mare-n valuri pică,
Apa-n două se despică.

Valurile se băteau,
Împrejur vârtej făceau,
Stropi spre ceruri azvârleau,
Şi-ndelung bolboroseau.
. . . . . .
El, de piatră uşurat,
A ieşit la mal, scăpat;
Sus pe mal când s-a văzut,

Cruce sfântă şi-a făcut.

La Ileana s-a uitat,
O cuprinse-nduioşat,
Ochii mari i-a sărutat:
— Tu, Ileano, m-ai scăpat?

Mergi, iubita mea, acasă,
Că te-am părăsit pe tine,
Dar de-acuma, sunt al tău,
Cât m-o ţine Dumnezeu!

Mergi, iubita mea, acasă,
Fă-ţi găteală de mireasă;
Şi s-aştepţi, căci mâine, joi,
Voi veni-n peţit la voi.

Mâine-o să ne logodim,
În curând o să nuntim:
Şi-o să ducem, în unire,
Ani de dulce fericire!

Albii fetei obrăjori
S-au roşit ca doi bujori;
Plâns de bucurie-o-neacă,
Şi spre casă drept ea pleacă.

*
* *

Iar feciorul lui Novac,
Hai, la mă-sa, la conac;
Schimbă haine-n râu muiate,
Şi spre crâşmă se abate.

Colo jos la crâşma Stanii,
Unde-şi beau drumeţii banii,
Vuiet mare s-auzea,
Lume multă petrecea.

Turcii-n crâşm-abia-ncăpeau,
Ospătau, se veseleau.
Iar Pandele grecotei,
Chefuia la rând cu ei.

Stând la masă toţi cu drag,
S-au trezit cu Gruia-n prag!
Când în faţa sa-l văzu,
Grecul... în genunchi căzu.

Iară turcii au sărit:
— Vai, vai! Gruia! n-a murit?
Uite-l, vine! A scăpat

Teafăr, dracu-mpeliţat!

Pe sub pat fricoşi intrau,
Prin unghere se doseau!
Gruia fruntea şi-o-ncrunta,
Pe Pandele-l judeca:

— Pandelaş, măi sluga mea,
Grec nemernic, liftă rea,
Cât mi-ai fost argat cu plată,
Ţi-a lipsit ceva vreodată?

Simbrioara ţi-o plăteam,
La mâncare te pofteam,
Haine noi ţi-am dăruit,
Ca pe-un om eu te-am cinstit!

Nici un rău nu ţi-am făcut
Şi tu, câine, m-ai vândut!
Tu m-ai dat la turci legat,
Fără teamă de păcat!

Nu ştiai, Pandele-al meu.
Că din cer un Dumnezeu
Vede fapta, o pândeşte,
Şi la urm-o răsplăteşte?

Bine Gruia nu sfârşea,
Paloşu-i de-oţel lucea,
Capul grecului cădea,
Trupu-n sânge se zbătea.

Când cu grecul isprăvi,
Rândul turcilor veni.
Soliman stătea-nfundat
Într-un colţ întunecat.

— Ha-ha, socrule, pe-aici?
Capul cetei de voinici
Dumneata eşti dară? Vină!
Ieşi încoace, la lumină!

De prin colţuri îi scotea,
Şi cu sabia-i tăia.
Doborî cu spada-i lată,
La pământ întreaga ceată.
. . . . . .
După ce pe toţi îi taie,
În ogradă-i face claie;
Cară lemne-apoi pe loc,
Şi le dă din trei părţi foc.

Toţi în scrum i-a preschimbat,
Scrumu-n vânt l-a-mprăştiat:
— Ce-o lăsa pe urmă vântul,
Să mănânce şi pământul!

CÂNTUL XXII.
NUNTA

Dimineaţa următoare,
Sus la prânz e mândrul soare;
Toţi de trebi îşi văd prin sat,
Gruia zace-acasă-n pat.

Arde fruntea-i vâlvătaie,
Şi prin spate-un junghi îl taie.
Biata mă-sa-ngrijorată
Şade lângă el şi-l cată.

Iar acasă, draga lui,
Ilenuţa Sandului,
Ca pe spini stă, aşteptându-l,
Două zile, trei de-a rândul.

Şi văzând că nu soseşte,
Jalnic plâns o podideşte:
Ce să fie? M-a minţit
Cu venitul în peţit?

Of! atunci la ce mă ţii,
Doamne,-n rândul celor vii?

Pentru ce, o, Tată sfânt,
Nu m-aduni de pe pământ?”

Iat-o, după mult oftat,
Şi pe ea bolnavă-n pat!
Îi descântă Floarea, baba,
Îi citesc şi popi... Degeaba!...

*
* *

Nouă zile s-a zbătut
Bietul Gruia-n pat ţinut
De o boală nemiloasă,
Care nu-i ieşea din oase.

Ziua zecea, de pe boală,
Sănătos, voinic se scoală;
Ca un mire s-a-mbrăcat,
Şi pe Negru-a-ncălecat:

— Hi, măi năzdrăvane cal,
Colo-n vale peste deal,
La Ileana du-mă-n zbor,
Cât putea-vei mai cu zor!

Negru-şi saltă coama deasă,

Apoi drumului se lasă,
Cum se lasă la pământ
Iarba, când o bate vânt.

Merse Gruia, tot s-a dus,
Până-n deal la cruce, sus.
Când pornea din deal la vale,
Iat-un om îi iese-n cale:

— Călăreţule gătit!
Încotro aşa grăbit,
De ţi-e calul înspumat?
— La Ileana din cel sat!

— Călăreţule drumare,
Strânge-ţi calu-n pinteni tare!
Căci pierdută pe Ileana
O lăsai, în pat, sărmana:

Mă-sa lumânări ţinându-i,
Taică-său cosciug făcându-i,
Scalda soru-sa umplându-i,
Frate-său mormânt săpându-i!

Auzind, el se mâhneşte...
„Hi” lui Negru-apoi grăieşte,

Mai cu foc împintenându-l,
Calul zboară ca şi gândul.

A sosit la poartă Gruie.
Nimeni poarta nu-i descuie.
Dar când Negru-a nechezat,
Poarta-n trei s-a despicat!

Intră, lasă calu-afară
Priponit de-un stâlp la scară.
Trepte câte două sare
Iată-l în odaia mare.

Când văzu pe mândra-n pat,
Lumea i s-a-ntunecat.
Iară ea, când îl zări,
Galbenă din pat sări:

— Tată, nu-mi ciopli sălaş!
Frate, sapa jos s-o laşi!
Soro, zvârle scăldătoarea!
Mamă, stinge lumânarea!

De-al cui foc m-am bolnăvit,
Este-n casă, mi-a sosit!
Dulce-n braţe-apoi se strâng,

Şi, de bucurie... plâng.

*
* *

După ce s-au logodit,
Peste-o lună-au şi nuntit.
Gruia, de la el din sat,
Într-o sâmbăt-a plecat

C-un şir lung de călăraşi,
Cu vreo sută de nuntaşi,
Înspre-a socrului său casă,
După mândra sa mireasă.

Sandu, socrul, se aţine,
Şi pe drum când nunta vine,
El o lasă cât o lasă,
Pân’ s-apropie de casă.

Iară nunta când soseşte,
Poarta el şi-o zăvoreşte;
Apoi strigă cu tărie:
— Care-i mirele? să vie!

Vie de se crede-n stare.
Sară gardu nalt călare,

Şi zăvoru’ porţii-l scoată,
Ca să intre nunta toată!

Iară dacă n-o putea,
Capu-atunci i l-oi tăia,
Nu e bun de fiica mea,
Nunta plece unde-o vrea!

Socrul vorba nu sfârşeşte,
Gruia calu-şi îmboldeşte;
Peste gard năuntru sare
Şi deschide poarta mare.

Iar pe poarta descuiată
Intră şi nuntaşii-ndată.
Dară socrul, barbă rasă,
Pe atâta nu se lasă.

Şapte buţi cu vinuri bune,
Una lângă alta pune.
Strigă iar în gura mare:
— Care-i ginerele? Care?

Să s-aleagă-n faţă ici,
Din alaiul de voinici;
Buţile să mi le saie,

Cercurile să le taie.

Şi nuntaşilor, din plin,
Să le dea – cu vadra – vin.
Nu sfârşeşte socrul mare,
Gruia cu fugaru-i sare.

Sare şapte buţi deodată,
Taie cercurile, iată!
Din buţi vinul şipoteşte,
Beau nuntaşii voiniceşte.

Socrul cu sprânceana deasă,
Nici pe-atâta nu se lasă.
Intră-n casă şi-apoi iese
Cu vreo şapte fete-alese:

Tot de-un chip şi de-un cuvânt,
Tot un fel de-mbrăcământ.
Strigă iarăşi cu tărie:
— Unde-i mirele? Să vie!

Dintre călăraşi voinici
Să s-arate-n faţă ici.
Şi din fete să aleagă:
Care e mireasa-i dragă?

Nu sfârşi de spus el toate,
Gruia sabia şi-o scoate.
Naintează spre fecioare,
Le-o aruncă la picioare.

— Plece-se mireasa mea,
Spada-n mână să mi-o dea;
Că e spadă-nveninată,
Care cere cap de fată!

Dintre fetele-nşirate,
Stat-au şase nemişcate.
Iar Ileana cea voinică,
Sabia de jos ridică.
. . . . . .
Mirelui cu drag i-o-ntinde,
El mireasa şi-o cuprinde,
O sărută fericit,
Apoi nunta s-a pornit!

Sus la Gruie-al lui Novac,
Numai mese prin conac.
Iar la mese cu mâncări,
Oaspeţi mulţi, din patru zări!

Naiul, scripcile sunau,
Veseli oaspeţii-nchinau,
Pentru mire şi mireasă:
„Casa lor să fie casă!”

După masă, horă-ntinsă,
Tot mai largă, mai aprinsă.
Chiuia-n joc, frate dragă,
Satu-ntreg, o ţară-ntreagă!

CÂNTUL XXIII.
LEGEA

Gruia, cu Ileana sa.
Sus colo-n conac trăia
Albe zile de plăcere,
Dulci ca fagurul de miere.
. . . . . .
Într-o dalbă zi de mai,
Iată, vin pe drum, cu-alai,
Şi din cale se opresc
La conacul novăcesc:

Paşa din Rusciuc, Nazim,
Şi cu Hogea Ibrahim –
Hogea Ţarigradului,
Omul împăratului.

Vin la Gruie-al lui Novac,
Urcă treptele-n conac:
— Bun noroc! – Amin! Cu bine!
Ce v-aduce pe la mine?

— Noi de la-mpărat venim,
Gruio, să te sfătuim:
Lasă legea românească,

Dă-te-n legea cea turcească.

Legea noastră e bogată,
Şi de toate-ndestulată
Şi de aur şi de miere,
De-orice inima ţi-o cere!

El mustaţa-şi răsucea,
Mustăcioara lui râdea:
— Turcilor, eu m-aş turci,
Dacă voi mi-aţi dărui

Patruzeci şi cinci de iepe
Tot alese şi sirepe,
Cu vergi albe pe spinare
Şi cu doi mânji fiecare.

Turcii pleacă la-mpărat.
Împăratul i-a-ntrebat:
— Ei, pe Gruia l-aţi turcit?
— Nu, stăpâne preamărit.

Dar ne-a zis că s-o turci,
Dacă noi i-om dărui:
Patruzeci şi cinci de iepe,
Toate-alese şi sirepe,

Cu vergi albe pe spinare
Şi cu doi mânji fiecare.
Împăratu-a glăsuit:
— Mergeţi! nu-i de zăbovit!

Cererea să i-o-mpliniţi
Şi cătaţi de mi-l turciţi!
Că pe el de nu-l turcim,
Mult noi nu mai stăpânim!
. . . . . .
Iată-i la voinic, sus, iar:
— Ţi-am adus cerutul dar.
Te-ndemnăm prieteneşte,
Gruio! Legea-ţi părăseşte!

Pe a noastr-o-mbrăţişază,
Că e lege mai cu vază,
Şi e mult mai de folos
Decât legea lui Hristos.

Mustăcioara lui râdea,
El frumos şi-o răsucea:
— Că eu, măre, m-aş turci,
Dacă voi mi-aţi dărui

De berbeci o turmă-aleasă,
Toţi cu lâna de mătasă;
Iară coarnele-mpănate
P-împrejur cu nestemate.

Hai iar la-mpărat pe loc,
El stătea ca şi pe foc:
— Ei, turcitu-i-aţi ori ba?
— Nu, Luminăţia ta...

Dar ne-a zis că s-o turci,
Dacă noi i-om dărui
De berbeci o turmă-aleasă,
Toţi cu lâna de mătasă,

Iară coarnele-mpănate
P-împrejur cu nestemate.
Împăratul s-a-ncruntat
Şi din grai porunc-a dat:

— Înapoi pe loc porniţi,
Daţi-i turma, şi-l turciţi!
Că pe el de nu-l turcim,
Bine n-avem s-o sfârşim!
. . . . . .
Ei din nou la Gruia pleacă:
— Turma ţi-am adus-o, iacă,

Lasă pe Hristos al tău,
Fă-te turc azi, Gruio, zău!

Că turceasca lege-i dată
Lumii chiar de sfântul Tată.
Lege ca a turcului,
Pe sub soare, alta nu-i!

Mustăcioara lui râdea:
Mai frumos şi-o răsucea:
— Că eu, poate, m-aş turci,
Dacă voi mi-aţi dărui

Nouăzeci de turci ostaşi,
Încărcaţi cu gălbenaşi;
Nouăzeci de turci soldaţi,
Toţi cu taleri încărcaţi!
. . . . . .
Hai iar la-mpărat cu grabă.
— L-aţi turcit! el îi întreabă.
— Aş! răspunseră ei. Nu!
Şi i-au spus câţi bani ceru.

Împăratul mâniat
De pe scaun s-a sculat:
— Înapoi, la el, grăbiţi!
Daţi-i banii, şi-l turciţi!

N-o vroi? Să nu plecaţi,
Până capul nu-i tăiaţi;
Dacă nu-l răpuneţi voi,
Ne răpune el pe noi!

Iată-i iar la Gruia, sus:
— Ce-ai cerut, noi ţi-am adus.
Uite, nouăzeci de-ostaşi,
Încărcaţi cu gălbenaşi;

Nouăzeci de turci soldaţi,
Toţi cu taleri încărcaţi.
Lasă legea ta creştină,
Lui Alah de azi te-nchină!

Legea noastră-i pe pământ
Tot ce poate fi mai sfânt;
Scară-n ceruri de suit,
Cheia raiului dorit!

El mustaţa-şi răsucea,
Mustăcioara lui râdea.
Pe trimişi, prieteneşte,
În ograda sa-i primeşte.

Le-aşternu la umbra deasă
Masă lungă, iar pe masă
Puse carne de purcel.
(El zicea că e de miel.)

Când amiaza a sosit,
La mâncare i-a poftit.
Turcii veseli s-aşezară,
Toţi cu poftă ospătară.

Numai unul mărunţel,
Şi de spate-adus niţel,
Nici nu bea, nici nu mânca,
Sta deoparte, se uita.

Până i-a văzut, pe soţi,
De purcel sătui, pe toţi.
El atuncea, mâniat,
Se sculă, şi-a cuvântat:

— Turcilor nechibzuiţi!
Oare ce vă-nchipuiţi!?
Că pe Gruia – din creştin –
L-aţi făcut azi turc deplin?

Nu ştiu voi de l-aţi turcit,
Ştiu că el v-a românit!
Să mâncaţi v-a dat purcel,
Voi credeaţi că este miel!

Bieţii turci, când auziră,
Sus ca arşi din loc săriră.
Şi cu săbii toţi pe Gruie
Tăbărât-au, să-l răpuie!

Gruia... nu stătu nici el,
Scoase paloş de oţel.
La păgâni s-a repezit:
— Alelei! dar ce-aţi gândit?

C-aş fi-n stare eu vreodată,
Pentru daruri, pentru plată,
Legea să mi-o părăsesc?
Vă-nşelarăţi, neam câinesc!

Ş-unde prinse, măi fârtate,
Să-i lovească pe-apucate!
Num-o roată-n loc făcea,
Câte douăzeci tăia...

A făcut vreo nouă roţi

Şi-au căzut păgânii toţi,
Unul doar scăpă – de-a dus
Veste la-mpăratul, sus.

CÂNTUL XXIV.
ŞARPELE

Colo sus la vatra lor,
Mândrul lui Novac fecior
Şi tovarăşa-i iubită,
Duc viaţă fericită.
. . . . . .
Dar deodată, ce răsună
Prin văzduh, ca o furtună?
Cine strigă, de vreun ceas,
Cu atâta spaimă-n glas?

Împăratul strigă tare,
Din cetatea lui cea mare,
Peste ţară, peste lume,
Peste-ai săi viteji cu nume:

— Care, care s-o găsi,
Drumurile-a-mi slobozi?
Cine-n lume s-o afla
Plaiurile-a-mi curăţa

De un şarpe ce s-aţine
Şi când vede-un om că vine.
Sare, cască fălci cumplite,

Prinde omul şi-l înghite?...

Au ieşit ca să-l omoare,
Nu ştiu câţi voinici în floare.
Au cercat... Şi nu putură...
Şarpele i-a prins în gură!

Celui care-o izbuti
Mare dar i-oi dărui:
Jumătate ţara mea,
Să domnească peste ea!
. . . . . .
Nime-n lumea pământească
Nu se află să-ndrăznească,
Decât Gruie-al lui Novac.
El aude din ceardac...

Şi de ducă este gata.
Dar Ileana plânge, biata:
— Gruio scumpe, nu pleca!
Milă n-ai de soaţa ta?

Te vei prăpădi, sărace!
Fără tine, ce m-oi face?
El duios la piept o strânge:
— Lasă, dragă, nu mai plânge

Las’ că sunt voinic de neam,
Suflete vreo zece am
Ici în pieptul meu de fier...
M-oi întoarce! N-o să pier!

Şi sărind pe Negru-al lui,
Pleacă-n fuga calului.
Joi în zori a mânecat,
Vineri, iată-l la-mpărat.

Merge drept şi-n poartă bate:
— Bine te-am găsit, ’nălţate!
La chemarea-ţi alergai,
Capul şarpelui să-l tai.

Împăratu-i mulţumi,
Cu onoruri îl primi.
Zile trei l-a omenit
În palatu-i strălucit.

Şi pe-al lui frumos fugar,
Zile trei de-a rândul iar
L-a hrănit cu fân, din plin,
Şi l-a adăpat cu vin.

Ziua-a patra: – Doamne-ajută!
Gruia calul şi-l sărută,
Sus pe el s-aruncă-n şea:
— Hai, fugar, la luptă grea!

Merge-afară din cetate,
Printre holde semănate,
Prin livezi. Şi-ntr-o livadă,
Lângă drum jos, ce să vada?

Şarpe-avan cu solzi verzui,
Gros cât trunchiul bradului,
Sta la soare-ncolăcit,
Doar cu capul sus ivit.

Când de-aproape-aşa-l zări,
Gruia locului se-opri
O clipită, nesuflând,
Şi cuprins de-al morţii gând.

„Aoleu!” îşi zise-n sine,
„Voi scăpa şi azi cu bine?
Sau mi-e scris aci să pier?
Haide!... ce-o vrea Ăl din cer!”

Şi-a trecut, cu Negru-al lui,

Chiar prin faţa şarpelui.
Dară şarpele-adormit
Stete, nici nu s-a clintit.

Stă şi Gruia, mai socoate,
Apoi sabia şi-o scoate.
O-nvârteşte, dă cu foc,
Nu l-a vătămat deloc!

Doar i-a rupt, lovindu-l tare,
Solzi vreo trei de pe spinare.
Iazma tresări ca-n vis,
Ochii însă n-a deschis!

Gruia-nalţă-atunci spre cer
Buzduganul său de fier;
Şi pe şarpe, ne’ndurat,
Drept în frunte l-a tocat.

Şarpele se pomeneşte,
Sare iute, se lungeşte,
Şi pe Gruia când îl vede,
După dânsul se repede.

Fuge şarpele, ca vântul,
Gruişor, mâncând pământul!

Şarpele, târâş, pe jos,
Gruia, pe-al său cal frumos.

Merge-aşa voinicul, merge...
Cât putu de mult s-alerge!
Dar din fuga cea turbată
Calu-i se opri deodată:

— Gruio! stai să m-odihnesc,
Că picioarele-mi slăbesc!
Limba-n gură mi-a secat,
De setos, de nemâncat!

— Vai! mai haide, Negruşor,
Zice Gruia rugător.
Vină-ţi, dragul meu, în fire,
Scoate-mă de la pieire!

Că eu, dacă scap cu bine,
Grijă voi avea de tine!
Fân ţi-oi da cu ridicata,
Şi vin dulce cu găleata!

Calu,-ascultător de rugă,
Hai, s-aşterne iar pe fugă;
Fuge-ntruna cu putere,

Până ce-ntr-un codru piere.

Gruia cată-n urma sa;
Şarpele s-apropia.
Nainta mereu târâş,
Prin al codrului desiş.

Gruie-atunci, din buzunar,
Scoase iască şi amnar,
Cremene-o bucată scoase,
Scăpără scântei lucioase.

Şi dădu pădurii foc...
Codrul vechi s-a-ncins pe loc.
Şarpele prin foc trecea,
Şi venea mereu, venea...

Dar de focul înteţit
Ochii negri i-au plesnit.
El în loc atunci se-opri:
— Ia stai, Gruio, nu fugi!

Hai, omoară-mă, fă bine;
Nu mai văd, sărman de mine!
Rău ai face, neiertat,
Să mă laşi... întunecat!

Gruia, auzind, veni...
Şarpele, când îl simţi,
A deschis într-o clipită
Fălcile, ca să-l înghită.

Dar voinicul nu-i dă pas.
Iute sabia şi-a tras;
O ridică şi loveşte,
Şarpele se cumpăneşte.

Capu-i frânt s-apleacă-n jos,
Se mai ţine-abia-ntr-un os.
— Aoleu! m-ai prăpădit!
Jalnic el a glăsuit.

Şi sărea ieşit din fire,
Răsturnând în zvârcolire
Arborii din preajma sa.
— Gruio, plângi de mila mea!

Că voinic şi eu eram,
Dar de mama n-ascultam;
Şi m-a blestemat ea tare,
Să mă fac un şarpe mare!

Va-nceta blestemul greu,
Ce-a căzut pe capul meu,
Când viteji – cu gura-mi slută
Voi mânca, deplin o sută.

Feţi viteji, războinici feţi,
Ca şi tine de-ndrăzneţi,
Înghiţit-am pân-acuma
Nouăzeci şi nouă numa.

Astăzi, de-aş fi izbutit
Şi pe tine să te-nghit,
Eu scăpam de nenoroc,
Mă făceam voinic la loc!

Gruia, auzind aşa,
Nalţă iarăşi sabia.
Când cu sabia dădu,
Capul şarpelui căzu.

Şi cu capul retezat,
Lângă sabie legat,
Fiul lui Novac s-a dus
La-mpăratul iarăşi, sus:

— Înălţatule-mpărate,
Să trăieşti cu sănătate!
Iacă, nu fii amărât:
Şarpele... l-am omorât!

Împăratul se apleacă,
Nu mai ştie ce să-i facă.
Strânge pe voinic în braţă,
Scaun mândru-i pune-n faţă:

— Gruio, şezi ici lângă mine.
Ţara mea s-o-mpart cu tine!
Gruia zice: – Nu,-mpărate,
Mulţumesc de bunătate!

Nu mi-e gândul la domnie
Peste limbi străine mie;
Râvna mea-i să-mi ocrotesc
Neamul, cuibul strămoşesc.

Cu fugaru-i mândru-apoi,
Hai, spre ţara sa-napoi.
La conacul lui, în prag,
Soaţa-i l-aştepta cu drag.

Straje el cât a mai stat

Un duşman n-a cutezat
Cu piciorul să păşească
Pe moşia românească!

Faptele-i de Făt-viteaz
Se mai spun, se cântă ş-azi;
Şi mereu – din grai, din strune
Moşii la nepoţi le-or spune!

REFERINŢE ISTORICO -LITERARE

... găsesc o adevărată satisfacere de a vă declara că sunt de părerea dumneavoastră în privirea talentului poetic al junelui Petre Dulfu. Ziua se cunoaşte de dimineaţă, zice românul. Astfel, din primele poezii m-am convins că Petre Dulfu posedă în suflet scânteia sacră şi sub condei o limbă armonioasă pe care ştie s-o mlădie după cerinţele ritmului. Talent există: el e un dar al naturii şi e menit a se dezvolta cu timpul pentru a crea opere frumoase ce vor înavuţi literatura noastră. Trebuie dar a fi încurajat şi susţinut pe calea în care a intrat, cale bună şi roditoare, căci fiecare plantă în pământul ei prosperă.

Vasile ALECSANDRI,
1880

Există şi o localizare târzie, apărută în 1875 în Editura Nebunelli din Galaţi, Vicleniile meşterului Perdaf, *cu acţiunea în vremea lui Sas Vodă, continuată de prelucrarea lui Bertoldino: Guguţel, fiul vicleanului meşter Perdaf.*

Unele snoave din Bertoldo au trecut în folclor, şi de aici în Isprăviile lui Păcală, *de Petre Dulfu.*

Alexandru PIRU, Cărţi
populare în secolul
al XVIII-lea, *în* Istoria
literaturii române
de la origini până la 1830.
Bucureşti, 1977.

Râsul pentru noi se opreşte în faţa durerii şi a nenorocirii. La Păcală atunci izbucneşte. Păcală e un fel de Vlad Ţepeş, care petrece între puşii în ţeapă, unul într-una mai înaltă şi altul într-una mai scurtă, după rang şi vină.

Emanoil BUCUŢĂ

„Păcală" şi „Legenda Ţiganilor", bune scrieri pentru popor, sunt foarte răspândite şi astăzi.

George CĂLINESCU,
1941

Petre Dulfu este primul scriitor român care a lăsat o lucrare în limba maghiară despre Vasile Alecsandri. Este vorba de lucrarea „Alecsandri Vazul müködése a román terén" („Activitatea lui Vasile Alecsandri în literatura română").

A scrie o lucrare despre V. Alecsandri în Ardeal, în acea epocă a absolutismului austro-ungar şi mai ales pentru un român, era un act de mare curaj. Aceasta cu atât mai mult, cu cât dualismul austro-ungar sporea persecuţia împotriva naţionalităţilor aşa-zise tolerate.

Petre PUŞCAŞU, 1966

Diagrama literară a sfârşitului de secol (XIX— n. red.) cuprinde în chip firesc nume modeste din toate grupările, inclusuv nume migratoare. ă...î În Vieaţa, Vatra, Povestea vorbii *şi alte periodice presemănătoriste (mai exact: şi acolo) semnează povestitorul Ioan Adam (1845-1911), Petre Dulfu (1856-1953), autor popular renumit prin istorisirile despre Păcală şi Gruia lui Novac...*

Dumitru MICU, Literatura
minoră, *în*
Scurtă istorie a literaturii
române, *I*,
Editura Iriana, Bucureşti
1994, p. 305.

Definind conceptul de literatură populară, M. Eminescu nu-i reducea sfera exclusiv la creaţiile folclorice, ci cuprindea şi operele scriitorilor, şi anume acele opere „care se potrivesc aşa de bine cu gândirea poporului, încât dacă acesta nu le-a făcut, le-ar fi putut însă face”[1].

În acest sens, după opinia noastră, Dulfu este un scriitor popular. El nu are inventivitate individuală, ci plăsmuieşte în limitele specifice folclorului, mai exact, împrumută atât de bine totul, încât nu poţi distinge bruma de naraţiune care îi aparţine. De aici desprindem deosebirea de Ion Creangă, care într-o mare parte a operei sale a inventat fapte şi întâmplări[2]*, ceea ce îi dă nota distinctă de scriitor original în planul literaturii noastre.*

Dacă aceasta este deosebirea fundamentală faţă de Creangă, nu poate fi trecută cu vederea apropierea de scriitorul humuleştean, căci, ca şi acesta, Dulfu are ştiinţa selectării materialului folcloric şi a îmbinării lui armonioase în lucrări care îşi trag originalitatea din această situaţie. Creangă rămâne un artist de geniu, desăvârşit stilist, creator de atmosferă şi de tipuri specifice regiunilor Moldovei de Sus, pe când Petre Dulfu este un repovestitor tentat să generalizeze situaţiile personajelor sale, Păcală, Gruia, Făt-Frumos, care nu pot fi supuse unor caracteristici provinciale, pentru că le au pe cele ale românului în ansamblul lui.

În această privinţă asemănarea este mai degrabă cu Petre Ispirescu, şi acesta un repovestitor care pune accentul pe tipuri umane, într-o limbă accesibilă tuturor românilor, fără particularităţi provinciale.

Petre Ispirescu a fost prelucrătorul orăşean căruia i-a fost teamă să se abată de la materialul brut folcloric, pentru a nu-i estompa savoarea şi farmecul. Scopul său nu a fost în principal literar, ca la Creangă, ci moralizator-didactic.

Petre Dulfu provenea din mediul rural, dar făcându-şi studiile cu temeinicie şi devenind profesor şi autor de manuale, iată-l la rându-i citadin, imprimând operei de asemenea un vădit caracter didactic. Superior lui Ispirescu prin cultură şi prin cunoaşterea de la sursă a producţiilor folclorice, Dulfu îi devine egal în calitatea sa de repovestitor. Ambii scriitori au înţeles necesitatea moralizatoare a creaţiilor populare, accentuând această ţintă şi neabătându-se de la naraţiunea exactă a basmelor şi poveştilor. Ispirescu a făcut-o însă cu mai mare stricteţe; plecând direct de la folclor, el este, natural, mai fidel modelului, folosind mijloacele lexicale şi stilistice adecvate. Dulfu este mai îndepărtat de prototipul popular. Mai întâi el construieşte, folosind numeroase bucăţi folclorice, dându-le arhitectura pe care singur o doreşte, permiţându-şi eliziuni şi mici imixtiuni, în măsura în care se configurează întregul. În al doilea rând, el transformă proza în vers. Chiar şi atunci când preia balade, snoave, cântece, hore populare, le mulează în versificaţia sa proprie, schimbându-le metrica, încorsetându-le de cele mai multe ori în strofe, în „cântece". Versificând, Dulfu se îndepărtează de la stilul direct comunicativ al prototipului popular, în schimb realizează o comunicabilitate mai mare, o modalitate prin care naraţiunea să fie reţinută mai lesne de cititor şi ascultător. Stilul lui Dulfu este oral, simplu, direct, expresia limpede, neîmpodobită, ca în folclor, ca la Creangă şi la Ispirescu.

Privindu-l în calitatea sa de versificator, ne vine în minte procedeul adoptat pentru prima dată de unul din primii noştri prelucrători, Anton Pann. Autorul lui Nastratin a adunat o bogăţie extraordinară de proverbe, zicători, hore, ghicitori, topindu-le — cum avea să facă Dulfu mai târziu cu basmele — într-o naraţiune originală. Producţiile, la origine, au fost

populare, dar Anton Pann a compus întâmplările moralizatoare, pentru a-şi sluji ideea, în felul acesta făcând din Povestea vorbii *o operă dublă, de repovestitor dar şi de scriitor. De aceea, G. Călinescu avea dreptate când vorbea despre intelectualismul scrierilor lui Anton Pann, care nu este specific lucrărilor pentru popor.*

Dulfu a dat scrieri pentru popor, el a îndepărtat din naraţiune tot ce ar fi putut împiedeca înţelegerea directă, imediată. Operele lui şi-au găsit prin aceasta o răspândire uluitoare, alături de cele ale lui Ispirescu, spre exemplu. Este cert însă că ceea ce i-a lipsit scriitorului de la Tohat a fost umorul. Este de mirare cum autorul lui Păcală n-a avut el însuşi, temperamental, o doză mai mare de veselie nativă, de hohotire interioară, ca Ion Creangă. El a izbutit totuşi să păstreze vioiciunea personajului Păcală, pentru că autenticitatea naraţiunilor de la care a plecat s-a impus ca stare în epopeea sa populară. Dovadă este faptul că în celelalte scrieri, şi mai ales în cele originale, care n-au legătură cu folclorul, umorul este minim şi voioşia ostentativ căutată.

Petre Dulfu este original prin modul în care preluând materialul folcloric îi dă forma celor trei epopei. Originalitatea sa este de ordinul construcţiei versificate, care s-a manifestat sub forma epopeii populare.

Într-o literatură dezvoltată mai târziu decât în alte ţări europene din cauze social-istorice obiective, sfârşitul secolului al XIX- lea şi începutul celui de al XX-lea a reuşit să dea un asemenea impuls scrisului încât să ajungă din urmă literaturi care s-au dezvoltat, pe îndelete, în timp. Este secolul care menţine clasicismul şi iluminismul, alături de romantism, realism şi naturalism, împingând, la sfârşitul lui, poezia spre făgaşurile ei moderne. Iată de ce au convieţuit armonios epopeile cu versurile simboliste, deşi specia clasică nu s-a impus ca atare în istoria noastră literară. Prielnice dezvoltării clasice a literaturii omenirii, epopeile s-au bucurat de prestigiu în contextul istoric al antichităţii şi transplantarea lor în vremi în care se formaseră alte gusturi literare era hazardată. Numai deplinul talent al lui Budai-Deleanu — şi să nu se uite că manifestarea lui

s-a produs la 1800, deci într-un moment în care speciile poeziei româneşti nu erau deloc configurate — a făcut ca Ţiganiada *să reziste timpului. Cum se explică primirea fără rezerve a epopeilor lui Petre Dulfu la începutul acestui secol şi mai ales după cel dintâi război mondial, când, poeziei româneşti, prin Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Minulescu, Pillat, i se deschiseră căi noi, nebănuite în întregul peisaj european? Credem că în primul rând faptului că Dulfu nu şi-a îmbrăcat armura clasică, pe care au socotit-o obligatorie autorii anteriori de epopei. El nu a dat o* epopee clasică, *în spiritul homeric al cuvântului, ci o* epopee populară *care îşi propunea să folosească până la identitate naraţiunile specifice folclorului nostru în opusuri de largă desfăşurare. Ideea era de la bun început fericită şi se cuvine salutată ca atare.*

Dar de la însăşi denumirea de epopee populară *se naşte o întrebare esenţială. Populară, pentru că pleacă de la folclor sau pentru că se adresează largilor mase de cititori? Răspunsul nu va face altceva decât să precizeze, de fapt, concluziv, specificul operei lui Dulfu şi în acelaşi timp raportul ei cu folclorul. Deşi a cunoscut în copilărie producţiile populare din satul natal şi a realizat o culegere de anecdote şi ziceri populare, Petre Dulfu şi-a luat toate măsurile de precauţie oprindu-se la basmele şi baladele de o deosebită valoare, verificate de marii noştri scriitori. El a plecat de cele mai multe ori de la prelucrările deja existente, în felul acesta realizând o operă dublă, de la popor pentru popor, dar şi de la popor, prin marii noştri scriitori, înapoi la popor. Plecând de la unele opere clasice, el a redat poporului ce era al poporului, permiţându-şi să asambleze unitar şi să ajute răspândirii imediate prin versificare. Astfel s-au născut acele „bune scrieri pentru popor", cum le numea G. Călinescu, epopeile sale populare, care au înlocuit în mare parte, la începutul acestui secol — în lectura obişnuită a ţăranilor şi la şezători —, vechile cărţi populare. Efectul a fost remarcabil. Cititorii sau ascultătorii nu erau interesaţi de Petre Dulfu, ca autor, ci de Păcală, de Gruia şi de Făt-Frumos, personaje atât de apropiate de sufletul, aspiraţiile şi gusturile lor. În felul acesta au fost*

înviorate naraţiunile populare care aveau în centrul lor aceste personaje, Dulfu contribuind, în bună măsură, la perpetuarea unei bune literaturi populare, baladescă şi anecdotică. Pe lângă această „influenţă”, scrierile sale se menţin ca sinteze ale unor mari teme populare având eroi de căpătâi în folclorul naţional.

Victor CRĂCIUN

1 M. Eminescu: *Scrieri politice*. Bucureşti, 1905, p. 306.

2 I. Iordan: Prefaţă la P. Ispirescu. *Legende sau basmele românilor*, Editura pentru Literatură, 1968, p. IX.